Walden
sau *Viața în pădure*

Carte publicată cu acordul și prin bunăvoința Editurii Junimea.

Copyright © 2016 Editura ACT și Politon pentru prezenta ediție românească.

Editura ACT și Politon
Str. Înclinată, nr. 129, Sector 5, București, România, C.P. 050202.
tel: 0723 150 590, e-mail: office@actsipoliton.ro
www.ACTsiPoliton.ro | www.blog.ACTsiPoliton.ro

Traducător: **Ştefan Avădanei** şi **Alexandru Pascu**
Redactor: **Georgian Toader**
Tehnoredactor: **Teodora Vlădescu**
Corector: **Carla Francesca Schoppel**
Coperta: **Marian Iordache**
Editor: **Georgian Toader**
Copyright Manager: **Andrei Popa**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
THOREAU, HENRY DAVID
WALDEN SAU VIAȚA ÎN PĂDURE / Henry David Thoreau; trad.: Ștefan Avădanei și Alexandru Pascu. - București : Act și Politon, 2015
ISBN 978-606-8637-15-0
I. Avădanei, Ştefan (trad.)
II. Pascu, Alexandru (trad.)
821.111(73)-94=135.1

AVERTISMENT: Distribuirea, copierea sau piratarea în orice fel a acestei cărți nu este pedepsită numai prin lege, dar contravine și tuturor normelor și principiilor etice și sănătoase pe care un astfel de titlu le promovează. Ce fel de efect va avea energia pe care vreți să o transmiteți mai departe, dacă aceasta vine prin furt, ilegalitate și lipsă de respect față de autor și față de toți cei care au contribuit la crearea acestei cărți, astfel ca ea să ajungă la dumneavoastră? Împărtășiți cu ceilalți informațiile importante, valorile și lecțiile pe care le-ați aflat din acest material, într-un mod corect și responsabil.

Henry David Thoreau

1854

Walden

sau Viața în pădure

Traducere:
Ștefan Avădanei și Alexandru Pascu

ACT și Politon

2016

CUPRINS

Economie	9
Unde trăiam şi pentru ce trăiam	89
Cititul	107
Sunete	119
Singurătate	137
Oaspeţi	149
Lanul de fasole	165
Satul	179
Lacurile	185
Ferma baker	213
Legi superioare	223
Vecini sălbatici	237
Încălzirea casei	253
Locuitori de odinioară şi oaspeţi de iarnă	271
Animale de iarnă	287
Lacul iarna	299
Primăvara	315
Concluzie	337

Nu-mi propun să închin o odă deprimării,
ci să mă laud asemenea cocoşului dimineaţa,
înălţat în cuibar, chiar dacă numai ca
să-mi trezesc vecinii.

ECONOMIE

Când am scris paginile sau, mai bine, zis volumul ce urmează, trăiam singur, în pădure, la o milă depărtare de orice vecin, într-o casă pe care mi-o construisem singur, pe malul lacului Walden, în Concord, Massachusetts, şi-mi câştigam existenţa doar prin munca mâinilor mele. Am stat acolo doi ani şi două luni. În prezent, rătăcesc din nou prin societatea civilizată.

Nu mi-aş impune problemele personale atenţiei cititorilor dacă nu aş fi fost insistent întrebat de concetăţeni despre modul meu de viaţă, întrebări pe care unii le-ar putea numi impertinente, deşi mie nu mi se pare aşa, ci, având în vedere împrejurările respective, foarte fireşti şi pertinente. Unii m-au întrebat ce mâncam; alţii, dacă nu mă simţeam singur; dacă nu-mi era frică şi aşa mai departe. Alţii erau curioşi să afle ce parte din venitul meu o foloseam în scopuri caritabile; iar alţii, cu familii mari, câţi copii sărmani întreţineam. Mă voi scuza, prin urmare, faţă de acei cititori care nu simt un deosebit interes faţă de persoana mea, angajându-mă să răspund la câteva dintre aceste întrebări în cartea de faţă. În cele mai multe cărţi, *eul*, sau persoana întâi, este omis; aici va fi păstrat; raportat la egocentrism, aceasta este principala diferenţă. De obicei, nu ne amintim că, de fapt, persoana întâi este cea care vorbeşte întotdeauna. N-aş vorbi atât de mult despre mine dacă ar fi altcineva

pe care să-l cunosc la fel de bine. Din nefericire, sunt limitat la această temă de îngustimea experienţei mele. Mai mult, în ceea ce mă priveşte, cer oricărui scriitor, în primul rând, o relatare simplă şi sinceră a propriei vieţi, şi nu ceva ce doar a auzit despre vieţile altor oameni; o relatare cam de felul celei pe care ar trimite-o rudelor sale dintr-o ţară îndepărtată; fiindcă, dacă a trăit sincer, asta trebuie, după mine, să se fi întâmplat într-o ţară îndepărtată. Probabil că aceste pagini se adresează mai ales studenţilor săraci. Cât despre restul cititorilor mei, vor accepta pasajele care îi privesc. Am încredere că nimeni nu va întinde tivurile hainei îmbrăcând-o, când ea îi poate servi foarte bine celui căruia i se potriveşte.

Aş ţine să spun ceva nu atât despre chinezi şi locuitorii insulelor Sandwich, cât despre voi, cei care citiţi aceste pagini, despre care se spune că locuiţi în Noua Anglie; ceva despre condiţia voastră, mai ales despre condiţia voastră exterioară sau împrejurările din această lume, din acest oraş, sau ce o fi, dacă e necesar ca ea să fie aşa de proastă cum este, dacă poate sau nu să fie îmbunătăţită. Am călătorit foarte mult prin Concord; şi peste tot, în magazine, în birouri şi pe ogoare, mi s-a părut că locuitorii fac penitenţă într-o mie de feluri demne de atenţie. Ceea ce am auzit despre brahmanii care stau expuşi la patru focuri şi se uită drept la soare; sau atârnă suspendaţi cu capetele în jos deasupra flăcărilor; sau se uită peste umăr la cer „până când le este imposibil să-şi reia poziţia firească în timp ce, din cauza răsucirii gâtului, nu le poate trece spre stomac nimic altceva decât lichide"; sau trăiesc înlănţuiţi pe viaţă la rădăcina unui copac; sau măsoară, asemenea omizilor, întinderea vastelor imperii cu trupurile lor; sau stau într-un picior pe vârfuri de stâlpi – chiar aceste forme de penitenţă conştientă, nu cred că sunt mai de necrezut şi mai uluitoare decât

scenele la care asist zilnic. Cele douăsprezece munci ale lui Hercule sunt fleacuri pe lângă cele la care se supun vecinii mei; căci ele erau numai douăsprezece şi aveau un sfârşit: dar n-am văzut niciodată ca aceşti oameni să fi ucis sau capturat vreun monstru sau să fi terminat vreo muncă. Ei n-au niciun prieten Iolaus care să ardă cu un fier înroşit rădăcina capului hidrei, ci, de îndată ce un cap este sfărâmat, ţâşnesc alte două în loc.

Văd tineri, concetăţeni de-ai mei, a căror nenorocire este că au moştenit ferme, case, grajduri, vite şi unelte; căci toate astea se dobândesc mai uşor decât se scapă de ele. Era mai bine dacă se năşteau în câmp deschis şi erau alăptaţi de o lupoaică fiindcă ar fi putut vedea cu ochi mai limpezi în ce ţinuturi sunt chemaţi să muncească. Cine i-a făcut robi ai pământului? De ce să înghită cele douăzeci şi cinci de hectare, când omul este condamnat să-şi înghită numai amarul? De ce să înceapă a-şi săpa mormintele de îndată ce se nasc? Au de trăit o viaţă de om ca să împingă toate aceste lucruri în faţa lor şi să se descurce cum pot mai bine. Câte sărmane suflete nemuritoare n-am văzut, aproape dărâmate şi strivite sub povara ei, coborând târâş pe drumul vieţii, împingând în faţa lor o şură de douăzeci de metri pe zece cu grajdurile augeene niciodată curăţate şi patruzeci de hectare de pământ, ogor, fâneaţă, păşune şi pădure! Cei fără nimic, care nu se luptă cu astfel de obligaţii inutile, moştenite, îşi găsesc destul de muncă subjugând şi cultivând câţiva metri pătraţi de carne.

Dar, muncind, oamenii fac o greşeală. Cea mai bună parte din om este curând arată în pământ, drept îngrăşământ. Printr-o pretinsă soartă, numită în mod obişnuit necesitate, ei sunt folosiţi, aşa cum se arată într-o veche carte, pentru a aduna comori pe care le vor degrada moliile şi rugina şi pe

care hoţii le vor fura. Aceasta este o viaţă de nătâng, după cum vor afla când ajung la sfârşitul ei, dacă nu cumva mai înainte. Se spune că Deucalion şi Pyra au creat oamenii aruncând pietre în urmă:

Inde genus durum sumus, experiensque laborum,
Et documenta damus quâ simus origine nati.

Sau, aşa cum o versifică Roleigh în maniera lui sonoră:

„De asta suntem cu inima împietrită, îndurând dureri şi griji,
Ştiind că trupurile noastre sunt din piatră."

Aici s-a ajuns, printr-o supunere oarbă la un oracol fals, aruncând pietre peste cap şi nevăzând unde cad.

Din cauza ignoranţei şi a greşelii, cei mai mulţi oameni, chiar şi în această ţară comparativ liberă, sunt atât de ocupaţi cu pretinsele griji şi muncile inutil de grele ale vieţii, încât roadele sale cele mai bune nu pot fi culese de ei. Degetele lor, din cauza trudei excesive, sunt prea neîndemânatice şi tremură prea mult. De fapt, muncitorul nu are răgaz pentru o adevărată integritate de zi cu zi; el nu-şi poate permite să întreţină cele mai omeneşti relaţii cu oamenii, căci munca lui nu ar mai fi apreciată pe piaţă. El nu are timp să fie altceva decât o maşină. Cum poate să-şi amintească bine propria ignoranţă – pe care creşterea sa o necesită – cel care trebuie să-şi folosească atât de des cunoştinţele? Ar trebui să-l hrănim şi să-l îmbrăcăm uneori gratis şi să-l încurajăm cu vorbele noastre înainte de a-l judeca. Cele mai delicate calităţi ale firii noastre, asemenea pufului de pe fructe, pot fi păstrate numai printr-o îngrijire foarte atentă. Cu toate

astea, nu ne comportăm faţă de noi înşine sau unul faţă de altul cu atâta gingăşie.

Câţiva dintre voi – o ştim cu toţii – sunteţi săraci, găsiţi viaţa foarte grea, vă sufocaţi uneori, ca să spunem aşa, căutându-vă suflul. Nu am nicio îndoială că unii dintre voi, cei care citiţi această carte, nu puteţi plăti, de fapt, pentru toate mesele pe care le-aţi mâncat sau pentru hainele şi pantofii care se uzează cu repeziciune, dacă nu s-au şi stricat deja, şi aţi ajuns la această pagină irosind timp împrumutat sau furat, păgubindu-vă creditorii cu o oră. Este foarte evident ce vieţi meschine şi netrebnice duceţi mulţi dintre voi, căci privirea mi-a fost ascuţită de experienţă; mereu pe muchie de cuţit, încercând să intraţi în afaceri şi încercând să ieşiţi din datorii, o mlaştină foarte veche numită de latini *aes alienum*, alama altuia, fiindcă unele monede ale lor erau făcute din alamă; în continuare trăind şi murind şi fiind îngropaţi de această alamă a altuia; mereu promiţând să plătiţi, promiţând să plătiţi mâine şi murind faliţi astăzi; căutând să intraţi în graţiile norocului, să obţineţi clientelă prin orice mijloace, în afară de cele care duc la închisoare; minţind, linguşind, votând, chircindu-vă într-un ghem de politeţe sau dilatându-vă într-o atmosferă de generozitate rară şi vaporoasă, ca să vă puteţi convinge vecinul să vă permită a vă ocupa de pantofii, sau pălăria, sau haina, sau trăsura lui, sau să-i aduceţi alimentele; îmbolnăvindu-vă ca să puneţi ceva deoparte pentru zile negre, ceva care să fie dosit într-un scrin vechi, într-un ciorap, sub tencuială sau, şi mai sigur, într-o bancă din cărămidă; nu are importanţă unde, nu contează cât de mult sau cât de puţin.

Mă întreb uneori cum de putem fi atât de… aproape că îmi vine să spun frivoli, încât să luăm parte la această formă grosolană, dar oarecum străină, de robie denumită Sclavia

Neagră; sunt atât de mulţi stăpâni perspicace şi subtili care înrobesc atât nordul cât şi sudul. E greu să ai un supraveghetor din sud; e şi mai greu să ai unul din nord; dar cel mai rău este când eşti propriul tău stăpân de sclavi. Să mai vorbim de divinitatea din om! Priviţi la căruţaşul de pe drum, târându-se spre piaţă, zi şi noapte; freamătă vreo divinitate în el? Cea mai înaltă datorie a sa e să-şi hrănească şi să-şi adape caii! Ce înseamnă pentru el propriul destin în comparaţie cu interesele de transport? Nu mână el caii pentru *Boierul care face vâlvă*? Cât de divin, cât de nemuritor este el? Uitaţi-vă cum se umileşte, cum se furişează, cuprins cât e ziua de lungă de o teamă nedefinită, nefiind nici nemuritor, nici divin, ci sclavul şi prizonierul propriei păreri despre sine, al unui renume câştigat de faptele sale. Opinia publică este un tiran slab în comparaţie cu părerea noastră personală.

Părerea omului despre sine este cea care determină, sau mai degrabă indică, destinul lui. Autoemanciparea fanteziei şi imaginaţiei, chiar în provinciile din Indiile de Vest – ce Wilberforce este acolo să producă aşa ceva? Gândiţi-vă, de asemenea, la femeile acestei ţări, care ţes perne de toaletă pentru ziua cea din urmă, ca să nu trădeze un interes redus faţă de soarta lor! Ca şi cum ai putea să omori timpul fără să lezezi eternitatea.

Majoritatea oamenilor duc vieţi de tăcută disperare. Ceea ce se numeşte resemnare e disperare confirmată. Din oraşul disperat treci în satul disperat şi trebuie să te consolezi cu vitejia nurcilor şi a şobolanilor de apă. O disperare stereotipă dar inconştientă se ascunde chiar în ceea ce cunoaştem sub numele de jocuri sau amuzamente ale oamenilor. Nu este nicio joacă în ele, căci urmează muncii. Dar este o caracteristică a înţelepciunii să nu faci lucruri disperate.

Dacă ne gândim care este – ca să folosim cuvintele catehismului – ţelul ultim al omului şi care sunt necesităţile lui reale şi mijloacele lui de trai, s-ar părea că oamenii au ales deliberat modul acesta de viaţă pentru că l-au preferat oricărui altuia. Totuşi, ei cred cu sinceritate că nu le-a mai rămas nicio alternativă. Dar firile alerte şi sănătoase îşi amintesc că soarele s-a înălţat. Nu-i nicioată prea târziu să renunţăm la prejudecăţi. Niciun mod de a gândi sau acţiona, oricât de vechi ar fi el, nu poate fi luat drept bun fără dovezi. Ceva la care răspunde toată lumea sau pe care astăzi îl ia în tăcere drept bun, mâine poate să devină fals, doar un fum al opiniei pe care mulţi l-au luat drept nor ce urma să împrăştie ploaia binefăcătoare peste ogoarele lor. Ceea ce spun bătrânii că nu poţi face, încerci şi descoperi că poţi. Faptele vechi rămân ale bătrânilor, cele noi ale tinerilor. Probabil că odinioară bătrânii nu ştiau destule ca să aducă combustibil proaspăt pentru a întreţine focul; oamenii tineri aşază puţin lemn uscat sub un vas şi sunt învârtiţi în jurul pământului cu viteza păsărilor, de-i lasă pe bătrâni, după cum vine vorba, cu gura căscată. Vârsta nu te îndreptăţeşte mai mult decât tinereţea, nici măcar la fel de mult, pentru a fi sfătuitor, căci ea nu a profitat pe cât a pierdut. Se poate pune chiar la îndoială dacă cel mai înţelept om a învăţat, trăind, ceva de valoare absolută. Practic, bătrânii nu au niciun fel de sfat mai important pe care să-l dea tinerilor; experienţa lor a fost atât de fragmentară şi vieţile lor nişte eşecuri nefericite, din motive personale, după cum probabil cred chiar ei; şi s-ar putea să le mai fi rămas o oarecare doză de credinţă care falsifică acea experienţă, în vreme ce ei rămân doar mai puţin tineri decât au fost. Am trăit vreo treizeci de ani pe această planetă şi n-am auzit încă nicio primă silabă a unui sfat valabil sau măcar onest de la cei mai în vârstă decât mine. Nu mi-au spus nimic şi probabil că nu-mi pot spune

nimic de folos. Aceasta este viaţa, o experienţă în mare măsură neîncercată de mine, dar asta nu-mi dovedeşte că ei au încercat-o. Dacă am vreo trăire pe care o cred valabilă, sunt convins că Mentorii mei nu mi-au spus nimic despre ea.

Un ţăran îmi spune: „Nu poţi trăi numai cu legume, căci ele nu au nimic din care se fac oasele"; aşa că el, cu religiozitate, îşi dedică o parte din zi aprovizionării sistemului său cu materia primă pentru oase; merge şi vorbeşte în acelaşi timp, în spatele boilor săi care, cu oase făcute din vegetale, îl trag pe el cu plug cu tot, în ciuda tuturor obstacolelor. Anumite lucruri sunt cu adevărat necesităţi vitale, în unele cercuri – ale celor mai neajutoraţi şi bolnavi – iar în altele sunt doar produse de lux, iar în unele, cu totul necunoscute.

Tot pământul vieţii omeneşti le pare unora ca fiind străbătut de predecesorii lor, atât culmile cât şi văile, şi că s-au îngrijit de toate. După Evelyn, „înţeleptul Solomon a dat porunci chiar şi pentru distanţele dintre copaci; iar pretorii romani au hotărât de câte ori ai voie să mergi pe pământul vecinului ca să aduni ghindele căzute pe el, fără a-i încălca drepturile de proprietate şi ce dijmă i se cuvine acelui vecin". Hipocrat a lăsat indicaţii şi asupra felului în care să ne tăiem unghiile; adică, la acelaşi nivel cu degetele, nici mai scurte, nici mai lungi. Fără îndoială, chiar oboseala şi plictiseala care par a fi epuizat diversitatea şi bucuriile vieţii sunt de pe vremea lui Adam. Dar capacităţile omului nu au fost măsurate niciodată; şi nici nu trebuie să judecăm ce poate face el pe baza antecedentelor, căci s-a încercat atât de puţin! Oricare au fost lipsurile tale până acum, „nu te mâhni, fiule, căci cine te va împovăra cu ce ai lăsat nefăcut"?

Ne-am putea pune la încercare vieţile printr-o mie de teste simple; cum ar fi, de pildă, faptul că acelaşi soare care îmi coace mie fasolea luminează, totodată, şi un sistem de

planete asemănătoare cu a noastră. Dacă m-aş fi gândit la asta, s-ar fi evitat nişte greşeli. Asta nu era lumina în care le priveam. Stelele sunt vârfurile unor triunghiuri sublime! Ce fiinţe îndepărtate şi deosebite, în diverse lăcaşuri ale universului, contemplă aceeaşi stea în acelaşi moment! Natura şi viaţa umană sunt la fel de variate ca şi constituţiile noastre multiple. Cine va spune ce perspectivă îi oferă altuia viaţa? Ar putea oare avea loc un miracol mai mare decât cel de a ne privi o secundă în ochi, unul pe altul? Ar trebui să trăim toate epocile omenirii într-o oră; da, în toate lumile acestor epoci. Istorie, Poezie, Mitologie! – Nu cunosc vreo citire a experienţei altuia mai uimitoare şi mai de încredere decât asta.

Cea mai mare parte din ceea ce vecinii mei numesc bine eu consider în sufletul meu rău, iar dacă e ceva de care mă pot căi, acest lucru s-ar putea să fie buna mea comportare. Ce diavol m-a stăpânit de m-am purtat atât de bine? Poţi spune, bătrâne, cel mai înţelept lucru pe care îl ştii – tu cel care ai trăit şaptezeci de ani, nu fără onoruri de vreun fel sau altul – însă eu aud o voce irezistibilă care mă invită să mă îndepărtez de acel lucru. O generaţie abandonează realizările alteia, ca pe nişte corăbii naufragiate.

Cred că ne putem încrede liniştiţi într-o afacere bună, mai mult decât o facem. Putem renunţa exact la atâta grijă faţă de noi înşine pe cât acordăm cu onestitate altora. Natura e la fel de bine adaptată şi pentru slăbiciunea, şi pentru tăria noastră. Teama şi tensiunea continuă a unora este aproape o formă incurabilă de boală. Suntem făcuţi să exagerăm importanţa muncii pe care o facem şi totuşi, cât de mult rămâne nefăcut! Sau, ce-ar fi dacă ne-am fi îmbolnăvit? Cât de vigilenţi suntem! Hotărâţi să nu trăim prin credinţă dacă o putem evita; stând toată ziua în stare de alertă, noaptea ne

spunem fără voie rugăciunile şi ne lăsăm cuprinşi de incertitudini. Aşa de total şi sincer suntem obligaţi să trăim, venerându-ne viaţa şi negând posibilitatea de schimbare. Acesta este singurul mod, spunem noi; dar sunt la fel de multe moduri câte raze putem trasa din centrul cercului. Orice schimbare este un miracol demn de contemplat; dar e un miracol ce are loc în oricare moment. Confucius a spus: „A şti că ştim ce ştim şi că nu ştim ce nu ştim, aceasta este adevărata cunoaştere." Când un om va fi redus un aspect ce ţine de imaginaţie la unul ce ţine de înţelegere, prevăd că toţi oamenii îşi vor stabili vieţile, în cele din urmă, pe acest temei.

Să ne gândim un moment la ce constituie de fapt cea mai mare parte din necazurile şi neliniştea la care mă refeream şi cât de multă nevoie este să fim îngrijoraţi sau, cel puţin, prevăzători. Ar fi, oarecum, de preferat să trăieşti o viaţă primitivă şi de frontieră, chiar în mijlocul unei civilizaţii exterioare, numai ca să afli care sunt, în mare, necesităţile vieţii şi ce metode s-au adoptat pentru a le obţine; sau chiar să răsfoieşti vechile jurnale zilnice ale negustorilor ca să vezi ce cumpărau cel mai adesea oamenii, ce provizii îşi făceau, adică să vezi care erau cele mai de căpătâi alimente. Fiindcă îmbunătăţirile de peste veacuri au avut o influenţă minoră asupra legilor esenţiale ale existenţei omului; scheletele noastre nu se deosebesc, probabil, de cele ale strămoşilor noştri.

Prin cuvintele *necesităţile vieţii* înţeleg orice, din ceea ce omul a obţinut prin propriile eforturi, a fost de la începuturi sau a devenit prin folosire îndelungată atât de important pentru viaţa omenească încât niciunul sau puţini sunt cei care, din cauza sălbăticiei, a sărăciei sau filozofiei, încearcă vreodată să trăiască fără ele. Pentru multe fiinţe

există, în acest sens, numai o singură necesitate vitală, Hrana. Pentru bizonul preriei înseamnă câţiva metri de iarbă de mâncare şi apă de băut; doar dacă nu caută adăpostul pădurii sau umbra muntelui. Niciun animal sălbatic nu are nevoie de mai mult decât Hrană şi Adăpost. Necesităţile vieţii pentru om pot fi, în acest climat, destul de precis distribuite în mai multe coloane: Hrană, Adăpost, Îmbrăcăminte şi Combustibil; căci până ce nu ne asigurăm toate acestea nu suntem pregătiţi să ne ocupăm de adevăratele probleme ale vieţii, cu libertate şi cu vreo perspectivă de succes. Omul a inventat nu numai casele, ci şi îmbrăcămintea şi a gătit alimentele; şi probabil, prin descoperirea întâmplătoare a căldurii focului şi prin folosirea lui în continuare, la început un lux, s-a dezvoltat necesitatea actuală de a sta lângă el. Observăm câini şi pisici care dobândesc şi ei această a doua natură. Prin Adăpost şi Îmbrăcăminte adecvate ne păstrăm în mod legitim căldura interioară; dar din cauza unui exces al folosirii lor, sau a Combustibilului, adică din cauza unei călduri exterioare mai mari decât cea din interiorul nostru, nu se poate spune că a apărut gătitul propriu-zis? Darwin, naturalistul, spune despre locuitorii din Ţara de Foc că, în timp ce oamenii lui, bine îmbrăcaţi şi stând lângă foc, erau departe de a le fi prea cald, s-a observat că aceşti sălbatici goi, care se aflau la distanţă, spre marea lui surprindere „şiroiau de transpiraţie, fiind supuşi la o astfel de prăjeală". Astfel, ni se spune că australianul merge fără jenă gol, în timp ce europeanul tremură în hainele sale. Este oare imposibil să combinăm rezistenţa acestor sălbatici cu intelectualismul omului civilizat? Potrivit lui Liebig, corpul omului este o sobă, iar hrana este combustibilul care menţine combustia internă din plămâni. Pe vreme rece mâncăm mai mult, când e cald, mai puţin. Căldura animală este rezultatul unei combustii lente, iar boala şi moartea au loc când ea

este prea rapidă; sau, din nevoie de combustibil ori din cauza vreunui defect de respiraţie, focul se stinge. Desigur, căldura vitală nu trebuie să se confunde cu focul; dar destul cu analogia. Se vede, prin urmare, din lista de mai sus, că expresia *viaţă animală* este aproape sinonimă cu expresia *căldură animală*; fiindcă în timp ce Hrana poate fi considerată drept Combustibilul care menţine focul din noi – şi Combustibilul serveşte numai la pregătirea acelei Hrane sau la mărirea căldurii corpurilor noastre prin adăugare, din afară – Adăpostul şi Îmbrăcămintea servesc, de asemenea, numai la păstrarea *căldurii* generate şi absorbite astfel.

Atunci, marea necesitate a corpurilor noastre este căldura, păstrarea căldurii vitale din noi. Ce silinţă ne dăm, în consecinţă, nu numai cu Hrana şi Îmbrăcămintea şi Adăpostul, ci şi cu paturile noastre care sunt îmbrăcămintea de noapte, prădând cuiburile şi piepturile păsărilor pentru a pregăti acest adăpost în adăpost, aşa cum cârtiţa îşi are patul ei de iarbă şi frunze la capătul vizuinii! Omul sărac este obişnuit să se plângă că aceasta e o lume rece; şi răcelii, nu mai puţin fizice decât sociale, îi atribuim direct o mare parte din bolile noastre. Vara, în anumite climate, îi face posibilă omului un fel de viaţă elizeană. Combustibilul, cu excepţia gătirii Hranei, îi este atunci inutil; soarele este focul lui şi multe fructe sunt suficient coapte de razele lui; în timp ce Hrana este în general mai diversă şi mai uşor de obţinut, iar Îmbrăcămintea şi Adăpostul sunt pe jumătate sau cu totul inutile. În zilele noastre şi în această ţară, după cum am descoperit din proprie experienţă, câteva unelte, un cuţit, un topor, un hârleţ, o roabă şi altele, iar pentru cei studioşi, o lampă, nişte articole de papetărie şi accesul la câteva cărţi urmează necesităţilor şi pot fi toate obţinute la un preţ derizoriu. Totuşi, unii, fără înţelepciune, pleacă în celălalt capăt

al pământului, în regiuni barbare şi nesănătoase, şi se dedică zece sau douăzeci de ani comerţului, ca să poată trăi – adică să se păstreze suficient de calzi – şi, în cele din urmă, mor în Noua Anglie. Cei putred de bogaţi nu se menţin numai la o căldură confortabilă, ci şi la o arşiţă nefirească; aşa cum arătam mai sus ei sunt copţi, desigur *à la mode*.

Luxul, în cea mai mare parte, şi multe dintre aşa-numitele plăceri ale vieţii nu numai că nu sunt indispensabile, ci sunt adevărate piedici în calea elevării omenirii. În privinţa luxului şi plăcerilor, cei mai înţelepţi au dus totdeauna o viaţă mai simplă şi mai plină de lipsuri decât cei saraci. Filozofii antici, chinezi, hinduşi, persani şi greci erau o clasă faţă de care nimeni nu era mai sărac în bogăţii exterioare şi nimeni mai bogat în cele interioare. Nu ştim multe despre ei. Este remarcabil faptul că *noi* ştim şi atât cât ştim despre ei. Acelaşi lucru este adevărat despre reformatorii şi binefăcătorii mai moderni ai soiului lor. Nimeni nu poate fi un observator imparţial sau înţelept al vieţii omeneşti decât de pe poziţia avantajoasă a ceea ce *noi* ar trebui să numim sărăcie voluntară. Fructul unei vieţi de lux este luxul, fie el în agricultură, comerţ, literatură sau artă. Avem în zilele noastre profesori de filozofie dar nu filozofi. Totuşi, este admirabil să profesezi fiindcă odată era admirabil să trăieşti. A fi filozof nu înseamnă doar a avea idei subtile sau nici măcar a fonda o şcoală, ci a iubi înţelepciunea în aşa fel încât să duci, potrivit dispoziţiilor ei, o viaţă de simplitate, independenţă, mărinimie şi încredere. Înseamnă să rezolvi câteva din problemele vieţii, nu doar teoretic, ci şi practic. Succesul marilor învăţaţi şi gânditori este de obicei un succes de curtean, nu de rege sau de bărbat. Ei se adaptează ca să trăiască potrivit conformismului, aşa cum au făcut şi părinţii lor, de fapt, şi nu sunt în niciun sens progenitorii unui soi mai nobil de

oameni. Dar de ce degenerează oamenii mereu? Ce face ca familiile să se descompună? Ce fel de lux este acela care moleşeşte şi distruge naţiunile? Suntem siguri că nu este ceva din el şi în propriile noastre vieţi? Filozoful este înaintea timpului său chiar şi în forma exterioară a vieţii lui. El nu se hrăneşte, nu se adăposteşte, îmbracă sau încălzeşte precum contemporanii săi. Cum poate fi cineva filozof fără a-şi menţine căldura vitală prin metode mai bune decât ceilalţi oameni?

Când un om se încălzeşte în cele câteva feluri pe care le-am descris, ce mai vrea el după aceea? Desigur că nu mai multă caldură de acelaşi fel, adică hrană mai multă şi mai bogată, case mai mari şi mai frumoase, îmbrăcăminte mai bună şi mai abundentă, focuri permanente mai multe şi mai calde şi aşa mai departe. După ce obţine acele lucruri care îi sunt necesare vieţii, apare o alternativă deosebită de obţinere a celor de prisos; şi aceea este să se aventureze în viaţă, începându-şi vacanţa de după munca de jos. Se pare că solul e potrivit pentru sămânţa care şi-a trimis rădăcina în jos şi poate acum să-şi trimită lăstarul, cu aceeaşi încredere, în sus. De ce s-a înrădăcinat omul atât de bine în pământ, dacă nu ca să poată să se ridice în aceeaşi proporţie către cerurile de deasupra? – căci plantele mai nobile sunt preţuite pentru fructele pe care le dau, în cele din urmă, în aer şi lumină, departe de pământ şi nu sunt tratate ca cele mai umile care, fie ele şi bianuale, sunt cultivate numai până când îşi desăvârşesc rădăcina şi vârful le este adesea tăiat în acest scop, încât mulţi nici nu ştiu cum arată în perioada înfloririi.

Nu intenţionez să prescriu reguli pentru cei puternici şi curajoşi, care îşi văd de treburile lor, fie în ceruri, fie în iad, şi care construiesc probabil mai magnific şi risipesc mai

mult decât cei mai bogaţi, fără să sărăcească vreodată, neştiind cum trăiesc aceştia – dacă, într-adevăr există astfel de oameni, aşa cum s-a visat; nici pentru cei care îşi găsesc încurajarea şi inspiraţia tocmai în starea prezentă a lucrurilor şi o preţuiesc cu tandreţea şi entuziasmul îndrăgostiţilor – şi, într-o oarecare măsură, mă consider printre aceştia; eu nu mă adresez celor cu slujbe bune şi care ştiu dacă ele sunt bune sau nu, ci în primul rând masei de oameni care sunt nemulţumiţi şi care se plâng în zadar de soarta lor grea şi de timpurile în care trăiesc, când de fapt ei ar putea să le îmbunătăţească. Sunt unii care se lamentează mai tare şi sunt mai de neconsolat decât toţi, pentru că, după cum singuri afirmă, îşi fac datoria. Mă gândesc, de asemenea, la cei aparent bogaţi, dar care reprezintă cea mai sărăcită clasă dintre toate, care şi-au acumulat osânza, dar nu mai ştiu cum s-o folosească, sau cum să scape de ea, şi şi-au făurit astfel propriile cătuşe de aur sau argint.

Dacă aş încerca să povestesc cum am dorit să-mi petrec viaţa în anii din urmă, asta ar surprinde, probabil, pe aceia dintre cititorii mei care sunt oarecum familiarizaţi cu evoluţia ei; cu siguranţă, îi va uimi pe cei care nu ştiu nimic despre ea. Am să menţionez doar în treacăt câteva dintre proiectele pe care le-am preţuit.

Pe orice vreme, la orice oră din zi şi din noapte, am fost nerăbdător să îmbunătăţesc momentul şi să-l şi crestez pe răboj: să stau la întâlnirea a două eternităţi, trecutul şi viitorul, care este exact momentul prezent; să calc pe acea linie. Îmi veţi scuza câteva obscurităţi, căci sunt mai multe secrete în meseria mea decât în a multor altora şi chiar dacă nu sunt păstrate în mod voluntar, sunt inseparabile de natura ei. Voi spune cu plăcere tot ce ştiu despre ea şi nu voi scrie niciodată „Intrarea oprită" pe poarta mea.

Demult, am pierdut un ogar, un cal murg şi o turturea şi încă mai sunt pe urmele lor. Mulţi sunt călătorii cărora le-am vorbit despre ele, descriindu-le itinerarul lor şi la ce nume răspundeau. Am întâlnit vreo unul, doi, care auziseră ogarul şi tropotul calului şi chiar văzuseră turturica dispărând în spatele unui nor şi păreau atât de nerăbdători să le recupereze, de parcă le-ar fi pierdut ei înşişi.

Să anticipăm, nu numai răsăritul soarelui şi zorii, dar, dacă e posibil, Natura însăşi! În câte dimineţi, vara şi iarna, înainte ca vreun vecin să-şi fi început treaba, nu mi-o începeam eu? Fără îndoială, mulţi dintre concetăţenii mei, fermieri pornind în amurg către Boston sau tăietori de lemne mergând la lucru, m-au întâlnit întorcându-mă din această acţiune curajoasă. E adevărat că, practic, n-am asistat niciodată propriu-zis soarele în răsăritul său, dar, fără îndoială, era de cea mai mare importanţă să fii prezent la acest moment.

Atâtea zile de toamnă, o da! şi de iarnă, petrecute în afara oraşului, încercând să aud ce aducea vântul, să aud şi să disting cu claritate! Mi-am îngropat aproape tot capitalul în asta şi mi-am pierdut suflul alergând după ele. Dacă s-ar fi referit la oricare dintre partidele politice, fiţi siguri că ar fi apărut în gazetă odată cu primele ştiri. Supraveghind altădată de la un post de observaţie de pe o stâncă sau dintr-un copac, ca să telegrafiez orice sosire, sau aşteptând seara pe vârfuri de deal ca să se însereze şi să pot prinde ceva, deşi niciodată nu prindeam prea mult şi chiar asta se dizolva din nou, asemenea manei la soare.

Multă vreme am fost reporter la o revistă, de nu de prea mare circulaţie, al cărei redactor nu a găsit niciodată de cuviinţă să tipărească toate contribuţiile mele şi, cum de obicei se întâmplă cu scriitorii, îmi rămânea numai munca

drept răsplată pentru străduaniile mele. Totuşi, în acest caz, străduaniile erau propria lor răsplată.

Mulţi ani m-am autonumit inspector al viforelor şi al furtunilor, şi mi-am făcut datoria cu credinţă; supraveghetor, dacă nu al şoselelor, atunci al potecilor din codri şi al scurtăturilor de peste ogoare, păstrându-le deschise şi făcând poduri peste prăpăstii pentru a fi utilizabile în orice anotimp, în locurile unde călcâiul omului le dovedise utilitatea.

Am avut grijă de animalele sălbatice ale oraşului, lucru ce-i dă unui păstor credincios destul de mult de furcă, sărind peste garduri; şi am supravegheat ungherele şi colţurile nefrecventate de fermieri; deşi nu ştiam întotdeauna dacă Jonas sau Solomon munceau în acea zi pe vreun câmp; asta nu era treaba mea. Am udat afinul roşu, vişinul pitic şi urzica, pinul roşu şi frasinul negru, strugurii albi şi violetele galbene, care altminteri ar fi putut să se veştejească pe vreme de secetă.

Pe scurt, am dus-o aşa multă vreme şi o spun fără să mă laud, văzându-mi de treabă cu credinţă, până când a început să devină din ce în ce mai evident faptul că nimeni din oraş nu mă va admite, de fapt, pe lista oficialităţilor, nici nu-mi va face o sinecură cu o indemnizaţie moderată. Conturile mele, pe care pot jura că le-am ţinut cu conştiinciozitate, nu mi-au fost niciodată verificate, nici măcar acceptate şi cu atât mai puţin plătite şi încheiate. Cu toate acestea, nu am pus nimic la inimă...

Nu mult după aceea, un indian nomad s-a dus să vândă coşuri la casa unui binecunoscut avocat din vecinătate. „Vreţi să cumpăraţi nişte coşuri?" întrebă el. „Nu, nu vrem", a fost răspunsul. „Ce!" bombăni indianul ieşind pe poartă, „vreţi să ne lăsaţi să murim de foame?" Văzând că harnicii

săi vecini albi o duceau atât de bine – că avocatul avea numai de împletit argumente şi prin nu ştiu ce miracol bunăstarea şi situaţia au urmat fără întârziere, şi-a zis în sinea lui: „am să mă apuc de treabă; am să împletesc coşuri; e un lucru pe care-l pot face". Crezând că după ce face coşurile şi-a terminat partea lui şi că va urma cea a albului, să le cumpere. El nu descoperise că trebuie să facă în aşa fel încât ceilalţi să considere că merită să le cumpere, sau cel puţin să-i facă să creadă că aşa este, sau să facă altceva care să merite a fi cumpărat. Şi eu împletisem un fel de coş dintr-o ţesătură delicată, dar nu merita cumpărat. Totuşi, nu mai puţin în cazul meu, am crezut că merită să le împletesc, dar în loc să studiez cum să-i fac pe alţii să creadă că merită să le cumpere, am preferat să studiez cum să evit necesitatea de a le vinde. Viaţa pe care oamenii o laudă şi o cred încununată de succes este de un singur fel. De ce am exagera oare orice alt mod în defavoarea altora?

Văzând că nimeni dintre concetăţeni nu părea dispus să-mi ofere un loc în curtea cu juri sau vreun vicariat sau orice alt mod de viaţă şi că trebuie să mă descurc singur, mi-am întors faţa mai mult ca oricând către păduri, unde eram mai bine cunoscut. M-am hotărât să mă apuc de treabă imediat, să nu mai aştept să adun capitalul necesar şi să folosesc mijloacele sărăcăcioase pe care le aveam deja. Mergând la lacul Walden, scopul meu nu era să trăiesc ieftin, sau să trăiesc scump acolo, ci să închei o afacere simplă, cu cele mai puţine obstacole; a fi împiedicat de la a realiza ceva din lipsă de bun simţ, puţin spirit de iniţiativă şi talent în afaceri mi se părea nu atât trist, cât prostesc.

Mi-am dat totdeauna silinţa să dobândesc obişnuinţele stricte de afaceri; ele sunt indispensabile oricărui om. Dacă faci comerţ cu Imperiul Ceresc, atunci o casă de conturi pe

ţărm, undeva în vreun port din Salem, este de ajuns. Ai să exporţi articole permise de ţara ta, produse pur locale, multă gheaţă, lemn de pin şi puţin granit, totdeauna în cargobo-turi locale. Cele ce urmează se vor dovedi a fi întreprinderi bune; să supraveghezi personal toate detaliile; să fii pilot şi căpitan, proprietar şi subscriitor în acelaşi timp; să cumperi, să vinzi şi să ţii contabilitatea; să citeşti fiecare scrisoare primită şi să scrii sau să citeşti fiecare scrisoare trimisă; să supraveghezi descărcarea importurilor zi şi noapte; să fii în mai multe puncte de pe teren aproape în acelaşi timp; – deseori transportul cel mai bogat va fi descărcat în regiunea de coastă din New Jersey; – să fii propriul tău telegraf, cercetând neîncetat orizontul, trimiţând semnale către toate vasele în trecere de-a lungul coastei; să menţii o livrare constantă a mărfurilor pentru aprovizionarea unei pieţe aşa de îndepărtate şi de exorbitante; să fii la curent cu situaţia pieţelor, perspectivele de război şi pace de peste tot şi să anticipezi tendinţele comerţului şi civilizaţiei, profitând de rezultatele tuturor expediţiilor de explorare, folosind noi itinerarii şi toate inovaţiile din navigaţie; – să studiezi hărţi, să stabileşti poziţia recifelor, a noilor faruri şi a balizelor, să corectezi neîncetat tabelele logaritmice, căci prin eroarea vreunei maşinării de calcul, un vas care trebuia să ajungă într-un chei primitor adesea se sfarmă de o stâncă – aveţi exemplu soarta nepovestită a lui La Pérouse; – să ţii pasul cu ştiinţa universală studiind vieţile tuturor marilor descoperitori şi navigatori, ale marilor aventurieri şi neguţători, de la Hanno şi fenicieni până în zilele noastre; în sfârşit, să-ţi calculezi stocul din când în când, ca să vezi cum stai. Este o muncă ce pune la încercare facultăţile unui om – probleme de pierderi şi câştig, de dobândă, de greutatea recipientului şi toleranţă, de măsurători de tot felul, toate necesitând cunoştinţe universale.

M-am gândit că Lacul Walden ar fi un loc bun pentru afaceri, nu numai din cauza căii ferate şi a comerţului cu gheaţă; el oferă avantaje a căror divulgare s-ar putea să nu fie o politică bună; este un port bun şi o fundaţie bună. Nu sunt mlaştini de umplut ca pe Neva, – deşi trebuie să construieşti peste tot pe piloţi, bătuţi de tine însuţi. Se spune că o inundaţie, cu un vânt dinspre apus şi gheaţă pe Neva ar putea şterge Petersburgul de pe faţa pământului. Deoarece urma să se intre fără capital obişnuit în această afacere, s-ar putea să nu fie uşor de presupus de unde aveau să fie obţinute mijloacele care sunt totuşi necesare oricărei întreprinderi de acest fel. Cât despre Îmbrăcăminte, ca să ajungem odată la partea practică a problemei, suntem probabil mai adesea conduşi de dragostea pentru nou şi de luarea în considerare a părerilor celorlalţi în obţinerea ei, decât de adevărata ei utilitate. Să-şi amintească cel care are de lucru că scopul îmbrăcămintii este în primul rând menţinerea căldurii vitale şi, în al doilea rând, în acest stadiu al societăţii, să acopere goliciunea. Acesta poate să judece câtă muncă necesară şi importantă poate fi făcută fără a-şi mări garderoba. Regii şi reginele care poartă un costum numai o singură dată, deşi făcut pentru majestăţile lor de un croitor sau de o croitoreasă, nu pot cunoaşte plăcerea de a purta un costum care-ţi vine bine. Ei nu sunt nimic altceva decât manechine de lemn pentru atârnat haine curate. În fiecare zi, hainele noastre ni se asimilează tot mai mult, primind amprenta caracterului celui care le poartă, până când ezităm să le mai lepădam, fără întârzieri şi instrumente medicale sau chiar fără o oarecare solemnitate, ca şi când ar fi trupurile noastre. Niciun om nu a scăzut vreodată în ochii mei pentru că avea un petic pe haine; şi totuşi sunt sigur că, de obicei, e mai mare dorinţa de a avea haine elegante sau cel puţin curate şi nepeticite decât de a avea o conştiinţă sănătoasă. Dar

chiar dacă ruptura nu este cârpită, probabil că cel mai rău viciu evident este risipa. Uneori îmi pun cunoştinţele la încercare cu teste ca acesta: – cine ar putea să poarte un petic sau măcar două cusături pe genunuchi? Cei mai mulţi se comportă de parcă ar crede că li s-ar prăbuşi toate perspectivele în viaţă dacă ar face aşa ceva. Le-ar veni mai uşor să se târască prin oraş cu un picior rupt decât cu un pantalon rupt. Adesea, dacă picioarele unui gentleman suferă un accident, ele pot fi vindecate; dar dacă un accident similar se întâmplă cu pantalonii, nu se mai poate face nimic; căci el are în vedere nu ceea ce este cu adevărat respectabil, ci ceea ce este respectat. Cunoaştem doar câţiva oameni, dar foarte multe haine şi pantaloni. Îmbracă o sperietoare în ultimul tău rând de haine şi stai alături de ea să vezi câţi nu vor saluta degrabă sperietoarea? Trecând mai deunăzi pe lângă un lan de porumb, aproape de o pălărie şi o haină pe un băţ, l-am recunoscut pe proprietarul fermei. Era doar puţin mai plouat decât atunci când îl văzusem ultima oară. Am auzit de un câine care lătra la toţi străinii care se apropiau de gospodăria stăpânului cu hainele pe ei, dar care era uşor liniştit de un hoţ dezbrăcat. Este o întrebare interesantă cât şi-ar mai păstra oamenii poziţia relativă dacă ar fi dezbrăcaţi de haine. Ai putea, într-un astfel de caz, să menţionezi vreun grup de oameni civilizaţi care aparţine celei mai respectabile clase? Când Madam Pfeiffer, în călătoriile ei pline de aventuri în jurul lumii, de la est la vest, a ajuns în Rusia asiatică, atât de aproape de casă, spune că a simţit nevoia să poarte alte haine, decât cele de călătorie, când s-a dus să întâlnească autorităţile, căci „era acum într-o ţară civilizată, unde... oamenii sunt judecaţi după haine". Chiar în oraşele noastre democratice din Noua Anglie, posesia accidentală a averii şi manifestarea ei în haine şi caretă obţin pentru posesor un respect aproape universal. Dar cei care inspiră acest

respect, chiar şi aşa numeroşi cum sunt, rămân atât de păgâni, încât ar trebui să li se trimită un misionar. Pe lângă acestea, hainele au introdus cusutul, o treabă pe care o poţi numi nesfârşită; rochia unei femei, cel puţin, nu e nicicând isprăvită.

Cel care a găsit, în cele din urmă, ceva de făcut nu are nevoie de un costum nou în care să facă acel lucru; îi ajunge cel vechi, care a zăcut prăfuit în pod nu ştiu câtă vreme. Încălţămintea veche îi slujeşte unui erou mai mult decât i-a servit valetului său – dacă eroul are vreodată valet – picioarele desculţe sunt mai vechi decât încălţările şi îi ajung. Numai cei care merg la serate şi în Capitolii trebuie să aibă haine noi, haine de schimbat la fel de des ca omul care se schimbă în ele. Dar dacă sacoul şi pantalonii mei, pălăria şi pantofii sunt potriviţi ca să mă rog lui Dumnezeu în ele, vor fi suficiente, nu-i aşa? Cine şi-a văzut vreodată hainele vechi – jacheta veche, cu adevărat uzată, descompusă în elementele primitive – şi a gândit că nu e un act de caritate să le dăruiască unui băiat sărac, şi acesta la rândul lui să le dea probabil unuia şi mai sărac sau să-i zicem, mai bogat, care se mulţumeşte cu mai puţin? Aş zice să vă feriţi de demersurile care necesită haine noi, mai degrabă decât de un nou purtător de haine. Dacă nu este un om nou, cum pot hainele noi să i se potrivească? Dacă ai un demers înaintea ta, încearcă să-l faci în hainele vechi. Toţi oamenii vor nu ceva *cu care să facă*, ci ceva *ce să facă*, sau, mai degrabă ceva ce să *fie*. Poate că nu ar trebui să ne procurăm niciodată un costum nou, oricât de jerpelit şi murdar ar fi cel vechi, până când nu am organizat, nu am întreprins sau nu am început să lucrăm la ceva, în aşa fel încât să ne simţim oameni noi în costumul vechi şi că, păstrându-l, ar fi ca şi cum ai ţine vin nou în sticle vechi. Perioada noastră de năpârlire, ca şi cea a

păsărilor, trebuie să fie o criză în vieţile noastre. Cufundarul se retrage pe iazuri solitare să şi-o petreacă. La fel şi şarpele îşi aruncă pielea şi omida haina de vierme, printr-un efort şi o creştere internă; căci hainele sunt epiderma noastră cea mai la vedere şi freamătul de moarte. Altfel, ne vom trezi că ne prefacem şi vom fi în cele din urmă refuzaţi de propria noastră opinie, ca şi de cea a lumii.

Ne punem haină peste haină, de parcă ne-am înmulţi, ca plantele adventive, prin adăugare la lipsă. Hainele noastre exterioare, adesea subţiri şi ciudate, sunt epiderma sau pielea noastră falsă, care nu fac parte din viaţa noastră şi pot fi îndepărtate ici şi colo fără pagube fatale; hainele noastre mai groase, purtate tot timpul, sunt integumentul nostru celular sau cortexul; dar cămăşile noastre ne sunt ţesutul liberian sau adevărata scoarţă care nu poate fi înlăturată fără a îngrădi şi a distruge astfel omul. Cred că toate speciile poartă într-o perioadă sau alta ceva echivalent cu cămaşa. Este de dorit ca omul să fie îmbrăcat atât de simplu încât să îşi poată pune mâinile pe el în întuneric şi să trăiască aşa de restrâns şi de pregătit în toate privinţele încât, dacă un duşman ar ocupa oraşul, el să poată ieşi pe poartă, asemenea bătrânului filozof, cu mâinile goale, fără neliniște. Din moment ce o haină groasă este, în cele mai multe privinţe, la fel de bună ca trei subţiri, şi îmbrăcămintea ieftină poate fi cumpărată la preţuri care să le convină clienţilor; din moment ce o haină groasă poate fi cumpărată cu cinci dolari şi ţine la fel de mulţi ani, pantaloni groşi cu doi dolari, ghete de piele de vită cu un dolar şi jumătate perechea, o pălărie de vară cu un sfert de dolar şi o căciulă cu şaizeci şi doi de cenţi şi jumătate, sau poate fi făcută, mai degrabă, acasă la un preţ nominal, unde este cel atât de sărac, îmbrăcat astfel, *din propriul său câştig*, încât să nu se găsească înţelepţi care să i se închine?

Când cer o haină de o anumită formă, croitoreasa mea îmi spune grav: „Nimeni nu mai face așa ceva acum" neaccentuând deloc pe „nimeni", de parcă ar cita vreo autoritate la fel de impersonală ca Parcele, și întâmpin greutăți când vreau să-mi fac ce vreau, pur și simplu fiindcă ea nu poate crede că vorbesc serios și că sunt atât de necugetat. Când aud această propoziție oraculară, cad pentru un moment pe gânduri, accentuându-mi fiecare cuvânt în parte, ca să-i pot pătrunde sensul și ca să pot descoperi prin ce grad de rudenie „*Nimeni*" are legatură cu *mine* și ce autoritate pot avea alții într-o problemă care mă afectează atât de personal; și, în cele din urmă, mă simt înclinat să-i răspund la fel de misterios și tot fără niciun fel de accent pe „nimeni". „E adevărat că nimeni nu le-a mai făcut așa în ultimul timp, dar acum se fac." Ce rost mai are să mă măsoare dacă nu-mi măsoară caracterul, ci numai lățimea umerilor, de parcă aș fi un cuier de atârnat haina pe el? Noi nu venerăm Grațiile și nici Parcele, ci Moda. Ea toarce și țese și croiește cu autoritate deplină. Maimuța-Șef din Paris își pune o pălărie de voiaj, și toate maimuțele din America fac la fel. Uneori, caut cu disperare să fac ceva simplu și modest în lumea asta, cu ajutorul oamenilor. Mai întâi, ar trebui trecuți cu toții printr-o presă puternică, să se stoarcă ideile vechi din ei, așa ca să nu se mai scoale repede în picioare și să mai fie vreunul din grup cu câte vreo larvă în cap, ieșită dintr-un ou depus acolo de nu știu când, că nici focul nu distruge așa ceva și atunci ai fi muncit degeaba. Cu toate acestea, să nu uităm că niște grâu egiptean ne-a fost transmis de o mumie.

În general, nu cred că se poate susține că îmbrăcămintea a ajuns, aici sau în orice altă țară, la demnitatea unei arte. În prezent, oamenii improvizează ca să se îmbrace cu ce pot. Asemenea marinarilor naufragiați, pun pe ei ce

găsesc pe plajă, iar puţin mai încolo, în spaţiu sau timp, râde unul de mascarada celuilalt. Fiecare generaţie râde de moda veche, dar o urmează cu religiozitate pe cea nouă. Ne amuzăm privind costumul lui Henric al VIII-lea sau al reginei Elisabeta, ca şi când ar fi aparţinut regelui şi reginei Insulelor Canibalilor. Orice costum dat jos de pe un om este lamentabil sau grotesc. Numai ochiul sever care priveşte din el sau viaţa sinceră care s-a petrecut în el opresc râsul şi consacră costumul oricui. Dacă arlechinul este apucat de o criză de colită, şi podoabele lui vor sluji aceleiaşi stări de spirit. Când soldatul este lovit de o ghiulea, zdrenţele i se potrivesc la fel de bine ca purpura.

Gustul copilăresc şi sălbatic al bărbaţilor şi femeilor pentru modele noi menţine atât de multe scuturături şi uitat prin caleidoscoape încât ei pot descoperi figura pe care o cere generaţia de astăzi. Fabricanţii au învăţat că acest gust este doar capricios. Din două modele care diferă numai prin câteva fire mai mult sau mai puţin de o anumită culoare, unul va fi vândut imediat, iar celălalt va zăcea pe rafturi, deşi deseori se întâmplă ca după trecerea sezonului, acesta din urmă să ajungă cel mai la modă. Prin comparaţie, tatuarea nu este un obicei atât de nesuferit cum se zice. Nu este barbar numai fiindcă imprimarea este în adâncul pielii şi nu se schimbă.

Nu pot crede că sistemul nostru de fabricaţie este cel mai bun mijloc prin care oamenii pot obţine îmbrăcăminte. Condiţia salariaţilor devine din ce în ce mai asemănătoare cu a celor din Anglia; şi nici nu poate fi de mirare deoarece, după câte am văzut şi observat eu, principalul obiectiv nu este ca lumea să fie îmbrăcată bine şi cinstit, ci, fără îndoială, ca respectivele corporaţii să se îmbogăţească. Pe termen lung, oamenii ating numai ţinta pe care o urmăreau. Astfel,

cu toate că s-ar putea să greşească imediat, ar trebui să ţintească spre un obiectiv mai înalt.

Cât despre Adăpost, nu voi nega că este acum o necesitate a vieţii, deşi există exemple de oameni care s-au lipsit de el multă vreme, şi în ţări mai reci decât asta. Samuel Laing spune că „laponul, cu haina sa de piele şi cu un sac de piele pe care îl trage peste cap şi umeri, doarme nopţi la rând pe zapadă – într-un frig care i-ar lua viaţa oricărui om expus la acesta, în orice haină de lână." El i-a văzut dormind astfel. Şi totuşi adaugă: „Ei nu sunt mai rezistenţi decât alţi oameni." Dar, probabil, omul nu a trăit prea mult pe Pământ fără să descopere avantajele unei case, plăcerile domestice, o expresie care trebuie să fi însemnat la origine mai mult satisfacţiile date de casă, decât cele date de familie; deşi ele vor fi fiind extrem de limitate şi ocazionale în aceste climate în care casa este asociată, mai ales în mintea noastră, cu vremea de iarnă sau ploioasă, şi unde două treimi din an rămâne utilă doar pentru umbră. Mai demult, în climatul nostru, pe timpul verii era doar adăpost pentru noapte. În scrierile indiene, o colibă era simbolul unui marş de o zi, iar un şir întreg încrustat sau pictat pe scoarţa unui copac arăta de câte ori făcuseră tabără. Omul nu a fost făcut cu membrele atât de mari şi atât de robust doar ca să caute să-şi strâmteze lumea şi să închidă între pereţi un spaţiu pe măsura lui. La început era gol şi în aer liber; dar, deşi asta era destul de plăcut când era senin şi cald, ziua, pe ploaie şi iarna, ca să nu mai pomenim de soarele torid, l-ar fi omorât din faşă dacă nu s-ar fi grăbit să se învelească în Adăpostul unei case. Adam şi Eva, după cum se spune, au avut un cort înaintea

altor haine. Omul a avut nevoie de o casă, un loc cald şi confortabil înainte de căldura fizică, iar mai târziu de căldura sentimentelor.

Ne putem imagina o vreme când, la începuturile speciei umane, vreun muritor mai îndrăzneţ s-a furişat în scobitura unei stânci pentru adăpost. Fiecare copil reîncepe într-o oarecare masură omenirea şi îi place să stea afară, chiar când e umed şi rece. Se joacă de-a casa şi de-a calul, din instinct. Cine nu-şi aminteşte interesul cu care se uita când era tânăr la stâncile aplecate sau la intrarea într-o peşteră? Era dorinţa firească a acelei părţi din cel mai primitiv străbun care mai supravieţuia în noi. De la grote am progresat la acoperişuri din frunze de palmier, din scoarţă şi crengi, din pânză ţesută şi întinsă, din iarbă şi paie, din scânduri şi şindrilă, din pietre şi ţigle. În cele din urmă, nu mai ştim ce înseamnă a trăi în aer liber, şi vieţile noastre sunt domestice în mai multe feluri decât credem. De la sobă la ogor e mare distanţă. Ar fi poate bine dacă ar trebui să ne petrecem mai multe zile şi nopţi fără niciun obstacol între noi şi corpurile cereşti, dacă poetul n-ar vorbi atât de mult de sub acoperiş sau dacă sfântul n-ar locui acolo prea mult. Păsările nu cântă în peşteri şi nici porumbeii nu-şi preţuiesc inocenţa în hulubărie.

Totuşi, dacă cineva plănuieşte să-şi ridice o locuinţă, s-ar cuveni să-şi exercite puţină perspicacitate de yankeu ca să nu se trezească până la urmă într-un atelier, un labirint fără firul călăuzitor, un muzeu, o casă a milei, o închisoare sau un splendid mausoleu în loc de casă. Gândiţi-vă mai întâi cât de mic este un adăpost absolut necesar. Am văzut în acest oraş indieni din tribul Penobscot, trăind în corturi din pânză subţire de bumbac, când zăpada era înaltă de 30 de centimetri în jurul lor şi mă gândeam că s-ar fi bucurat dacă

ar fi fost mai înaltă, ca să se apere de vânt. Mai demult, când modul de a-mi câștiga onest existența, păstrându-mi libertatea pentru a-mi urmări adevăratele scopuri, era o problemă care mă supăra chiar mai mult decât acum, căci din nefericire m-am cam înrăit, am văzut o ladă mare lângă calea ferată, lungă de doi metri și lată un metru, în care muncitorii își încuiau uneltele noaptea, iar lada aceea mi-a sugerat că orice om aflat la strâmtoare și-ar putea lua așa ceva cu un dolar și, făcând cu burghiul câteva găuri în ea, doar cât să lase aerul să pătrundă înăuntru, să intre în ea când plouă sau pe timpul nopții, să pună capacul și astfel să aibă libertate în dragoste, iar sufletul său să fie liber. Aceasta nu mi se părea cel mai rău lucru și în niciun caz o alternativă de disprețuit. Ai putea să stai oricât de târziu vrei și când te trezești, ai putea oricând părăsi țara fără a fi urmărit de vreun proprietar pentru chirie. Mulți sunt cei care n-ar fi murit înghețați într-o astfel de ladă, dar care sunt hărțuiți până la moarte pentru plata chiriei pe o ladă mai mare și mai luxoasă. Sunt departe de a glumi. Economia este un subiect care poate fi tratat cu ușurință, dar care nu poate fi epuizat chiar așa. O casă confortabilă pentru un popor aspru și rezistent, care trăia mai mult în aer liber, se făcea cândva pe aici aproape în întregime din materiale pe care le punea la dispoziție natura. Gookin, care a fost supraveghetor al indienilor supuși coloniei Massachusetts, scria în 1674: „Cea mai mare parte a caselor lor este acoperită foarte îngrijit, compact și călduros, cu scoarță de copaci, cojită de pe trunchiurile lor în perioadele când se ridică seva și puse în straturi mari sub presiunea unor lemne grele, cât sunt încă verzi. Cele mai sărace sunt acoperite cu rogojini pe care le fac dintr-un fel de pipirig și sunt la fel de compacte și călduroase, dar nu tot așa de bune ca celelalte... Am văzut unele de douăzeci sau treizeci de metri lungime pe zece lățime... Am locuit adesea

în colibele lor şi le-am găsit la fel de călduroase ca cele mai bune case englezeşti." Şi apoi, adaugă că erau de obicei căptuşite în interior cu rogojini brodate, bine lucrate şi erau mobilate cu diverse lucruri. Indienii progresaseră atât de mult încât reglau efectul vântului cu o rogojină suspendată deasupra găurii din acoperiş şi mişcată de o sfoară. O astfel de locuinţă era construită în primul rând într-o zi – două cel mult – şi desfăcută şi împachetată în câteva ore; şi fiecare familie avea o casă, sau un apartament, într-una din ele.

În stadiul de sălbăticie, fiecare familie are un adăpost destul de bun şi suficient pentru trebuinţele mai modeste şi mai simple; dar cred că vorbesc cu măsură când spun că, deşi păsările cerului îşi au cuiburile lor, vulpile vizuinile lor şi sălbaticii colibele lor, în societatea civilizată modernă nu mai mult de jumătate dintre familii au un adăpost. În marile oraşe şi metropole, unde predomină mai pregnant civilizaţia, numărul celor care au un adăpost este o mică fracţiune din întreg. Restul plătesc o taxă anuală pentru această îmbrăcăminte exterioară care le acoperă pe toate, devenită indispensabilă şi vara şi iarna, o taxă cu care s-ar cumpăra un sat întreg de colibe indiene, dar care acum îi ajută să fie săraci pe viaţă. Nu vreau să insist aici asupra dezavantajelor închirierii faţă de posesie, dar este evident că sălbaticul este proprietarul adăpostului său fiindcă este atât de ieftin, în timp ce omul civilizat şi-l închiriază pentru că, de obicei, nu-şi poate permite să-l deţină, iar pe termen lung nu-şi mai poate permite nici să-l închirieze. Dar, răspunde cineva, plătindu-şi chiria, omul civilizat sărac îşi asigură un cămin care este palat pe lângă cel al sălbaticului. O chirie anuală de la douăzeci şi cinci până la o sută de dolari – acestea sunt chiriile la ţară – îi dă dreptul să beneficieze de îmbunătăţirile aduse de secole; apartamente spaţioase, tapet şi

zugrăveală curate, cămin tip Rumford, tencuială, storuri veneţiene, lavoar de aramă, broască de siguranţă, o pivniţă spaţioasă şi multe alte lucruri. Dar cum se întâmplă oare că cel care se spune că se bucură de toate aceste lucruri este de fapt un om civilizat *sărac*, în timp ce sălbaticul, care nu le are, e bogat ca sălbatic? Dacă se afirmă că civilizaţia înseamnă un adevărat progres al condiţiei omului – şi cred că aşa este, deşi numai înţelepţii îşi măresc avantajele – trebuie să se arate că ea produce locuinţe mai bune fără a le face mai scumpe; şi costul unui lucru este cantitatea de ceea ce aş numi eu viaţa necesară în schimbul lui, pe loc sau pe termen lung. O casă obişnuită în acest cartier costă, probabil, opt sute de dolari şi, ca să adune suma asta, unui muncitor îi trebuie de la zece la cincisprezece ani de viaţă, chiar dacă nu este împovărat cu o familie, estimând valoarea pecuniară a muncii fiecăruia la un dolar pe zi, fiindcă dacă unii iau mai mult, alţii primesc mai puţin – aşa că el trebuie să-şi petreacă mai mult de jumătate din viaţă până ce-şi câştigă coliba *lui*. Dacă în loc de aceasta, presupunem că plăteşte chirie, asta este doar o alternativă îndoielnică de neajunsuri. Ar fi fost oare înţelept din partea sălbaticului să-şi schimbe coliba pe un palat, în aceste condiţii?

Se poate presupune că reduc aproape tot avantajul deţinerii acestei proprietăţi inutile, ca un fond păstrat pentru viitor, în ceea ce-l priveşte pe individ, în primul rând la acoperirea cheltuielilor funerare. Dar poate unui om nu i se cere să se îngroape singur. Totuşi, aceasta indică o deosebire importantă dintre omul civilizat şi cel sălbatic; şi fără îndoială că se fac proiecte, în ceea ce ne priveşte, spre binele nostru, transformând viaţa poporului civilizat într-o *instituţie* în care viaţa individului este absorbită în mare măsură, cu scopul păstrării şi perfecţionării vieţii speciei. Dar vreau

să arăt cu ce sacrificii se obţine acest avantaj în prezent şi să sugerez că am putea trăi în aşa fel încât să ne asigurăm toate avantajele fără a suporta niciun dezavantaj. La ce vă referiţi când spuneţi că pe săraci totdeauna îi aveţi cu voi, sau că părinţii au mâncat aguridă şi copiilor li s-au strepezit dinţii?

„Precum este adevărat că Eu sunt viu, zice Domnul Dumnezeu, tot aşa este de adevărat că pe viitor nu se va mai grăi pilda aceasta lui Israel."

„Că iată, toate sufletele sunt ale Mele, cum este al Meu sufletul tatălui, tot aşa şi sufletul fiului; sufletul care a greşit va muri."

Când mă gândesc la vecinii mei, ţăranii din Concord, care o duc cel puţin la fel de bine ca şi celelalte clase, descopăr că, în cea mai mare parte, ei au trudit douăzeci, treizeci sau patruzeci de ani ca să devină adevăraţii proprietari ai fermelor lor, pe care le-au moştenit mai toţi cu datorii sau le-au cumpărat cu bani de împrumut – şi putem considera o treime din această muncă drept preţul caselor lor –, dar în general ei nu le-au plătit încă. E adevărat, datoriile depăşesc uneori valoarea fermei, aşa încât ferma însăşi devine o mare datorie şi totuşi se găseşte cineva care s-o moştenească, fiind obişnuit cu ea, zice el. Adresându-mă asesorilor, aflu cu surprindere că aceştia nu pot enumera pe loc o duzină de oameni din oraş care îşi posedă fermele achitate şi fără datorii. Dacă vrei să cunoşti istoria acestor gospodării, te adresezi la banca unde sunt ipotecate. Cei care şi-au plătit cu adevărat ferma muncind pentru ea sunt atât de puţini încât orice vecin ţi-i poate arăta cu degetul. Mă îndoiesc că sunt trei asemenea oameni în Concord. Ceea ce s-a spus despre negustori, că o foarte mare parte, chiar nouăzeci şi şapte dintr-o sută, sunt sortiţi eşecului, este la fel de adevărat

pentru țărani. Cât privește negustorii, totuși, unul dintre ei spune, pe bună dreptate, că o mare parte din eșecurile lor nu sunt adevărate falimente pecuniare, ci, pur și simplu, eșecuri în îndeplinirea angajamentelor, fiindcă este incomod; adică cel care se prăbușește este caracterul moral. Dar asta pune lucrurile într-o lumină infinit mai proastă și sugerează, pe lângă toate, că probabil nici ceilalți trei nu reușesc să-și salveze sufletul și sunt poate faliți într-un sens mai rău decât cei care eșuează onest. Falimentul și repudierea sunt trambulinele de pe care mare parte din civilizația noastră își arcuiește și rotește tumbele, dar sălbaticul stă pe scândura neelastică a foametei. Totuși, târgul de vite din Middlesex are loc aici an de an, cu *éclat*[*], de parcă toate încheieturile mașinăriei agricole ar fi în ordine.

Țăranul se străduiește să rezolve problema traiului după o formulă mai complicată decât problema însăși. Ca să facă rost de bani, el face comerț cu cirezi de vite. Cu o pricepere desăvârșită, el și-a întins capcana ca să prindă confort și independență, iar apoi, întorcându-se, și-a prins piciorul în ea. Din această cauză este sărac; și dintr-un motiv similar suntem cu toții săraci față de o mie de avantaje sălbatice, deși trăim înconjurați de lux. Cum cântă Chapman…

„A oamenilor falsă orânduire –
– pentru lumeasca măreție,
Dizolvă-n aer cerească bunăstare."

Și după ce țăranul și-a obținut casa, s-ar putea să nu fie mai bogat ci mai sărac cu ea, și casa să fie cea care l-a dobândit pe el. Așa cum o înțeleg eu, obiecția ridicată de Momus față de casa pe care a făcut-o Minerva, că „nu a făcut-o

*„Strălucire", „fast", în fr. în orig. (n. red.)

mişcătoare, astfel încât să poată fi evitată o vecinătate proastă", era valabilă şi mai poate fi ridicată, căci casele noastre sunt o proprietate aşa de împovărătoare, încât adesea suntem închişi, şi nu adăpostiţi, în ele; iar vecinătatea nesuferită care trebuie evitată e numai eul nostru ticălos. Cunosc una sau două familii, cel puţin în acest oraş, care, de aproape o generaţie, tot vor să-şi vândă casele de la periferie şi să se mute în sat, dar nu au reuşit şi numai moartea le va elibera.

Să presupunem că *majoritatea* poate, în cele din urmă, fie să posede, fie să închirieze o casă modernă, cu toate avantajele ei. Dar în timp ce civilizaţia ne-a îmbunătăţit casele, ea nu i-a îmbunătăţit în mod corespunzător şi pe oamenii care locuiesc în ele. Ea a creat palate, dar nu i-a fost la fel de uşor să dea naştere nobililor şi regilor. *Şi dacă scopurile omului civilizat nu sunt mai de preţ decât cele ale sălbaticului, dacă el este ocupat cea mai mare parte a vieţii doar procurându-şi necesarul şi bunăstarea suficientă, de ce ar avea o locuinţă mai bună decât acesta?*

Dar cum se descurcă minoritatea săracă? Se va descoperi probabil că, exact în proporţia în care unii au fost aşezaţi, potrivit condiţiilor exterioare, deasupra sălbaticilor, alţii au fost degradaţi sub ei. Luxul unei clase este contrabalansat de sărăcia alteia. De o parte se află palatul, de cealaltă, azilul de săraci şi „tăcuţii nevoiaşi". Miriadele care au clădit piramidele ce urmau să fie morminte ale faraonilor s-au hrănit cu usturoi şi poate nici măcar nu au fost înmormântaţi ei înşişi cum se cuvine. Zidarul care finisează cornişa palatului se întoarce, noaptea, probabil la o colibă mai rea decât a sălbaticului. E o greşeală să presupui că, într-o ţară în care există mărturii evidente ale civilizaţiei, condiţia unei mari părţi a locuitorilor nu poate fi la fel de nenorocită

ca a sălbaticilor. Mă refer la săracii nenorociţi, nu la bogaţii nenorociţi. Ca să ştiu acest lucru nu trebuie să privesc mai departe de barăcile care însoţesc peste tot căile ferate – ultima îmbunătăţire a civilizaţiei – în care văd, în plimbările mele zilnice, fiinţe umane trăind în cocini, toată iarna cu uşa deschisă ca să intre lumina, fără niciun braţ de lemne la vedere sau adesea nici măcar imaginabil, iar siluetele tinerilor şi bătrânilor sunt permanent contractate din cauza îndelungatului obicei de a se chirci de frig şi mizerie, dezvoltarea membrelor şi a facultăţilor lor fiind împiedicată. Este fără îndoială onest să te uiţi la acea clasă prin a cărei muncă se realizează lucrările ce disting această generaţie. La fel este, într-o măsură mai mare sau mai mică, situaţia lucrătorilor de orice categorie din Anglia, marele atelier al lumii. Sau v-aş putea vorbi despre Irlanda, marcată ca unul din punctele albe sau luminate de pe hartă. Comparaţi condiţia fizică a irlandezilor cu cea a indienilor nord-americani sau a insularilor din Marea Sudului sau a oricărei alte rase sălbatice, până să fie degradată de contactul cu omul civilizat. Totuşi, nu mă îndoiesc că diriguitorii acelui popor sunt la fel de înţelepţi ca media conducătorilor civilizaţi. Condiţia lor dovedeşte numai ce murdărie poate fi compatibilă cu civilizaţia. Aproape că nici nu mai e nevoie să mă refer acum la muncitorii din statele noastre sudice, care produc exporturile de bază ale acestei ţări şi sunt ei înşişi producţia de bază a Sudului. Dar să mă limitez la cei despre care se spune că sunt de condiţii *modeste*.

Cei mai mulţi oameni par să nu se fi gândit niciodată la ce este aceea o casă, şi sunt în realitate, deşi fără a fi nevoie, săraci toată viaţa lor deoarece cred că trebuie să aibă şi ei una ca vecinii lor. De parcă cineva ar trebui să poarte orice fel de haină pe care i-o poate face croitorul său, lăsându-şi

treptat pălăria din frunza de palmier sau căciula din piele de marmotă, să se plângă de timpurile grele fiindcă nu poate să-şi cumpere o coroană! Se poate inventa o casă mai convenabilă şi mai luxoasă decât cea pe care o avem, pe care totuşi nimeni nu va admite că omul o poate plăti. Trebuie să studiem totdeauna cum să obţinem mai mult şi mai multe şi să nu ne mulţumim uneori şi cu mai puţin? Trebuie oare cetăţeanul respectabil să propovăduiască cu gravitate, prin precepte şi exemplu, necesitatea ca tânărul să-şi asigure un anumit număr de galoşi de prisos şi umbrele şi camere de oaspeţi pustii pentru oaspeţi pustiiţi, înainte de a muri? De ce n-ar fi mobila noastră la fel de simplă ca a arabului sau a indianului? Când mă gândesc la binefăcătorii omenirii, pe care i-am ridicat în slăvi ca mesageri ai cerurilor, purtători ai harurilor divine către oameni, nu văd în mintea mea nicio suită la călcâiele lor, nicio încărcătură de mobilă la modă. Sau, ce-ar fi dacă aş admite – nu ar fi o recunoaştere singulară? – că mobila noastră ar trebui să fie mai complexă decât a arabului, în măsura în care îi suntem superiori moral şi intelectual! În prezent casele noastre sunt răvăşite şi pângărite de ea, iar o bună gospodină ar arunca cea mai mare parte la groapa de gunoi, fără să-şi lase treaba de dimineaţă nefăcută. Treaba de dimineaţă! Pe îmbujorările Aurorei şi muzica lui Memnon, care ar trebui să fie *treaba de dimineaţă* a omului pe lumea asta? Aveam trei bucăţi de piatră de var pe masă, dar m-am îngrozit descoperind că trebuie şterse zilnic de praf, în vreme ce mobila minţii mele era toată nelustruită încă, şi le-am aruncat cu dezgust pe fereastră. Cum aş putea avea atunci o casă mobilată? Mai degrabă stau în aer liber, că praful nu se adună pe iarbă decât acolo unde omul a desfundat pământul.

Luxoşii şi risipitorii sunt cei care fixează moda, urmată atât de conştiincios de turmă. Călătorul care se opreşte la casele aşa-zis cele mai bune descoperă curând acest lucru, căci gazdele îl bănuiesc a fi vreun Sardanapalus şi, dacă s-ar mărgini la miloasele lor gingăşii, ar fi curând emasculat. Cred că în vagoanele trenurilor suntem tentaţi să cheltuim mai mult pe lux decât pe siguranţă şi confort şi, fără a realiza nici una nici alta, acestea ameninţă să devină nu mai bune decât un salon modern cu divanele, canapelele şi storurile lor şi cu o sută de alte obiecte orientale pe care le luăm cu noi în vest, inventate pentru femeile din harem şi băştinaşii efeminaţi ai Imperiului Ceresc şi ale căror nume lui Jonathan i-ar fi ruşine să le ştie. Prefer să stau pe un bostan şi să ştiu că-i în întregime al meu decât să mă înghesui pe o pernă de catifea. Prefer să călătoresc pe pământ într-un car cu boi cu circulaţie liberă decât să mă duc în rai într-un vagon luxos al unui tren de excursii şi să respir *malarie* tot drumul.

Tocmai simplitatea şi goliciunea vieţii omului în erele primitive implică cel puţin acest avantaj, că l-au lăsat rătăcitor în natură. După ce se refăcea cu mâncare şi somn, îşi contempla din nou călătoria. Locuia, ca să spunem aşa, într-un cort în această lume şi fie străbătea văile, fie traversa câmpiile şi escalada vârfurile de munţi. Dar, vai, oamenii au devenit uneltele uneltelor lor. Omul care culegea independent fructele când îi era foame a devenit ţăran, şi cel care se adăpostea sub copac a devenit gospodar. Astăzi nu ne mai stabilim tabăra pentru o noapte, ci ne-am lipit de pământ şi am uitat cerul. Am adoptat creştinismul numai ca pe o metodă îmbunătăţită de *agricultură*. Ne-am construit pentru această lume o vilă a familiei şi pentru cealaltă un cavou al familiei. Cele mai bune opere de artă sunt expresia luptei

omului pentru a se elibera din această condiție, dar efectul artei noastre face doar ca această stare inferioară să fie confortabilă și starea superioară să fie uitată. În realitate nu este loc în acest sat pentru o operă de arte *frumoase*, dacă ne-a fost transmisă vreuna, care să reziste, căci viețile noastre, casele și străzile noastre nu-i asigură un piedestal potrivit. Nu este niciun cui de care să atârni un tablou, niciun suport care să primească bustul unui erou sau al unui sfânt. Când mă gândesc la felul în care casele noastre sunt construite și plătite sau neplătite și cum este administrată și menținută economia lor, mă mir că dușumeaua nu cedează sub musafir când acesta admiră bibelourile de pe cămin, ca să-l lase să cadă în pivniță, pe o fundație solidă și cum se cuvine, deși de pământ. Nu pot decât să observ că această așa-numită viață bogată și rafinată este ceva spre care lumea sare, dar nu pot să savurez artele *frumoase* care o împodobesc, atenția fiindu-mi în întregime ocupată de salt, căci îmi amintesc că cel mai mare salt, adevărat și omologat, realizat numai cu mușchii omenești este cel al unor arabi nomazi, despre care se spune că au depășit șapte metri pe teren neted. Fără vreun sprijin artificial, omul va reveni cu siguranță pe pământ, dincolo de această distanță. Prima întrebare pe care sunt tentat s-o pun deținătorului unei asemenea necuviințe este: cine te susține? Ești unul dintre cei nouăzeci și șapte care eșuează, sau dintre cei trei care reușesc? Răspunde-mi la aceste întrebări și s-ar putea ca după aceea să mă uit la fleacurile tale și să le găsesc decorative. Căruța înaintea cailor nu este nici frumoasă, nici folositoare. Înainte de a ne împodobi casele cu obiecte frumoase ar trebui să ne dezgolim pereții și viețile și să punem ca fundație o frumoasă gospodărie și un trai frumos; acum, gustul pentru frumos este cel mai bine cultivat afară, unde nu avem nici casă, nici gospodină.

Bătrânul căpitan Johnson, în a sa *Wonder-Working Providence (Providență făcătoare de minuni)*, vorbind despre primii întemeietori ai acestui oraș, cu care era contemporan, ne spune că „se ascund în pământ ca prim adăpost, sub vreun deal, și, aruncând țărâna deasupra, pe lemne, ei ard pământul cu un foc cu fum în partea cea mai înaltă". Nu „și-au asigurat case", spune el, „până ce pământul, din binecuvântarea Domnului, nu le-a dat pâine ca să-i hrănească" și recolta primului an a fost atât de slabă „încât au trebuit să-și taie pâinea foarte subțire pentru o perioadă lungă de timp". Secretarul provinciei Noua Olandă, scriind în olandeză, în 1650, ca să-i informeze pe cei care voiau să ia pământ acolo, afirmă mai exact că „cei din Noua Olandă și mai ales din Noua Anglie, care nu au posibilități să-și construiască o casă de țară cum doresc chiar de la început, sapă o groapă pătrată în pământ, ca o pivniță, adâncă de un metru și jumătate-doi metri, lungă și lată cât au nevoie, căptușesc pământul în interior cu lemne de-a lungul peretelui și învelesc lemnul cu scoarță de copaci sau cu altceva, ca să oprească surparea pământului; podesc această pivniță cu scânduri, îl lambrisează deasupra, ridică un acoperiș din căpriori pe care îi acoperă cu scoarță sau iarbă verde, așa încât pot să trăiască la căldură și într-un loc uscat în aceste case, cu întreaga lor familie, timp de doi, trei și patru ani, înțelegându-se că în aceste pivnițe s-au facut despărțituri potrivit mărimii familiei. Bogătașii și conducătorii Noii Anglii, la începuturile coloniilor, și-au ridicat primele lor locuințe în acest fel din două motive: mai întâi, ca să nu piardă timpul construindu-le și să nu le lipsească hrana în anul următor; în al doilea rând, ca să nu-i descurajeze pe lucrătorii săraci pe care îi aduseseră în număr mare din patria lor. În curs de trei sau patru ani, când pământul s-a adaptat la agricultură, și-au construit case frumoase, cheltuind pe ele mai multe mii".

În această cale pe care au urmat-o strămoşii noştri era cel puţin o urmă de prudenţă, de parcă principiul lor a fost de a-şi satisface întâi necesităţile mai stringente. Dar sunt aceste necesităţi satisfăcute acum? Când mă gândesc să-mi cumpăr o locuinţă luxoasă, încep să şovăi, căci, ca să spunem aşa, ţara nu este încă adaptată culturii *umane* şi mai suntem încă obligaţi să ne tăiem pâinea *spirituală* mult mai subţire decât şi-o tăiau străbunii pe cea de grâu. Nu că toate ornamentele arhitecturale ar trebui neglijate, chiar în perioadele cele mai grele; dar casele să ne fie mai întâi împodobite cu frumuseţe, acolo unde vin în contact cu vieţile noastre, asemenea lăcaşului stridiei, şi nu îngreunate de ea. Dar, vai, am fost în câteva dintre ele şi ştiu cu ce sunt împodobite.

Deşi nu am ajuns atât de rău încât să putem trăi în peşteri sau colibe sau să purtăm piei, în zilele noastre este mai bine, fără îndoială, să acceptăm avantajele, chiar cumpărate foarte scump, pe care le oferă invenţiile şi industria omenirii. Într-un mediu ca acesta, scândurile şi şindrila, varul şi cărămizile sunt mai ieftine şi mai uşor de obţinut decât peşterile adecvate, buşteni întregi, scoarţă în cantităţi suficiente sau chiar teracotă şi pietre netede. Vorbesc cu bună ştiinţă despre acest subiect, căci am luat contact cu el atât teoretic, cât şi practic. Cu puţin mai multă înţelepciune, am putea folosi aceste materiale în aşa fel încât să devenim mai bogaţi decât sunt acum cei mai bogaţi şi să facem din civilizaţia noastră o binecuvântare. Omul civilizat este un sălbatic mai experimentat şi mai înţelept. Dar să ne grăbim către propriul meu experiment.

Spre sfârşitul lui martie 1845, am împrumutat un topor şi m-am dus în pădure lângă Lacul Walden, foarte aproape de locul unde intenţionam să-mi construiesc casa, şi am început să tai nişte pini albi ţepoşi, înalţi, încă tineri, pentru

lemn. Este greu să începi ceva fără să împrumuți, dar asta este probabil calea cea mai generoasă, permițând astfel semenilor tăi să se intereseze de ceea ce întreprinzi. Proprietarul toporului, când îi dădu drumul din mână, îmi spuse că-i era mai scump decât ochii din cap; dar i l-am dat înapoi mai ascuțit decât îl luasem. Acolo unde lucram era o coastă frumoasă de deal, acoperită cu păduri de pin, prin care mă uitam către lac și spre un mic câmp deschis, între păduri, unde răsăreau pini și hicori. Gheața de pe lac nu era încă topită, deși erau unele spărturi și era în întregime de culoare închisă și saturată cu apă. Au fost câteva viscole mici în zilele cât am lucrat acolo, dar în cea mai mare parte, când ieșeam spre calea ferată, în drum spre casă, nisipul galben de pe ea se întindea în depărtare, strălucind în aerul înceţoșat, iar șinele sclipeau sub soarele primăverii și auzeam ciocârlia și tiranul* și alte păsări venite deja să înceapă un nou an cu noi. Erau zile plăcute de primăvară, în care iarna nemulțumirii oamenilor se dezgheța asemenea pământului, iar viața care zăcuse adormită începea să se dezmorțească. Într-o zi, când îmi ieșise toporul din coadă și am tăiat un hicori verde ca să fac o pană pe care am bătut-o cu o piatră și am băgat toporul într-o copcă din lac ca să se umfle, am văzut un șarpe dungat înotând prin apă și întinzându-se pe fund, fără să pară deloc deranjat și rămânând acolo cât am stat și eu – cam la vreun sfert de oră; asta poate fiindcă nu-și revenise încă din toropeală. Mi s-a părut că dintr-un motiv similar rămân și oamenii în starea primitivă și josnică pe care o au; dar dacă ar simți influența primăverii primăverilor aţâțându-i, în virtutea necesității s-ar ridica la o viață mai înaltă și mai eterică. Înainte, în dimineți geroase, mai văzusem șerpii pe cărare cu părți din corpul lor încă amor-

*Pasăre mică, insectivoră și cântătoare, din America (n .red.)

ţite şi inflexibile, aşteptând soarele să-i dezgheţe. La întâi aprilie a plouat şi s-a topit gheaţa şi în prima parte a zilei, pe o ceaţă foarte deasă, am auzit o gâscă rătăcită, orbecăind deasupra lacului şi orăcăind de parcă s-ar fi rătăcit, asemenea duhului ceţii.

Şi astfel am continuat, pentru câte zile, să tot tai şi să despic lemne şi am făcut furci şi căpriori, toate astea numai cu toporul, neavând prea multe gânduri comunicabile sau savante şi cântând de unul singur:

„Se zice că se ştiu multe;
Dar au prins aripi, ia uite:
Ştiinţe şi arte
Şi mii de-aparate;
Dar tot ce se ştie
E vântul ce-adie."

Am cioplit lemnele principale de 15 cm^2, cele mai multe furci numai pe două părţi, iar căpriorii şi duşumeaua numai pe o parte, lăsându-le pe celelalte necojite, aşa că erau la fel de drepte şi mai rezistente decât cele cioplite. Am decupat sau am îmbinat cu grijă cioturile fiecărui lemn, căci mai împrumutasem deja nişte scule. Pe timpul zilei nu stăteam în pădure foarte mult, dar îmi luam de obicei cu mine prânzul compus din pâine cu unt şi citeam la amiază ziarul în care le înveleam, stând printre crengile verzi de pin pe care le tăiasem şi care împrumutau pâinii ceva din aroma lor, căci mâinile îmi erau acoperite cu un strat gros de răşină. Înainte de a termina eram mai mult prieten decât duşman al pinilor, deşi doborâsem câţiva dintre ei, căci mă obişnuisem mai bine cu dânşii. Câteodată, vreun cutreierător al pădurilor era atras de loviturile de topor şi discutam cu plăcere în mijlocul surcelelor pe care le făcusem.

Către mijlocul lui aprilie – fiindcă nu mă grăbeam, ci lucram foarte migălos – casa mea era proiectată și gata de ridicat. Cumpărasem deja, pentru scânduri, baraca lui James Collins, un irlandez care lucra la calea ferată spre Fitchburg. Baraca lui James Collins era considerată deosebit de bună. Când m-am dus s-o văd, el nu era acasă. Am înconjurat-o pe afară, la început neobservat dinăuntru, căci geamurile erau foarte înalte și mult în interior. Era de dimensiuni mici, cu un acoperiș ascuțit și cu nimic altceva de văzut la ea, gunoiul ridicându-se la un metru și jumătate de jur împrejur, de parcă era un morman de compost. Acoperișul era partea cea mai solidă, deși fusese încovoiat destul de mult și slăbit de căldura soarelui. Nu avea prag, ci numai o trecere permanentă pe sub ușă, pentru găini. Doamna C. ieși în ușă și mă chemă s-o văd pe dinăuntru. Găinile intrară la apropierea mea. Era întuneric și dușumeaua era alcătuită, în cea mai mare parte, dintr-un pământ rece, umed, lipicios, cu câte o scândură ici și una colo, care nu se puteau îndepărta. Aprinse o lampă ca să-mi arate interiorul acoperișului și al pereților și că dușumeaua se prelungea și sub pat, prevenindu-mă să nu cad în pivniță, un soi de groapă de gunoi, adâncă de jumătate de metru. După spusele ei, erau scânduri bune deasupra, scânduri bune de jur împrejur și o fereastră bună – făcută la început din două pătrate întregi – și doar pisica mai trecuse pe acolo în ultima vreme. Mai erau o sobă, un pat, un loc de stat jos, un copil în casa în care se născuse, o umbrelă de mătase, o oglindă cu margini suflate și o râșniță nouă de cafea, brevetată, atârnată într-un ciot de stejar, și cam atât. Târgul s-a încheiat imediat, căci între timp se întorsese și James. Eu trebuia să-i plătesc patru dolari și douăzeci și cinci de cenți în seara asta și el să mi-o elibereze la ora cinci, a doua zi dimineață, fără s-o vândă nimănui între timp; eu intram în posesiunea ei la șase. Ar fi bine, spunea

el, să fiu acolo devreme şi să anticipez vreo pretenţie neclarificată, deşi cu totul neîndreptăţită, din pricina rentei funciare şi a combustibilului. Asta era, mă asigură el, singura încurcătură. La şase m-am întâlnit cu el şi cu familia lui pe drum. Tot ce aveau era o legătură mare – pat, râşniţă de cafea, oglindă, găini – totul în afară de pisica fugită în pădure şi devenită pisică sălbatică dar care, după cum am auzit mai târziu, a călcat într-o capcană pentru marmote şi a ajuns, în cele din urmă, să fie o pisică moartă.

În aceeaşi dimineaţă, am desfăcut locuinţa aceasta, scoţându-i cuiele şi am adus-o lângă lac, cu încărcături mici de căruţă, unde am întins scândurile pe iarbă ca să se decoloreze şi să se dezdoaie la soare. Un sturz matinal îmi trimise câteva triluri când treceam pe cărarea din pădure. Am fost informat în mod trădător, de un tânăr pe nume Patrick, că vecinul Seeley, un irlandez, în intervalul dintre transporturi, transfera cuiele care mai mergeau, încă drepte şi rezistente, scoabele şi piroanele, în buzunarul său; iar apoi rămase, după ce m-am întors, să-şi petreacă ziua, şi se uita nevinovat, fără griji, cu gânduri de primăvară, la toată devastarea asta, fiind, după cum zicea el, în lipsă de muncă. Era acolo ca să reprezinte spectatorii şi să facă acest eveniment – aparent nesemnificativ – echivalent cu mutarea zeităţilor Troiei.

Mi-am săpat pivniţa într-o coastă de deal, cu faţa spre sud, unde o marmotă îşi scurmase mai înainte vizuina, printre rădăcini de sumac şi mure, până la cele mai puţine urme de vegetaţie, un metru optzeci pe un metru optzeci şi doi metri adâncime, ajungând la un nisip fin, în care cartofii nu puteau îngheţa în nicio iarnă. Laturile au fost lăsate înclinate, nepietruite, căci dacă nu a fost niciodată uscat de soare, nisipul îşi păstrează locul. Am avut de lucrat numai două

ore. Mi-a făcut deosebită plăcere să sparg pământul, căci aproape la orice latitudine oamenii sapă terenul pentru o temperatură echilibrată. Sub cea mai splendidă casă din oraş, încă se găseşte o pivniţă unde îşi păstrează rădăcinile ca din bătrâni şi, mult după ce suprastructura dispare, posteritatea mai remarcă adâncitura ei în pământ. Casa încă rămâne un fel de verandă la intrarea în vizuină.

În cele din urmă, la începutul lui mai, cu ajutorul câtorva cunoştinţe, mai mult ca să profităm de o asemenea ocazie pentru buna vecinătate decât din vreo nevoie, am ridicat scheletul casei. Nimeni nu a fost vreodată mai onorat decât mine de caracterul celor care au ridicat-o. Am încredere că sunt destinaţi să participe, într-o zi, la înalţarea unor structuri mai mândre*. Mi-am luat în primire casa la 4 iulie, imediat după ce a fost căptuşită şi acoperită, căci scândurile au fost lămbruite atent şi îmbinate în aşa fel încât era cu totul imposibil să plouă printre ele, dar, înainte de a podi, am pus fundaţia unui cămin într-o parte, cărând cu mâinile, în susul dealului, două căruţe cu piatră din lac. Am construit căminul după prăşitul de toamnă, înainte de a avea nevoie de foc pentru căldură, gătind între timp afară, pe pământ, dimineaţa devreme, metodă care tot mai cred că este în unele privinţe mai convenabilă şi mai bună decât cea obişnuită. Când ploua înainte de a-mi fi terminat de copt pâinea, ridicam câteva scânduri deasupra focului şi stăteam sub ele ca să-mi păzesc franzela şi petreceam astfel câteva ore plăcute. În acele zile, când mâinile îmi erau ocupate foarte mult, citeam puţin, dar cele câteva bucăţi de hârtie împrăştiate pe pământ, pe poliţă sau pe masă îmi procurau la fel de multă desfătare, fiindu-mi, de fapt, de acelaşi folos ca şi *Iliada*.

---

*Tradiţia spune că printre ei se număra Emerson, Bronson Alcott şi Wiliam Ellery Channing. (n. tr.)

Ar merita să construieşti cu încă şi mai multă deliberare decât am construit eu, având în vedere, de exemplu, temelia pe care o are în natura omului o uşă, o fereastră, o pivniţă, o mansardă şi să nu ridici probabil nicio suprastructură până ce nu-i găseşti o justificare mai bună, fie şi decât necesităţile noastre temporare. Este oarecum aceeaşi potrivire între omul care-şi construieşte casa şi pasărea care-şi ridică propriul cuib. Cine ştie, dar dacă oamenii şi-ar construi locuinţele cu propriile lor mâini şi ar asigura hrana pentru ei şi familiile lor într-un mod destul de simplu şi de onest, nu s-ar dezvolta universal facultatea poetică, aşa cum păsările cântă când sunt atât de ocupate? Dar vai! Nouă ne plac mierlele şi cucii care-şi depun ouăle în cuiburi construite de alte păsări şi care nu descreţesc fruntea călătorului cu pălăvrăgeala şi notele lor nemuzicale. Să rezervăm pentru totdeauna tâmplarilor plăcerea construirii? Ce înseamnă arhitectura în experienţa masei oamenilor? Niciodată n-am întâlnit în călătoriile mele un om angajat într-o treabă atât de firească şi de simplă ca ridicarea propriei case. Noi aparţinem comunităţii. Nu numai croitorul este o noime din om; la fel este şi predicatorul şi negustorul şi ţăranul. Unde se termină această diviziune a muncii? Şi cărui scop slujeşte, în cele din urmă? Fără îndoială că tot *altcineva* ar putea să gândească pentru mine; dar asta nu înseamnă că este de dorit ca el să facă asta excluzând gândirea mea.

E adevărat, sunt aşa-numiţi arhitecţi în această ţară, şi am auzit cel puţin de unul dintre ei stăpânit de ideea de a face ornamentele arhitecturale să aibă un sâmbure de adevăr, o necesitate şi, de aici, o frumuseţe, ca şi când ar fi o revelaţie pentru el. Poate că totul este bine din punctul lui de vedere, dar e doar cu puţin mai bine decât diletantismul de rând. Reformator sentimental în arhitectură, el a pornit de

la cornișă, nu de la fundație. Era vorba numai despre cum să pună un sâmbure de adevăr în ornamente, așa cum fiecare bomboană ar putea avea un sâmbure de migdală sau de chimen în ea – deși eu susțin că migdalele sunt mai sănătoase fără zahăr – și nu despre cum ar putea să-și construiască locatarul casa în interior și în exterior, lăsând ornamentele să-și poarte singure de grijă. Ce om rațional a presupus vreodată că ornamentele ar fi ceva exterior și doar de suprafață – că țestoasa și-a obținut carapacea împestrițată sau, stridia reflexele de sidef, printr-un contract asemenea celui prin care locuitorii Broadway-ului au căpătat Biserica Trinității? Dar omul nu are nimic de a face cu stilul arhitecturii casei sale, după cum nici țestoasa nu are cu cea a carapacei ei, nici soldatul nu trebuie să-și piardă timpul încercând să-și picteze *culoarea* precisă a vitejiei sale pe stindard. Dușmanul o va descoperi. S-ar putea să pălească atunci când apare necazul. Omul acesta mi s-a părut că se apleacă peste cornișă și șoptește cu timiditate, locuitorilor ignoranți, jumătatea sa de adevăr pe care ei îl știau de fapt mai bine decât el. Știu că frumusețea arhitecturală pe care o văd astăzi s-a dezvoltat din interior spre exterior, din necesitățile și caracterul locatarului care este singurul constructor – din vreo sinceritate și noblețe inconștiente, fără niciun gând pentru aparențe; și orice altă frumusețe de acest fel, ce este sortită să apară, va fi precedată de o frumusețe de viață inconștientă similară. Cele mai interesante locuințe din această țară, așa cum știe orice pictor, sunt cele mai puțin pretențioase, simple colibe și case din bârne, ale oamenilor săraci, mai ales; viața locuitorilor ale căror scoici sunt – și nu vreo particularitate a suprafețelor lor – este ceea ce le face *pitorești*; și la fel de interesantă va fi lada suburbană a cetățeanului, când viața lui va fi la fel de simplă și potrivită imaginației, iar efectele secundare se vor strecura doar foarte puțin în stilul

locuinţei sale. O mare parte din ornamentele arhitecturale sunt pur şi simplu goale, iar un vânt de septembrie le-ar desfrunzi, ca pe nişte pene de împrumut, fără a le strica esenţa. Cei care nu au măsline şi vin în pivniţă pot trăi şi fără *arhitectură*. Ce-ar fi dacă în literatură s-ar face la fel de mult ca în privinţa ornamentelor de stil şi arhitecţii bibliilor noastre ar petrece tot atât timp la cornişele lor ca şi arhitecţii bisericilor noastre? Astfel sunt făcute *belles-lettres* şi *beaux-arts*, dimpreună cu profesorii lor. Negreşit că mult trebuie să-l mai intereseze pe om cum sunt puse câteva beţe deasupra lui sau sub el şi ce culori sunt pictate pe lada lui. Cumva, ar însemna ceva dacă, la modul serios, el ar fi cel care le-ar îmbina şi picta; dar dacă spiritul se îndepărtează de locuitor e ca şi cum ţi-ai construi propriul sicriu – arhitectura mormântului, iar „tâmplar" nu este decât un alt nume pentru „meşter de coşciuge". Cineva, în disperarea sau indiferenţa sa faţă de viaţă, spune: ia un pumn de pământ de la picioare şi zugrăveşte casa cu acea culoare. Se gândeşte el oare la ultima şi neîncăpătoarea sa casă? Poţi la fel de bine să dai cu banul. Câtă tihnă trebuie să aibă! De ce să ridici un pumn de ţărână? Mai bine vopseşte-ţi casa asemenea înfăţişării tale; să se îngălbenească sau să roşească în locul tău. O încercare de a îmbunătăţi stilul arhitecturii caselor! Când îmi veţi termina podoabele, le voi purta.

Înainte de a veni iarna, am ridicat un cămin şi am bătut şindrila de jur împrejur, deşi era deja impermeabil pentru ploaie; nişte şindrilă strâmbă şi umedă, făcută din primele scânduri din butuc, ale cărei margini a trebuit să le îndrept cu o rindea.

Am astfel o casă bine şindrilită şi tencuită, de trei pe patru metri, cu furci de doi metri şi jumătate înălţime, cu mansardă şi cămară, câte o fereastră largă de fiecare parte,

două trape, o uşă la un capăt şi un cămin de cărămidă la celălalt. Preţul exact al casei mele, plătind costul obişnuit al materialelor pe care le-am folosit, fără a pune la socoteală munca, ce a fost făcută în întregime de mine, este după cum urmează; şi dau aceste detalii pentru că foarte puţini sunt cei care pot spune exact cât costă casele lor şi încă mai puţini, dacă o fi vreunul, pot spune, în parte, preţul diferitelor materiale din care sunt făcute:

Scânduri……8,03½$,
cea mai mare parte scânduri de baracă.
Şindrile din resturi pentru acoperiş şi laturi……4,00
Şipci……1,25
Două geamuri de ocazie cu sticlă ……2,43
O mie de cărămizi vechi……4,00
Două butoaie cu var……2,40
Prea mult.
Păr……0,31
Mai mult decât îmi trebuia.
Lintou……0,15
Cuie……3,90
Balamale şi şuruburi……0,14
Zăvor……0,10
Cretă……0,01
Transport……1,40
În mare parte am cărat în spinare.
Total……28,12$^{1}/_{2}$ $

Acestea sunt toate materialele, în afară de lemn, piatră şi nisip, pe care le-am pretins pe baza uzurpaţiunii. În plus, mai am şi un adăpost din lemn, făcut în principal din materialele rămase după ridicarea casei.

Intenţionez să-mi construiesc o casă care să depăşească în grandoare şi lux pe oricare alta de pe strada mare din Concord, când îmi va plăcea la fel de mult şi mă va costa tot cât asta pe care tocmai am construit-o.

Am descoperit astfel că studentul care-şi doreşte un adăpost îşi poate face unul pe viaţă, la un preţ nu mai mare decât chiria pe care acum o plăteşte anual. Dacă s-ar părea că mă făIesc mai mult decât se cuvine, scuza mea este că mă laud pentru omenire şi nu pentru mine; iar lipsurile şi inconsecvenţele nu afectează adevărul afirmaţiei mele. În ciuda prefăcătoriei şi ipocriziei – pleava pe care o consider greu de separat de grâul meu, dar pe care o regret ca oricare om – voi respira liber şi mă voi putea întinde, căci e o mare uşurare atât pentru sistemul fizic, cât şi pentru cel moral; şi sunt hotărât să nu devin, prin umilinţă, avocatul diavolului. Îmi voi da silinţa să spun o vorbă bună pentru adevăr. La colegiul din Cambridge, numai chiria pentru o cameră de student, care e doar cu puţin mai mare decât a mea, este de treizeci de dolari pe an, deşi corporaţia a avut avantajul de a construi treizeci şi două de camere una lângă alta, sub acelaşi acoperiş, iar locatarul suportă inconvenientul multor vecini zgomotoşi şi poate şi repartizarea la etajul al patrulea. Nu pot să nu mă gândesc că, dacă am fi fost cu adevărat mai înţelepţi în aceste privinţe, nu numai că ne-ar fi trebuit mai puţină educaţie, căci, negreşit, deja s-ar fi dobândit mai multă, dar cheltuielile pecuniare pentru educaţie ar fi dispărut în mare măsură. Înlesnirile pe care le necesită studentul de la Cambridge sau din altă parte îl costă pe el sau pe altcineva un sacrificiu de viaţă de zece ori mai mare decât dacă s-ar proceda cum trebuie de ambele părţi. Acele lucruri pentru care se cer cei mai mulţi bani nu sunt niciodată cele de care studentul are cea mai mare nevoie. Taxa de

şcolarizare, de exemplu, este o parte importantă din costul semestrial, în timp ce pentru mult mai valoroasa educaţie pe care o obţine asociindu-se cu cei mai cultivaţi contemporani ai săi nu i se percepe nicio taxă. Metoda de a fonda un colegiu este de obicei printr-o contribuţie de dolari şi cenţi şi apoi, urmând orbeşte, până la extreme, principiul diviziunii muncii, principiu care n-ar trebui niciodată urmat decât cu circumspecţie – prin chemarea unui contractant care face din toată asta un subiect de speculaţie şi angajează irlandezi sau alţi lucrători pentru a pune cu adevărat fundaţiile, în timp ce viitorii studenţi se pregătesc pentru colegiu; şi pentru aceste erori, generaţii la rând trebuie să plătească. Cred că *cel mai bine ar fi* pentru studenţi sau pentru cei care se spune că beneficiază de pe urma acestui lucru, ca ei înşişi să pună fundaţiile. Studentul care îşi asigură confortul şi retragerea dorită, evitând sistematic orice muncă necesară omului, obţine doar un confort dezonorant şi neprofitabil, lipsindu-se de experienţa care este singura ce îi poate face confortul fructuos. „Dar", zice omul, „nu cumva vrei să spui că studenţii ar trebui să se ducă să muncească cu mâinile, şi nu cu capul?" Nu vreau să spun chiar aşa ceva, dar ceva ce el ar putea considera ca fiind foarte aproape de asta: vreau să spun că ei nu trebuie să *joace* viaţa sau s-o *studieze* pur şi simplu în timp ce comunitatea îi sprijină în acest joc costisitor, ci s-o *trăiască* într-adevăr, de la început până la sfârşit. Cum altfel ar putea tinerii să înveţe mai bine să trăiască decât încercând odată experienţa vieţii? Cred că asta le-ar pune la încercare minţile la fel de mult ca matematica. Dacă aş vrea ca un copil să ştie ceva despre arte şi ştiinţe, de exemplu, n-aş urma calea obişnuită, care este trimiterea lui în preajma vreunui profesor unde se profesează şi se practică orice, în afară de arta vieţii; – să cerceteze lumea prin telescop şi microscop şi niciodată cu ochiul liber; să studieze chimia

fără să învețe cum se face pâinea, sau mecanica și să nu învețe cum se câștigă; să descopere noi sateliți ai lui Neptun și să nu-și vadă paiul din propriul ochi sau cărui vagabond îi este el însuși satelit; sau să fie devorat de monștrii care roiesc în jurul său în timp ce contemplă monștrii dintr-un strop de oțet. Cine a progresat mai mult la sfârșitul unei luni – băiatul care și-a făcut cuțitul din mînereul pe care l-a dezgropat și l-a topit, citind numai cât i-a trebuit pentru asta, – sau cel care a fost între timp prezent la cursurile de metalurgie de la institut și a primit un briceag Rogers de la tatăl său? Care dintre ei s-ar putea să-și taie degetele? Spre uimirea mea, la părăsirea colegiului am aflat că studiasem navigația! Păi, dacă aș fi coborât o singură dată în port, aș fi știut mai multe despre ea. Chiar studentul sărac este învățat numai economie *politică*, în timp ce acea economie a vieții, care este sinonimă cu filozofia, nu este nici măcar sincer profesată în colegiile noastre. Consecința este că, studiindu-i pe Adam Smith, Ricardo și Say, el își bagă tatăl în datorii până în gât.

Așa cum se întâmplă cu colegiile, se întâmplă și cu o sută de alte „îmbunătățiri moderne"; s-a creat o iluzie în privința lor; ele nu reprezintă totdeauna un pas înainte pozitiv. Diavolul continuă să-și pretindă dobânda compusă până la sfârșit pentru contribuția inițială și numeroasele investiții succesive în ele. Invențiile noastre sunt de obicei jucării drăgălașe care ne distrag atenția de la lucrurile serioase. Ele nu sunt decât mijloace îmbunătățite pentru a ajunge la un scop neîmbunătățit, un scop la care a fost deja foarte ușor de ajuns; așa cum ne duc căile ferate la Boston sau New York. Ne grăbim peste poate să construim un telegraf electromagnetic din Maine până în Texas; dar poate că Maine și Texas nu au să-și comunice nimic important. Fiecare dintre ele este în poziția dificilă a bărbatului care era nerăbdător să fie

prezentat unei distinse doamne surde, dar când i-a fost prezentat și un capăt al cordonului ei auditiv i-a fost pus în mână, el n-a mai avut nimic de spus. De parcă scopul principal ar fi fost să se vorbească repede, nu să se vorbească inteligent. Suntem nerăbdători să facem un tunel pe sub Atlantic ca să aducem Lumea Veche cu câteva săptămâni mai aproape de cea Nouă; dar poate că prima știre care se va scurge spre marea și clăpăuga ureche americană va fi că prințesa Adelaide are tuse convulsivă. Și, în fond, omul al cărui cal aleargă aproape doi kilometri pe minut nu aduce mesajele cele mai importante, el nu este evanghelist și nici nu vine mâncând lăcuste și miere sălbatică. Mă îndoiesc că renumitul cal Flying Childers a cărat vreodată măcar un pumn de porumb la moară.

Îmi zice cineva: „Mă mir că nu strângi bani; îți place să călătorești, ai putea lua trenul să te duci la Fitchburg astăzi și să vezi țara". Dar sunt mai înțelept de atât. Am descoperit că cel mai iute călător e cel care merge pe jos. Îi spun prietenului meu: să zicem că încercăm să vedem cine ajunge acolo primul. Distanța e de aproape cincizeci de kilometri, biletul e de nouăzeci de cenți. Asta înseamnă aproape salariul unei zile de lucru. Îmi aduc aminte când plata era de șaizeci de cenți pe zi chiar pentru muncitorii acestei căi ferate. Ei bine, eu pornesc acum pe jos și ajung acolo înainte de a se lăsa seara; am călătorit astfel săptămâni, zi după zi. Între timp, tu îți vei fi câștigat costul biletului și vei ajunge acolo mâine, poate în seara asta dacă ai noroc să obții o slujbă la timp. În loc de a pleca la Fitchburg, muncești aici cea mai mare parte din zi. Și astfel, dacă trenul ar înconjura lumea, cred că tot eu m-aș menține în frunte; cât privește contemplarea naturii și experiența pe care o obțin astfel, ar trebui nici să nu vreau să te mai cunosc.

Aceasta este legea universală pe care n-o poate înşela nimeni şi, referitor chiar la calea ferată, am putea spune că este tot atât de lungă, pe cât e de lată. A face un drum de fier în jurul lumii, la dispoziţia întregii omeniri, este echivalent cu gradarea întregii suprafeţe a planetei. Oamenii au ideea neclară că, dacă susţin suficient de mult această activitate a capitalului şi cazmalelor, totul va duce în cele din urmă undeva, poate niciodată şi pentru nimic; dar, deşi mulţimea se repede în gară şi conductorul strigă „Toţi în vagoane", când fumul este aruncat în afară şi aburii se condensează, se poate vedea că puţini călătoresc şi că restul sunt călcaţi de roţi – ceea ce se va numi şi chiar va fi un „trist accident". Fără îndoială că pot călători, în cele din urmă, cei care şi-au câştigat banii de bilet, asta dacă supravieţuiesc atât timp, dar până atunci îşi vor fi pierdut probabil, până în acel moment, elasticitatea şi dorinţa de a călători. Petrecerea celei mai bune părţi din viaţă câştigând bani ca să te bucuri de o libertate îndoielnică, în timpul părţii cel mai lipsită de valoare, îmi aduce aminte de englezul care s-a dus mai întâi în India să câştige avere ca să poată să se întoarcă în Anglia şi să ducă o viaţă de poet. Ar fi trebuit să se retragă pe loc în mansardă. „Ce!" strigă un milion de irlandezi sărind din toate barăcile din ţară „nu este un lucru bun drumul de fier pe care l-am construit?" Da, răspund eu, *e bun prin comparaţie*, adică aţi fi putut face şi ceva mai rău; dar aş vrea, fiindcă îmi sunteţi fraţi, să vă fi petrecut timpul mai bine decât săpând în mizeria asta.

Înainte de a-mi termina casa, vrând să câştig vreo zecedoisprezece dolari într-un mod cinstit şi plăcut ca să-mi acopăr cheltuielile neobişnuite, am plantat aproximativ un hectar de sol nisipos şi uşor cu fasole, iar o mică parte cu cartofi, porumb, mazăre şi napi. Întregul lot are patru

hectare şi jumătate, întinzându-se în mare parte sub pini şi hicori şi s-a vândut în sezonul precedent cu opt dolari şi opt cenţi pe jumătate de hectar. Un ţăran spunea că „nu era bun decât să creşti pe el veverițe gălăgioase". N-am pus pe acest pământ niciun fel de îngrăşământ, nefiind proprietarul, ci numai beneficiarul provizoriu, fără a mă aştepta să mai cultiv atât de mult vreodată şi nici nu l-am prăşit pe tot de la început. Am scos la arat mai mulţi metri de cioturi (care mi-au asigurat combustibilul pentru multă vreme) după care au rămas rotocoale mici de sol afânat care se puteau vedea, toată vara, după abundenţa mai mare a fasolei de pe ele. Pădurea uscată şi în cea mai mare parte nevandabilă din spatele casei şi lemnele aduse de valuri pe iaz au constituit restul combustibilului. Am fost silit să închiriez un atelaj şi un om pentru arat, deşi eu am ţinut coarnele plugului. Cheltuielile fermei mele în primul sezon – pentru unelte, sămânţă, lucru etc. – au fost de 14,72½$. Porumbul de sămânţă mi-a fost dăruit. El nici nu costă niciodată nimic, dacă nu semeni mai mult decât ai nevoie. Am obţinut douăsprezece baniţe de fasole şi optsprezece baniţe de cartofi, pe lângă puţină mazăre şi porumb dulce. Porumbul galben şi napii au fost puşi prea târziu ca să mai iasă ceva. Venitul total de pe fermă a fost:

	23,44$
Scăzând cheltuielile.....	14,72½
Rămân.....	8,71½$

pe lângă produsele consumate şi cele pregătite deja, atunci când s-a făcut acest calcul, valorând 4,50$ – tot ce aveam la dispoziţie fără a mai pune la socoteală nişte fân pe care nu-l adunasem. Având în vedere absolut totul, adică importanţa sufletului omului şi a zilei de astăzi, în ciuda timpului scurt pe care mi l-a luat acest experiment şi, în parte, din pricina

caracterului ei trecător, cred că ferma mea a mers mai bine în acel an decât ferma oricărui ţăran din Concord.

Anul următor m-am descurcat şi mai bine, fiindcă am săpat tot pământul de care aveam nevoie, cam doisprezece ari, şi am învăţat din experienţa ambilor ani, fără a fi deloc copleşit de multele tratate renumite în cultivarea pământului, printre care şi cele ale lui Arthur Young, că dacă cineva ar trăi simplu şi ar mânca numai recolta pe care a cultivat-o şi n-ar cultiva mai mult decât mănâncă şi n-ar schimba-o pentru o cantitate insuficientă de obiecte mai luxoase şi scumpe, el n-ar avea nevoie să cultive decât câteva prăjini de pământ şi ar fi mai ieftin să le sape cu hârleţul decât să folosească boi ca să are şi să aleagă un alt loc din când în când, decât să-l îngraşe pe cel vechi şi ar putea să facă toată munca de care e nevoie la fermă cu mâna stângă, după cum se spune, şi numai câteva ore pe zi în timpul verii; şi astfel nu ar fi legat de un bou, un cal, o vacă sau un porc, cum este acum. Vreau să vorbesc imparţial despre această problemă şi ca unul neinteresat de succesul sau eşecul aranjamentelor sociale şi economice actuale. Eram mai independent decât orice ţăran din Concord, căci nu eram legat de o casă sau o fermă, ci puteam să-mi urmez, în fiece moment, înclinaţia genialităţii mele, care e foarte întortocheată. Pe lângă faptul că eram deja mai înstărit decât ei, dacă mi-ar fi ars casa sau mi-ar fi fost distrusă recolta, aş fi fost aproape la fel de bogat ca şi înainte.

M-am obişnuit să cred că oamenii nu sunt atât proprietarii turmelor, cât sunt ele proprietarele oamenilor, fiindcă sunt mai libere. Oamenii şi vitele fac schimb de muncă; dar dacă avem în vedere numai munca necesară, se va vedea că vitele sunt cu mult mai avantajate, ferma lor fiind mult mai mare. Omul face o parte din munca sa de schimb în timpul

celor şase săptămâni de cosit, care nu-i joacă de copii. Fără îndoială că nicio naţiune care a trăit simplu în toate privinţele, adică nicio naţiune de filozofi, n-ar comite o greşeală atât de mare încât să folosească munca animalelor. E adevărat că niciodată n-a fost şi nici nu pare probabil să existe vreodată o naţiune de filozofi şi nici eu nu sunt sigur că ar fi de dorit să existe. Totuşi, *eu* n-aş fi îmblânzit niciodată un cal sau un bou ca să-l hrănesc pentru orice fel de muncă ar putea să-mi facă, de frică să nu ajung un simplu călăreţ sau păstor; şi dacă societatea pare a fi câştigată procedând astfel, suntem oare siguri că ceea ce câştigă unul nu pierde celălalt şi că grăjdarul nu are acelaşi motiv ca şi stăpânul să fie mulţumit? Să presupunem că unele construcţii publice nu s-ar fi făcut fără acest ajutor şi să lăsăm omul să-şi împartă gloria cu boul şi calul; urmează de aici că el nu ar fi putut face lucruri încă şi mai demne de el în acest caz? Când oamenii încep să ridice construcţii, nu doar artistice şi de prisos, ci şi luxoase şi inutile, cu ajutorul lor, este inevitabil ca numai câţiva să facă toată munca de schimb cu boii sau, cu alte cuvinte, să devină sclavii celor mai puternici. Omul nu lucrează, aşadar, numai pentru animalul din el, ci şi pentru un simbol al acestuia, munceşte pentru animalul din afară. Deşi avem multe case bogate din cărămidă sau din piatră, prosperitatea ţăranului încă este cântărită după măsura în care grajdul umbreşte casa. Se spune despre acest oraş că are cele mai mari case din împrejurimi pentru boi, vite şi cai şi nu este rămas în urmă nici cu clădirile publice, dar în acest district sunt foarte puţine săli pentru cultul liber sau pentru discursuri libere. De ce nu ar căuta naţiunile să se celebreze nu după arhitectura lor, ci chiar după puterea lor de gândire abstractă? De câte ori nu este mai admirabilă *Bhagavad Gita* decât toate ruinele Orientului! Turnurile şi templele sunt luxul prinţilor. O minte simplă şi independentă nu trudeşte

la porunca niciunui prinţ. Genialitatea nu este onorariul niciunui împărat, după cum nu sunt nici aurul, argintul sau marmura, decât într-o măsură infimă. În ce scop, mă rog, se sparge atâta piatră? În Arcadia, când am fost acolo, nu am văzut pe nimeni spărgând piatră. Naţiunile sunt stăpânite de ambiţia nebunească de a-şi perpetua propria amintire prin cantitatea de piatră sfărâmată pe care o lasă. Ce-ar fi dacă s-ar depune la fel de mult efort pentru a-şi netezi şi şlefui manierele? O fărâmă de bun-simţ ar fi mai demnă de amintit decât un monument înalt până la lună. Îmi place mai mult să văd pietrele la locul lor. Grandoarea Tebei era o grandoare vulgară. Mai raţională este o bucată de zid de piatră care înconjoară câmpul unui om cinstit decât o Tebă cu o sută de porţi care s-a îndepărtat de adevăratul scop al vieţii. Religia şi civilizaţia barbară şi păgână construiesc temple splendide, dar ceea ce ai putea numi Creştinism nu construieşte aşa ceva. Cea mai mare parte din piatra sfărâmată de o naţiune merge numai spre mormântul ei. Ea se îngroapă de vie. Cât despre piramide, nu-i nimic de mirare în privinţa lor decât faptul că s-au putut găsi aşa de mulţi oameni, destul de înjosiţi, încât să-şi petreacă viaţa construind un mormânt pentru vreun nătărău ambiţios pe care dacă l-ar fi înecat în Nil şi i-ar fi aruncat apoi stârvul la câini, ar fi procedat mai bărbăteşte şi mai înţelept. Aş putea, probabil, să inventez vreo scuză pentru ei şi pentru el, dar n-am timp de asta. Cât despre religie şi dragostea pentru artă a constructorilor, ele sunt cam la fel în toată lumea, fie că e construcţia unui templu egiptean sau banca Statelor Unite. Costă mai mult decât face. Mobilul este vanitatea, ajutată de dragostea pentru usturoi, pâine şi unt. Domnul Balcom, un promiţător tânăr arhitect, o proiectează copiind-o după Vitruvius, cu creion tare şi riglă, iar construcţia este încredinţată companiei Dobson & Sons, tăietori de piatră. Când

cele treizeci de secole încep să o dispreţuiască, omenirea începe să o preţuiască. Cât despre înaltele voastre turnuri şi monumente, era odată un nebun în acest oraş care a început să sape un tunel spre China şi a ajuns atât de departe încât, după spusele lui, a auzit zăngănit de oale şi cratiţe chinezeşti; dar cred că eu n-am să mă abat din drum ca să admir groapa pe care a făcut-o. Mulţi sunt interesaţi de monumentele Occidentului şi Orientului – ca să ştie cine le-a construit. În ce mă priveşte, aş vrea să ştiu cine nu le construia în acele timpuri – cine era deasupra acestor fleacuri. Dar să-mi continui statisticile.

Ca supraveghetor, tâmplar şi muncitor cu ziua în diverse lucrări din sat, între timp – căci ştiu meserii câte degete am la mână – am câştigat 13,34 dolari. Costul alimentelor pe opt luni şi anume, de la 4 iulie până la 1 martie, momentul când au fost făcute aceste calcule, deşi am trăit acolo mai mult de doi ani, nepunând la socoteală cartofii, puţin porumb verde şi nişte mazăre pe care le cultivasem eu, nici valoarea a ceea ce pregătisem deja în ultima zi, a fost:

Orez.....1,73½$
Melasă.....1,73
Cea mai ieftină formă de zaharină.
Făină de secară.....1,04¾
Făină de porumb.....0,99¾
Mai ieftină decât secara.
Carne de porc.....0,22

Toate experimentele care au eşuat.
Făină de grâu 0,88
Costă mai mult decât cea de porumb,
atât ca bani, cât şi ca îngrijire.

Zahăr.....0,80
Untură.....0,65
Mere.....0,25
Mere uscate 0,22
Cartofi dulci 0,10
Un dovleac 0,6
Un pepene 0,2
Sare.....0,3

Da, una peste alta, chiar am mâncat în valoare de 8,74$; dar nu mi-aş publica păcatul fără să roşesc dacă n-aş şti că cei mai mulţi dintre cititorii mei au păcătuit la fel de tare şi că faptele lor scrise n-ar arăta mai bine. În anul următor, prindeam uneori câte o plasă de peşte pentru prânz, şi odată am mers atât de departe încât am omorât o marmotă care mi-a stricat fasolea – făcându-i transmigraţia, cum ar spune tătarul – şi am devorat-o, în parte de dragul experimentului; dar, deşi mi-a procurat o plăcere momentană, exceptând un iz cam moscat, am descoperit că o folosire îndelungată n-ar duce la nimic bun, oricât ar fi marmotele de bine pregătite de către măcelarul satului.

Îmbrăcămintea şi nişte cheltuieli întâmplătoare în aceeaşi perioadă, deşi această rubrică e mai puţin semnificativă, s-au ridicat la

8,40¾ $

Ulei şi câteva instrumente de gospodărie.....2,00$

Aşa că toate cheltuielile băneşti, în afară de spălat şi cârpit, care erau făcute în cea mai mare parte afară, şi pentru care notele de plată nu mi-au venit încă – iar acestea sunt toate şi mai mult decât toate căile prin care se cheltuiesc bani în această parte a lumii – au fost:

Casa	28,12½$
Ferma pe un an	14,72½
Hrana pe opt luni	8,74
Îmbrăcăminte, etc. pe opt luni	8,40¾
Ulei, etc. pe opt luni	2,00
Total	61,99¾$

Mă adresez acum acelora dintre cititorii mei care trebuie să-şi câştige existenţa. Iar ca să acopăr din cheltuieli am vândut produse de la fermă:

	23,44$
Câştigaţi prin muncă zilnică	13,34$
Total	36,78$

care scăzuţi din suma cheltuielilor lasă un sold de 25,21¾$ pe de o parte – aceştia fiind cam valoarea celor cu care am început totodată şi volumul cheltuielilor suportate – şi de cealaltă parte, pe lângă timpul liber, independenţa şi sănătatea astfel asigurate, şi o casă confortabilă pentru mine, atât timp cât prefer s-o locuiesc.

Aceste statistici, oricât de accidentate ar părea şi, prin urmare, neinstructive, deoarece au o anume completitudine, au şi o oarecare valoare. Nimic nu mi s-a dat fără să trec în vreun fel la socoteală. Din calculul de mai sus se vede că numai hrana m-a costat în bani cam douăzeci şi şapte de cenţi pe săptămână. Hrana mea a fost, timp de aproape doi ani după asta, făina de secară şi de porumb fără drojdie, cartofi, orez, foarte puţină carne sărată de porc, melasă şi sare, iar băutura mea, apa. Se potrivea să trăiesc mai mult cu orez, ca unul care îndrăgea atât de mult filozofia Indiei. Ca să răspund obiecţiilor câtorva sâcâitori înveteraţi, pot să

adaug că dacă mai cinam și în oraș uneori, cum făcusem și până atunci și cred că voi mai avea ocazia și de acum înainte s-o fac, asta era de obicei în detrimentul aranjamentelor mele casnice. Dar luarea mesei în oraș fiind, după cum am spus, un element constant, nu afectează nici în cea mai mică măsură o afirmație relativă ca aceasta.

Am aflat din experiența celor doi ani că ar fi nevoie de mult mai puțină trudă să obții hrana necesară chiar la această latitudine; că omul ar putea folosi o dietă tot atât de simplă ca animalele și să-și mențină totuși sănătatea și forța. Mi-am alcătuit o masă satisfăcătoare din mai multe puncte de vedere, numai dintr-o farfurie de iarbă-grasă (*Portulaca oleracea*) pe care am cules-o din lanul de grâu, am fiert-o și i-am adăugat sare. Dau latinescul din cauza savoarei denumirii comune. Și, mă rog, ce-și mai poate dori un om rațional, pe timp de pace, într-o amiază obișnuită, decât un număr suficient de știuleți de porumb dulce, fiert și cu sare? Chiar micile variații pe care le făceam erau o cedare în fața cerințelor apetitului, și nu ale sănătății. Dar oamenii au ajuns într-un astfel de impas încât rabdă de foame de multe ori, nu din lipsa celor necesare, ci din lipsa voluptăților; și cunosc o femeie cumsecade care crede că fiul ei și-a pierdut viața fiindcă începuse să bea numai apă.

Cititorul va observa că tratez subiectul mai mult din punct de vedere economic decât dietetic și nu se va aventura în a-mi pune cumpătarea la încercare fără a avea o cămară bine aprovizionată.

La început făceam pâine din făină de porumb și sare, adevărate turte țărănești pe care le coceam afară, lângă foc, pe o șindrilă sau pe un capăt de lemn, tăiat când îmi construisem casa; dar de obicei se afuma și avea un iz de pin. Am încercat și făina de grâu, dar am găsit, în cele din urmă,

un amestec de făină de secară şi porumb, care era cel mai plăcut şi mai convenabil. Pe timp friguros nu era o distracţie oarecare să coci mai multe pâinişoare de astea una după alta, păzindu-le şi întorcându-le cu grija unui egiptean care întoarce ouăle ce se clocesc la soare. Ele erau un adevărat fruct de cereale, copt de mine, iar pentru simţurile mele aveau aroma altor fructe nobile pe care le păstram cât puteam mai mult, înfăşurându-le în cârpe. Am întreprins un studiu al anticei şi indispensabilei arte a coptului pâinii, consultând autorităţile care-mi cădeau la îndemână, începând cu timpurile primitive şi prima invenţie a pâinii nedospite, când, de la sălbăticia nucilor şi a cărnurilor, omul a ajuns pentru prima oară la frăgezimea şi rafinamentul acestui aliment, şi înaintând treptat în studiile mele prin acea acrire întâmplătoare a aluatului care, se presupune, a introdus procesul dospirii şi prin diversele fermentaţii care au urmat, până ce am ajuns la „pâinea bună, dulce şi sănătoasă", hrana vieţii. Drojdia, pe care unii o consideră sufletul pâinii, spiritul care îi umple ţesutul celular şi care este păstrat cu religiozitate, ca focul vestal – cred că vreo sticlă preţioasă, adusă pentru prima oară pe Mayflower, a făcut miracolul în America, şi influenţa ei creşte, se umflă, se răspândeşte încă în valuri cerealiere peste întreaga ţară – această sămânţă o procuram în mod obişnuit şi cu conştiinciozitate din sat, până când, în cele din urmă, am uitat într-o dimineaţă prescripţiile şi am opărit drojdia; accident prin care am descoperit că nici aceasta nu era indispensabilă – căci descoperirile mele nu erau făcute prin procesul sintetic, ci prin cel analitic – şi am omis-o bucuros de atunci, deşi cele mai multe gospodine m-au asigurat cu seriozitate că pâinea sănătoasă şi hrănitoare fără drojdie nu poate exista, iar bătrânii îmi preziceau o decădere rapidă a forţelor vitale. Totuşi, nu o găsesc un ingredient esenţial şi

după ce m-am descurcat fără ea timp de un an, sunt încă pe tărâmul celor vii; şi sunt bucuros că am scăpat de banalitatea purtării unei sticle în buzunar, căreia îi sărea uneori dopul şi, spre necazul meu, îşi vărsa conţinutul. Este mai simplu şi mai respectabil să te lipseşti de ea. Omul este un animal care, mai mult decât oricare altul, se poate adapta la toate climatele şi împrejurările. Şi n-am adăugat nici bicarbonat de sodiu sau alt acid sau alcaliu în pâine. S-ar părea că o făceam după reţeta dată de Marcus Porcius Cato cu vreo două secole î.Hr. „*Panem depsticium sic facito. Manus mortariumque bene lavato. Farinam in mortarium indito, aquae paulatim addito, subigitoque pulchre. Ubi bene subegeris, defingito, coquitoque sub testu.*" Care, după mine, înseamnă – „Faceţi pâinea frământată astfel. Spălaţi-vă bine mâinile şi copaia. Puneţi făină în copaie, adăugaţi treptat apa şi frământaţi-o bine. După ce aţi frământat-o bine, modelaţi-o şi coaceţi-o acoperită", adică într-o tigaie de copt. Niciun cuvânt despre drojdie. Dar nu foloseam totdeauna această hrană vitală. Odată, din cauza pustiului din pungă, n-am văzut-o mai bine de o lună.

Oricine din Noua Anglie ar putea să-şi cultive cu uşurinţă propria materie primă pentru pâine, pe acest pământ al secarei şi porumbului, ca să nu depindă pentru ea de pieţe îndepărtate şi fluctuante. Totuşi, noi suntem atât de departe de simplitate şi independenţă încât în Concord numai rareori se vinde în magazin făină proaspătă şi dulce, iar mămăliga şi porumbul, într-o formă şi mai brută, nu sunt folosite mai de nimeni. În cele mai multe cazuri, ţăranul dă boabele produse de el la vite şi la porci şi cumpără făină de grâu de la magazin, care nici măcar nu este mai hrănitoare şi e mai scumpă. Am văzut că pot să cultiv o baniţă-două de secară şi porumb – căci cea dintâi creşte şi pe cel mai sărac pământ,

iar cel din urmă nu are nevoie de unul prea bun – să le macin cu o râşniţă manuală şi astfel să mă descurc fără orez şi carne de porc; şi dacă îmi trebuie ceva dulce concentrat, am descoperit din experimente că pot face o melasă foarte bună fie din dovleci, fie din sfeclă, şi ştiam că trebuia doar să sădesc câţiva arţari ca s-o fac încă şi mai uşor, iar în timp ce ei creşteau puteam să folosesc şi alţi substituenţi în afară de cei pe care i-am menţionat. „Căci", aşa cum cântau străbunii:

„pe buze ne-ndulcim cu licoare de grădină
Din dovleci şi păstârnaci, din a nucilor tulpină."

În cele din urmă, cât priveşte sarea, cel mai universal dintre ingrediente, pentru a o obţine, ar trebui găsit un prilej potrivit de mers pe ţărmul mării sau, dacă aş renunţa cu totul la ea, aş bea, probabil, mai puţină apă. N-am auzit ca indienii să se fi deranjat vreodată să meargă după ea.

Puteam evita astfel orice fel de comerţ sau schimb în ceea ce priveşte hrana, şi având deja un adăpost, mai rămânea să fac rost doar de îmbrăcăminte şi combustibil. Pantalonii pe care-i port acum au fost ţesuţi în casa unui ţăran – mulţumesc cerurilor că mai este măcar atâta virtute în om, căci consider decăderea de la ţăran la muncitor la fel de mare şi memorabilă ca şi cea de la om la ţăran; – şi într-o ţară nouă, combustibilul este o povară. Cât despre lotul de pământ, dacă n-aş mai putea să-l ocup provizoriu pe cel public, aş cumpăra patruzeci de ari de pământ la preţul cu care s-a vândut terenul pe care îl cultivam – adică opt dolari şi opt cenţi. Dar în condiţiile respective, consider că, folosindu-l temporar, spoream valoarea pământului.

Există o anumită categorie de necredincioşi care-mi pun uneori întrebări de soiul: dacă sunt de părere că pot trăi numai cu alimente vegetale; şi ca să ating imediat fondul problemei – căci fondul este credinţa – m-am obişnuit să răspund că pot trăi cu cuie. Dacă nu înţeleg asta, nu pot înţelege o mare parte din ceea ce am de spus. În ce mă priveşte, îmi pare bine să aud că se fac astfel de experimente; cum este cel al tânărului care a încercat să trăiască două săptămâni cu ştiuleţi uscaţi de porumb, folosindu-şi dinţii drept râşniţă. Tribul veveriţelor a încercat acelaşi lucru şi a reuşit. Specia umană e interesată de astfel de experimente, deşi unele bătrâne care nu sunt în stare de ele, şi care îşi au toate acţiunile în mori, s-ar putea alarma.

Mobila, pe care mi-am făcut-o în parte singur – şi restul lucrurilor care nu m-au costat nimic în afară de ceea ce am trecut la socoteală –, constă într-un pat, o masă, un birou, trei scaune, o oglindă cu diametrul de şapte centimetri, cleşte şi pirostrii, un ceainic, o oală şi o tigaie, un polonic, un lighean, două cuţite şi două furculiţe, trei farfurii, o ceaşcă, o lingură, o cană pentru ulei, una pentru melasă şi o lamă lăcuită. Nimeni nu-i atât de sărac încât să trebuiască să stea pe un dovleac. Asta înseamnă lene. Sunt o mulţime de scaune bune, care îmi plac cel mai mult, prin mansardele sătenilor. Mobilă! Slavă Domnului, pot să stau jos sau în picioare fără ajutorul unui depozit întreg de mobilă. Numai unui filozof nu i-ar fi ruşine să-şi vadă mobila încărcată într-o căruţă şi să-i fie purtată prin ţară, sub lumina cerurilor şi ochii oamenilor, ca o prezentare cerşetorească de cutii goale. Aceea este mobila lui Spaulding. Cercetând o astfel de încărcătură, nu mi-am putut da seama niciodată dacă aparţinea unui aşa-zis om bogat sau unui sărac. Proprietarul părea totdeauna robul sărăciei. Într-adevăr, cu cât ai mai multe lucruri de astea, cu

atât eşti mai sărac. Fiecare încărcătură arată de parcă ar fi dus conţinutul a zece colibe indiene; şi dacă o colibă este săracă, asta era de zece ori mai săracă şi, mă rog, de ce ne mai *mutăm* dacă nu ca să scăpăm de mobilă, de ale noastre *exuviae*; ca să ne ducem, în cele din urmă, din această lume în una nou mobilată şi s-o lăsăm pe asta să ardă? E ca şi cum toate aceste capcane ar fi legate de cureaua unui om, şi el nu s-ar putea mişca prin ţara aspră, în care sunt aruncate undiţele noastre, fără să le târască după el – să-şi târască propria capcană. Vulpea care şi-a lăsat coada în capcană a fost norocoasă. Şobolanul de apă şi-ar roade şi al treilea picior ca să fie liber. Nu-i de mirare că omul şi-a pierdut elasticitatea.

Cât de des nu se află într-un punct mort! „Domnule, dacă îmi permiteţi îndrăzneala, ce vreţi să spuneţi cu punctul mort?" Dacă eşti clarvăzător, când întâlneşti un om, ai să observi în spatele lui tot ce are şi mult din ceea ce pretinde că nu are, până la mobila din bucătărie şi toate nimicurile pe care le păstrează şi nu le arde, iar el îţi va părea înhămat la toate astea şi căutând să înainteze pe unde poate. Cred că cineva se află într-un punct mort când trece printr-o deschidere sau o poartă unde sania sa încărcată cu mobila nu-l mai poate urma. Nu simt decât milă când aud pe câte un bărbat arătos, elegant, aparent liber, ferchezuit şi pus la punct, vorbind despre asigurarea „mobilei" sale. „Dar ce să fac cu mobila?" Veselul meu fluture este prins atunci într-o plasă de păianjen. Chiar cei care multă vreme par să nu aibă nimic, dacă te interesezi mai îndeaproape, descoperi ceva depozitat în grajdul fiecăruia. Mă uit acum la Anglia ca la un domn bătrân care călătoreşte cu foarte multe bagaje, nimicuri acumulate din lunga-i gospodărire, pe care nu are curajul să le ardă, un cufăr mare, unul mic, o valiză şi o boccea. Aruncă-le măcar pe primele trei. Ar depăşi astăzi puterile

unui om sănătos să-şi ia patul şi să meargă, iar pe cel bolnav l-aş sfătui să-l lase jos şi să fugă. De câte ori întâlneam câte un imigrant clătinindu-se sub legătura care conţinea totul – părând o cocoaşă enormă crescută din ceafă – îmi era milă de el, nu pentru că totul era al lui, ci pentru că trebuia să le care *pe toate*. Dacă ar trebui să-mi târăsc capcana, aş avea grijă să fie uşoară şi să nu mă strângă în punctul vital. Dar poate c-ar fi mai înţelept să nu-ţi prinzi niciodată laba în ea.

Aş mai observa, fiindcă veni vorba, că perdelele nu mă costă nimic, căci nu am privitori pe care să-i împiedic, în afară de lună şi soare, iar pe ei îi las cu plăcere să privească. Luna nu-mi înăcreşte laptele, nici nu-mi alterează carnea şi nici soarele nu-mi strică mobila, nici nu-mi decolorează covorul, iar dacă uneori este un prieten prea cald, găsesc că e o economie şi mai bună dacă mă retrag după vreo perdea făcută de natură, fără să mai adaug nimic la detaliile gospodăreşti. O doamnă mi-a oferit odată o rogojină, dar cum nu aveam spaţiu de prisos în cameră şi nici timp de prisos, înăuntru sau afară, ca s-o scutur, am refuzat-o, preferând să-mi şterg picioarele pe iarba din faţa uşii. Cel mai bine este să te fereşti de începuturile răului.

Nu de mult am fost la o licitaţie pentru lucrurile unui diacon, căci viaţa lui nu fusese ineficientă:

„*Răul* făcut de oameni şi după ei trăieşte."

Ca de obicei, o mare parte erau fleacuri care începuseră să se adune încă de pe vremea tatălui său. Printre altele era şi o tenie uscată. Şi acum, după ce zăcuseră jumătate de veac în pod şi în alte gropi de gunoi, lucrurile astea tot nu erau arse; în loc de un *foc de tabără* sau o distrugere purificatoare, era o *licitaţie*, sau o înmulţire a lor. Vecinii s-au adunat

interesaţi să le vadă, le-au cumpărat pe toate şi le-au transportat cu grijă în mansardele şi gropile lor de gunoi, ca să zacă acolo până ce averea li se completează, după care or să înceapă iar. Când cineva moare, ridică praful.

Obiceiurile unor naţii sălbatice ar putea să fie probabil imitate cu folos de noi, fiindcă ei măcar trec anual prin ceva asemănător lepădării pieii de către şarpe; au ideea acestui lucru, fie că posedă sau nu acea realitate. N-ar fi bine dacă am sărbători şi noi o „zi a porumbului" sau „ziua primelor fructe", ca cele descrise de Bartram ca fiind obiceiul indienilor din tribul Mucclasse? „Când un sat sărbătoreşte ziua porumbului", spune el, „după ce au făcut mai întâi rost de haine noi, oale şi tigăi noi şi alte obiecte de gospodărie şi mobilă, adună toate hainele vechi şi celelalte bunuri vrednice de dispreţ, mătură şi fac curăţenie în case, în pieţe şi în sat, de tot gunoiul pe care, împreună cu cerealele rămase şi celelalte provizii, le adună într-o grămadă comună şi le ard. După ce iau leacuri şi postesc trei zile, tot focul din sat este stins. În timpul acestui post, ei se abţin de la plăcerile oricăror pofte sau pasiuni. Se proclamă amnistie generală; toţi răufăcătorii se pot întoarce în sat."

„În dimineaţa a patra, marele preot, frecând două lemne uscate, dă naştere noului foc în piaţa publică, de la care fiecărei case din sat i se oferă noua flacără pură."

Apoi, se înfruptă din noile cereale şi fructe, dansând şi cântând timp de trei zile. „Şi în următoarele patru zile primesc vizite şi se distrează cu prietenii lor din satele învecinate, care s-au purificat şi pregătit la fel."

Mexicanii practicau şi ei o purificare asemănătoare, după fiecare cincizeci şi doi de ani în credinţa că ar fi timpul ca lumea să se sfârşească.

Nu cred că am auzit de vreun sacrament mai adevărat decât acesta, având în vedere definiţia dicţionarului ca fiind „semn exterior vizibil al unei graţii spirituale interioare" şi nu mă îndoiesc că la origini au fost inspiraţi direct de ceruri să facă astfel, deşi nu au nicio înscriere biblică a revelaţiei.

Timp de mai bine de cinci ani m-am întreţinut numai din munca braţelor mele şi am descoperit că, lucrând cam şase săptămâni pe an, puteam acoperi toate cheltuielile existenţei. Toată iarna şi mare parte din vară îmi erau libere pentru studiu. Am încercat să înfiinţez o şcoală şi am descoperit că cheltuielile erau pe masura, sau mai degrabă peste măsura, venitului meu, căci eram obligat să mă îmbrac şi să mă pregătesc, ca să nu mai spun de gândit şi crezut ca atare, şi-mi mai şi pierdeam timpul în toată afacerea asta. Cum nu predam pentru binele semenilor mei, ci pur şi simplu pentru propria existenţă, totul era un eşec. Am încercat comerţul; dar am descoperit că mi-ar fi luat zece ani ca să mă obişnuiesc cu el şi că atunci aş fi deja pe drumul spre iad. Îmi era de fapt teamă că aş fi intrat în ceea ce se numeşte o afacere rentabilă. Când căutam mai demult să văd ce aş fi putut face ca să-mi câştig existenţa, nu ştiu ce tristă experienţă în conformarea cu dorinţele prietenilor mei fiindu-mi proaspătă în minte – ca să-mi cenzureze ingenuitatea –, mă gândeam adeseori cu seriozitate la culesul afinelor; asta puteam s-o fac, fără îndoială, iar micile profituri obţinute mi-ar fi ajuns – căci marele meu talent a fost să mă mulţumesc cu puţin; – mă gândeam prostește cât de puţin capital îmi trebuia şi ce puţin m-ar fi distrat de la starea mea obişnuită. În timp ce cunoştinţele mele intrau fără ezitare în comerţ sau urmau alte profesii, eu mă gândeam la această ocupaţie la fel de mult ca şi la ale lor; luând la rând munţii, toată vara, ca să culeg afinele care-mi ieşeau în cale şi să

scap apoi de ele fără niciun fel de grijă; și să păzesc astfel turmele lui Admetus. Visam, de asemenea, că aș fi putut culege ierburi sălbatice, sau să duc conifere sătenilor cărora le plăcea să-și amintească de păduri, sau chiar în oraș, cu căruța. Dar am învățat de atunci că orice fel de comerț blestemă tot ce folosește; și chiar dacă ai vinde mesaje din rai, întregul blestem al comerțului s-ar lega de ele.

Cum preferam unele lucruri în detrimentul altora, și îmi prețuiam mai ales libertatea, căci o puteam duce greu, descurcându-mă totuși bine, încă nu voiam să-mi petrec timpul câștigând covoare bogate sau mobilă frumoasă și hrană delicată sau o casă în stil grecesc sau gotic. Dacă sunt unii pentru care dobândirea acestor lucruri nu înseamnă nicio piedică și care știu cum să le folosească atunci când le obțin, renunț la aceste pretenții în favoarea lor. Unii sunt „harnici" și pare să le placă munca de dragul muncii sau pentru că îi oprește de la rele și mai mari; acestora nu am să le spun nimic deocamdată. Pe cei care n-ar ști ce să facă cu răgazul pe care îl au, aș putea să-i sfătuiesc să muncească de două ori mai mult decât acum – să muncească până când se plătesc pe ei înșiși și-și obțin eliberarea. În ceea ce mă privește, am descoperit că ocupația de zilier este cea mai independentă dintre toate, mai ales că pentru a mă întreține era nevoie să lucrez numai treizeci-patruzeci de zile din an. Ziua muncitorului se termină odată cu scăpătatul soarelui și apoi el este liber să se dedice oricărei îndeletniciri preferate, independentă de munca lui; dar angajatorul lui, care speculează de la o lună la alta, n-are răgaz tot timpul anului.

Pe scurt, sunt convins, atât prin credință cât și din experiență, că a ne menține pe fața pământului nu este un chin, ci o distracție, dacă trăim simplu și înțelept; căci

îndeletnicirile popoarelor mai simple sunt încă distracţiile celor mai artificiale. Nu e nevoie ca cineva să-şi câştige existenţa prin sudoarea frunţii, dacă nu transpiră mai repede decât mine.

Un tânăr pe care-l cunoşteam, care moştenise câteva zeci de ari de pământ, mi-a spus că ar trăi la fel ca mine dacă ar avea *mijloacele* necesare. N-aş vrea sub niciun motiv ca cineva să adopte modul *meu* de viaţă; căci, în afară de faptul că înainte ca el să-l fi deprins bine, s-ar putea ca eu să-mi găsesc altul, doresc să fie pe lume cât mai mulţi oameni deosebiţi; dar aş vrea ca fiecare să găsească şi să-şi urmeze *propriul* său drum, şi nu pe cel al tatălui sau al mamei sau pe al vecinului. Tânărul poate construi sau planta sau naviga, numai nu-l împiedicaţi să facă ceea ce spune că i-ar plăcea să facă. Suntem înţelepţi numai după un punct matematic, aşa cum marinarul sau sclavul fugar are în ochi steaua polară; dar acesta este un ghid suficient pentru toată viaţa. S-ar putea să nu ajungem în port într-o perioadă calculabilă, dar ne vom păstra drumul adevărat.

Fără îndoială, în acest caz, ceea ce este adevărat pentru unul e şi mai adevărat pentru o mie, la fel cum o casă mare nu este în mod proporţional mai scumpă decât una mică, deoarece un acoperiş poate adăposti, o pivniţă poate susţine şi un perete poate separa mai multe apartamente. Cât despre mine, am preferat locuinţele singuratice. Pe lângă asta, este de obicei mai ieftin să construieşti totul singur decât să convingi pe altul de avantajul peretelui comun; şi după ce faci şi asta, despărţitura comună, ca să fie mult mai ieftină, trebuie să fie subţire şi celălalt poate să se dovedească a fi un vecin rău şi să nu-şi întreţină bine partea lui. Singura cooperare posibilă, în mod obişnuit, este foarte parţială şi superficială; iar puţina cooperare adevărată care există e ca şi cum nici

n-ar fi, ea fiind o armonie neauzită oamenilor. Dacă un om are credinţă, el va coopera cu o egală credinţă oriunde; dacă nu are, el va continua să trăiască la fel cu restul lumii, indiferent de compania pe care o are. A coopera, în sensul cel mai înalt şi cel mai de jos, înseamnă *a ne duce existenţa împreună*. În ultima vreme am auzit propunerea ca doi tineri să călătorească împreună prin lume, unul fără bani, câştigându-şi cele necesare pe parcurs, în faţa catargului şi în urma plugului, celălalt cu un carnet de cecuri în buzunar. Era uşor de văzut că nu puteau fi prea mult tovarăşi şi nici nu puteau să coopereze, deoarece unul nu *opera* deloc. S-ar fi despărţit la prima criză interesantă a aventurilor lor. Şi înainte de toate, după cum am sugerat, cel care pleacă singur poate porni astăzi; dar cel care călătoreşte cu altul trebuie să aştepte până când celălalt este gata şi ar putea trece multă vreme până ce pornesc.

Dar toate astea înseamnă egoism, am auzit spunând pe unii dintre concetăţenii mei. Mărturisesc că până acum m-am dedicat foarte puţin acţiunilor filantropice. Am făcut unele sacrificii dintr-un simţ al datoriei şi, printre altele, mi-am sacrificat şi această plăcere. Sunt mulţi care şi-au folosit toate talentele ca să mă convingă să mă angajez în ajutorarea vreunei familii sărace din oraş; şi dacă n-aş avea nimic de făcut – căci diavolul găseşte treabă pentru leneşi – aş putea să încerc să mă ocup şi cu aşa ceva. Totuşi, când m-am hotărât să mă implic în acest sens, şi luându-mi obligaţia să le fac viaţa mai bună, să întreţin câteva persoane sărace la fel cum mă întreţineam pe mine în toate privinţele, mergând până într-acolo încât să le şi fac această ofertă, au preferat cu toţii, fără nicio şovăială, să rămână săraci. În timp ce concetăţenii mei şi femeile se dedică în atâtea feluri pentru binele semenilor lor, cred că măcar unul poate fi cruţat în

scopuri mai puţin umanitare. Trebuie să ai şi pentru caritate talent, ca pentru orice altceva. Cât despre Binefacere, aceasta e o profesie total ocupată. Mai mult, am încercat-o cu bună-credinţă şi, oricât de ciudat ar părea, sunt mulţumit că nu se potriveşte constituţiei mele. Probabil că nu ar trebui să-mi refuz conştient şi deliberat chemarea de a face binele pe care mi-l cere societatea, ca să salvez universul de la anihilare; şi cred că o altă hotărâre similară, dar infinit mai mare, este tot ce îl mai păstrează acum. Dar n-am să mă aşez niciodată între vreun om şi talentul său, şi celui care face acest lucru, pe care eu îl refuz, cu întreaga sa inimă şi viaţă şi suflet, i-aş spune: Perseverează, chiar dacă lumea ar numi asta facere de rău, cum şi este, de altfel, foarte probabil.

Sunt departe de a considera că sunt un caz particular; fără îndoială că mulţi dintre cititorii mei s-ar apăra la fel. Dacă e ceva de făcut – nu am pretenţia ca vecinii mei să-l numească bun – nu ezit să spun că sunt cel mai bun de angajat; dar ce o fi acel ceva, asta este treaba celui care mă angajează. *Binele* ce-l fac, în sensul obişnuit al cuvântului, trebuie să fie pe lângă calea mea principală, şi în cea mai mare parte cu totul neintenţionat. Practic, oamenii spun „începe unde eşti şi aşa cum eşti, fără a-ţi pune în gând să ajungi mai de valoare şi, cu blândeţea în minte, încearcă să faci bine." Dacă ar fi să propovăduiesc pe aceeaşi linie, eu aş spune mai degrabă „încearcă să fii bun." Ca şi cum soarele ar trebui să se oprească atunci când şi-a aprins focurile până la splendoarea unei luni sau a unei stele de magnitudinea a şasea şi să umble ca spiriduşul Puck, iţindu-se prin fiecare ferăstruică, inspirându-i pe lunatici, alterând carnea sau făcând întunericul vizibil, în loc să-şi mărească mereu căldura şi mila geniale, până ajunge la o aşa strălucire încât niciun

muritor să nu se poată uita la el şi apoi, sau între timp, să se învârtă în jurul lumii pe propria orbită, făcându-i bine, sau mai degrabă, după cum a descoperit o filozofie mai aproape de adevăr, lăsând lumea să se învârtă în jurul lui, luându-şi binele de la el. Când Phaeton, dorind să dovedească descendenţa lui cerească prin mila sa, a luat numai o zi carul soarelui şi a ieşit de pe calea bătătorită, a ars mai multe şiruri de case de pe străzile mai de jos ale cerului, a pârjolit suprafaţa pământului şi a uscat toate izvoarele şi a creat pustiul Sahara până când, în cele din urmă, Jupiter, cu un fulger, l-a aruncat cu capul în jos spre pământ, iar soarele, jelindu-i moartea, nu a strălucit un an întreg.

Nu există duhoare mai urâtă decât cea care se ridică din bunătate stricată. Uman sau divin, tot hoit e. Dacă aş şti cu siguranţă că vine cineva la mine cu scopul premeditat de a-mi face bine, aş alerga cât mă ţin picioarele, ca de acel vânt uscat şi pârjolitor din deşerturile africane, numit simun, care-ţi umple gura, nasul, urechile şi ochii cu nisip, până ce te sufoci, de frică să nu-mi facă vreun bine de-al său – să-mi pătrundă vreun virus de-al lui în sânge. Nu – în acest caz prefer să suport răul natural. Pentru mine, cineva nu este om bun fiindcă mă hrăneşte dacă eu aş muri de foame sau mă încălzeşte dacă aş îngheţa sau mă scoate dintr-un şanţ când aş cădea în el. Vă pot găsi un câine Terra Nova care să facă la fel. Filantropia nu este dragostea de semeni, în cel mai larg sens. Howard* era, fără îndoială, un om extrem de bun şi merituos în felul lui şi a şi fost răsplătit, dar, comparativ vorbind, ce înseamnă pentru noi o sută de Howarzi, dacă filantropia lor nu ne ajută pe noi în condiţia noastră cea mai bună, când merităm cel mai mult să fim ajutaţi?

---

* John Howard (1726 — 1790), iniţiator al reformei închisorilor în Anglia. (n. tr.)

N-am auzit de nicio adunare filantropică ce-şi propunea cu sinceritate să-mi facă vreun bine, mie sau celor ca mine.

Iezuiţii erau foarte deziluzionaţi de acei indieni care, fiind arşi pe rug, sugerau noi metode de tortură celor care-i torturau. Fiind superiori suferinţei fizice, se întâmpla uneori că erau superiori şi oricărei consolări pe care le-o puteau oferi misionarii; şi legea după care trebuie să te porţi cu alţii aşa cum se poartă şi ei cu tine ajunsese cu mai puţină putere de convingere la urechile celor care, în ceea ce-i privea, nu le păsa cum se poartă cineva cu ei – ei care îşi iubeau duşmanii într-un nou fel şi ajungeau foarte aproape de a le ierta de bunăvoie tot ce făceau.

Asigură-te că acorzi săracilor ajutorul de care au nevoie mai tare, chiar de ar fi numai exemplul tău care îi lasă mult în urmă. Dacă dai bani, dedică-te şi pe tine odată cu ei şi nu îi da, pur şi simplu. Facem uneori greşeli nejustificate. Adesea, săracul nu este flămând şi înfrigurat pe cât este de murdar, zdrenţăros şi grosolan. Este în parte gustul, şi nu nenorocirea, lui. Dacă îi dai bani, va cumpăra probabil alte zdrenţe cu ei. Îmi era adesea milă de neîndemânaticii lucrători irlandezi care tăiau gheaţă pe lac, în nişte haine sărăcăcioase şi rupte, iar eu tremuram în îmbrăcămintea mea mai caldă şi oarecum mai elegantă, până când, într-o zi îngrozitor de friguroasă, unul care alunecase în apă a venit la mine să se încălzească şi l-am văzut dezbrăcând trei perechi de indispensabili şi două perechi de ciorapi până să ajungă la piele, deşi, e adevărat, toate erau destul de murdare şi de zdrenţăroase şi şi-a putut permite să refuze hainele pe care i le-am dat pe deasupra, fiindcă avea atât de multe pe dedesubt. Scufundarea a fost tocmai ce-i trebuia. Apoi a început să-mi fie milă de mine şi am văzut că ar fi o caritate mai mare să-mi dăruiesc mie o cămaşă flanelată decât lui un

întreg magazin de vechituri. O mie de tăieturi printre crengile răului echivalează cu o lovitură la rădăcină şi s-ar putea ca cel care acordă cel mai mult timp şi cei mai mulţi bani nevoiaşilor, prin modul său de viaţă, să ajute cel mai mult la naşterea acelei suferinţe pe care încearcă în zadar s-o aline. Este piosul crescător de sclavi care cheltuieşte câştigurile fiecărui al zecelea sclav ca să cumpere libertatea de o duminică pentru restul. Unii îşi arată grija faţă de săraci angajându-i să le lucreze în bucătărie. N-ar fi ei şi mai buni dacă s-ar angaja pe ei înşişi acolo? Te lauzi că cheltuieşti o zecime din venitul tău în acte de caritate; poate c-ar trebui să cheltuieşti nouă zecimi şi să termini cu asta. Societatea recuperează în acest caz numai a zecea parte din proprietate. Se datorează asta generozităţii celui în posesia căruia se află sau neglijenţei funcţionarilor justiţiei?

Filantropia este aproape singura virtute suficient de apreciată de omenire. Ba chiar e mult supraapreciată; şi cel care o supraapreciază este egoismul nostru. Un sărac zdravăn, într-o zi de vară, îmi lăuda un orăşean, fiindcă, după spusele lui, era bun cu săracii; referindu-se la el însuşi. Unchii şi mătuşile amabile ale speciei sunt mai preţuiţi decât adevăraţii părinţi spirituali. Am ascultat odată un reverend predicând despre Anglia, un om învăţat şi inteligent, care după ce a enumerat valorile ei politice, literare şi ştiinţifice, Shakespeare, Bacon, Cromwell, Milton, Newton şi alţii, a vorbit despre eroii ei creştini, pe care – de parcă profesiunea i-ar fi cerut-o – îi ridica deasupra celorlalţi ca fiind cei mai mari dintre cei mari. Aceştia erau Penn, Howard şi dna. Fry. Orice om trebuie să simtă falsitatea şi părtinirea în aşa ceva. Cei din urmă nu au fost cei mai buni oameni ai Angliei, ci probabil doar cei mai buni filantropi ai ei.

Nu vreau să scad cu nimic din preţuirea care se cuvine filantropiei, ci doar cer dreptate pentru toţi cei care prin viaţa şi opera lor sunt o binecuvântare pentru omenire. Nu preţuiesc în primul rând corectitudinea şi bunăvoinţa cuiva, calităţi care sunt, ca să spunem aşa, tulpina şi frunzele sale. Plantele din ale căror frunze veştejite facem ceai pentru bolnavi slujesc unui scop umil şi sunt cel mai des întrebuinţate de către medicii şarlatani. Eu vreau florile şi fructele unui om, mireasma să-i fie purtată de vânt spre mine şi aroma fructelor coapte să ne fie punctul de întâlnire. Bunătatea lui nu trebuie să fie un act parţial şi trecător, ci o prisosinţă constantă, care nu-l costă nimic şi de care este inconştient. Aceasta este o caritate care ascunde o multitudine de păcate. Filantropul învăluie prea des omenirea cu amintirea propriilor sale necazuri nefolositoare ca atmosferă, şi o numeşte compătimire. Ar trebui să împărţim curajul, nu disperarea, sănătatea şi liniştea, nu boala, şi să avem grijă să nu se răspândească prin contagiune. De pe ce câmpii sudice se aude vocea tânguitoare? La ce latitudine sălăşluieşte păgânul căruia i-am trimite lumina? Cine este acel om brutal şi nestăpânit pe care să-l mântuim? Dacă pe un om îl doare ceva, aşa încât nu-şi poate face datoria, chiar dacă are vreo durere în intestine – căci acela este locul compătimirii – imediat se apucă să reformeze... lumea. Fiind el însuşi un microcosm, descoperă – şi e o descoperire adevărată, şi omul care s-o facă este el – că lumea mânca mere verzi; în ochii săi, tot globul este de fapt un măr verde şi există pericolul ca fiii oamenilor să muşte din el înainte de a se coace; şi pe dată, drastica lui filantropie îl caută pe eschimos şi pe patagonian şi îmbrăţişează dens populatele sate chinezeşti şi indiene; şi astfel, în vreo câţiva ani de activitate filantropică, folosindu-şi forţele, între timp, în scopuri proprii, fără îndoială că se vindecă de dispepsie, globul se îmbujorează

uşor pe unul sau pe ambii obraji, de parcă ar începe să se coacă, iar viaţa îşi pierde cruzimea şi e din nou bine şi sănătos de trăit. N-am visat niciodată o enormitate mai mare decât cea pe care am comis-o. N-am cunoscut şi nici n-o să cunosc vreodată un om mai rău decât mine.

Cred că ceea ce-l întristează pe reformator nu este compătimirea lui pentru semenii aflaţi la ananghie, ci, chiar de-ar fi el cel mai sfânt fiu al Domnului, este propria lui durere. Dacă acesta se vindecă, dacă i se arată primăvara, dacă dimineaţa se ridică deasupra patului său, el îşi părăseşte generoşii tovarăşi fără să-şi ceară iertare. Scuza mea că nu ţin prelegeri împotriva tutunului este că n-am mestecat niciodată tutun; asta este o pedeapsă pe care trebuie s-o suporte mestecătorii de tutun reformaţi; dar sunt şi destule lucruri pe care le-am mestecat şi împotriva cărora aş putea să ţin prelegeri. Dacă eşti vreodată păcălit să intri în filantropiile de soiul ăsta, nu lăsa să ştie stânga ce face dreapta, căci nu merită să ştie. Salvează-l pe cel care se îneacă şi leagă-ţi şiretul la pantof. Nu te grăbi, şi începe o muncă benevolă.

Manierele ne-au fost stricate de comunicarea cu sfinţii. Cărţile noastre de imnuri răsună de blestemarea melodioasă a Domnului şi de suportarea lui pe veci. S-ar putea spune că până şi profeţii şi mântuitorii noştri mai mult au consolat temerile oamenilor decât să le confirme speranţele. Nu s-a înregistrat nicăieri măcar o simplă şi incontestabilă mulţumire cu darul vieţii, nici vreo laudă memorabilă adusă lui Dumnezeu. Sănătatea şi succesul îmi fac bine, oricât de îndepărtate şi retrase ar părea ele; orice boală şi eşec nu fac decât să mă întristeze şi să îmi facă rău, oricâtă compătimire ar avea ele pentru mine sau eu pentru ele. Deci, dacă am vrea într-adevăr să refacem omenirea prin adevărate procedee indiene, botanice, magnetice sau naturale, atunci să fim

noi înşine, mai întâi, la fel de simpli şi de buni ca Natura, să risipim norii care ne umbresc frunţile şi să luăm puţină viaţă în pori. Nu aştepta să ajungi îngrijitor al săracilor, ci străduieşte-te să devii una dintre valorile omenirii.

Am citit în *Gulistan* sau *Grădina rozelor* a şeicului Saadi din Şiraz că „L-au întrebat pe înţelept, spunându-i că dintre nenumăraţii copaci vestiţi pe care Marele Dumnezeu i-a creat, înalţi şi umbroşi, nici unul nu se numeşte azad, sau liber, afară de chiparosul care nu are nici un fruct; care este misterul? El a răspuns; fiecare are fructul lui şi sezonul cuvenit în timpul căruia e proaspăt şi înflorit, iar în lipsa lor e uscat şi veştejit; chiparosul nu este expus la nici una dintre aceste stări, fiind întotdeauna în floare; şi de această natură este azadul, sau cel independent din punct de vedere religios. Nu te lega de ceea ce este trecător; căci Dijlahul sau Tigrul va curge prin Bagdad şi după ce se va sfârşi dinastia califilor: dacă mâna îţi este îmbelşugată, fii darnic asemeni curmalului; dar dacă nu ai nimic de dat, fii un azad, sau om liber, asemeni chiparosului."

VERSURI COMPLEMENTARE
PRETENȚIILE SĂRĂCIEI

„Mult îndrăznești, sărmane păcătos,
Când îți pretinzi un loc pe firmament,
Fiindcă umila ta cocioabă-adăpostește
Vreo prețioasă calitate neștiută
Sub blândul soare sau lângă pâraie
Cu rădăcini și ierburi multe; unde dreapta-ți,
Rupând din minte pasiuni umane
Pe care ramuri înfloresc virtuți,
Degenerează firea, simțul amorțește
Și ca o Gorgonă preface omu-n piatră,
Nu-ți cerem compania plicticoasă
A cumpătării tale-n sărăcie,
Sau nefireasca ta absurditate
Ce nu cunoaște bucurie sau necaz;
Nici falsa și forțata îndrăzneală
Pasivă-n fața celor vrednici.
Astă seminție Abjectă, josnică în mediocritatea-i
Te va sluji servil; dar apărăm
Numai virtuți care admit excese,
Fapte-ndrăznețe, regală măreție,
Mărinimie, prudență conștiență
Ce nu cunoaște margini, și virtutea
Eroică, de antici nenumită,
Ci dovedită de modele ca Hercule,
Ahile și Tezeu; în cocină te-ntoarce
Și de-ai să vezi iluminata sferă,
Acele merite încearcă să descoperi."

T. Carew

UNDE TRĂIAM
ŞI PENTRU CE TRĂIAM

Într-o anumită perioadă a vieţii suntem obişnuiţi să ne gândim la orice teren ca la un loc posibil pentru casă. Am cercetat astfel pământul în toate părţile, pe o rază de 20 de kilometri de locul unde stau. În imaginaţie am cumpărat pe rând toate fermele, căci toate erau de vânzare şi le ştiam preţul. Am trecut prin toate gospodăriile ţăranilor, le-am gustat merele sălbatice, am discutat cu ei despre agricultură, le-am cumpărat în gând ferma la preţul fiecăruia, indiferent de preţ, ipotecându-i-o, ba chiar i-am pus un preţ mai mare, – am luat totul, în afară de un act pe ea – i-am luat vorba drept act, căci tare mult îmi place să vorbesc, – am cultivat-o, şi pe el l-am cultivat într-o oarecare măsură, sunt sigur, şi m-am retras după ce m-am distrat îndeajuns, lăsându-l să se descurce mai departe. Această experienţă m-a îndreptăţit să fiu considerat de către prieteni un adevărat misit imobiliar. Oriunde mă aşezam, acolo puteam trăi, iar împrejurimile porneau radial de la mine. Ce altceva este o casă dacă nu un *sedes*, un şezământ? – cu atât mai bun cu cât e un şezământ la ţară. Am descoperit multe terenuri de casă, fără posibilitatea de a fi îmbunătăţite cu una, cu două, pe care unii le-ar fi putut considera prea departe de sat, dar ochilor mei satul le părea prea departe de ele. Ei bine, puteam trăi acolo, îmi ziceam eu; şi acolo am trăit, o viaţă de o oră, de o

vară şi de o iarnă; am văzut cum puteam lăsa anii să alerge, cum puteam îmbrânci iarna afară ca să poftesc primăvara înăuntru. Viitorii locuitori ai acestor ţinuturi, oriunde şi-ar aşeza casele, pot fi siguri că au fost anticipaţi. O după-amiază era de ajuns ca să transform pământul în livadă, lot de pădure şi păşune şi să hotărăsc ce stejari şi pini falnici să cruţ ca să se înalţe în faţa uşii şi cum poate fi văzut mai avantajos fiecare copac găunos; iar apoi îl lăsam să se întindă, părăginit poate, căci omul este bogat proporţional cu lucrurile pe care îşi poate permite să le lase în pace.

Imaginaţia m-a dus atât de departe încât mi s-au refuzat mai multe ferme – refuzul era tot ce-mi doream – dar nu m-am fript niciodată cu adevărata posesiune. Cel mai aproape de posesiune adevărată am fost când am cumpărat ferma Hollowell şi începusem deja să-mi sortez seminţele şi adunasem materialele din care să-mi fac roaba cu care să le car; dar înainte ca proprietarul să-mi dea actul pe ea, soţia lui – orice om are o astfel de soţie – s-a răzgândit şi a vrut s-o păstreze, iar el mi-a oferit zece dolari ca să i-o las. Acum, ca să spun adevărul, nu aveam decât zece cenţi în total şi îmi era mai presus de orice aritmetică să pot spune dacă eu eram cel care avea zece cenţi sau cel care avea ferma, sau zece dolari, sau toate la un loc. Cu toate acestea, l-am lasat să păstreze cei zece dolari şi ferma, căci mersesem suficient de departe; sau mai degrabă, ca să fiu generos, i-am vândut ferma exact la preţul pe care i-l dădusem şi i-am făcut zece dolari cadou, şi tot îmi rămâneau cei zece cenţi şi seminţele şi materialele pentru roabă. Am descoperit astfel că fusesem bogat fără să-mi prejudiciez deloc sărăcia. Dar am păstrat peisajul şi de atunci, în fiecare an am cărat tot ce producea acesta fără roabă. Referitor la peisaje…

„Sunt monarhul a tot ce *cutreier*,
E un drept ce nimeni nu mi-l contestă."*

Am văzut adesea poeţi retrăgându-se, după ce s-au folosit de cea mai bună parte din fermă, în timp ce ţăranul morocănos credea că a luat numai câteva mere salbatice. Căci proprietarul nu va şti mulţi ani când anume i-a pus poetul ferma în versuri – cel mai admirabil gard invizibil – când a îngrădit-o, a muls-o, a bătut-o şi a luat toată smântâna, lăsându-i ţăranului doar lapte smântânit.

Pentru mine, adevăratele atracţii ale fermei Hollowell erau: izolarea completă, fiind la vreo trei kilometri de sat, la un kilometru de cel mai apropiat vecin şi despărţită de şosea de un câmp întins; faptul că se mărginea cu râul care, spunea proprietarul, prin ceaţa lui o ferea de îngheţuri primăvara, deşi asta nu însemna nimic pentru mine; culoarea cenuşie şi starea dărăpănată a casei şi a grajdului şi gardurile stricate, care lăsau o asemenea distanţă între mine şi ultimul ocupant; merii scorburoşi şi acoperiţi cu licheni, roşi de iepuri, arătându-mi ce fel de vecini urma să am; dar mai întâi de toate, amintirile pe care le aveam despre ea din timpuriile mele călătorii în sus pe râu, când casa era ascunsă în spatele unei dumbrăvi dese de arţari roşii, prin care auzeam câinele lătrând. M-am grăbit s-o cumpăr înainte ca proprietarul să termine de scos nişte pietre, de tăiat merii găunoşi şi de smuls nişte mesteceni tineri care răsăriseră pe pajişte sau, pe scurt, înainte de a mai face alte îmbunătăţiri. Ca să mă bucur de toate aceste avantaje, eram gata să o preiau; să ridic, asemenea lui Atlas, pământul pe umeri – n-am

*Versuri din poemul *The Solitude of Alexander Selkirk* (*Singurătatea lui Alexander Selkirk*), aparţinând poetului englez William Comper (1731–1800). (n. red)

ştiut niciodată ce compensaţie primea el pentru asta – şi să fac tot ce nu avea nici un alt motiv sau scuză decât faptul că o puteam plăti şi eram netulburat în posedarea ei; căci am ştiut mereu că va produce cea mai bogată recoltă pe care o voiam eu, dacă puteam să o las în pace. Dar s-a întâmplat după cum v-am spus.

Tot ce puteam spune, prin urmare, cu privire la practicarea agriculturii pe scară largă (am cultivat totdeauna o grădină) era că avusesem seminţele pregătite. Mulţi cred că seminţele se îmbunătăţesc cu vârsta. Nu am nicio îndoială că timpul discriminează între cele bune şi cele rele; şi când, în cele din urmă voi semăna, voi avea mai puţine ocazii să fiu dezamăgit. Dar vreau să spun semenilor mei, odată pentru totdeauna: cât e posibil, trăiţi liberi şi fără obligaţii. Nu-i mare diferenţă – dacă eşti legat de o fermă sau de o închisoare.

Cato cel Bătrân, a cărui *De Re Rustica** este „Cultivatorul" meu, spune – şi singura traducere pe care am văzut-o face pasajul total neinteligibil: „Când te gândeşti să iei o fermă, hotărăşte în minte să nu cumperi cu lăcomie; nu evita deranjul de a o vedea şi nici nu crede că-i suficient s-o înconjori o dată. Cu cât te duci de mai multe ori acolo, cu atât o să-ţi placă mai mult, dacă e bună." Cred că n-am să mă lăcomesc la cumpărat, dar am să mă învârt toată viaţa în jurul ei până când am să fiu îngropat acolo ca să-mi placă şi mai mult în cele din urmă.

Şi acesta era următorul meu experiment de acest fel, pe care îmi propun să-l descriu mai pe larg – pentru comoditate, concentrând experienţa a doi ani într-unul singur. După cum am mai spus, nu-mi propun să închin o odă deprimării, ci să mă laud asemeni cocoşului dimineaţa, înălţat în cuibar, chiar dacă numai ca să-mi trezesc vecinii.

---

* În traducere, *Despre agricultură*, în lat. în orig. (n. red.)

Când mi-am fixat pentru prima dată reşedinţa în pădure, adică atunci când am început să-mi petrec şi nopţile şi zilele acolo, ceea ce, întâmplător, a avut loc de Ziua Independenţei, la 4 iulie 1845, casa nu era pregătită pentru iarnă, ci era numai un adăpost pentru ploaie, fără tencuială şi fără cămin, cu pereţii din scânduri necioplite, înnegrite de vreme, care se îmbinau prost şi lăsau frigul să intre noaptea. Furcile albe, cioplite drept, tocurile proaspăt geluite de la uşi şi ferestre îi dădeau un aspect curat şi aerisit, mai ales dimineaţa, când lemnul era atât de umflat de rouă, încât îmi închipuiam că spre prânz o să sară din ele nişte răşină dulce. Pentru imaginaţia mea ea îşi menţinea, mai mult sau mai puţin tot timpul zilei, acest caracter strălucitor, amintindu-mi de o anumită casă de pe un munte, pe care o întrezărisem cu un an mai înainte. Era o cabană aerisită şi netencuită, care ar fi fost potrivită să adăpostească un zeu călător şi în care o zeiţă putea să-şi târască rochiile. Vânturile ce băteau pe deasupra casei mele erau ca cele care şterg frunţile munţitor, ducând note muzicale sparte, sau numai ariile celeste din muzica terestră. Vântul de dimineaţă bate veşnic, poemul creaţiei este neîntrerupt; dar puţine sunt urechile care-l aud. Olimpul este doar partea exterioară a pământului, oriunde.

Singura casă al cărei proprietar mai fusesem înainte, dacă nu pun la socoteală o barcă, a fost un cort, pe care îl foloseam ocazional vara, când făceam excursii; şi acum mai zace înfăşurat în pod; dar barca, după ce a trecut din mână în mână, s-a dus pe şuvoiul timpului. Cu acest adăpost mai substanţial din jurul meu făcusem oarecare progrese către stabilirea mea în lume. Acest cadru, ridicat atât de uşor, era un fel de cristalizare în jurul meu şi reacţiona asupra constructorului. Era oarecum sugestiv, ca schiţa unei picturi. Nu era nevoie să ies afară ca să iau aer, fiindcă atmosfera

dinlăuntru nu-şi pierduse prospeţimea. Nu eram atât înlăuntru, cât mai ales în spatele unei uşi, chiar şi pe vremea cea mai ploioasă. Harivansa spune: „O locuinţă fără păsări e ca o carne necondimentată." Locuinţa mea nu era aşa, căci m-am trezit deodată vecin al păsărilor; nu închizând vreuna, ci făcându-mi eu o colivie lângă ele. Nu doar că eram mai aproape de câteva dintre cele care frecventează de obicei grădinile şi livezile, ci şi lângă cei mai sălbatici şi mai emoţionaţi cântăreţi ai codrului, care nu fac niciodată, sau fac foarte rar serenade săteanului – sturzul, mierla, tanagerul roşcat, vrabia de câmpie, caprimulgul şi multe altele.

Stăteam pe malul unui lac mic, cam la doi kilometri şi jumătate la sud de Concord şi puţin mai sus de el, în mijlocul unei păduri întinse dintre acest oraş şi Lincoln şi cam cu trei kilometri mai la sud de acea singură câmpie renumită a noastră, Câmpul de luptă de la Concord; dar eram atât de adâncit în pădure, încât malul opus, la aproape un kilometru distanţă, acoperit ca şi celelalte de pădure, era cel mai îndepărtat orizont al meu. În prima săptămână, ori de câte ori mă uitam spre lac, mă impresiona ca o apă aflată sus pe coasta muntelui, cu fundul mult mai înalt decât suprafaţa altor lacuri şi, când se ridica soarele, îl vedeam aruncându-şi îmbrăcămintea nocturnă de ceaţă şi treptat, din loc în loc, i se dezveleau valurile mici sau faţa netedă strălucitoare, în timp ce ceţurile, asemeni fantomelor, se retrăgeau pe furiş în toate direcţiile spre pădure, ca la destrămarea unui conventicul nocturn. Chiar roua părea să atârne pe copaci până ziua, mai târziu ca de obicei, la fel ca pe coastele munţilor.

Acest lac mic era de nepreţuit ca vecin, în intervalele unei ploi liniştite de august, când atât apa, cât şi aerul, fiind cu totul nemişcate, iar cerul acoperit, în mijlocul după-amiezii avea toată seninătatea amurgului, iar sturzul

cânta undeva pe aproape şi se auzea de la un mal la altul. Un lac ca acesta nu e niciodată mai neted ca într-un astfel de moment, iar porţiunea senină de atmosferă de deasupra lui, fiind îngustă şi întunecată de nori, apa, plină de lumini şi reflexii, devine un cer mai jos şi cu atât mai important. Din vârful unui deal din apropiere, unde pădurea fusese de curând tăiată, se deschidea o panoramă agreabilă spre partea de sud a lacului, printr-o largă crestătură între dealurile care formează malul, unde coastele opuse, întâlnindu-se una cu alta, sugerau un pârâu curgând în direcţia aceea printr-o vale împădurită – dar nu era niciun pârâu. În partea aceea mă uitam printre şi peste dealurile verzi din apropiere către altele mai înalte care se vedeau cu tente albăstrii la orizont. Într-adevăr, ridicându-mă pe vârfuri, puteam zări câteva vârfuri ale lanţurilor de munţi – mai îndepărtaţi şi încă şi mai albaştri, dinspre nord-vest, acele adevărate monede azurii din trezoreria cerului – şi de asemenea o parte din sat. Dar în alte direcţii, chiar din acest punct, nu puteam să văd nimic deasupra sau dincolo de pădurile care mă înconjurau. Este bine să ai apă în vecinătate, care să înveselească şi să legene pământul. Valoarea unei fântâni oricât de mici este că, atunci când te uiţi în ea, vezi că pământul nu este un continent, ci o insulă. Asta e la fel de important ca şi faptul că păstrează untul rece. Când mă uitam pe deasupra lacului, de pe acest vârf, către pajiştile din Sudbury, pe care le zăream în timpul inundaţiilor ridicate poate de un miraj în valea lor clocotitoare, asemeni unei monede aruncate într-un bazin, tot pământul de dincolo de lac părea o scoarţă subţire, izolată şi purtată de această pânză îngustă de apă şi mi se amintea că ceea ce locuiam nu era decât *pământ uscat*.

Deşi din uşă priveliştea era şi mai contractată, nu mă simţeam câtuşi de puţin îngrămădit sau mărginit. Era destul

câmp pentru imaginaţia mea. Platoul cu arbuşti mici de stejar spre care se ridica malul opus se întindea către preriile vestului şi stepele tătăreşti, lăsând un amplu spaţiu tuturor familiilor nomade de oameni. „Nu-i nimeni mai fericit pe lume decât fiinţele care se bucură liber de un orizont vast" – a spus Damodara, când turmele lui aveau nevoie de alte păşuni mai întinse.

Atât timpul, cât şi locul erau schimbate şi trăiam mai aproape de acele părţi ale universului şi de acele ere ale istoriei care m-au atras cel mai mult. Acolo unde locuiam eu era tot atât de departe pe cât sunt multe dintre regiunile văzute de astronomi în timpul nopţii. Suntem obişnuiţi să ne imaginăm locuri rare şi delectabile în vreun colţ îndepărtat şi mai celest al sistemului, dincolo de constelaţia Casiopeea, departe de zgomote şi tulburări. Am descoperit că aveam, de fapt, casa într-o astfel de parte retrasă, dar veşnic nouă şi neprofanată, a universului. Dacă ar fi meritat să mă stabilesc în acele părţi, lângă Pleiade sau Hiade, spre Aldebaran sau Altair, atunci eram într-adevăr acolo, sau la o depărtare egală de viaţa pe care o lăsasem în urmă, micşorat şi clipind cu o rază la fel de frumoasă pentru cel mai apropiat vecin al meu şi văzut de el numai în nopţile fără lună. Astfel era acea parte a creaţiei unde mă aşezasem;

„Trăia odată un păstor
Şi gândurile îşi ţinea
Atât de sus ca munţii înalţi
Unde-a lui turmă mai păştea."

Ce-am crede despre viaţa păstorului dacă turma i s-ar urca mereu spre păşuni mai înalte decât gândurile sale?

Fiecare dimineaţă era o invitaţie binevoitoare ca să-mi fac viaţa de o simplitate şi, aş putea spune, de o inocenţă egală cu a Naturii înseşi. Eram un venerator la fel de sincer al Aurorei ca şi grecii. Mă sculam devreme şi făceam baie în lac; acesta era un exerciţiu religios şi era cel mai bun lucru pe care-l făceam. Se spune că în acest scop erau gravate litere pe cada de baie a regelui Tching-tang*: „Reînnoieşte-te complet în fiecare zi; fă-o din nou şi încă o dată şi veşnic la fel." Eu înţeleg aşa ceva. Dimineaţa readuce epocile eroice. Eram la fel de mult afectat de zumzetul slab al ţânţarului care îşi făcea turul invizibil şi inimaginabil prin apartamentul meu în zori, când stăteam cu uşa şi geamurile deschise, cum aş putea fi şi de o trompetă care anunţă victoria. Era recviemul lui Homer; el însuşi o Iliadă şi o Odisee în aer, cântându-şi mânia şi peregrinările. Era în el ceva cosmic; un anunţ permanent, până atunci interzis, al veşnicelor vigori şi fertilităţi ale lumii. Dimineaţa, care este cel mai memorabil moment al zilei, e ora trezirii. Atunci este, cred, mai puţină somnolenţă în noi; şi măcar pentru o oră, se trezeşte nu ştiu ce parte din noi care dormitează tot restul zilei şi al nopţii. Puţine se pot aştepta de la ziua – dacă mai poate fi numită zi – în care nu suntem treziţi de spiritul nostru, ci de ghionturile mecanice ale vreunui servitor – dacă nu suntem treziţi de proaspăt dobânditele forţe şi aspiraţii din interior, însoţite de ondulaţia muzicii celeste, în locul clopotelor fabricii – şi de o mireasmă care umple aerul – către o viaţă mai înaltă decât cea în care am adormit; şi astfel, întunericul rodeşte şi se dovedeşte a fi bun, cu nimic mai prejos decât lumina. Cel care nu va crede că fiecare zi conţine o oră mai timpurie, mai sacră şi mai radioasă decât cea pe care tocmai a profanat-o e disperat în faţa vieţii şi coboară pe un drum întunecat. După o

*Alt nume pentru Confucius. (n. red.)

încetare parţială a vieţii senzoriale, sufletul omului, sau mai curând organele lui, sunt împrospătate în fiecare zi, iar spiritul său încearcă din nou o viaţă nobilă. Toate evenimentele memorabile, aş zice, se petrec în timpul dimineţii şi într-o atmosferă matinală. Vedele spun: „Toate inteligenţele se trezesc odată cu dimineaţa." Poezia şi arta şi cele mai frumoase şi mai memorabile acţiuni ale oamenilor datează dintr-o astfel de oră. Toţi poeţii şi eroii, asemeni lui Memnon, sunt copiii Aurorei şi-şi înalţă muzica odată cu răsăritul. Pentru cel al cărui gând elastic şi viguros ţine pasul cu soarele, ziua este o dimineaţă continuă. Nu contează ce arată ceasul, sau atitudinile şi muncile oamenilor. Dimineaţa e atunci când sunt treaz şi zorii sunt în mine. Reforma morală este efortul de a alunga somnul. De ce oare povestesc oamenii aşa de puţine despre ziua lor dacă nu din cauza faptului că au fost somnoroşi? Ei nu calculează aşa de prost. Dacă nu ar fi fost toropiţi de somn, ar fi făcut ceva. Milioanele sunt destul de treze pentru munca fizică; dar numai unul la un milion e destul de treaz pentru eforturi intelectuale eficace şi numai unul la o sută de milioane pentru o viaţă poetică sau divină. A fi treaz înseamnă a fi viu. N-am întâlnit încă un om care să fie cu totul treaz. Cum aş fi putut să-l privesc în ochi?

Trebuie să învăţăm să ne trezim din nou şi să ne menţinem treji nu cu ajutoare mecanice, ci printr-o aşteptare infinită a zorilor, care nu ne părăseşte nici în cel mai adânc somn. Nu cunosc fapt mai încurajator decât neîndoielnica abilitate a omului de a-şi înălţa viaţa prin strădanii conştiente. E ceva să poţi picta un anumit tablou sau să sculptezi o statuie şi să faci astfel câteva obiecte frumoase, dar este mult mai glorios să sculptezi şi să pictezi chiar atmosfera şi mediul prin care privim, lucruri pe care, din punct de vedere moral, le putem realiza. Cea mai înaltă artă este cea de a

afecta calitatea zilei. Fiecare om are sarcina de a-şi face în aşa fel viaţa, chiar în amănuntele ei, încât să merite contemplarea celui mai elevat şi critic ceas al său. Dacă am refuza, sau mai degrabă dacă am termina puţinele informaţii pe care le obţinem, oracolele ne-ar informa cu claritate cum se poate face aşa ceva.

M-am dus în pădure pentru că am vrut să trăiesc deliberat, să dau piept numai cu faptele esenţiale ale vieţii şi să văd dacă nu puteam învăţa ce avea ea să-mi spună, ca să nu descopăr, când voi ajunge să mor, că nu am trăit. Nu voiam să trăiesc ceea ce nu era viaţă, căci viaţa e mult prea scumpă; nici nu voiam să practic resemnarea, dacă nu era nevoie. Am vrut să trăiesc profund şi să sug toată măduva vieţii, să trăiesc atât de bărbăteşte şi într-un mod atât de spartan, încât să înfrâng tot ce nu era viaţă, să cosesc o brazdă lată chiar de lângă pământ, să înghesui viaţa într-un colţ şi s-o reduc la termenii ei cei mai simpli şi, dacă s-ar fi dovedit josnică, să scot toată josnicia adevărată din ea şi să o arăt omenirii; sau dacă era sublimă, s-o cunosc prin experienţă şi să pot spune adevărul despre ea în următoarea mea plimbare. Căci cei mai mulţi oameni, mi se pare, sunt ciudat de nesiguri dacă ea este a diavolului sau a lui Dumnezeu şi au conchis *cam în grabă* că ţelul principal al omului pe lumea asta este „să-L slăvească pe Dumnezeu şi să se bucure veşnic de El".

Încă trăim josnic, ca furnicile; deşi legenda spune că ne-am transformat demult în oameni; ne luptăm cu cocorii, asemeni pigmeilor; eroare peste eroare şi lovitură după lovitură, iar marea noastră virtute are drept ocazie o inutilă şi evitabilă mizerie. Viaţa noastră este măcinată de amănunte. Un om onest nu are nevoie să-şi numere mai mult de cele zece degete sau, în cazuri extreme, le poate adăuga şi pe cele de la picioare şi să arunce restul. Simplitate, simplitate,

simplitate! Eu zic să ne lăsăm treburile să fie două sau trei, şi nu o sută sau o mie; în loc de un milion, numără jumătate de duzină, ţine-ţi socotelile pe unghia de la degetul mare. În mijlocul acestei agitate mări a vieţii civilizate trebuie să ţii seama de atâţia nori şi atâtea furtuni şi nisipuri mişcătoare şi de o mie şi una de alte lucruri, încât un om trebuie să trăiască, dacă nu se duce la fund înainte de a ajunge în port, şi prin aprecieri generale, iar cel care reuşeşte trebuie să fie într-adevăr un mare socotitor. Simplificaţi, simplificaţi. În loc de trei mese pe zi, dacă e nevoie, luaţi numai una; în loc de o sută de farfurii, cinci, şi reduceţi totul în mod proporţional. Viaţa noastră e ca o Confederaţie germană, formată din state mici, cu hotarele veşnic schimbătoare, aşa încât niciun german nu-ţi poate spune care sunt graniţele în fiece moment. Naţiunea însăşi, cu toate aşa-zisele ei îmbunătăţiri interioare, care, fiindcă veni vorba, sunt toate exterioare şi superficiale, este numai un stabiliment greoi şi nestăpânit, încărcat cu mobilă şi încurcat în propriile capcane, ruinat de lux şi cheltuieli necugetate, de lipsa calculului sau a unui scop demn, asemeni milioanelor de gospodării din ţară; şi singurul leac pentru ea şi pentru ei este o economie rigidă, o simplitate aspră şi mai mult decât spartană a vieţii şi o elevare a scopului. Ea trăieşte prea rapid. Oamenii cred că e important ca *Naţiunea* să aibă comerţ, să exporte gheaţă, să vorbească prin telegraf, să călătorească cu cincizeci de kilometri pe oră, fără îndoială, indiferent dacă *ei* fac toate astea sau nu, dar indiferent că vom trăi ca maimuţele sau ca oamenii, este destul de nesigur. Dacă nu facem traverse şi nu fabricăm şine, dedicându-ne ziua şi noaptea muncii, şi ne apucăm să ne îmbunătăţim *viaţa*, cine ar construi căi ferate? Şi dacă nu sunt căi ferate, cum o să ajungem în cer la timp? Dar dacă stăm acasă şi ne vedem de treburi, cine ar mai avea nevoie de căi ferate? Nu noi călătorim pe calea ferată, ci ea

pe noi. V-aţi gândit vreodată ce sunt traversele care zac sub şine? Fiecare este un om, un irlandez sau un yankeu. Şinele sunt aşezate pe ei, ei sunt acoperiţi cu nisip, iar vagoanele trec lin peste dânşii. Sunt traverse sănătoase, vă asigur. Şi la câţiva ani, alt şir este aşezat jos şi călcat; aşa că dacă unii au plăcerea de a călători pe şine, alţii au nefericirea de a fi călcaţi de roţi. Şi când trec peste un om care merge în somn – o traversă supranumerară în poziţie proastă – şi îl trezesc, opresc brusc vagoanele şi ţipă şi plâng de parcă asta ar fi o excepţie. Mă bucur să aflu că e nevoie de o armată de oameni la fiecare opt kilometri ca să ţină traversele culcate şi drepte în paturile lor, căci acesta e un semn că s-ar putea scula din nou cândva.

De ce am trăi cu atâta grabă şi risipă de viaţă? Suntem hotărâţi să murim de foame înainte de a fi flămânzi. Oamenii spun că o cusătură la vreme face cât nouă mai târziu, aşa că fac astăzi o mie ca să nu mai facă nouă mâine. Cât despre *muncă*, nu facem nici una cu vreun rezultat. Avem coree şi nu ne putem ţine capetele nemişcate. Dacă aş trage numai de câteva ori de funia clopotului de la biserică, bătându-l într-o dungă, nu cred c-ar rămâne cineva, bărbat, femeie sau copil, pe fermele de la periferia Concordului – indiferent de mulţimea de obligaţii care i-a fost scuză de dimineaţă de atâtea ori – care să nu lase totul baltă şi să se supună acelui sunet, nu atât ca să salveze averea din flăcări, cât – să mărturisim adevărul – mai mult ca s-o vadă arzând, că aşa şi trebuie – şi, să se ştie că nu noi i-am dat foc – sau ca s-o vadă stinsă, să ajute şi ei la asta pentru ca totul să se facă aşa cum trebuie; da, chiar dacă ar arde biserica. Puţini sunt cei care aţipesc jumătate de oră după masă şi când se scoală şi-şi ridică ochii nu întreabă „Ce se mai aude?", de parcă restul lumii i-ar fi păzit pe ei. Unii lasă indicaţii ca să fie treziţi din

jumătate în jumătate de oră, neîndoielnic pentru niciun alt motiv decât acesta; şi apoi, ca să fie chit, povestesc ce au visat. După o noapte de somn, veştile sunt la fel de indispensabile ca şi micul dejun. „Spune-mi, te rog, orice noutate care s-a întâmplat oricui şi oriunde pe glob" şi citeşte, luându-şi cafeaua şi sandvişurile, că pe Râul Wachito i-au scos unuia ochii; nici măcar visând, între timp, că trăieşte în întunecata şi necunoscuta peşteră de mamut a acestei lumi şi că nici el nu are decât un rudiment de ochi.

În ce mă priveşte, m-aş fi putut lipsi uşor de poştă. Cred că se fac prin ea foarte puţine comunicări importante. Vorbind critic, n-am primit toată viaţa mai mult de vreo două scrisori – şi toate astea le-am scris acum câţiva ani – care meritau timbrate. Poşta plătită este de obicei o instituţie prin care dai, la modul serios, un ban pe gândurile cuiva, care de multe ori sunt oferite în glumă. Şi sunt sigur că n-am citit niciodată vreo ştire memorabilă în vreun ziar. Dacă citim despre cineva prădat sau ucis sau omorât într-un accident sau despre o casă arsă sau un vas naufragiat sau un vapor cu aburi explodat sau o vită călcată de tren pe magistrala de vest sau un câine turbat ucis sau un stol de lăcuste iarna – nu trebuie să mai citim despre altele. Una ne ajunge. Dacă ştii principiul, ce te mai interesează o mulţime de alte exemple şi aplicaţii? Pentru un filozof, toate *ştirile* – cum le zice acum – sunt palavre şi cei care le publică şi le citesc sunt bătrânele la ceai. Şi cu toate astea, nu puţini sunt cei însetaţi de aceste palavre. Aud că a fost o îngrămădeală aşa de mare mai zilele trecute la un oficiu poştal, ca să se afle ştirile externe de ultimă oră, încât mai multe geamuri mari de sticlă ale biroului s-au spart din cauza înghesuielii – ştiri pe care cred cu toată seriozitatea că un om inteligent le poate scrie cu destulă exactitate cu douăsprezece luni sau

doisprezece ani înainte. În ce priveşte Spania, de exemplu, dacă ştii cum să introduci în proporţii corespunzătoare Don Carlos şi Infanta şi din când în când Don Pedro, Sevilla şi Granada – s-ar putea să le fi schimbat puţin numele de când am văzut eu ziarele – şi mai serveşti şi o luptă cu tauri când celelalte distracţii nu merg, totul va fi adevărat în cele mai mici amănunte şi se va da o idee despre starea de lucruri din Spania, la fel de bună cu cele mai succinte şi mai lucide rapoarte scrise sub acest titlu în ziare; cât despre Anglia, aproape că ultima informaţie semnificativă din acea parte a lumii a fost revoluţia din 1649; iar după ce înveţi evoluţia recoltelor ei într-un an obişnuit, nu mai trebuie săţi baţi capul cu asta niciodată, decât dacă speculaţiile tale au un caracter cu totul pecuniar. Cineva care se uită destul de rar prin ziare poate aprecia că nimic – fie ea chiar o revoluţie franceză – nu se întâmplă în străinătate.

Ce mai noutăţi! Cu cât e mai important să ştii ceva ce n-a fost niciodată vechi! „Kieou-pe-yu (mare demnitar în statul Wei), a trimis un om la Khoung-tseu ca să întrebe de noutăţi. Khourg-tseu l-a pus pe mesager să se aşeze lângă el şi l-a întrebat cam aşa: Ce face stăpânul tău? Curierul a răspuns respectuos: Stăpânul meu vrea să micşoreze numărul defectelor sale dar nu poate. După ce mesagerul a plecat, filozoful remarcă: Ce mesager bun!" Preotul, în loc să plictisească urechile ţăranilor somnoroşi în ziua lor de odihnă de la sfârşitul săptămânii – căci duminica este o concluzie potrivită a unei săptămâni prost petrecute şi nu începutul proaspăt şi energic al uneia noi – cu altă predică nesfârşită, ar trebui să strige cu o voce de tunet: „Pauză! Staţi! De ce pare totul atât de rapid, dar, în fapt, este grozav de încet!?"

Falsurile şi prefăcătoriile sunt considerate cele mai sănătoase adevăruri, în timp ce realitatea este fabulaţie. Dacă

oamenii ar observa numai realităţile şi nu s-ar lăsa înşelaţi, viaţa, ca s-o comparăm cu ceea ce ştim, ar fi ca un basm sau ca *O mie şi una de nopţi*. Dacă am respecta numai ceea ce este inevitabil şi are dreptul să existe, muzica şi poezia ar răsuna pe străzi. Când nu ne grăbim şi suntem înţelepţi, vedem că numai lucrurile mari şi de valoare au o existenţă permanentă şi absolută, că plăcerile şi temerile mărunte sunt doar umbra realităţii. Asta este totdeauna înveselitor şi sublim. Închizând ochii şi dormitând, consimţind să fie înşelaţi de aparenţe, oamenii îşi stabilesc şi confirmă peste tot viaţa lor zilnică de rutină şi obişnuinţe, care încă este construită pe fundaţii pur iluzorii. Copiii, care se joacă de-a viaţa, îi discern adevăratele legi şi relaţii mai bine decât oamenii mari, care nu reuşesc s-o trăiască aşa cum se cuvine, dar care cred că sunt mai înţelepţi prin experienţă, adică prin eşec. Am citit într-o carte hindusă că „a fost odată un fiu de rege, care, izgonit în copilărie din oraşul natal, fusese crescut de un pădurar şi, maturizându-se în acele condiţii, îşi închipuia că aparţine rasei barbare cu care trăia. Unul din preoţii tatălui său l-a descoperit şi i-a arătat cine este, concepţia greşită în privinţa persoanei sale a fost înlăturată şi a aflat că este prinţ. Aşa că sufletul",continuă filozoful hindus, „din cauza împrejurărilor în care este plasat, îşi confundă propriul caracter până ce adevărul îi este revelat de un dascăl sfânt şi apoi se ştie *Brahme*". Am impresia că noi, locuitorii Noii Anglii, ducem această viaţă meschină fiindcă viziunea noastră nu pătrunde dincolo de suprafaţa lucrurilor. Credem că este ceea ce pare să fie. Dacă cineva ar merge prin acest oraş şi ar vedea numai realitatea, unde credeţi că ar fi „Zăgazul morii"? Dacă ne-ar povesti despre realităţile văzute acolo, n-am recunoaşte locul după descrierea lui. Priviţi la o sală de şedinţe sau la un tribunal, la o închisoare, la un magazin sau la o locuinţă şi spuneţi ce sunt ele, de fapt,

la o privire atentă şi toate se vor sfărâma în bucăţi în relatarea voastră despre ele. Oamenii consideră adevărul îndepărtat, la periferiile sistemului, dincolo de cea mai îndepărtată stea, înaintea lui Adam şi după ultimul om. Există, într-adevăr, ceva adevărat şi sublim în eternitate. Dar toate aceste timpuri şi locuri şi ocazii sunt acum şi aici. Dumnezeu însuşi culminează în momentul de faţă şi nu va fi niciodată mai divin în trecerea tuturor epocilor. Iar noi avem posibilitatea să înţelegem ceea ce este sublim şi nobil numai prin picurarea şi înmuierea realităţii care ne înconjoară. Universul ne răspunde mereu şi supus concepţiilor noastre; fie că mergem repede sau încet, pista ne este făcută. Să ne trăim atunci vieţile creând. Poetul sau artistul n-a avut încă niciodată un model atât de frumos şi nobil, dar posteritatea ar putea măcar să-l realizeze.

Să petrecem o zi la fel de deliberat ca Natura şi să nu fim derutaţi de orice coajă de nucă sau aripă de ţânţar care cade pe şină. Să ne sculăm devreme şi să postim sau să luăm dejunul, uşor şi fără nelinişte; să vină oamenii, să plece, să bată clopotele şi să ţipe copiii – hotărâţi să ne petrecem bine ziua. De ce să ne supunem şi să ne conformăm? Să nu fim îngrijoraţi şi copleşiţi de acel vârtej teribil şi iute numit prânz şi plasat în vadurile meridianului. Ocoleşte acest pericol şi eşti salvat, fiindcă restul drumului e la vale. Cu nervii încordaţi, cu vigoarea dimineţii, navighează pe lângă el, privind în altă parte, legat de catarg ca Ulise. Dacă motorul şuieră, lasă-l să şuiere până ce răguşeşte din cauza efortului. Dacă sună clopotele, de ce am alerga? Ne vom gândi cu ce fel de muzică se aseamănă. Să ne hotărâm, să muncim şi să ne împlântăm picioarele în jos, prin noroiul şi mocirla opiniei, a prejudecăţilor, tradiţiei, prefăcătoriei şi aparenţei – aceste aluviuni care acoperă globul prin Paris şi Londra, prin New York şi Boston şi Concord, prin biserică şi stat, prin

poezie şi filozofie şi religie, până ce ajungem la fundul tare şi la pietrele solide pe care le numim *realitate* şi spunem: „Asta-i, fără îndoială", şi apoi, având un *point d'appui*, să începem, sub inundaţie şi gheaţă şi foc, într-un loc unde să poţi ridica un perete sau o furcă, un stâlp de felinar sau poate un aparat de măsură, nu un Nilometru, ci un Realometru, aşa, ca epocile viitoare să poată vedea, din când în când, ce inundaţie de falsităţi şi aparenţe s-a adunat. Dacă stai drept şi priveşti un fapt în faţă, vei vedea soarele strălucind pe ambele părţi ale lui, ca un stilet, şi-i vei simţi tăişul dulce trecându-ţi prin inimă şi măduvă şi îţi vei termina astfel fericit cariera de muritor. Fie viaţă, fie moarte, noi râvnim numai după realitate. Dacă murim cu adevărat, atunci să ne auzim horcăiturile din gâtlej şi să simţim frigul la extremităţi; dacă suntem vii, să ne vedem de treabă.

Timpul nu este decât pârâul în care mă duc să pescuiesc. Beau din el; dar în timp ce beau, îi văd fundul nisipos şi descopăr cât de puţin adânc este. Curentul lui subţire curge la vale, dar eternitatea rămâne. Aş bea mai din adâncimi, aş pescui în cer, al cărui fund este pietruit cu stele. Nu ştiu să număr până la unu. Nu ştiu prima literă a alfabetului. Am regretat totdeauna că nu am rămas la fel de înţelept ca în ziua în care m-am născut. Intelectul este un satâr; discerne şi-şi croieşte drum prin secretele lucrurilor. Nu vreau să-mi ocup mâinile mai mult decât e nevoie. Capul îmi este mâini şi picioare. Îmi simt cele mai bune facultăţi concentrate toate în el. Instinctul îmi spune că am un organ pentru săpat, iar acesta este capul meu; aşa cum unele fiinţe folosesc botul sau picioarele din faţă, cu el îmi voi săpa şi adânci drumul prin aceste dealuri.

Cred că vâna cea mai bogată este undeva prin împrejurimi; aşadar, socotesc după vergeaua magică ramificată şi aburii uşori care se ridică; şi aici voi începe să sap.

CITITUL

Cu ceva mai multă deliberare în alegerea scopurilor lor, toţi oamenii ar deveni probabil studenţi şi observatori în esenţă, fiindcă, fără îndoială, natura şi destinul lor îi interesează pe toţi, la fel. În acumularea proprietăţii pentru noi înşine şi posteritate, în întemeierea unei familii sau a unui stat sau chiar în dobândirea renumelui, suntem cu toţii muritori; dar, ocupându-ne de adevăr, devenim nemuritori şi nu trebuie să ne temem de schimbare sau accident. Cel mai vechi filozof hindus sau egiptean a ridicat un colţ al vălului de pe statuia divinităţii, şi roba tremurătoare încă mai rămâne ridicată, iar eu mă uit la o minune la fel de nouă ca şi el, căci eu am fost în el, cel care a fost atunci atât de îndrăzneţ, şi în mine este el, cel care revede viziunea. Niciun fir de praf nu s-a aşezat pe acea robă; n-a trecut nicio secundă de când a fost dezvelită acea divinitate. Acel timp pe care îl îmbunătăţim cu adevărat sau care poate fi îmbunătăţit nu este nici trecut, nici prezent, nici viitor.

Reşedinţa mea era mai favorabilă decât o universitate, nu numai gândirii, ci şi studiului serios; şi deşi eram dincolo de raza bibliotecii obişnuite de împrumut, am intrat mai mult ca oricând sub influenţa acelor cărţi care circulă în jurul lumii, ale căror prime propoziţii au fost scrise pe coajă de copac şi sunt acum doar copiate din când în când pe hârtie velină. Poetul Mîr Camar Uddîn Mast spune: „Fiind

pregătit să alerg prin tărâmul lumii spirituale, am avut acest avantaj de la cărți: de a fi îmbătat de un singur pahar de vin; am trăit această plăcere când am băut licoarea doctrinelor ezoterice." Am ținut pe masă, toată vara, *Iliada* lui Homer, deși mă uitam la paginile ei numai din când în când. La început, lucrul necontenit cu mâinile a făcut imposibil mai mult studiu - căci trebuia să-mi termin casa și să-mi prășesc fasolea în același timp. Totuși, mă încurajam cu gândul lecturilor din viitor. Am citit vreo două cărți ușoare de călătorie în intervalele dintre treburi, până când îndeletnicirea asta a făcut să-mi fie rușine de mine însumi, și m-am întrebat unde trăiesc *eu*.

Studentul poate citi Homer sau Eschil în greceşte, fără pericol de risipă sau desfrâu, căci asta implică faptul că el încearcă, într-o oarecare măsură, să le imite eroii și-și consacră orele dimineții paginilor lor. Cărțile eroice, chiar tipărite în limba maternă, vor rămâne totdeauna într-o limbă moartă, pentru vremurile decăzute; și trebuie să ne căznim să căutăm sensul fiecărui cuvânt și vers, intuind un sens mai larg decât ne permite folosirea lor obișnuită, din înțelepciunea, curajul și generozitatea pe care le avem. Fertila și ieftina presă modernă, cu toate traducerile ei, a făcut prea puțin ca să ne apropie de scriitorii eroici ai Antichității. Ei par la fel de solitari ca totdeauna, iar litera tipărită de ei tot rară și bizară rămâne. Merită prețul zilelor tinereții și al orelor scumpe să înveți doar câteva cuvinte dintr-o limbă veche, ridicate din trivialitatea străzii, pentru a-ți fi sugestii și provocări continue. Nu în zadar își amintește și repetă țăranul cele câteva cuvinte latinești pe care le-a auzit. Oamenii vorbesc de parcă studiul clasicilor ar face posibile, în cele din urmă, studiile mai moderne și mai practice; dar studentul întreprinzător va studia totdeauna clasicii, în orice limbă ar

fi scris ei şi oricât de antici ar fi. Căci ce sunt clasicii, dacă nu cea mai nobilă înregistrare a gândurilor omului? Ei sunt singurele oracole care nu au decăzut, şi în ei sunt răspunsuri la întrebările moderne, aşa cum n-au dat niciodată Delphi şi Dodona. La fel am putea omite să studiem Natura, fiindcă este atât de veche. A citi bine, adică a citi cărţi adevărate într-un spirit adevărat, este un exerciţiu nobil, unul care l-ar solicita pe cititor mai mult decât orice exerciţiu pe care pun preţ cutumele din prezent. Cere o pregătire asemănătoare cu cea întreprinsă de atleţi şi concentrarea aproape a întregii vieţi în acest scop. Cărţile trebuie citite la fel de deliberat şi rezervat cum au fost scrise. Nici măcar nu este de ajuns să poţi vorbi limba acelei naţiuni în care sunt scrise, căci există un interval memorabil între limba vorbită şi cea scrisă, limba auzită şi limba citită. Una este de obicei tranzitorie, un sunet, un limbaj, un dialect pur şi simplu, aproape brut, al mamelor noastre şi-l învăţăm aproape inconştient, ca animalele. Cealaltă este maturitatea şi experienţa pe care-l presupune; dacă una ne este limba maternă, cealaltă este limba noastră paternă, o expresie rezervată şi selectă, prea semnificativă ca să fie auzită de ureche, pe care, pentru a o vorbi, trebuie să ne naştem din nou. Mulţimile de oameni care doar *vorbeau* limbile latină şi greacă în Evul Mediu nu erau îndreptăţite prin accidentul naşterii să *citească* operele de geniu scrise în acele limbi; căci acestea nu erau scrise în latina sau greaca pe care o ştiau ei, ci în limba selectă a literaturii. Ei nu învăţaseră dialectele mai nobile ale Greciei şi Romei, căci chiar materialele pe care erau scrise erau hârtie de aruncat la gunoi pentru ei şi preţuiau, în schimb, ieftina literatură contemporană. Dar când cele câteva naţiuni ale Europei au ajuns la limbi scrise proprii, distincte, deşi rudimentare, suficiente pentru scopurile literaturilor lor în dezvoltare, a fost reînviat studiul originalelor, şi învăţaţii

puteau discerne de la acea depărtare comorile Antichității. Ceea ce nu puteau *auzi* gloatele de greci și romani, *citeau* după scurgerea veacurilor câțiva învățați și tot câțiva învățați mai citesc și astăzi.

Oricât de mult am admira exploziile ocazionale de elocvență ale oratorului, cele mai nobile cuvinte scrise sunt de obicei tot atât de mult în spatele sau deasupra limbii vorbite trecătoare ca și firmamentul cu stelele lui, în spatele norilor. *Acolo* se află stelele, iar celor care pot le este permis să le citească. Astronomii le comentează și le observă întotdeauna. Ele nu sunt aburi asemeni convorbirilor și respirației noastre vaporoase de zi cu zi. Ceea ce se numește elocvență în forum se descoperă a fi, de obicei, retorica în studiu. Oratorul se supune inspirației ocaziei trecătoare și vorbește mulțimii din fața lui, celor care-l pot *auzi*; dar scriitorul, a cărui viață mai cumpătată este ocazia sa și care ar fi distras de evenimentul și mulțimea care-l inspiră pe orator, vorbește intelectului și inimii omenirii, tuturor celor din oricare eră, care îl pot înțelege.

Nu-i de mirare că Alexandru a purtat *Iliada* cu el, în expedițiile sale, într-o casetă prețioasă. Cuvântul scris este cel mai ales dintre relicve. Este ceva mai intim nouă și totodată mai universal decât orice altă operă de artă. Este opera de artă cea mai apropiată de viața însăși. Poate fi tradusă în orice limbă și nu numai citită, ci și respirată de orice buze omenești; să fie nu numai reprezentată pe pânză sau în marmură, ci să fie sculptată din însuși sufletul vieții. Simbolul gândirii unui antic devine vorba unui modern. Cele două mii de veri le-au împrumutat monumentelor literaturii grecești, ca și marmurelor ei, doar un auriu mai matur și o nuanță autumnală, căci ele și-au adus propria atmosferă senină și celestă în toate țările pentru a se proteja împotriva

coroziunii timpului. Cărţile sunt bogăţia preţuită a lumii şi moştenirea demnă a generaţiilor şi naţiunilor. Cărţile, cele mai vechi şi cele mai bune, stau firesc şi îndreptăţit pe rafturile oricărei case. Ele nu au nicio cauză proprie pentru care să pledeze, dar cât timp îl luminează şi-l menţin pe cititor, bunul său simţ nu le va refuza. Autorii lor sunt o aristocraţie firească şi irezistibilă în orice societate şi, mai mult decât regii şi împăraţii, exercită o influenţă asupra omenirii. După ce negustorul analfabet şi poate disprețuitor îşi câştigă, prin îndrăzneală şi hărnicie, independenţa şi confortul râvnite şi este primit în cercurile bogăţiei şi eleganţei, în cele din urmă se întoarce în mod inevitabil către acele şi mai înalte, dar încă inaccesibile, cercuri ale intelectului şi geniului şi îşi dă seama doar de imperfecţiunile culturii sale şi de vanitatea şi insuficienţa tuturor bogăţiilor sale, iar mai târziu îşi dovedeşte bunul simţ prin eforturile pe care le face ca să asigure copiilor săi acea cultură intelectuală, a cărei lipsă el o simte atât de acut; şi aşa se face că devine fondatorul unei familii.

Cei care nu au învăţat să-i citească pe clasicii antici în limba în care au scris trebuie să posede o cunoaştere foarte imperfectă a istoriei speciei umane; fiindcă este remarcabil că nicio transcriere a lor nu s-a făcut vreodată în vreo limbă modernă – dacă nu cumva chiar civilizaţia noastră n-ar putea fi considerată o astfel de transcriere. Homer nu a fost încă tipărit în englezeşte, nici Eschil şi nici măcar Vergiliu – opere la fel de rafinate, solid construite şi frumoase ca şi dimineaţa însăşi; căci scriitorii de mai târziu, orice am spune noi despre geniul lor, numai uneori au egalat, poate, frumuseţea elaborată şi luciul sau eroicele străduinţe literare de o viaţă ale anticilor. Spun că i-au uitat numai cei care nu i-au cunoscut niciodată. Este prea devreme să-i uităm când avem

învăţătura şi geniul care să ne dea posibilitatea să-i luăm în seamă şi să-i apreciem. Va fi cu adevărat bogată epoca în care relicvele pe care le numim clasice şi cele şi mai vechi, şi mai mult decât clasice, dar cu toate acestea mai puţin cunoscute, Scripturi ale naţiunilor se vor fi acumulat în continuare, în care Vaticanurile vor fi pline cu Vede şi Zendaveste şi Biblii, cu Homeri şi Danţi şi Shakespeari, iar toate secolele următoare vor fi depozitat succesiv trofeele în forul lumii. Pe o astfel de grămadă putem spera să ajungem, în cele din urmă, la ceruri.

Operele marilor poeţi nu au fost niciodată citite până acum de omenire, căci numai marii poeţi le pot citi. Ele au fost citite numai aşa cum mulţimea citeşte stelele, în cel mai bun caz astrologic, nu astronomic. Cei mai mulţi oameni au învăţat să citească numai pentru a respecta o simplă convenienţă, după cum au învăţat să socotească pentru a-şi ţine conturile ca să nu fie înşelaţi în afaceri; dar despre citit, ca un nobil exerciţiu intelectual, ştiu puţine, dacă nu cumva nimic; şi totuşi citirea, în sensul elevat, nu este ceea ce ne leagănă în mod plăcut şi ne lasă între timp facultăţile mai nobile să doarmă, ci acea activitate pentru care trebuie să stăm în vârful picioarelor şi să citim, căreia îi devotăm cele mai active şi mai treze ore ale noastre.

Cred că, după ce am învăţat literele, ar trebui să citim tot ce există mai bun în literatură şi nu să tot repetăm mereu a-b ab-urile şi cuvintele de o silabă în clasele a patra şi a cincea, rămânând la cea mai joasă şi primară formă toată viaţa. Cei mai mulţi oameni sunt mulţumiţi dacă citesc sau ascultă ceva citit şi au fost probabil întemniţaţi de înţelepciunea unei singure cărţi bune – Biblia –, iar restul vieţii vegetează şi-şi risipesc facultăţile cu ceea ce se numeşte lectura uşoară. Există o operă în mai multe volume, în biblioteca noastră

de împrumut, intitulată „Mica lectură”*, despre care credeam că se referă la un oraş cu numele acesta în care eu nu fusesem. Sunt dintre aceia care, asemeni cormoranilor şi struţilor, pot digera orice, chiar după cea mai completă masă cu cărnuri şi zarzavaturi, căci nu pot suferi să se risipească nimic. Dacă alţii sunt maşinile care pun la dispoziţie această hrană de bebeluşi, ei sunt maşinile care-o citesc. Ei citesc a noua mia povestire despre Zebulon şi Sophronia şi despre cum s-au iubit ei ca nimeni alţii înaintea lor, cum cursul dragostei lor nici nu a fost unul lin – în orice caz cum s-a dezvoltat şi s-a împiedicat, s-a ridicat din nou şi a mers mai departe! Cum un sărman nefericit s-a trezit pe vârful unei turle, el care ar fi preferat să nu se urce nici în clopotniţă; şi apoi, după ce l-a urcat acolo fără niciun rost, fericitul romancier trage clopotele ca să se adune toată lumea şi să audă, O Doamne, cum a coborât el din nou. Din partea mea, cred că mai bine i-ar metamorfoza pe toţi eroii, cu atari aspiraţii spre noutate universală, în giruete omeneşti, căci obişnuiau să pună eroii printre constelaţii, şi să-i lase să se învârtă acolo până ce-i prinde rugina, fără să mai coboare, şi să plictisească oamenii cumsecade cu poznele lor. Data viitoare când romancierul mai trage clopotele n-am să mă mişc, chiar dacă ar arde biserica. „Saltul lui «Tip-Toe-Hop», o romanţă din Evul Mediu de celebrul autor al «Tittle-Tol-Tan» va apărea în foiletoane lunare; un mare succes; nu veniţi toţi deodată.” Ei citesc toate astea cu ochii cât cepele, cu o curiozitate atentă şi primitivă şi cu o pipotă neobosită, ale cărei falţuri încă nu au nevoie să fie ascuţite, exact ca un copil de patru ani cu o ediţie cu coperţi aurite, de doi cenţi, a Cenuşăresei – fără nicio îmbunătăţire pe care să o pot vedea, a pronunţiei, accentului sau intonaţiei sau cu vreo mai

* În engleză, *Little Reading,* unde Reading este un oraş din Anglia. (n. red.)

mare pricepere în scoaterea sau introducerea moralei. Rezultatul este înceţoşarea privirii, stagnarea circuitelor vitale, un leşin general şi o pierdere a tuturor facultăţilor intelectuale. Acest soi de turtă dulce este copt zilnic şi cu mai multă asiduitate decât cea de grâu sau de secară, aproape în fiecare cuptor, şi-şi găseşte o piaţă mai sigură decât acestea.

Cele mai bune cărţi nu sunt citite nici măcar de cei care se numesc buni cititori. La ce se ridică în Concord cultura noastră? Cu foarte puţine excepţii, nu există în acest oraş niciun fel de gust pentru cele mai bune sau pentru cărţile foarte bune, chiar din literatura engleză, ale căror cuvinte le pot citi şi ortografia cu toţii. Chiar cei trecuţi prin colegii şi cu aşa-numita educaţie liberală, primită aici sau aiurea, sunt puţin sau aproape deloc familiarizaţi cu clasicii englezi; cât despre înţelepciunea înregistrată a omenirii, clasicii antici şi bibliile care le sunt accesibile tuturor celor ce află de ele, se fac peste tot cele mai mici eforturi în scopul familiarizării cu ele. Cunosc un tăietor de lemne, de vârstă mijlocie, care ia un ziar franţuzesc, nu pentru ştiri, după spusele lui, căci e mai presus de aşa ceva, ci „ca să-şi menţină obiceiul", fiind de origine canadiană; şi când l-am întrebat care consideră el că este lucrul cel mai bun pe care-l poate face pe lumea asta, a spus că, pe lângă acesta, este să-şi menţină şi să-şi îmbunătăţească engleza pe care o ştie. Cam aşa ceva este şi ceea ce fac sau aspiră să facă şi absolvenţii de colegii care iau un ziar englezesc în acest scop. Câţi oameni va găsi oare cel care tocmai a citit, probabil, una dintre cele mai bune cărţi englezeşti, cu care să poată discuta despre ea? Sau să presupunem că a citit un clasic latin sau grec în original, a cărui preţuire le este familiară chiar şi aşa-numiţilor analfabeţi; el nu va găsi pe nimeni cu care să vorbească şi va trebui să tacă. Într-adevăr, nu cred că există

profesor în colegiile noastre care, dacă a depăşit dificultăţile limbii, le-a depăşit în aceeaşi măsură şi pe cele ale înţelepciunii şi poeziei unui poet grec şi are vreo apreciere pe care s-o împărtăşească cititorului activ şi eroic; cât despre Scripturile sacre sau bibliile omenirii, cine din acest oraş poate să-mi spună măcar titlurile lor? Cei mai mulţi nu ştiu că toate naţiunile, şi nu numai evreii, au avut o scriptură. Un om, orice om, s-ar abate mult din drum ca să culeagă un dolar de argint, dar iată cuvinte de aur, rostite de cei mai înţelepţi oameni ai Antichităţii şi de a căror valoare ne-au asigurat înţelepţii tuturor epocilor care au urmat – şi totuşi învăţăm să citim numai până la lectura uşoară, abecedarele şi cărţile de şcoală, iar după ce absolvim şcoala, „Mica lectură" şi cărţi de povestiri care sunt pentru copii şi începători; lecturile noastre, conversaţia şi gândirea noastră sunt toate la un nivel foarte scăzut, demne numai de pigmei şi manechine.

Aspir la cunoaşterea unor oameni mai înţelepţi decât a produs acest pământ al Concordului, ale căror nume de-abia sunt cunoscute aici. Sau voi auzi numele lui Platon fără să-i citesc cărţile? Ca şi cum Platon ar fi concetăţeanul meu, şi eu să nu-l văd niciodată, vecinul meu, şi eu să nu-l aud niciodată vorbind sau să ascult înţelepciunea cuvintelor sale. Dar cum se întâmplă de fapt aşa ceva? „Dialogurile" sale, care conţin ce era nemuritor în el, zac pe raftul de lângă mine, şi totuşi eu nu le citesc niciodată. Suntem subalimentaţi, inferiori şi analfabeţi; şi în această privinţă, mărturisesc că nu fac prea bine distincţia între analfabetismul concetăţenilor mei care nu pot citi deloc şi al celui care a învăţat să citească numai ceea ce este pentru intelecte plăpânde şi copii. Ar trebui să fim la fel de buni ca valorile Antichităţii, dar să ştim mai întâi, în parte, cât de bune au fost ele. Suntem o specie de mormoloci care se ridică doar cu puţin mai sus, în zborurile sale intelectuale, decât coloanele cotidianului.

Nu toate cărţile sunt la fel de proaste ca cititorii lor. Există probabil cuvinte care se adresează tocmai condiţiei noastre şi pe care dacă le-am auzi şi înţelege cu adevărat ar fi mai salutare decât dimineaţa şi primăvara pentru vieţile noastre şi poate că ar da lucrurilor o nouă înfăţişare pentru noi. Câţi oameni şi-au marcat o nouă perioadă în viaţă după ce au citit o carte! Poate că pentru noi există numai cartea care ne explică miracolele şi ne dezvăluie altele noi. Cele neexprimabile astăzi, le putem găsi exprimate undeva. Aceleaşi probleme care ne tulbură şi ne pun în încurcătură au fost întâmpinate la rândul lor de toţi înţelepţii; niciuna nu a fost omisă; şi fiecare a răspuns la ele, pe măsura posibilităţilor lui, prin cuvintele şi viaţa sa. Mai mult, odată cu înţelepciunea, vom învăţa liberalismul. Solitarul angajat pe o fermă de la marginea Concordului, care şi-a trăit a doua naştere şi o anumită experienţă religioasă şi este împins de credinţă, după părerea lui, într-o tăcută gravitate şi exclusivitate, poate crede că nu-i adevărat; dar Zoroastru, cu mii de ani în urmă, a bătătorit acelaşi drum şi a trăit aceeaşi experienţă; el, fiind înţelept, ştia că este universală şi-şi trata vecinii în consecinţă şi chiar se spune că a inventat şi stabilit veneraţia printre oameni. Să converseze atunci în umilinţă cu Zoroastru, şi prin influenţa eliberatoare a tuturor persoanelor demne de laudă, cu Iisus Hristos însuşi şi să lase „biserica noastră" să se prăbuşească.

Ne lăudăm că aparţinem secolului al XlX-lea şi că facem paşi mai mari decât oricare naţiune. Dar să ne gândim cât de puţine face acest sat pentru propria lui cultură. Nu vreau să-mi flatez concetăţenii şi nici să fiu flatat de ei, căci asta n-ar duce la nimic bun. Noi avem nevoie să fim provocaţi – mânaţi – să iuţim pasul, cum şi suntem de altfel, asemenea boilor. Avem un sistem relativ bun de şcoli, numai pentru

copii; dar în afară de ateneul pe jumătate înghețat în timpul iernii și de începutul recent, nesemnificativ, al unei biblioteci, la recomandarea statului, nu avem nicio școală pentru noi. Cheltuim mai mult pe aproape orice articol destinat hrănirii sau vindecării trupului decât pe a minții. E timpul să avem și alte școli, ca să nu ne întrerupem educația când începem să fim bărbați și femei. E timpul ca satele să fie universități, și locuitorii lor mai în vârstă, profesorii universităților, cu timp liber – dacă o duc într-adevăr atât de bine – ca să-și continue studiile liberale tot restul vieții. Să se limiteze lumea la un Paris și la un Oxford pentru totdeauna? Nu pot fi oare studenții cazați aici și să primească o educație liberală sub cerul Concordului? Nu putem angaja vreun Abélard care să conferențieze pentru noi? Căci, vai, cu hrănirea animalelor și întreținerea magaziilor suntem reținuți prea mult de la școală, iar educația noastră este, în mod trist, neglijată. În această țară, satul ar trebui să ia, în anumite privințe, locul nobilului din Europa. Ar trebui să fie patronul artelor frumoase. E destul de bogat. Îi lipsește doar mărinimia și rafinamentul. Poate cheltui destui bani pe lucruri pe care le apreciază țăranii și negustoria, dar se consideră utopică propunerea de a cheltui bani pe ceea ce oamenii mai inteligenți ar considera mult mai de valoare. Acest oraș a cheltuit șaptesprezece mii de dolari pe o primărie a soartei sau politicii, dar probabil nici într-o sută de ani nu va cheltui atât pentru inteligența vie, adevăratul miez ce trebuie pus într-o astfel de scoică. Cei o sută douăzeci și cinci de dolari care se subscriu anual pentru ateneul din timpul iernii sunt mai bine cheltuiți decât orice altă sumă egală adunată în oraș. Dacă trăim în secolul al XlX-lea, de ce nu ne-am bucura de avantajele oferite de secolul al XIX-lea? De ce ar fi viața noastră provincială în vreo privință sau alta? Dacă vrem să citim ziare, de ce să nu ne lipsim de bârfele de la Boston și

să luăm imediat cel mai bun ziar din lume – fără a mai suge la sânul ziarelor de „familie neutră" sau să răsfoim „Ramuri de măslin", aici, în Noua Anglie? Să ajungă la noi rapoartele tuturor societăţilor de ştiinţă şi să vedem dacă ştiu ceva. De ce să lăsăm selectarea lecturii noastre pe seama celor de la Harper & Brothers şi Redding & Co? Aşa cum nobilul cu gusturi cultivate se înconjoară de tot ceea ce-i stimulează cultura – geniu, cunoaştere, înţelepciune, cărţi, tablouri, sculpturi, muzică, instrumente filozofice şi celelalte, la fel să facă şi satul – să nu se oprească la un învăţător, un preot, un paracliser, o bibliotecă de parohie şi trei oameni deosebiţi, numai pe motivul că strămoşii noştri pelerini s-au descurcat vreme de o iarnă friguroasă, pe o stâncă mohorâtă, numai cu aceştia. A acţiona colectiv este în spiritul instituţiilor noastre; sunt sigur, având în vedere că avem condiţii mai înfloritoare, că mijloacele noastre sunt mai mari decât ale nobilului. Noua Anglie poate angaja toţi înţelepţii din lume să vină şi s-o înveţe, să-i cazeze pe toţi şi să nu mai fie deloc provincială. Aceasta este şcoala *extraordinară* de care avem nevoie. În loc de nobili, să avem sate nobile. Dacă este necesar, omitem un pod peste râu, înconjurăm acolo puţin şi aruncăm o boltă cel puţin peste prăpastia mai întunecată a ignoranţei care ne înconjoară.

SUNETE

Dar în timp ce ne limităm la cărţi, fie ele şi cele mai selecte şi mai clasice, şi citim numai anumite limbi scrise, care şi ele sunt doar dialectale şi provinciale, ne aflăm în pericolul de a uita limba pe care o vorbesc, fără metafore, toate lucrurile şi faptele, singura limbă standard bogată. Mult se publică, puţin se tipăreşte. Razele care se scurg printre obloane ne dispar din minte când scoatem obloanele de tot. Nicio metodă şi nicio disciplină nu poate înlătura necesitatea de a fi mereu activ. Ce înseamnă un curs de istorie, filozofie sau poezie, oricât de bine selectat, sau cea mai bună companie sau cea mai admirabilă rutină a vieţii, în comparaţie cu disciplina de a te uita totdeauna la ce trebuie văzut? Vrei să fii cititor, student sau clarvăzător? Citeşte-ţi soarta, vezi ce este în faţa ta şi mergi înainte către viitorime.

În prima vară nu am citit cărţi; am prăşit fasole. Ba adesea făceam ceva şi mai bun. Erau momente când nu-mi puteam permite să sacrific floarea clipei pentru nicio muncă, fie ea cu capul sau cu mâinile. Îmi place viaţa cu hotare întinse. Uneori, în câte o dimineaţă de vară, după baia obişnuită, stăteam în pragul însorit al uşii de la răsăritul soarelui până la amiază, cufundat în reverie, printre pini, hicori şi oţetari, într-o linişte şi singurătate netulburate, în timp ce în jur păsările cântau sau zburau neauzite prin casă, până ce soarele care intra prin ferestre dinspre vest sau până ce

zgomotul căruţei vreunui călător de pe şoseaua din depărtare îmi amintea de trecerea timpului. Creşteam în acele perioade aşa cum creşte porumbul noaptea – şi erau perioade mai bune decât orice muncă făcută cu mâinile. Ele nu erau timp scăzut din viaţă, ci mult peste şi deasupra porţiei obişnuite. Am înţeles ce vor să spună orientalii prin contemplaţie şi părăsirea treburilor. În cea mai mare parte, nu mă interesa cum treceau orele. Ziua trecea de parcă mi-ar fi luminat vreo muncă; era dimineaţă şi uite că acum e seară şi n-am realizat nimic memorabil. În loc să cânt ca păsările, zâmbeam tăcut la continua mea soartă bună. Aşa cum vrabia îşi avea ciripitul ei stând pe un hicori din faţa uşii, aveam şi eu chicotirile şi trilurile mele stăpânite, pe care le-ar fi putut auzi ieşind din cuibul meu. Zilele mele nu erau zile ale săptămânii, purtând amprenta vreunei zeităţi păgâne, nici nu erau fărâmiţate în ore şi tocate de tic-tacurile ceasului; căci trăiam asemeni indienilor Puri, despre care se spune că „pentru ieri, astăzi şi mâine au un singur cuvânt şi exprimă varietatea de înţelesuri arătând înapoi pentru ieri, înainte pentru mâine şi peste cap pentru ziua în curs." Aceasta era curată lenevire pentru concetăţenii mei, fără îndoială, dar dacă păsările şi florile m-ar fi încercat după standardele lor, nu aş fi fost găsit cu nimic în lipsă. Un om trebuie să-şi găsească prilejurile în el însuşi, asta e adevărat. Ziua naturală e foarte calmă şi nu cred că i-am reproşa indolenţă.

Aveam cel puţin avantajul, în acest mod de a trăi, faţă de cei care erau obligaţi să-şi caute afară distracţiile, în companie şi teatru, că propria viaţă îmi devenise distracţia şi nu înceta niciodată să fie nouă. Era o dramă cu multe scene şi fără sfârşit. Dacă, într-adevăr, ne-am câştiga mereu existenţa şi ne-am ordona vieţile după ultimul şi cel mai bun mod de care am auzit, n-am mai fi deranjaţi de plictiseală.

Urmează-ţi suficient de aproape spiritul, şi el va reuşi să-ţi ofere în fiecare oră o perspectivă nouă. Munca de gospodărie era o îndeletnicire plăcută. Când duşumeaua era murdară, mă sculam devreme şi, după ce scoteam toată mobila afară pe iarbă – patul şi noptiera erau un corp comun –, aruncam apă pe podea şi presăram pe ea nisip alb din lac şi cu o mătură o făceam, apoi, lună; şi cam până când sătenii îşi luau dejunul, soarele de dimineaţă îmi şi usca destul casa încât să mă pot instala din nou în ea, şi meditaţia îmi era astfel aproape neîntreruptă. Era plăcut să-mi văd toate bunurile de gospodărie pe iarbă, formând o grămăjoară ca sarsanaua unui ţigan, cu masa cu trei picioare – de pe care nu mutam cărţile, tocul şi cerneala – stând între pini şi hicori. Şi ele păreau bucuroase să iasă afară, şi parcă n-ar mai fi vrut să intre. Eram uneori tentat să întind o prelată deasupra lor şi să rămân acolo. Merita să vezi soarele strălucind peste aceste lucruri şi să auzi vântul hoinar suflând printre ele; cele mai familiare obiecte arată mult mai interesant afară decât înăuntru. O pasăre stă pe creanga de alături, albăstreaua creşte sub masă şi rugii de mure se înfăşoară pe picioarele ei, în jur sunt împrăştiate castane, conuri de pin şi frunze de căpşune. Părea că aceasta a fost calea pe care aceste forme au ajuns să fie transformate în mobilă, în mese, scaune şi paturi – fiindcă au stat cândva între ele.

Casa mea era pe o coastă de munte, chiar la marginea unei păduri mai mari, înconjurată de o pădure tânără de pini şi hicori şi la vreo treizeci de metri de lac, spre care cobora o cărare îngustă. În „grădina" din faţă creşteau căpşune, mure, albăstrele, sunătoare şi splinuţe, stejari pitici şi vişini pitici, coacăze şi alune de pământ. Spre sfârşitul lui mai, vişinii pitici (*Cerasus pumila*) îmi împodobeau de o parte şi de alta

cărarea cu flori gingaşe, aşezate în evantai în jurul codiţelor scurte care, în cele din urmă, toamna, se apleacă sub greutatea unor fructe mari şi frumoase, răspândite în coroniţe ca nişte raze, în toate părţile. Le-am gustat ca să fac un compliment Naturii, deşi nu prea erau de gustat. Oţetarul (*Rhus glabra*) creştea din abundenţă în jurul casei, ţâşnind prin terasamentul pe care-l făcusem şi înălţându-se de unu-doi metri în primul sezon. Frunza lui tropicală penată era plăcută, deşi ciudată la vedere. Mugurii mari, care răsăreau brusc primăvara târziu din crengi ce păreau fără viaţă, se dezvoltau ca prin farmec în ramuri verzi, elegante şi gingaşe de aproape trei centimetri diametru; şi creşteau atât de necugetat şi-şi solicitau articulaţiile aşa de mult încât uneori, stând la fereastră, auzeam câte o creangă proaspătă şi gingaşă căzând pe neaşteptate, asemenea unui evantai pe pământ, ruptă de propria greutate, când nu era nicio suflare de vânt. În august, cantităţile mari de fructe de pădure, care atunci când erau în floare atrăseseră multe soiuri de albine sălbatice, îşi căpătau treptat nuanţa stacojie, strălucitoare şi pufoasă şi la fel aplecau şi rupeau, cu greutatea lor, ramurile firave.

Cum stau în această după-amiază de vară la fereastră, ulii se rotesc deasupra poienii mele; cântecul turturelelor, zburând două câte două şi câte trei prin faţa mea sau aşezându-se neastâmpărate pe ramurile pinilor albi din spatele casei, dă aerului glas; un uliu de baltă încreţeşte suprafaţa sticloasă a lacului şi scoate un peşte; o nurcă se furişează din mlaştina din faţa uşii şi prinde o broască lângă lac; papura se apleacă sub greutatea păsărelelor care zboară încoace şi încolo; iar în ultima jumătate de oră am auzit zgomotul vagoanelor, când pierzându-se, când reînviind, asemeni bătăilor de aripi ale unei potârnichi, aducând călători de la Boston la ţară. Căci eu nu trăiam atât de departe de

lume ca băiatul care, după câte am auzit, a fost trimis la un fermier din partea de răsărit a oraşului, dar nu după mult timp a fugit de acolo şi s-a întors din nou acasă, jerpelit şi plin de dor. Nu văzuse niciodată un loc atât de plictisitor şi izolat; toţi erau plecaţi şi nu auzeai niciun şuier! Mă îndoiesc că mai există acum vreun asemenea loc în Massachusetts:

„Cu-adevărat al nostru sat a devenit o haltă
Pentru vreuna din acele şine lungi, rapide
Al căror sunet peste câmpul liniştit e – Concord."

Calea ferată spre Fitchburg atinge lacul la vreo jumătate de kilometru la sud de unde locuiesc eu. Mă duc de obicei în sat pe terasamentul ei şi sunt legat de societate, cum s-ar spune, prin această cale. Oamenii de pe trenurile de marfă, care merg dintr-un capăt în altul al drumului, mă salută ca pe o cunoştinţă veche, întâlnindu-mă atât de des, şi mă iau drept vreun angajat; şi asta şi sunt. Aş fi cu bucurie reparator de linie, undeva pe orbita Pământului.

Şuierul locomotivei pătrunde vara şi iarna în pădurile mele, sunând ca ţipătul unui uliu care pluteşte deasupra curţii vreunui ţăran, informându-mă că mulţi orăşeni care nu-şi află locul ajung în perimetrul oraşului meu sau comercianţii aventuroşi de la ţară vin din partea opusă. Când ajung la o zare, îşi strigă avertismentul de pe linie către cealaltă zare, auzit uneori prin perimetrul a două oraşe. Vă vin alimentele; vă sosesc porţiile, sătenilor! Nu-i nimeni atât de independent pe ferma lui încât să le poată spune „nu". Şi poftim plata, fluieră sirena săteanului; lemne ca nişte berbeci lungi, care se îndreaptă cu treizeci de kilometri pe oră către zidurile oraşului, şi scaune suficiente ca să stea în ele

toţi îmbuibaţii plictisiţi de dincolo de ziduri. Cu o politeţe enormă şi greoaie, ţara îi înmânează oraşului un scaun. Toate dealurile pline de afine sunt jupuite, toate pajiştile pline de merişoare sunt adunate în oraş. În sus vine bumbacul, în jos pleacă pânza ţesută; încoace se îndreaptă mătasea, încolo pleacă lâna; încoace vin cărţile, iar înapoi merge inteligenţa care le scrie.

Când întâlnesc locomotiva cu şirul de vagoane înaintând cu mişcarea ei planetară – sau mai degrabă ca o cometă, căci cel ce priveşte nu ştie dacă la viteza şi cu direcţia aceea va mai revizita acest sistem, de vreme ce orbita ei nu arată ca o curbă întoarsă – cu norul ei de aburi întinzându-se ca un stindard în urmă, cu faldurile aurii şi argintii, asemenea multor nori pufoşi pe care i-am văzut sus pe cer, desfăşurându-şi pletele în faţa luminii – de parcă acest semizeu călător, acest adunător de nouri îşi va lua nu peste mult timp asfinţitul drept livrea pentru trenul său: când aud calul de fier stârnind ecouri în munţi, cu nechezatul său de tunet, zguduind pământul cu picioarele şi aruncând foc şi fum pe nări (nu ştiu ce fel de cal înaripat sau balaur înfocat vor pune în noua mitologie), îmi pare că pământul ţine acum un neam care merită să-l populeze. Dacă totul ar fi aşa cum pare, dacă oamenii ar face din elemente servitorii lor în scopuri nobile! Dacă norul care atârnă de locomotivă ar fi respiraţia acelor fapte eroice, sau ar fi la fel de binefăcător ca şi cel care pluteşte deasupra ogoarelor ţăranului, atunci elementele şi Natura însăşi i-ar însoţi cu bucurie pe oameni în misiunile lor şi le-ar fi escortă.

Urmăresc trecerea vagoanelor de dimineaţă cu acelaşi sentiment cu care privesc răsăritul soarelui, care nu este mai regulat. Trenul lor de nori, întinzându-se mult în urmă şi ridicându-se tot mai sus, îndreptându-se spre cer în timp

ce vagoanele se îndreaptă spre Boston, ascunde soarele pentru moment și-mi umbrește câmpul din depărtare, un tren celest alături de care micul tren de vagoane, care se lipește de pământ, este de-abia vârful lăncii. Grăjdarul calului de fier s-a sculat devreme în dimineața asta de iarnă, la lumina stelelor dintre munți, ca să-și hrănească și să-și înhame armăsarul. La fel de devreme a fost trezit și focul ca să pună în el căldura vitală și să-l miște. Dacă totul ar fi la fel de inocent pe cât este de devreme! Dacă zăpada este înaltă, ei îi leagă bocanci de iarnă și, cu un plug uriaș, trag o brazdă din munți până la malul mării, prin care vagoanele, asemeni unor semănători, răspândesc prin țară sămânța de oameni neastâmpărați și de mărfuri ambulante. Toată ziua, armăsarul de foc cutreieră țara în lung și în lat, oprindu-se numai ca să i se odihnească stăpânul, iar eu sunt trezit de tropăitul și nechezatul lui sfidător la miezul nopții, în timp ce în vreo vâlcea îndepărtată din pădure, el se înfruntă cu elementele închise în gheață și zăpadă; și va ajunge în grajdul său odată cu luceafărul de dimineață, numai pentru a porni din nou în călătoriile lui fără odihnă sau somn. Sau poate că seara îl aud în grajd expirându-și energia de prisos din timpul zilei, ca să-și poată calma nervii și să-și răcorească ficatul și creierii pentru câteva ore de somn de fier. Ce-ar fi ca totul să fie la fel de eroic și de impunător pe cât este de prelungit și de neobosit!

Departe, prin păduri neumblate, la margini de orașe, unde cândva numai vânătorii răzbeau ziua, aceste saloane strălucitoare se reped acum în cea mai întunecată noapte, fără știrea locatarilor lor; oprindu-se în momentul acesta în cine știe ce gară elegantă din oraș sau metropolă, unde s-a adunat o societate aleasă, iar apoi în Mlaștina Deprimării, speriind bufnița și vulpea. În sat, plecarea și venirea

trenurilor sunt acum evenimentele zilei. Ele pleacă şi vin cu atâta regularitate şi precizie, şi şuierul lor se aude atât de departe, încât ţăranii îşi pun ceasurile după ele şi, astfel, o instituţie bine condusă reglează o ţară întreagă. Într-o oarecare măsură, oare nu au câştigat oamenii în punctualitate de când s-a inventat calea ferată? Nu vorbesc şi gândesc ei mai repede în gară decât în staţia de poştalion? Este ceva electrizant în atmosfera celei dintâi. Am rămas uimit de miracolele pe care le-a făcut; nişte vecini de-ai mei, cărora le-aş fi putut prezice odată pentru totdeauna că nu vor ajunge niciodată la Boston cu un astfel de mijloc de transport, sunt mereu la timp când sună clopotul. „Să faci totul ca la căile ferate" a ajuns acum o zicală; şi merită să fii prevenit atât de des şi atât de sincer de orice putere, ca să i te dai din cale. Nu se mai opreşte nimeni acum să citească proclamaţia răsculaţilor şi nici nu se mai trag gloanţe pe deasupra capetelor gloatei în acest caz. Am construit o soartă, o *Atropos* care niciodată nu se dă în lături. (Acesta să rămână numele locomotivei tale). Oamenii sunt anunţaţi că la o anumită oră şi într-un anumit minut aceste fulgere vor fi aruncate către anumite puncte ale busolei; şi totuşi acest lucru nu deranjează pe nimeni, iar copiii se duc la şcoală pe cealaltă cale. Trăim mai în siguranţă cu ocazia asta. Suntem cu toţii educaţi astfel încât să fim fii ai lui Tell. Aerul este plin de fulgere invizibile. Orice cărare în afară de a ta este cărarea soartei. Atunci, păstrează-ţi calea proprie!

Ceea ce îmi place în privinţa comerţului este iniţiativa şi curajul. El nu-şi împreunează mâinile ca să se roage de Jupiter. Îi urmăresc pe aceşti oameni văzându-şi în fiecare zi de treabă cu mai mult sau mai puţin curaj şi mulţumire, făcând chiar mai mult decât cred, şi având probabil o slujbă mai bună decât s-ar fi gândit conştient. Sunt mai puţin

impresionat de eroismul celor care au stat în picioare timp de o jumătate de oră în prima linie la Buena Vista, decât de vitejia constantă şi voioasă a oamenilor care îşi au reşedinţa de iarnă pe plugurile de zăpadă; a celor care nu au doar curajul de ora trei dimineaţa, pe care Bonaparte îl considera cel mai rar, ci al căror curaj nu se odihneşte atât de devreme, care merg la culcare numai când adorm furtunile sau când muşchii armăsarului lor de oţel sunt îngheţaţi. În această dimineaţă a marii zăpezi, care mai este încă dezlănţuită, înghe ţând sângele oamenilor, aud sunetul înăbuşit al clopotului locomotivei de după perdeaua de ceaţă a răsuflării lor îngheţate, care anunţă că vagoanele *vin*, fără mare întârziere, indiferent de veto-ul unui vifor din nord-estul Noii Anglii şi mă uit la „plugarii" acoperiţi de zăpadă şi promoroacă, privind pe deasupra lamei care răstoarnă altceva decât margarete şi cuiburi de şoareci de câmp, asemenea pietroaielor din Sierra Nevada, care ocupă un loc în afara universului.

Comerţul este surprinzător de plin de încredere, senin, alert, aventuros şi neobosit. Este, pe lângă astea, şi foarte natural în metodele lui, cu mult mai natural decât multe întreprinderi fantastice şi experimente sentimentale – şi de aici şi succesul lui singular. Mă simt împrospătat şi destins când trenul de marfă huruie pe lângă mine şi miros încărcăturile ce îşi răspândesc miresmele pe toată distanţa de la Long Wharf până la Lacul Champlain, amintindu-mi de locuri străine, de recife de corali şi oceane Indiene, clime tropicale şi de întinderea globului. Mă simt mai mult un cetăţean al lumii la vederea frunzei de palmier care va acoperi atâtea capete blonde din Noua Anglie în vara viitoare, cânepa de Manilla şi cojile nucilor de cocos, vechii cârlţi şi sacii de iută, deşeurile din fier şi cuiele ruginite. Acest vagon de pânze

rupte este mai lizibil şi mai interesant acum decât atunci când va fi transformat în hârtie şi cărţi tipărite. Cine poate scrie atât de grafic istoria unor furtuni prin care a trecut, asemenea acestor rămăşiţe? Ele sunt dovezi care nu au nevoie să fie corectate. Iată acum lemn din pădurile Maine, care nu a ieşit în mare odată cu ultimele inundaţii, al cărui preţ a crescut cu patru dolari la mie din cauza celui care s-a pierdut sau a crăpat; pin, brad, cedru – de calităţile întâi, a doua, a treia şi a patra, nu demult de aceeaşi calitate când se clătinau deasupra ursului, elanului şi renului. Aluneca apoi varul de Thomaston, un transport de calitate excelentă, care va ajunge departe printre dealuri înainte de a se stinge. Aceste baloturi de cârpe, de toate culorile şi calităţile, în cea mai proastă stare de degradare a bumbacului şi inului, rezultatul final al îmbrăcăminţii – de modele care nu mai sunt căutate decât prin Milwaukie, aşa cum sunt acele splendide articole, imprimeuri, pânzeturi, museline etc. englezeşti, franţuzeşti, americane, adunate din toate colţurile, atât ale eleganţei, cât şi ale sărăciei şi care vor ajunge hârtie de o singură culoare sau de câteva nuanţe, pe care neîntârziat se vor scrie povestiri despre viaţa adevărată, de sus şi de jos, pornind de la fapte! Acest vagon închis miroase a peşte sărat, mirosul puternic comercial al Noii Anglii, amintindu-mi de Marile Bancuri şi de pescării. Cine nu a văzut un peşte sărat, în întregime pregătit pentru această lume, în aşa fel încât nimic să nu-l poată strica şi care poate face perseverenţa sfinţilor să se îmbujoreze? Cu ei poţi mătura sau pava străzile sau poţi despica surcele, iar căruţaşul se poate adăposti de soare, vânt şi ploaie cu tot cu căruţă în spatele lor, iar negustorul, aşa cum a făcut odată unul din Concord, să-l atârne la uşă drept semn că se apucă de afaceri, până când, în cele din urmă, cel mai vechi client al lui nu mai poate

spune dacă e animal, vegetal sau mineral şi totuşi el va fi tot atât de curat ca un fulg de zăpadă, şi dacă ar fi pus într-o cratiţă la fiert, ar ieşi un excelent peşte cenuşiu pentru un prânz de sâmbătă. Urmează pieile spaniole la care cozile îşi mai păstrează încă răsucirea şi unghiul de elevaţie pe care îl aveau când vitele care le purtau mai alergau încă în pampasul păşunilor spaniole – un tip de totală îndărtnicie, dovedind cât de incurabile şi fără de speranţă sunt toate viciile înnăscute! Mărturisesc, la drept vorbind, că după ce i-am aflat cuiva dispoziţia adevărată nu am nicio speranţă să i-o schimb în bine sau în rău în această perioadă a existenţei. După cum spun orientalii: „Coada unei javre poate fi încălzită şi presată, legată de jur împrejur şi după doisprezece ani de chinuri abătuţi asupra ei tot îşi va păstra forma naturală." Singurul leac eficace pentru vicii de tipul celor pe care le prezintă aceste cozi este să faci din ele lipici, căci asta cred că se face de obicei din ele, şi apoi vor sta unde le pui şi se vor lipi. Iată şi un butoi de melasă sau rachiu cu destinaţia John Smith, Cuttingsville, Vermont – vreun negustor de prin Munţii Verzi, care îl importă pentru ţăranii de lângă dugheana lui şi acum se gândeşte, probabil, stând deasupra butoiului, la ultimele descărcări de pe coastă şi cum ar putea acestea să-i influenţeze preţurile, spunându-le şi acum clienţilor, aşa cum le-a mai spus de vreo douăzeci de ori de dimineaţă, că aşteaptă ceva de prima calitate cu trenul următor. Îi face reclamă şi în *Cuttingsville Times*.

În timp ce aceste lucruri urcă, altele coboară. Anunţat de sunetul ascuţit, îmi ridic ochii din carte şi văd un pin înalt, tăiat undeva pe munţii din nord, care a zburat peste Munţii Verzi şi Connecticut, a fost aruncat ca o săgeată prin oraş în mai puţin de zece minute şi nu ştiu dacă îl va mai vedea cineva; urmând

„să fie catargul
Vreunui mare amiral".

Şi iată, vine şi trenul de vite aducând animale de pe o mie de dealuri, stâne, grajduri şi ocoluri în aer liber, văcari cu toiegele lor, şi ciobani în mijlocul turmelor, de pretutindeni cu excepţia păşunilor de munte, transportaţi cu toată viteza, asemenea frunzelor purtate de pe munţi de vânturile de septembrie. Atmosfera e plină de mugete şi behăituri de viţei şi oi, de îmbulzeală de vite, de parcă ar trece o întreagă vale păstorească. Când bătrânul clopotar din faţă sună clopotul, munţii chiar că saltă ca berbecii şi dealurile ca nişte miei. De asemenea, în mijloc se află un vagon de văcari, acum pe aceeaşi platformă cu cirezile lor, pierzându-şi vocaţia, dar agăţându-se încă de inutilele lor toiege ca de nişte legitimaţii de serviciu. Dar câinii unde le sunt? Pentru ei este învălmăşeală; sunt alungaţi şi le-au pierdut urma. Mi se pare că-i aud lătrând dincolo de Munţii Peterboro, sau urcând pe coasta de apus a Munţilor Verzi. Ei nu vor participa la moarte. Şi vocaţia lor s-a dus. Credinţa şi inteligenţa lor nu mai sunt aceleaşi. Se vor furişa înapoi în curţile lor în dizgraţie sau poate se vor sălbătici, alăturându-se lupului şi vulpii. Aşa trece şi se duce viaţa noastră pastorală. Dar clopotul sună şi trebuie să mă feresc de pe terasament ca să las trenul să treacă:

Ce mi-o fi drumul de fier?
Niciodată n-am să merg
Să văd unde se sfârşeşte.
Umple câteva prăpăstii,
Pentru păsări loc de cuiburi,
Peste tot nisip şi pietre,
Ca să crească murele,

dar eu îl traversez ca pe un drum de care în pădure. Nu vreau ca fumul, aburii şi zgomotul să-mi supere ochii sau să-mi vatăme urechile.

Acum, că vagoanele au trecut şi toată lumea agitată odată cu ele, iar peştii din lac nu le mai simt zguduiturile, sunt mai singur ca niciodată. Tot restul lungii după-amiezi, meditaţiile îmi vor fi, poate, întrerupte numai de zgomotul slab al unei trăsuri sau al unei perechi de boi pe drumul din depărtare.

Uneori, duminica, auzeam clopotele din Lincoln, Acton, Bedford sau Concord, când vântul era favorabil – o melodie slabă, gingaşă şi oarecum naturală, care merita să fie adusă în sălbăticie. La o anumită distanţă peste păduri, acest sunet capătă un zumzet vibrant, de parcă acele de pin de la orizont ar fi corzile unei harpe pe care le atinge. Orice sunet auzit de la cea mai mare distanţă posibilă, produce unul şi acelaşi efect, o vibraţie a lirei universale, la fel cum atmosfera care se interpune face o margine de pământ interesantă la vedere, prin nuanţa de azur pe care i-o împrumută. În acest caz, a ajuns la mine o melodie intonată de aer şi care conversase cu fiecare ac şi frunză din pădure, acea parte a sunetului pe care au preluat-o elementele, au modelat-o şi au transmis-o dintr-o vale în alta. Ecoul este, într-o oarecare masură, un sunet original şi în aceasta constă magia şi farmecul lui. Nu e numai o repetare a ceea ce se cuvenea repetat din clopot, ci este, în parte, vocea pădurii; aceleaşi note şi cuvinte obişnuite cântate de o nimfă a pădurii.

Seara, mugetul îndepărtat al unei vite în zare sau dincolo de păduri răsuna blând şi melodios, şi la început îl confundam cu vocile unor menestreli care mi-au cântat odată şi care poate că mai rătăcesc şi acum peste munţi şi văi; dar îndată ce se prelungea în muzica ieftină şi naturală a vacii,

nu eram neplăcut dezamăgit. Nu vreau să fiu satiric, ci doar să îmi exprim aprecierea pentru cântecul acelor tineri, spunând că am sesizat că este înrudit cu muzica vacii, iar ei fiind astfel pe de-a-ntregul o expresie a Naturii.

La şapte şi jumătate negreşit, într-o anumită perioadă a verii, după trecerea trenului de seară, caprimulgul îşi cânta vecerniile timp de jumătate de oră, stând pe un ciot din faţa uşii sau pe grinda casei. Începeau să cânte aproape cu precizia ceasornicului, într-un interval de cinci minute la o anumită oră, legată de apusul soarelui, în fiecare seară. Am avut ocazia rară de a mă familiariza cu obiceiurile lor. Uneori auzeam din întâmplare patru-cinci deodată, în diferite colţuri ale pădurii, unul cu o măsură în urma celuilalt şi atât de aproape de mine încât nu numai că distingeam închiderea ciocului după fiecare notă, ci uneori şi acel bâzâit unic, asemenea celui făcut de o muscă prinsă într-o plasă de păianjen, numai că proporţional mai tare. Uneori, câte unul se rotea de jur împrejurul meu, la câţiva metri depărtare, de parcă ar fi fost legat cu o sfoară, atunci când eram, probabil, lângă cuibul lui. Câteodată cântau toată noaptea şi erau apoi la fel de muzicali ca oricând, înainte sau la ivirea zorilor.

Când celelalte păsări tac, bufniţele preiau concertul, aşa cum îşi preiau bocitoarele vaietul antic. Ţipătul lor deznădăjduit este cu adevărat Ben Jonsonian. Înţelepte bătrâne ale nopţii! Nu este un vaiet cinstit şi direct al poeţilor, ci, fără a glumi, cel mai solemn imn de înmormântare, consolările reciproce ale iubiţilor sinucişi care îşi amintesc durerile şi plăcerile iubirii paradiziace din dumbrăvile infernale. Şi cu toate acestea, îmi place să le aud tânguirea, răspunsurile triste, rostite din marginea pădurii, ce-mi amintesc uneori de muzică şi de păsări cântătoare; e ca şi cum ar fi partea întunecată şi înlăcrimată a muzicii, regretele şi suspinele care

ţin să fie cântate. Ele sunt spiritele, spiritele profunde şi prevestirile triste ale sufletelor căzute care, cândva, în forma omenească, au străbătut în noapte pământul şi au săvârşit faptele întunericului, ispăşindu-şi acum păcatele cu bocetele sau imnurile lor de jale, în decorul transgresiunii lor. Ele îmi dau un nou sentiment al varietăţii şi capacităţii acelei naturi care este sălaşul nostru comun. *O-o-o-o-o, dacă nu m-aş mai fi născu-u-u-u-t*, suspină una de partea aceasta a lacului şi se roteşte cu neastâmpărul disperării către vreo altă creangă a stejarilor întunecaţi. Apoi – *dacă nu m-aş fi născu-u-u-u-t!* răspunde alta de pe cealaltă parte, cu sinceritate tremolată – *născu-u-u-u-t* se aude slab în depărtare, din codrii Lincolnului.

Mi s-au făcut serenade şi de către o cucuvea. Din apropiere puteai să-ţi închipui că este cel mai trist sunet din Natură, de parcă ar fi vrut prin aceasta să stereotipeze şi să facă permanente în corul ei gemetele lugubre ale unei fiinţe umane – vreo slabă rămăşiţă de mortalitate care a lăsat speranţa în urmă şi urlă ca un animal şi totuşi cu suspine omeneşti, la intrarea în prăpastia întunecată, făcute şi mai îngrozitoare de o anume melodicitate gâlgâită – când încerc s-o imit, mă trezesc începând cu literele gl – expresia unei minţi care a ajuns la stadiul de putrezire gelatinoasă în mortificarea tuturor gândurilor sănătoase şi îndrăzneţe. Îmi amintesc de urletele jefuitorilor de morminte şi ale idioţilor şi nebunilor. Dar acum, va răspunde din pădurile îndepărtate într-o cheie făcută melodioasă de distanţă – *Huu, huu-huu-huuă-huu*; şi într-adevăr, în cea mai mare parte sugera numai asocieri plăcute, auzite noaptea sau ziua, vara sau iarna.

Mă bucur că există bufniţe, ca să scoată ele ţipetele idioate şi maniacale în locul oamenilor. Este un sunet admirabil de

potrivit pentru mlaştini şi păduri înnegurate, pe care nu le ilustrează nicio zi, sugerând o vastă şi nedezvoltată natură pe care oamenii n-au recunoscut-o încă. Ele reprezintă amurgul desăvârşit şi gândurile nesatisfăcute pe care le avem cu toţii. Toată ziua a strălucit soarele deasupra cine ştie cărei mlaştini sălbatice, unde molidul alb este copleşit de mătreaţa-brazilor şi unde ulii mici se rotesc deasupra, piţigoiul gângureşte prin pădurile de conifere, iar potârnichea şi iepurele se ascund sub ele; dar acum mijeşte o zi mai deprimantă, mai potrivită şi o altă serie de fiinţe se trezeşte pentru a exprima semnificaţia Naturii.

Seara târziu, auzeam uruitul îndepărtat al căruţelor trecând peste poduri – un sunet auzit mai departe decât orice alt sunet noaptea – lătratul câinilor şi uneori din nou mugetul vreunei vaci neconsolate, dintr-un ocol îndepărtat. Între timp, întregul mal răsuna de orăcăitul broscoilor, spiritele hotărâte ale anticilor beţivani şi cheflii, încă nepocăiţi, încercând să cânte un şlagăr în lacul lor stigian – să-mi scuze nimfele Waldenului comparaţia, căci, deşi nu sunt ierburi aproape deloc, sunt totuşi broaşte – care păstrează cu bucurie legile hilare ale vechilor lor mese festive, deşi vocile le-au răguşit şi au devenit solemn de grave, râzându-şi de veselie, iar vinul şi-a pierdut buchetul, ca să ajungă doar o licoare care le dilata pântecele, iar plăcuta beţie nu-i mai toropeşte pentru a îneca amintirea trecutului, ci e doar saturaţie, îmbuibare şi balonare. Cel mai în vârstă, cu bărbia pe o frunză în formă de inimă, care e folosită drept şerveţel pentru fălcile ce salivează, sub acest mal dinspre nord, trage o duşcă bună din cândva dispreţuita apă şi trece cupa roată cu exclamaţia *uaaac, uaac, uaac!* Şi neîntârziat se întoarce de peste apă, din vreo adâncitură îndepărtată, aceeaşi parolă repetată, unde următorul, în vârstă şi veselie, şi-a făcut plinul; şi

când această ceremonie a înconjurat malurile, atunci, maestrul de ceremonii exclamă cu satisfacţie, *uaaac!* Şi fiecare repetă la rândul său acelaşi sunet, până la cel mai puţin burtos, cel mai flecar, mai moleşit, şi totul se face fără greşeală; şi apoi, cupa trece roată în repetate rânduri, până când soarele împrăştie ceaţa dimineţii, şi numai patriarhul nu se ascunde sub lac, ci mai orăcăie degeaba, din când în când, aşteptând vreun răspuns.

Nu sunt sigur dacă am auzit vreodată din poiana mea cântecul cocoşului dimineaţa şi m-am gândit că n-ar strica să ţin un cocoşel numai pentru muzică, în loc de pasăre cântătoare. Notele acestui fazan indian cândva sălbatic sunt, fără îndoială, cele mai remarcabile dintre toate, iar dacă ar putea fi naturalizaţi fără a fi domesticiţi, ar deveni fără întârziere cele mai vestite sunete din pădurile noastre, întrecând sâsâitul gâştii şi ţipătul bufniţei; şi apoi, imaginaţi-vă cotcodăcitul găinilor umplând pauzele în care trâmbiţele stăpânului lor se odihnesc! Nu-i de mirare că omul a adăugat şi această pasăre la cele îmblânzite de el – ca să nu mai punem la socoteală ouăle şi copanele. Să te plimbi într-o dimineaţă de iarnă printr-o pădure în care aceste animale creşteau din abundenţă – pădurile lor de baştină – şi să auzi cocoşeii sălbatici cântând în copaci, clar şi pătrunzător, acoperind kilometri întregi deasupra pământului plin de ecouri, înecând tonurile mai slabe ale altor păsări – gândiţi-vă la asta! Ar pune naţiunile în stare de alertă. Cine nu s-ar scula devreme în fiecare dimineaţă a vieţii sale, până ce ar deveni nespus de sănătos, de bogat şi de înţelept? Cântecul acestei păsări străine este slăvit de poeţii tuturor ţărilor, odată cu cele ale cântăreţilor lor băştinaşi. Curajosului cocoş îi convine orice fel de climă. El este mai indigen chiar şi decât băştinaşii. Este veşnic sănătos, are plămâni puternici, veselia

nu-l părăseşte niciodată. Chiar marinarul din Atlantic sau Pacific este trezit de vocea lui; dar pe mine sunetul lui ascuţit nu m-a trezit niciodată din somn. Nu ţineam nici câine, nici pisică, nici vacă, nici porc sau găini, aşa că ai fi zis că duceam lipsă de sunete domestice; nu aveam nici putineiul, nici roata de tors şi nici măcar cântecul ceainicului, şuierul sobei sau plânset de copil ca să mă consoleze. Un bărbat de modă veche şi-ar fi pierdut minţile sau ar fi murit de plictiseală. Nici măcar şobolani prin pereţi, căci au fost ucişi prin înfometare sau nici n-au fost ademeniţi înăuntru – doar veverițe pe acoperiş şi în duşumea, un caprimulg pe grinda casei, o gaiţă ţipându-mi sub fereastră, un iepure sau o marmotă sub casă, o cucuvea sau o bufniţă în spate, un stol de gâşte sălbatice sau un cufundar pe lac şi o vulpe care să schelălăie noaptea. Nici măcar o ciocârlie sau un grangur, aceste blânde păsări ale plantaţiilor nu m-au vizitat în poiană. Niciun cocoşel care să cânte, nicio găină care să cotcodăcească în curte. Nici măcar curte, ci Natura neîngrădită ajungându-mi până la cercevele. O pădure tânără care îmi creştea sub ferestre, oţetari sălbatici şi rugi de mure creându-şi drum spre pivniţă; pini vajnici frecându-se de şindrilă şi scârţâind din lipsă de spaţiu, cu rădăcini care ajungeau sub casă. În loc de coş de cărbuni sau un oblon rupt de furtună, pentru combustibil – un pin dărâmat sau scos din rădăcini în spatele casei. În loc de nicio potecă către poarta din faţă pe timpul Marii Zăpezi – nicio poartă – nicio curte din faţă – şi nicio potecă spre lumea civilizată!

SINGURĂTATE

E o seară minunată, când tot trupul este un singur simţ, iar plăcerea ţi se îmbibă prin fiecare por. Mă duc şi vin în Natură cu o ciudată libertate, ca o parte a ei. În timp ce merg în cămaşă pe malul pietros al lacului, deşi e răcoare, bate vântul şi e înnorat şi nu văd nimic aparte care să mă atragă, toate elementele îmi sunt extrem de înrudite. Broscoii orăcăie ca să anunţe noaptea şi trilurile caprimulgului sunt duse de vânt pe încreţiturile apei. Simpatia pentru aninii stufoşi şi frunzele de plop aproape că-mi taie respiraţia; şi totuşi, asemenea lacului, seninătatea îmi este tulburată, dar nu răvăşită. Aceste valuri mici, ridicate de vântul de seară, sunt tot atât de departe de furtună ca şi suprafaţa netedă precum oglinda. Deşi acum este întuneric, vântul tot mai bate şi urlă în pădure, valurile tot se mai izbesc de mal, iar câteva fiinţe adorm restul cu sunetele lor. Repausul nu este niciodată complet. Cele mai sălbatice animale nu se odihnesc, ci-şi caută prada acum; vulpea, sconcsul şi iepurele cutreieră acum fără teamă pădurile şi câmpiile. Ei sunt străjerii Naturii – legături care unesc zilele vieţii animate.

Când mă întorc acasă, descopăr că am avut musafiri care şi-au lăsat cărţile de vizită, fie un buchet de flori sau o coroană de brad, un nume în creion pe o frunză galbenă de nuc sau pe o surcică. Cei care vin rar în pădure iau o bucăţică din codru în mâini, ca să se joace pe drum cu ea, şi o lasă

intenţionat sau întâmplător. Unul a cojit o nuia de salcie, a împletit-o în cerc şi a lăsat-o pe masă. Ştiam totdeauna când aveam vizitatori în lipsa mea, fie după iarba sau crenguţele aplecate sau urma încălţărilor şi în general de ce sex, vârstă şi calitate erau, după vreo urmă nou lăsată, cum ar fi o floare scăpată, un mănunchi de iarbă rupt şi aruncat, uneori tocmai până spre calea ferată, la aproape un kilometru depărtare, sau după parfumul care se mai păstra încă de la o ţigară de foi sau o pipă. Ba chiar eram deseori înştiinţat de trecerea unui călător pe şosea, la cinci sute de metri, după mirosul pipei sale.

Există, de obicei, suficient spaţiu în jurul nostru. Orizontul nu este niciodată la îndemână. Pădurea deasă nu este chiar lângă uşă, nici lacul, ci acesta se îndepărtează cumva întotdeauna, fiind familiar şi folosit de noi, apropriat şi îngrădit într-un fel şi revendicat de la Natură. Pentru ce motiv am eu această întindere mare de mai mulţi kilometri pătraţi de pădure neumblată, pentru intimitatea mea, abandonată mie de toţi? Cel mai apropiat vecin al meu este la un kilometru şi jumătate depărtare şi nicio casă nu se vede decât din vârfurile dealurilor aflate la opt sute de metri de a mea. Tot orizontul înconjurat de păduri este numai al meu; pe de o parte, o privelişte îndepărtată a căii ferate, acolo unde aceasta atinge lacul, şi pe de alta, a gardului care mărgineşte drumul prin pădure. Dar, în cea mai mare parte, unde locuiesc eu, totul este la fel de solitar ca şi în prerii. E la fel de mult Asia sau Africa, atât cât este Noua Anglie. Am, ca să spun astfel, propriul soare, – lună şi stele şi o mică lume – doar pentru mine. Noaptea n-a trecut niciodată vreun călător pe lângă casa mea, şi nici nu mi-a bătut la uşă, mai mult decât dacă aş fi fost primul sau ultimul om; numai dacă nu era primăvară, la intervale mari veneau unii din sat ca să

pescuiască somni – de fapt, îşi pescuiau în Walden mai mult propria lor natură şi-şi puneau întunericul drept momeală – dar se retrăgeau degrabă, de obicei cu coşurile uşoare şi îmi lăsau „lumea mie şi întunericului", iar miezul negru al nopţii nu a fost niciodată profanat de vreo vecinătate omenească. Cred că oamenilor încă le mai este puţin teamă de întuneric, deşi toate vrăjitoarele sunt spânzurate şi au apărut Creştinismul şi lumânările.

Totuşi, mi se întâmplă uneori să descopăr că cea mai plăcută şi mai gingaşă, cea mai nevinovată şi încurajatoare companie poate fi găsită în orice obiect natural, chiar pentru sărmanul mizantrop sau pentru cel mai melancolic dintre oameni. Nu poate exista niciun fel de neagră tristeţe pentru cel care trăieşte în mijlocul Naturii şi care încă dispune de simţuri. Pentru urechea sănătoasă şi inocentă nu a existat niciodată furtună, ci muzică eoliană. Nimic nu-l poate obliga în mod îndreptăţit pe omul simplu şi curajos la o tristeţe vulgară. Cât timp mă mai bucur de prietenia anotimpurilor, nimic nu-mi poate face viaţa o povară. Ploaia blândă care îmi udă fasolea şi mă ţine astăzi în casă nu este pentru mine mohorâtă şi tristă, ci bună. Deşi mă împiedică să o prăşesc, ea o ajută mult mai mult decât prăşitul. Dacă s-ar întâmpla să ţină atât de mult încât să facă seminţele să putrezească în pământ şi să distrugă cartofii din vale, tot ar fi bună pentru iarba de pe deal şi, fiind bună pentru iarbă, ar fi bună pentru mine. Uneori, când mă compar cu alţi oameni, mi se pare că aş fi mai favorizat de zei decât dânşii, lăsând la o parte toate lipsurile de care sunt conştient; de parcă aş avea o garanţie şi o siguranţă din partea lor, pe care semenii mei nu o au şi aş fi îndrumat şi păzit în mod special. Nu mă flatez, dar, dacă e posibil, ei mă flatează pe mine. Nu m-am simţit niciodată însingurat sau apăsat în cea mai mică

măsură de vreun sentiment de solitudine, în afară de o singură dată, și asta s-a întâmplat la câteva săptămâni după ce am venit în pădure, când, timp de o oră, m-am îndoit dacă vecinătatea apropiată a unui om nu e esențială pentru o viață senină și sănătoasă. Să fii singur era ceva neplăcut. Dar eram în același timp conștient de o ușoară boală a sufletului și mi se părea că prevăd revenirea. În mijlocul unei ploi blânde, stăpânit de aceste gânduri, am devenit deodată conștient de o companie atât de plăcută și binefăcătoare în Natură, în chiar ropotul picăturilor și în fiecare sunet și privelişte din jurul casei, o prietenie infinită și de nedescris în același timp, asemenea unei atmosfere care mă susținea, încât a făcut nesemnificative avantajele vecinătății umane – și de atunci nu m-am mai gândit niciodată la ele. Fiecare frunzuliță de pin se întindea și se umfla și se împrietenea cu mine. Am fost făcut atent în mod atât de clar de prezența a ceva înrudit cu mine, chiar în mijlocul unor peisaje pe care suntem obișnuiți să le numim *sălbatice* și *mohorâte* și că cel mai apropiat prin sânge și cel mai uman nu era o persoană, ori un sătean, încât m-am gândit că niciun loc nu-mi mai putea fi vreodată străin.

> „Jelitul înainte de vreme pe cei trişti îi pierde;
> Puține sunt zilele lor pe pământul celor vii,
> Frumoasă fiică a lui Toscar."*

Unele dintre cele mai plăcute ore le petreceam în timpul lungilor furtuni de primăvară sau de toamnă, care mă închideau și dimineața și după-amiaza în casă, mângâiat de vuietul și ropotul lor nesfârșit; și când un amurg timpuriu

*Din *The Works of Ossian* (*Operele lui Ossian*), de James McPherson (1736–1796), poet și politician scoțian. (n. red)

făcea loc unei seri îndelungate în timpul căreia multe gânduri aveau timp să se înrădăcineze şi să se desfăşoare. În timpul acelor ploi care se îndreptau spre nord-est, care puneau atât de mult la încercare casele din sat, când fetele stăteau pregătite cu cârpele şi găleata la intrarea din faţă ca să scoată apa afară, eu stăteam în spatele uşii în căsuţa mea, care era toată o intrare şi mă bucuram în întregime de protecţia ei. În timpul unei ploi mari, de cealaltă parte a lacului, fulgerul a lovit un pin uriaş, făcându-i o crăpătură în spirală foarte vizibilă şi perfect regulată, de sus până jos, adâncă de vreo doi-trei centimetri şi largă de vreo zece-doisprezece, aşa cum ai cresta un baston. Am trecut pe lângă el din nou mai deunăzi şi am fost cuprins de groază uitându-mă la semnul acela – acum mai distinct decât oricând – acolo unde un trăsnet înspăimântător şi irezistibil a coborât din cerul inofensiv acum opt ani. Oamenii îmi spun adesea: „Cred că te simţi însingurat acolo şi vrei să fii mai aproape de lume, mai ales în zilele şi nopţile în care plouă sau ninge." Acestora sunt tentat să le răspund: Întreg pământul pe care-l locuim nu este decât un punct în spaţiu. La ce distanţă credeţi că stau cei mai îndepărtaţi locuitori de pe steaua de colo, al cărei diametru nu poate fi apreciat cu instrumentele noastre? De ce să mă simt singur? Nu este planeta noastră în Calea Lactee? Întrebarea dumneavoastră nu mi se pare a fi cea mai importantă. Ce fel de spaţiu este acela care separă un om de semenii săi şi-l face solitar? Am descoperit că niciodată folosirea picioarelor nu poate aduce două minţi mai aproape una de alta. Lângă ce vrem cel mai mult să locuim? Cu siguranţă nu aproape de mulţi oameni – de gară, poştă, bar, club, şcoală, magazin, Beacon Hill sau Five Points, unde au loc cele mai multe adunări ale congregaţiilor, ci lângă sursa perenă a vieţii noastre, de unde din experienţa noastră am constatat că ea apare, aşa cum salcia stă aproape de

apă şi-şi trimite rădăcinile în direcţia aceea. S-ar putea ca el să varieze în funcţie de natura omului, dar acesta este locul unde un înţelept trebuie să-şi sape pivniţă... Într-o seară, pe drumul spre Walden, l-am ajuns din urmă pe unul dintre concitadinii mei, care îşi încropise ceea ce se numeşte „o frumoasă moşioară" – deşi eu n-am văzut-o niciodată *bine* –, mânând o pereche de vite spre târg şi care m-a întrebat cum de m-am putut hotărî să renunţ la atâtea binefaceri ale vieţii. I-am răspuns că sunt foarte sigur că mi-a făcut chiar plăcere să mă lipsesc; şi nu glumeam. Aşa că m-am dus acasă la culcare şi l-am lăsat să orbecăiască prin întuneric şi noroi spre Brighton – sau oraşul strălucitor – unde avea să ajungă cândva în timpul dimineţii.

Orice perspective de trezire sau reînviere, pentru un om mort, lasă indiferente toate locurile şi timpurile. Locul unde aşa ceva s-ar putea întâmpla este totdeauna acelaşi şi neînchipuit de plăcut tuturor simţurilor. În cea mai mare parte, ne permitem ca ocazii numai împrejurările îndepărtate şi trecătoare. Ele sunt de fapt cauza derutei noastre. Cea mai apropiată de toate lucrurile este acea putere care le desăvârşeşte fiinţa. *Lângă* noi se pun în aplicare cele mai grandioase legi. *Lângă* noi nu este muncitorul pe care l-am angajat, cu care ne place atât de mult să discutăm, ci muncitorul a cărui operă suntem.

„Cât de vastă şi profundă este influenţa puterilor ascunse ale cerului şi pământului!"

„Căutăm să le vedem şi nu le putem vedea; căutăm să le auzim şi nu le auzim; fiind una cu substanţa lucrurilor, ele nu pot fi separate."

„Ele fac ca în tot universul oamenii să-şi purifice şi să-şi sfinţească inimile, să se îmbrace în hainele de sărbătoare şi să aducă sacrificii şi ofrande strămoşilor lor. E un ocean de

înţelepciuni nevăzute. Ele sunt peste tot, deasupra, în stânga şi în dreapta noastră; ne înconjoară din toate părţile."

Suntem subiecţii unui experiment care nu e de mic interes pentru mine. Oare nu putem să ne descurcăm şi fără compania asta a bârfelor, cât timp ne aflăm în aceste condiţii – să avem propriile gânduri care să ne înveselească? Pe bună dreptate, Confucius spune: „Virtutea nu rămâne ca un orfan părăsit; ea trebuie să aibă în mod necesar vecini."

Gândind, ne putem ieşi din fire, în sensul sănătos al expresiei. Printr-un efort conştient al minţii, putem să ne ţinem departe de acţiuni şi de consecinţele lor, şi toate lucrurile, bune şi rele, să treacă pe lângă noi ca un torent. Nu suntem cu totul implicaţi în Natură. Aş putea fi lemnul dus de curent sau Indra privindu-l de sus, din cer. *Pot* fi impresionat de o reprezentaţie teatrală; pe de altă parte, *pot să nu fiu* afectat de un eveniment real, care pare să fie de mult mai mare interes pentru mine. Mă cunosc numai ca o entitate umană; scena, ca să spunem aşa, a ideilor şi sentimentelor; şi sunt conştient de o anumită dedublare prin care pot sta la fel de departe de mine ca şi de oricine altcineva. Oricât de intensă ar fi experienţa mea, sunt conştient de prezenţa şi critica unei părţi din mine care pare să nu fie parte din mine, ci spectator, neîmpărtăşind nimic din această experienţă, dar luând-o în seamă; şi sunt eu, la fel de bine cum ai putea fi şi tu. Când piesa – tragedia poate – a vieţii s-a terminat, spectatorul îşi vede de drum. În ceea ce-l priveşte, totul a fost un fel de ficţiune, o simplă operă a imaginaţiei. Uneori, această dedublare ne poate face cu uşurinţă vecini şi prieteni nevrednici.

Găsesc binevenit să fii singur în cea mai mare parte a timpului. Să te afli în compania chiar a celor mai buni devine curând plictisitor şi irositor. Îmi place să fiu singur. N-am

găsit niciodată tovarăşul care să fie la fel de bun ca singurătatea. Suntem în cea mai mare parte mai singuri când ne ducem printre oameni decât atunci când stăm în camerele noastre. Un om care gândeşte şi lucrează este totdeauna singur, oriunde ar fi el. Singurătatea nu este măsurată în kilometrii care se interpun între un om şi semenii săi. Studentul cu adevărat silitor, aflat într-unul dintre cele mai aglomerate viespare ale unui colegiu din Cambridge, este tot atât de solitar ca şi un derviş în deşert. Ţăranul poate lucra singur o zi întreagă pe câmp sau în pădure, prăşind sau cioplind fără să se simtă însingurat, fiindcă are ce face; dar când se întoarce noaptea acasă nu poate sta singur în cameră, la discreţia gândurilor sale, ci trebuie să fie acolo unde „vede lumea", să se recreeze şi, aşa cum crede el, să se răsplătească pentru singurătatea de peste zi; şi pentru asta se miră cum de poate sta singur studentul toată noaptea şi cea mai mare parte din zi în casă, fără să se plictisească şi fără să fie abătut; dar el nu înţelege că studentul, deşi este în casă, munceşte în câmpul *său* şi cioplеşte în pădurile *sale*, la fel ca ţăranul într-ale lui şi că, la rândul său, va căuta aceeaşi recreere şi companie ca şi el, deşi s-ar putea să fie o formă mai condensată a ei.

Compania este de obicei prea ieftină. Ne întâlnim la intervale prea scurte, fără să fi avut timp să dobândim vreo valoare nouă, unii pentru alţii. Ne întâlnim la masă de trei ori pe zi şi ne dăm unul altuia un nou gust al aceleiaşi brânze mucegăite care suntem. A trebuit să convenim asupra unui anumit număr de reguli, numite *etichete* şi *politeţe*, ca să facem tolerabilă această frecventă întâlnire şi să nu fie nevoie să ne declarăm război. Ne întâlnim la poştă, în locurile publice şi seara, în jurul focului; trăim îngrămădiţi şi stăm unul în faţa celuilalt, ne împiedicăm unii pe alţii şi cred

că astfel ne pierdem din respectul reciproc. Cu siguranţă că ne-ar fi suficientă o frecvenţă mai mică pentru toate comunicările importante şi sincere. Să ne gândim la fetele dintr-o fabrică – niciodată singure, nici măcar în visele lor. Ar fi mai bine să fie un locuitor pe un kilometru pătrat, ca acolo unde locuiesc eu. Valoarea unui om nu stă în piele, ca să trebuiască să o atingem.

Am auzit de un om rătăcit în pădure şi care murea de foame şi oboseală la rădăcina unui copac, a cărui singurătate a fost uşurată de viziunile groteşti cu care, datorită slăbiciunii trupeşti, îl înconjura imaginaţia sa bolnavă şi pe care le credea adevărate. Şi noi, datorită sănătăţii şi puterii fizice şi mintale, am putea fi înveseliţi mereu de o companie asemănătoare, dar mai normală şi firească, şi să ajungem să ştim că nu suntem niciodată singuri.

Am foarte mulţi tovarăşi în casă; mai ales dimineaţa, când nu mă vizitează nimeni. Daţi-mi voie să sugerez câteva comparaţii ca să vă dea o idee despre situaţia mea. Nu sunt mai singur decât cufundarul din lac, care râde atât de tare, sau decât lacul Walden însuşi. Ce companie are acel lac singuratic, mă rog? Şi totuşi nu este slab de înger*, ci îngerii se află în reflexele azurii ale apelor sale. Soarele este singur mai puţin când atmosfera este densă şi uneori par să fie doi, dar unul este fals. Dumnezeu este singur – dar diavolul e departe de a fi singur; are o mulţime de însoţitori, sunt o legiune întreagă. Eu nu sunt mai singur decât o lumânărică sau o păpădie pe câmp, o frunză de fasole sau un măcriş, o muscă sau un bondar. Nu sunt mai singur decât Râul Morii sau o giruetă, decât steaua polară sau vântul Sudului, decât o ploaie de aprilie, un dezgheţ în ianuarie sau primul păianjen dintr-o casă nouă.

---

* În engleză, *blue devils*, care înseamnă „deprimare", „descurajare". (n. red.)

Primesc vizite ocazionale în lungile seri de iarnă, când zăpada cade cu repeziciune şi vântul urlă în pădure, de la un vechi localnic şi proprietar originar despre care se spune că a săpat lacul Walden, l-a pietruit şi l-a înconjurat cu lemn de pin; şi el îmi spune poveşti despre vremuri trecute şi noi eternităţi; şi reuşim amândoi să petrecem câte o seară veselă, cu amabilitate socială şi păreri plăcute asupra lucrurilor, chiar fără fructe sau vin de mere – un prieten foarte înţelept şi plin de umor, pe care îl iubesc tare mult şi care se ascunde mai mult decât Goffe sau Whalley* şi, deşi se spune că e mort, nimeni nu poate să arate unde este îngropat. Tot în apropiere mai trăieşte şi o doamnă în vârstă, nevăzută mai de nimeni şi în a cărei grădină de plante parfumate îmi place să mă plimb uneori, culegând plante medicinale şi ascultându-i legendele; căci are un geniu de o fertilitate inegalabilă, iar memoria ei depăşeşte mitologia şi-mi poate spune originalul oricărei legende şi pe ce fapt se bazează fiecare, căci incidentele s-au petrecut când era ea tânără. O bătrână rumenă şi robustă, care se bucură de orice vreme şi orice anotimp şi care probabil va supravieţui tuturor copiilor ei.

Inocenţa şi binefacerea de nedescris ale Naturii – ale soarelui, vântului şi ploii, ale verii şi ale iernii – îţi dau mereu atâta sănătate şi bucurie şi ţin atât de mult la neamul nostru, încât toată Natura ar fi afectată, strălucirea soarelui ar păli, vânturile ar suspina omeneşte, norii ar vărsa lacrimi şi pădurile şi-ar lăsa frunzele ca să se îmbrace în doliu în miezul verii dacă vreun om ar suferi pentru o cauză dreaptă. Să nu comunic cu pământul? Nu sunt şi eu în parte frunze şi materie vegetală?

Care este pilula care ne va păstra sănătoşi, senini şi mulţumiţi? Nu a mea sau a străbunicului tău, ci a

*Ucigaşii regelui Charles I, care s-au ascuns apoi în America. (n. tr.)

medicamentelor botanice, vegetale, universale ale străbunicii noastre Natura, prin care s-a păstrat mereu tânără, a supravieţuit atâtor bătrâne Parre* în zilele ei şi şi-a hrănit sănătatea cu grăsimea lor în putrefacţie. Drept panaceu, în loc de una din sticluţele cu amestecurile înşelătoare înmuiate în Acheron şi Marea Moartă – care ies din acele căsuţe lungi şi înguste, asemănătoare unor goelete negre, pe care le vedem adesea cărând sticle – daţi-mi o înghiţitură de aer de dimineaţă, nediluat. Aerul dimineţii! Dacă oamenii nu vor să bea din el la izvorul zilei, atunci să-l îmbuteliem şi să-l vindem în magazine spre avantajul celor care şi-au pierdut abonamentul pentru timpul de dimineaţă pe lumea asta. Dar nu uitaţi, acesta nu va ţine fie şi până până la prânz, nici în cea mai răcoroasă pivniţă, aşa că scoateţi dopurile cu mult mai înainte şi urmaţi paşii Aurorei spre apus. Nu o venerez pe Hygiea, fiica acelui vechi medic de ierburi, Asclepios, care e reprezentat în monumente ţinând într-o mână un şarpe iar în cealaltă, o cupă din care acesta bea uneori, ci mai degrabă pe Heba, paharnica lui Zeus, fiică a Herei şi a lăptucii şi care avea puterea de a reda vigoarea tinereţii zeilor şi oamenilor. A fost, probabil, singura tânără complet sănătoasă şi robustă care a păşit vreodată pe pământ şi, oriunde mergea, se făcea primăvară.

*Thomas Pair, englez, despre care se spune că a trăit 152 de ani. (n. tr.)

OASPEȚI

Cred că îmi place compania la fel de mult ca și altora și sunt gata să mă încleștez ca un vampir, pentru o vreme, de orice om plin de sânge care îmi iese în cale. Nu sunt pustnic din fire, ci aș putea să devin cel mai de nădejde vizitator al barului, dacă aș avea vreo treabă acolo.

Aveam în casă trei scaune: unul pentru singurătate, al doilea pentru prietenie, și al treilea pentru companie. Când veneau oaspeți neașteptați și în număr mai mare, aveau cu toții parte numai de al treilea scaun, dar în general făceam economie de spațiu și stăteau în picioare. E surprinzător cât de mulți bărbați și femei pot încăpea într-o căsuță. Am avut sub acoperiș douăzeci și cinci sau treizeci de suflete, cu trupurile lor cu tot în același timp, și totuși ne despărțeam adesea fără să ne dăm seama că ne-am apropiat foarte mult. Multe dintre casele noastre, atât publice cât și particulare, cu apartamentele lor aproape fără număr, cu holurile uriașe și pivnițele pentru depozitarea vinurilor și a altor muniții de pace, îmi par extravagant de mari pentru locatarii lor. Sunt atât de mari și luxoase încât ei par să fie doar viermii care le infestează. Rămân surprins când mesagerul anunță ieșirea cuiva din hotelul Tremont, Astor sau Middlesex și văd furișându-se afară și traversând piața publică un șoarece ridicol, care îndată dispare, din nou, în vreo gaură din caldarâm.

Un neajuns de care m-am izbit într-o casă atât de mică a fost dificultatea de a mă retrage la o distanţă suficientă de câte un musafir, când începeam să rostim gânduri mari, cu cuvinte mari. Ai nevoie de spaţiu pentru ca ideile să plutească lin şi să facă o cursă-două până ce ajung în port. Glonţul gândului tău trebuie să-şi depăşească mişcarea laterală, şi ricoşeul şi să intre pe traiectorie constantă înainte de a ajunge la urechea ascultătorului, căci altfel ar putea să-i zdrelească tâmpla. De asemenea, propoziţiile noastre aveau nevoie de spaţiu ca să se desfăşoare şi să-şi formeze coloanele în interval. Indivizii, ca şi naţiunile, trebuie să aibă hotare naturale şi suficient de largi şi chiar o suprafaţă considerabilă de teren neutru între ei. Am descoperit că era un lux unic să vorbesc pe deasupra lacului cu cineva de pe partea cealaltă. În casa mea eram atât de apropiaţi încât nu puteam începe să ne auzim – nu puteam vorbi suficient de încet ca să ne auzim; ca atunci când arunci în apa liniştită două pietre atât de apropiate, încât îşi rup undele una alteia. Dacă suntem doar guralivi şi vorbim tare, ne putem permite să stăm foarte apropiaţi, nas în nas, şi să ne simţim unul altuia respiraţia; dar dacă vorbim rezervat şi gânditor, trebuie să fim mai departe, aşa încât toată căldura şi umezeala animală să poată să se evapore. Dacă nu ne bucurăm de cea mai intimă companie cu acea parte din fiecare din noi care este fără sau deasupra celui căruia i se vorbeşte, nu numai că ar trebui să tăcem, ci şi să fim trupeşte atât de departe unul de altul încât să nu ne putem auzi, în niciun caz, vocile. Cu referire la acest standard, vorbirea este spre folosul celor care aud greu; dar sunt multe lucruri frumoase pe care nu le putem spune dacă trebuie să strigăm. Pe măsură ce conversaţia începea să capete un ton mai elevat şi mai măreţ, ne împingeam treptat scaunele tot mai departe, până ce atingeam pereţii opuşi, şi atunci nu mai aveam destul spaţiu.

Camera mea „cea mai bună", camera de retragere, totdeauna gata de oaspeți, pe al cărei covor numai rareori cădea soarele, era pădurea de pini din spatele casei. Aici îmi aduceam în zilele de vară distinșii oaspeți, când veneau la mine, și un servitor neprețuit mătura dușumeaua, ștergea mobila de praf și păstra totul în ordine.

Dacă venea un oaspete, împărțeam uneori cu el masa mea frugală, dar amestecatul într-o budincă pripită sau supravegherea între timp a unei pâini, care creștea și se rumenea în cenușă, nu însemna o întrerupere a conversației. Iar dacă veneau douăzeci în casă și stăteau acolo, nu se pomenea nimic despre masă mai mult decât dacă mâncatul ar fi fost un obicei uitat, deși s-ar putea să fi fost pâine pentru vreo doi; dar practicam în mod firesc abstinența, și asta nu a fost considerată niciodată o ofensă adusă ospitalității, ci calea cea mai normală și mai înțeleaptă. Uzura și decăderea vieții fizice, care trebuie reparată atât de des, părea întârziată în mod miraculos în asemenea cazuri, iar vigoarea vitală își menținea pozițiile. Puteam astfel primi la fel de bine o mie ca și douăzeci, și chiar dacă a plecat cineva vreodată dezamăgit sau flămând după ce m-a găsit acasă, poate să aibă încredere că cel puțin l-am înțeles. Este atât de ușor – deși unii amfitrioni ar putea să se îndoiască de asta – să stabilești obiceiuri noi și mai bune în locul celor vechi. Nu este nevoie să-ți clădești reputația pe mesele pe care le dai. În ce mă privește, n-am fost niciodată oprit cu succes de la a frecventa casa cuiva de niciun alt fel de cerber așa cum am fost oprit de parada pe care o făcea ca să-mi ofere o masă, fapt pe care-l consideram un fel de aluzie politicoasă și ocolitoare ca să nu-l mai deranjez atât altă dată. Cred că n-am să mai revăd acele scene niciodată. Aș fi mândru să am drept motto al colibei mele acele versuri ale lui Spencer pe care unul dintre

vizitatorii mei le-a scris pe o carte de vizită făcută dintr-o frunză galbenă de nuc:

„Ajunşi acolo umplu toţi odaia,
Nu caută ospeţe când nu sunt;
Odihna le e hrana şi totul cum li-i voia;
Cei nobili se îmbată şi c-un gând."

Când Winslow, mai apoi guvernator al Coloniei Plymouth, s-a dus cu un însoţitor într-o vizită de curtoazie la Massasoit*, pe jos prin pădure, şi a ajuns la locuinţa lui obosit şi flămând, au fost bine primiţi de rege, dar nu s-a spus nimic despre mâncare în ziua aceea. Când a venit noaptea, ca să le citãm propriile cuvinte – „Ne-a culcat pe pat cu el şi soţia lui, ei la un capăt şi noi la celălalt, un pat numai din scânduri, la 30 de centimetri de pământ şi cu o rogojină subţire pe ele; încă doi dintre oamenii lui, având nevoie de spaţiu, ne împingeau; aşa că eram mai nemulţumiţi de locuinţă decât de călătorie." A doua zi, la ora unu, Massasoit „aduse doi peşti prinşi de el", cam de trei ori mai mari decât o plătică; „după ce au fost fierţi erau cel puţin patruzeci care aşteptau câte o porţie. Cei mai mulţi au mâncat din ei. Cu asemenea masă am dus-o două nopţi şi o zi; şi dacă unul din noi nu ar fi cumpărat o potârniche, ne-am fi petrecut călătoria postind." Temându-se să nu-i lase minţile din lipsă de hrană şi somn, din cauza cântecelor barbare ale „sălbaticilor" (căci obişnuiau să-şi cânte până adormeau) şi ca să poată ajunge acasă cât mai aveau putere de mers, au plecat. Cât despre locuinţă, este adevărat că au fost primiţi prost, deşi ceea ce s-a crezut că este un inconvenient avea, fără îndoială, intenţia de a fi o onoare; cât despre mâncare, nu

* Căpetenia Wampanoagilor (sec. al XVII-lea). (n. tr.)

văd cum indienii puteau să se descurce mai bine. Ei înşişi nu aveau nimic de mâncare şi erau prea înţelepţi ca să-şi închipuie că scuzele ar putea ţine locul hranei pentru oaspeţii lor; aşa că şi-au strâns cureaua mai tare şi nu au spus nimic. Când Winslow i-a vizitat altădată, fiind un sezon îmbelşugat, n-a mai fost nicio lipsă din acest punct de vedere.

Cât despre oameni, cred că s-ar descurca oriunde. Când am stat în pădure, am avut mai mulţi oaspeţi decât în orice altă perioadă a vieţii mele; vreau să spun că am avut câţiva. Am întâmpinat acolo mai mulţi dintre ei în condiţii mai favorabile decât oriunde. Dar mai puţini au venit să mă vadă cu treburi mărunte. În această privinţă, compania îmi era selectată, pur şi simplu, de distanţa de oraş. Mă retrăsesem atât de adânc în oceanul singurătăţii, în care se varsă râurile societăţii, încât, în cea mai mare parte, în privinţa nevoilor, numai cele mai fine sedimente se aşezau în jurul meu. Pe lângă asta, mi se aduceau mărturii despre continente neexplorate şi necultivate, de pe partea cealaltă.

Cine altcineva putea să vină la mine în dimineaţa asta decât un om cu adevărat homeric sau paflagonian – avea un nume atât de potrivit şi de poetic încât îmi pare rău că nu-l pot scrie – un canadian, tăietor de lemne şi cioplitor care putea înfige în pământ cincizeci de stâlpi pe zi şi care şi-a gătit ultima cină dintr-o marmotă prinsă de câinele lui. Şi el auzise de Homer şi „dacă n-ar fi fost cărţile, n-ar fi ştiut ce să facă pe vreme de ploaie", deşi poate că n-a citit una în întregime de-a lungul mai multor perioade ploioase. Un preot care ştia greaca l-a învăţat să citească versetele din testament, în parohia lui îndepărtată; şi acum trebuie să-i traduc, în timp ce el ţine cartea, reproşul lui Ahile către Patrocle, pentru înfăţişarea lui tristă. „De ce eşti în lacrimi, Patrocle, ca o fată?"

„Sau auzit-ai numai tu ştiri de la Pitia?
Se spune că al lui Actor fiu trăieşte încă,
La fel Peleu printre Mirmidoni,
De-ar fi murit vreunul, mult i-am plânge."

El spune: „Asta-i bună." Azi-dimineaţă a adunat un mănunchi mare de scoarţă de stejar alb pe care-l duce sub braţ pentru un bolnav. „Cred că nu-i nimic rău să aduni aşa ceva duminică dimineaţa", spune el. Pentru dânsul, Homer era un mare scriitor, deşi nu ştia despre ce-i erau scrierile. Ar fi greu de găsit un om mai simplu şi mai natural. Viciul şi boala, care aruncă o umbră morală atât de sumbră asupra lumii, par să nu fi existat niciodată pentru dânsul. Avea vreo douăzeci şi opt de ani şi părăsise casa tatălui său din Canada, cu vreo zece ani în urmă, ca să lucreze în Statele Unite şi să câştige bani cu care să cumpere o fermă, poate în ţara sa natală. Era turnat în cel mai aspru tipar; un trup masiv şi încet, cu un mers elegant totuşi, un gât gros şi ars de soare, păr des şi negru şi ochii albaştri, somnoroşi şi şterşi, care se aprindeau uneori foarte expresivi. Purta o şapcă cenuşie turtită, un palton ponosit de culoarea lânii şi ghete din piele de vită. Era un mare consumator de carne, luându-şi de obicei prânzul cu el, într-o găleată de tablă, până la vreo câţiva kilometri buni mai încolo de casa mea – căci tăia lemne toată vara; carne rece, adeseori marmote şi cafea într-un vas din piatră pe care-l atârna de curea, cu o sfoară; uneori îmi dădea să beau. Venea devreme, traversându-mi straturile cu fasole, deşi fără nicio grabă sau nerăbdare ca să ajungă la lucru, aşa cum fac toţi yankeii. Nu avea de gând să se istovească. Nu-i păsa dacă-şi câştiga numai hrana. De obicei şi-o lăsa prin tufişuri când câinele îi prindea câte o marmotă pe drum şi se întorcea peste doi kilometri ca s-o pregătească şi

s-o lase în beciul casei în care locuia, după ce se gândea vreo jumătate de oră dacă n-ar putea s-o scufunde în lac până la noapte – îi plăcea să întârzie mult asupra acestor probleme. Dimineața, când trecea, spunea: „Ce graşi sunt porumbeii! Dacă n-ar trebui să muncesc toată ziua, aş putea obține toată carnea de care am nevoie din vânat – porumbei, marmote, iepuri, potârnichi, la naiba! Aş putea obține tot ce am nevoie pe săptămână într-o singură zi."

Era un tăietor îndemânatic şi-şi permitea stilizări şi ornamente în arta lui. Tăia copacii drept şi la nivelul pământului, astfel încât mlădițele care ieşeau după aceea să fie mai viguroase şi să poată trece o sanie peste cioturi, şi în loc să lase un copac întreg să-i sprijine legăturile de lemne, el îl cioplea într-un par subțire pe care îl puteai rupe şi cu mâna.

Mă interesa pentru că era atât de liniştit, solitar şi atât de fericit în toate; un izvor de veselie şi mulțumire i se revărsa din ochi. Veselia lui era curată. Îl vedeam uneori la lucru în pădure, doborând copaci, şi mă saluta cu un râs plin de satisfacție inexpresivă şi un cuvânt în franceza canadiană, deşi vorbea şi engleza la fel de bine. Când mă apropiam de el, se oprea din lucru şi, cu o veselie pe jumătate reținută, se întindea lângă trunchiul unui pin doborât şi desprinzându-i cojița subțire o strângea într-un cocoloş pe care-l mesteca râzând şi vorbind. Avea o vitalitate atât de exuberantă încât uneori se tăvălea de râs la orice-l făcea să gândească şi-l amuza. Uitându-se la copacii din jur exclama – „Pe Dumnezeu! Mă distrez prea bine aici, tăind copaci; nu am nevoie de altceva." Uneori, când se odihnea, se distra prin pădure cu un pistol de buzunar, trăgându-şi singur salve de salut la intervale regulate, din mers. Iarna făcea un foc pe care îşi încălzea la prânz cafeaua într-un ibric; şi cum stătea pe un butuc ca

să-şi ia masa, piţigoii veneau uneori lângă el, i se opreau pe braţe şi-i ciupeau cartoful din mână; şi spunea că-i „place să-i aibă pe *micuţi* în jur".

Era dezvoltat în el mai ales omul-animal. În privinţa rezistenţei şi a mulţumirii fizice era văr cu pinul şi cu stânca. L-am întrebat odată dacă nu era uneori obosit noaptea, după ce muncea câte o zi întreagă; şi mi-a răspuns cu o înfăţişare sinceră şi serioasă: „Pe dracu, n-am fost în viaţa mea obosit." Dar ceea ce se numeşte *omul intelectual* şi *cel spiritual* din el, aceştia dormitau ca într-un copil. El fusese instruit în acea manieră inocentă şi ineficace, în care preoţii catolici îi învaţă pe băştinaşi, prin care elevul nu este niciodată educat până la pragul conştiinţei, ci numai până la cel al încrederii şi respectului, iar copilul nu este transformat în om, ci-i menţinut copil. Când l-a făcut, Natura i-a dat un trup puternic şi o mulţumire pentru porţia sa şi l-a sprijinit din toate părţile cu respect şi încredere, ca să poată trăi şaptezeci de ani copil. Era atât de pur şi nesofisticat, încât nicio prezentare nu-l putea descrie mai mult decât atunci când i-ai prezenta vecinului o marmotă. A trebuit să se descopere aşa cum l-ai descoperit şi tu. El n-a jucat niciun rol. Oamenii îi dădeau salarii pentru munca lui şi îl ajutau astfel să se hrănească şi să se îmbrace; dar nu făcea niciodată schimb de păreri cu ei. Era atât de simplu şi umil de la natură – dacă umil poate fi numit cel care nu aspiră niciodată – încât umilinţa nu era o calitate distinctă a lui şi nici nu o putea concepe. Oamenii mai înţelepţi erau semizei pentru el. Dacă îi spuneai că vine vreunul de acest fel, se comporta de parcă s-ar fi gândit că ceva atât de grandios nu aşteaptă nimic de la el, ci îşi ia toată responsabilitatea asupra sa, iar pe el îl lasă tot uitării. N-a auzit niciodată cum sună Lauda. El îi respecta îndeosebi pe scriitori şi pe predicatori. Realizările lor

erau miracole. Când i-am spus că scriam destul de mult, el a crezut multă vreme că mă refeream la caligrafia propriu-zisă, căci și el scria remarcabil de frumos. Uneori găseam numele parohiei lui scris frumos pe zăpada de pe șosea, cu accentul franțuzesc corect pus, și știam că a trecut pe acolo. L-am întrebat dacă și-a dorit vreodată să-și scrie gândurile. A spus că scrisese și citise scrisori celor care nu știau să scrie, dar că n-a încercat să-și scrie gândurile niciodată – nu, nu știa, nu știa cu ce să înceapă, asta l-ar ucide și apoi mai era și ortografia de care trebuia să ai mereu grijă!

Am auzit că un distins înțelept și reformator l-a întrebat dacă nu voia ca lumea să se schimbe; dar a răspuns cu un chicotit de surpriză, cu intonația lui canadiană, neștiind că problema mai fusese dezbătută până atunci: „Nu, îmi place destul de mult." I-ar fi putut sugera multe lucruri unui filozof care s-ar fi ocupat de el. Unui străin îi părea că nu știe nimic despre lucruri în general; totuși vedeam uneori în el un om pe care nu-l mai văzusem înainte și nu mai știam dacă era la fel de înțelept ca Shakespeare sau ignorant ca un copil, dacă să-l bănuiesc de o subtilă conștiință poetică sau de prostie. Un orășean mi-a spus că atunci când îl vedea plimbându-se prin sat, cu șapca lui prea mică și fluierând pentru el însuși, îi aducea aminte de un prinț deghizat.

Singurele lui cărți erau un almanah și o aritmetică, la cea din urmă fiind destul de priceput. Prima era pentru el un fel de enciclopedie, despre care presupunea că este un rezumat al cunoașterii umane, așa cum, de altfel, și este într-o oarecare măsură. Îmi plăcea să-l sondez cu privire la diferite reforme ale timpului și totdeauna le privea în cea mai simplă și mai practică lumină. Nu auzise de asemenea lucruri înainte. Putea să se lipsească de fabrici? îl întrebam eu. A purtat mereu haina lui făcută de mână în Vermont,

spunea el, şi-i era bună. Se putea lipsi de ceai şi cafea? l-am întrebat. Păi, oferea ţara aceasta alte băuturi în afara de apă? Înmuiase frunze de cucută în apă, a băut-o şi, pe căldură, a considerat-o mai bună decât apa. Când l-am întrebat dacă s-ar putea lipsi de bani, mi-a arătat avantajul banilor într-un fel care sugera şi coincidea cu cele mai filozofice relatări asupra originilor acestei instituţii şi chiar cu proveniența cuvântului *pecunia*. Dacă un bou era proprietatea lui şi el voia să cumpere ace şi aţă de la magazin, s-ar dovedi inconvenabil şi curând imposibil să tot ipotecheze o parte din animal cu suma respectivă, de fiecare dată. Putea să apere multe instituţii mai bine decât un filozof fiindcă, descriindu-le din punctul său de vedere, găsea un motiv adevărat pentru predominarea lor, iar speculaţia nu-i sugerase nici unul. Altă dată, auzind definiţia omului dată de Platon – un biped fără pene – şi că cineva a prezentat un cocoş jumulit şi l-a numit omul lui Platon, el a considerat o diferenţă esenţială faptul că *genunchii* se îndoiau invers. Exclama uneori: „Ce mult îmi place să vorbesc. Pentru Dumnezeu, aş vorbi toată ziua!" L-am întrebat odată, după ce nu-l văzusem timp de mai multe luni, dacă în vara asta are vreo idee nouă. „Doamne fereşte", spuse el. „Pentru un om care trebuie să muncească, aşa ca mine, e bine dacă nu le uită şi pe cele pe care le-a avut. Poate celui cu care prăşeşti împreună îi vine să alerge; dar, orice-ar fi, mintea trebuie să-ţi fie acolo; te gândeşti la buruieni." Uneori mă întreabă el primul în astfel de ocazii, dacă am mai progresat cu ceva. Într-o zi de iarnă l-am întrebat dacă era totdeauna mulţumit de dânsul, dorind să sugerez un substitut în el pentru preotul de afară şi vreun motiv mai elevat pentru a trăi. „Mulţumit!" spuse el; „unii se mulţumesc cu ceva, alţii cu altceva. Poate unul, dacă are de ajuns, e mulţumit să stea toată ziua cu spatele la foc şi cu burta pe masă, ce naiba!" Totuşi, n-am reuşit niciodată, prin niciun

fel de manevră, să-l fac să privească lucrurile dintr-o perspectivă spirituală; ceea ce concepea el cel mai elevat era un fel de potrivire simplă, de felul aprecierii pe care o aștepți de la animale; și asta este, de fapt, adevărat pentru cei mai mulți oameni. Dacă îi sugeram vreo îmbunătățire a modului său de viață, îmi răspundea, fără a-și exprima niciun regret, doar că era prea târziu. Totuși, credea cu tărie în cinste și în virtuți similare.

Se putea descoperi în el o oarecare originalitate pozitivă, oricât de slabă, și observam întâmplător că gândea singur și își exprima părerea proprie – un fenomen atât de rar încât aș merge șaisprezece kilometri pe jos în fiecare zi ca să-l descopăr – și mergea până la reformularea multor instituții sociale. Deși ezita și poate că nu reușea să se exprime clar, avea totdeauna o idee de prezentat în spate. Totuși, gândirea lui era atât de primitivă și de scufundată în viața lui animală încât, deși era mai promițătoare decât a unui om de-abia educat, rareori se cocea spre ceva care să merite menționat. El îmi sugera faptul că s-ar putea să existe oameni de geniu în cele mai joase straturi ale vieții, oricât de umili și analfabeți ar fi ei, care au totdeauna propriile lor păreri sau nu pretind să înțeleagă ceva; care sunt la fel de adânci cât se credea că este Waldenul, deși s-ar putea să fie întunecați și plini de noroi.

Mulți călători se abăteau din drum ca să mă vadă, pe mine și interiorul casei, și, drept scuză că m-au vizitat, îmi cereau un pahar cu apă. Le spuneam că beau din lac și le arătam într-acolo, oferindu-mă să le împrumut o cană. Oricât de departe aș fi trăit, nu eram privat de acea vizită anuală care se face, mi se pare, în jur de 1 aprilie, când toată lumea se deplasează; și am avut și eu partea mea de noroc, deși au fost și câteva specimene bizare printre oaspeții mei. Veneau

să mă vadă deficienţi mintali de la casele de ajutor şi de prin alte părţi; dar mă străduiam să-i fac să-şi exercite şi mintea pe care o mai aveau şi să mi se confeseze, luând, în asemenea cazuri, inteligenţa drept subiect de conversaţie; şi astfel totul se compensa. Şi într-adevăr, am descoperit că unii sunt mai înţelepţi decât aşa-numiţii *ocrotitori* ai sărmanilor şi decât oamenii de vază ai oraşului şi mă gândeam că e timpul să se întoarcă roata. Referitor la inteligenţă, am găsit că nu e mare diferenţă între jumătate şi întreg. Mai ales într-o zi, când un sărac inofensiv şi simplu, pe care l-am văzut adesea împreună cu alţii – fiind folosiţi ca material de îngrădire, stând în picioare sau aşezaţi pe câte un butoi pe câmp ca să nu lase nici vitele, nici pe ei să se rătăcească –, m-a vizitat şi şi-a exprimat dorinţa să trăiască la fel ca mine. Mi-a spus cu cea mai mare sinceritate şi credinţă, superioare sau mai degrabă *inferioare* celei ce se numeşte *umilinţă*, că este „debil mintal". Acestea erau cuvintele lui. Dumnezeu îl făcuse aşa, dar presupunea totuşi că Dumnezeu avea grijă de el la fel de mult ca de oricare altul. „Mereu am fost aşa", spunea el, „din copilărie; nu am prea avut niciodată minte; n-am fost ca alţi copii; sunt slab de minte; cred că a fost vrerea Domnului". Şi era acolo ca să dovedească adevărul vorbelor sale. Era pentru mine o dilemă metafizică. Rareori am întâlnit vreun om pe un teren atât de promiţător – tot ce spunea era atât de simplu, sincer şi adevărat, şi adevărat este că în aceeaşi măsură în care părea că se umileşte era şi exaltat. La început nu ştiam dacă era rezultatul unei politici înţelepte. Se părea că, de pe o bază a adevărului şi francheţii, ca cea stabilită de sărmanul debil, întâlnirea noastră putea înainta către ceva mai bun decât cea a înţelepţilor.

Am avut câţiva oaspeţi dintre aceia care nu sunt consideraţi printre săracii oraşului, dar care ar trebui să fie; care

sunt, în orice caz, printre săracii lumii; oaspeți care nu apelează la ospitalitatea ta, ci la *spitalitatea* ta; care doresc cu adevărat să fie ajutați și își prefațează cererea cu informația că sunt hotărâți, orice s-ar întâmpla, să nu se ajute singuri. Am pretenții de la un musafir să nu moară cu adevărat de foame, deși s-ar putea să aibă cea mai mare poftă de mâncare din lume, pe orice cale ar fi căpătat-o el. Subiecții carității nu sunt musafiri. Oameni care nu știau când li s-a terminat vizita, deși eu mă duceam să-mi văd de treabă, răspunzându-le de la distanțe din ce în ce mai mari. Oameni de aproape orice grad de inteligență mă vizitau în sezonul migrărilor. Unii care aveau mai multă minte decât puteau să folosească; sclavi fugiți, cu maniere de plantație, care ascultau din când în când, asemenea vulpii din fabulă, de parcă ar fi auzit ogarii lătrând pe urmele lor și se uitau implorator la mine ca și când ar fi spus…

„O creștine, mă vei trimite înapoi?"

Un sclav cu adevărat fugit, printre alții, pe care l-am ajutat să se țină după steaua polară. Oameni cu o singură idee, asemenea găinii cu un singur pui, și acela o rățușcă; oameni cu o mie de idei și capete neorganizate, asemenea găinilor care trebuie să aibă grijă de o sută de pui care fug cu toții după un cărăbuș și dintre care se pierd câte douăzeci în roua dimineții – devenind, drept consecință, arși și murdari; oameni cu idei în loc de picioare, un fel de miriapod intelectual care te face să te cutremuri mereu. Cineva a propus un caiet în care musafirii să-și scrie numele ca la Munții Albi; dar, vai, am o memorie prea bună pentru ca să fie nevoie de așa ceva.

Nu puteam să nu observ câteva dintre particularităţile vizitatorilor mei. Fetele şi băieţii şi tinerele în general păreau bucuroşi că sunt în pădure. Se uitau în lac şi la flori şi se distrau. Oamenii de afaceri, chiar ţăranii, se gândeau numai la singurătate şi muncă şi la distanţa mare de care eram faţă de câte ceva; şi deşi spuneau că le place câte o plimbare din când în când prin pădure, era evident că nu-i aşa. Oameni neliniştiţi şi dedicaţi, al căror timp era cu totul ocupat cu câştigarea sau menţinerea existenţei; misionari care vorbeau despre Dumnezeu de parcă ar fi avut monopol asupra acestui subiect şi care nu suportau nicio opinie; şi medici, avocaţi, gospodine dificile care îşi băgau nasul în dulap şi sub pat când eram afară – cum a ajuns doamna! – să ştie că cearşafurile mele nu erau atât de curate ca ale lor? – tineri care încetaseră să mai fie tineri şi ajunseseră la concluzia că era mai bine să urmeze calea bătătorită a profesiunilor – toţi aceştia spuneau, în general, că în poziţia în care mă aflam nu puteam face prea mult bine. Aaa, aici e aici. Bătrânii, infirmii şi timizii, de orice vârstă sau sex, se gândeau mai mult la boală, la accidentele neprevăzute şi la moarte; viaţa era pentru ei plină de pericole – ce pericol poate exista dacă nu te gândeşti la niciunul? – şi credeau că un om prudent şi-ar alege cu atenţie cea mai sigură poziţie, unde doctorul B. să fie imediat la îndemână. Pentru ei, satul era literalmente o *comunitate*, o ligă pentru apărare mutuală, şi puteai presupune că nu se duceau la cules de afine fără un cufăr de medicamente. Totul se reducea la faptul că, dacă omul este viu, există totdeauna pericolul ca el să moară, deşi trebuie să se admită că *pericolul* trebuie să poată fi mai mic de vreme ce el este din capul locului mort-şi-viu. Un om întâlneşte atâtea riscuri câte îşi asumă. În sfârşit, mai erau şi reformatorii în stil propriu, cei mai plicticoşi dintre toţi, care credeau că eu cânt mereu:

Asta este casa pe care am construit-o;
Acesta este omul care stă în casa pe care am construit-o;

dar nu știau că al treilea vers este:

Aceștia sunt oamenii care îl plictisesc
Pe cel care stă în casa pe care am construit-o.

Nu-mi era frică de hoții de găini, fiindcă nu țineam găini; dar mă temeam mai mult de hoții de oameni.

Am avut și oaspeți mai îmbucurători decât aceștia. Copiii care veneau la cules fructe, muncitorii de la calea ferată, care făceau duminica dimineața o plimbare în cămăși curate, pescari și vânători, poeți și filozofi, pe scurt, toți pelerini cinstiți, care veneau în pădure de dragul libertății și lăsau, într-adevăr, satul în urmă – pe care eram gata să-i întâmpin cu – „Fiți bineveniți, englezi! Fiți bineveniți, englezi!" Căci am avut de a face cu acea nație.

LANUL DE FASOLE

Între timp, fasolea mea, ale cărei rânduri puse cap la cap făceau deja unsprezece kilometri plantați, era nerăbdătoare să fie prășită, căci primele vrejuri crescuseră considerabil înainte ca ultimele să fi fost puse în pământ; într-adevăr, nu era ușor să le amâni. Nu știam care era semnificația acestei munci înverșunate și care se respectă, a acestei munci mini-herculiene. Am ajuns să-mi iubesc straturile, fasolea, deși era cu mult mai multă decât aveam nevoie. Ele mă legau de pământ și astfel căpătam putere ca gigantul Anteu. Dar de ce să le cresc? Numai Dumnezeu știe. Aceasta a fost munca mea ciudată de o vară întreagă – să fac această bucată din suprafața pământului, care dăduse înainte numai iarba-degetelor, mure și tăule, fructe dulci sălbatice și flori, să producă aceste boabe. Ce-am să știu eu despre fasole sau fasolea despre mine? O prețuiesc, o prășesc și o supraveghez mereu; și aceasta este munca mea de zi cu zi. E o pagină mare și frumoasă peste care să mă uit. Ajutoarele mele sunt roua și ploaia care udă acest pământ uscat și fertilitatea care mai este în sol – în cea mai mare parte fiind sărac și neroditor. Dușmanii mei sunt viermii, zilele reci și în primul rând marmotele. Acestea din urmă mi-au ros până la pământ 160 de ari. Dar ce drept aveam eu să scot tăulele și celelalte și să le stric vechea lor grădină de plante? Totuși, în curând,

fasolea rămasă avea să fie prea tare pentru ele şi vor înainta ca să întâmpine alţi duşmani.

Când aveam patru ani, îmi amintesc bine, am fost adus de la Boston aici, în oraşul meu natal, chiar prin aceste păduri şi peste această câmpie, până la lac. Este una dintre cele mai vechi scene care mi s-au întipărit în minte. Şi acum, în seara asta, fluierul meu a trezit ecouri chiar peste apa aceea. Pinii tot se mai înalţă aici, mai în vârstă decât mine; sau, dacă unii au căzut, mi-am gătit cina cu cioturile lor, şi alţi puieţi se ridică peste tot, pregătind o nouă privelişte pentru noii ochi ai copiilor. Aproape aceleaşi tăule răsar din aceeaşi rădăcină perenă din fâneaţă, şi eu însumi am contribuit, în cele din urmă, la împodobirea acelui peisaj fabulos al visurilor mele din copilărie, iar unul dintre rezultatele prezenţei şi influenţei mele se vede în aceste frunze de fasole, de porumb şi de tulpini de cartofi.

Am plantat aproape un hectar de teren înalt; şi din moment ce erau numai vreo cincisprezece ani de când pământul fusese defrişat – şi chiar eu am scos vreo două-trei buturugi – nu i-am pus niciun fel de îngrăşământ; dar în timpul verii s-a văzut, după vârfurile de săgeată pe care le scoteam la prăşit, că o naţie dispărută locuise aici în timpuri străvechi, care a cultivat porumb şi fasole înainte de a veni albii să defrişeze pământul şi astfel, într-o oarecare măsură, secătuiseră pământul chiar pentru această cultură.

Înainte ca vreo marmotă sau veveriţă să fi trecut drumul sau înainte ca soarele să se ridice deasupra arbuştilor, cât timp roua încă se mai păstra, deşi ţăranii m-au prevenit în privinţa asta – v-aş sfătui să vă faceţi toată munca, dacă e posibil, cât timp este rouă – am început să distrug mulţimea de buruieni din lanul de fasole şi să răstorn ţărâna peste vârfurile lor. Dimineaţa devreme lucram desculţ, dansând

ca un balerin pe ţărâna sfărâmicioasă şi înrourată, dar mai târziu soarele îmi băşica picioarele. Acolo, soarele îmi dădea lumină ca să prăşesc fasolea, păşind încet înainte şi înapoi pe acel pământ galben nisipos, printre rândurile verzi şi lungi de cincisprezece prăjini, un capăt sfârşind în păduricea de stejari pitici unde mă puteam odihni la umbră, celălalt în câmpul de mure unde fructele verzi îşi întunecau culoarea după fiecare tură pe care o făceam. Înlăturând buruienile, punând pământ proaspăt în jurul tulpinilor de fasole şi încurajând buruiana aceasta semănată de mine, făcând solul galben să-şi exprime gândurile de vară în frunze şi în flori de fasole în loc de pelin, piper şi mei, făcând pământul să pronunţe „fasole" în loc de „iarbă" – aceasta îmi era munca zilnică. De vreme ce aveam puţin ajutor de la cai sau vite, sau bărbaţi şi copii angajaţi, sau unelte agricole îmbunătăţite, lucram mult mai încet şi deveneam mult mai intim cu fasolea mea decât de obicei. Dar munca cu mâinile, chiar când e dusă până la limitele cele mai grele, nu este probabil niciodată cea mai rea formă de lenevire. Ea are o morală constantă şi nepieritoare, iar savantului îi aduce un rezultat clasic. Pentru călătorii care se îndreptau spre vest prin Lincoln şi Wayland, spre cine ştie ce loc, eram un adevărat *agricola laboriosus*; ei, cocoţaţi în şaretele lor, cu coatele pe genunchi şi hamurile atârnând ca nişte ghirlande; eu, stând acasă, ca un băştinaş harnic al pământului. Dar curând, gospodăria mea rămânea în afara privirilor şi gândurilor lor. Era singurul câmp liber şi cultivat pe o mare distanţă de fiecare parte a drumului; aşa că profitau din plin de asta; şi uneori, omul de pe câmp auzea din bârfa lor mai mult decât îi era destinat urechilor lui: „Fasole aşa de târzie! Mazăre aşa de târzie!" căci eu tot mai plantam când unii începuseră să prăşească – gospodarul ministerial nu bănuise aşa ceva. „Porumb, băiete, porumb pentru hrană, porumb de

mâncare." „Aici *stă*?" întreabă pălăria neagră a hainei cenuşii; iar ţăranul cu trăsături aspre îşi opreşte murgul, recunoscător pentru asta, ca să întrebe ce pui acolo unde nu vede niciun fel de îngrăşământ pe brazdă şi recomandă puţin rumeguş sau orice fel de rămăşiţe, chiar cenuşă şi moloz. Dar aici era brăzdat aproape un hectar, aveam o sapă în loc de căruţă şi două mâini cu care s-o ţin – având aversiune pentru alte căruţe şi alţi cai – iar rumegușul era departe. Călătorii care treceau pe acolo o comparau cu voce tare cu ogoarele pe care le mai văzuseră, aşa că am ajuns să-mi cunosc poziţia în lumea agricolă. Acesta era unul dintre lanurile care nu figurau în raportul lui Coleman. Şi fiindcă veni vorba, cine apreciază valoarea recoltei pe care o produce Natura, pe ogoare şi mai sălbatice, neîmbunătăţite de om? Recolta de fân *englezesc* este cântărită cu atenţie, îi sunt calculate umezeala, silicaţii şi potasiul; dar în toate văile şi lacurile din păduri, păşuni şi mlaştini creşte o recoltă bogată şi variată, neculeasă de om. A mea era, cum s-ar spune, puntea de legătură între câmpurile cultivate şi cele sălbatice; cum unele state sunt civilizate, altele semi-civilizate, şi altele sălbatice şi barbare, aşa era şi câmpul meu, deşi nu în sensul rău, un ogor semi-cultivat. Ceea ce cultivam era fasole care se întorcea bucuroasă la starea ei primitivă şi sălbatică, iar sapa mea dansa *Rans de Vaches* pentru ea.

În apropiere, pe cea mai de sus crenguţă a unui mesteacăn, cânta toată dimineaţa mierla – sau sturzul roşu, cum le place unora să-l numească –, bucuroasă de compania ta, dar care ar descoperi ogorul altui ţăran dacă al tău n-ar fi aici. În timp ce plantezi seminţele, strigă: „Dă-i drumul, dă-i drumul – acoper-o, acoper-o – înalţ-o, înalţ-o, înalţ-o." Dar acesta nu era porumb şi era deci ferit de duşmani ca ea. Ar putea să te mire ce au a face ale sale pălăvrăgeli – spectacol de

Paganini amator pe una sau pe douăzeci de corzi – cu semănatul tău şi totuşi le prefer cenuşii sau molozului. Era un fel de ultimă garnisealã în care aveam deplină încredere.

Pe când scoteam cu sapa un pământ şi mai proaspăt de-a lungul rândurilor, am răscolit cenuşa unor naţiuni netrecute în cronici, care au trăit sub aceste ceruri în ere primordiale şi armele lor de război şi de vânătoare erau scoase la lumina acestor timpuri moderne. Ele zăceau amestecate cu alte pietre naturale, dintre care unele aveau semne că fuseseră arse de focuri indiene, iar unele de soare, dar şi bucăţi de oale şi sticlă aduse aici de cultivatorii mai recenţi ai pământului. Când sapa îmi răsuna pe aceste pietre, muzica aceea avea ecou în păduri şi în ceruri şi era un acompaniament pentru munca mea care dădea deja un rod momentan şi de nemăsurat. Nu mai prăşeam fasole, nici nu mai eram eu cel care prăşea fasole, şi îmi aminteam cu milă şi mândrie deopotrivă, dacă îmi mai aminteam ceva, de cunoştinţele mele care se duseseră în oraş să asculte rugăciunile. Uliul de noapte mi se rotea deasupra capului în după-amiezi însorite – căci uneori prăşeam câte o zi întreagă – asemenea unui gunoi în ochi, sau în ochiul cerului, căzând uneori ca un fulger şi cu un sunet de parcă cerul ar fi fost sfâşiat, făcut, în cele din urmă, zdrenţe – şi totuşi mai rămânea un veşmânt neînsăilat; mici diavoli care umplu aerul şi-şi depun ouăle pe pământ, pe nisip curat, pe stânci sau vârfuri de munţi unde puţini le găsesc; graţioşi şi subţiri ca undele ridicate pe lac, când frunzele sunt mânate de vânt spre a pluti în ceruri; asemenea înrudire este în Natură. Uliul este fratele aerian al valului deasupra căruia pluteşte şi-l supraveghează, acele aripi perfecte ale sale, umflate de aer, răspunzând aripilor celor golaşe şi elementare ale mării. Sau uneori, urmăream o pereche de hultani rotindu-se sus pe

cer, ridicându-se şi coborând alternativ, apropiindu-se şi depărtându-se unul de celălalt, de parcă ar fi fost întruchiparea propriilor mele gânduri. Sau eram atras de trecerea porumbeilor sălbatici dintr-o pădure în alta, cu un sunet uşor tremurat şi spulberat şi cu graba unor voiajori; sau, de sub vreun ciot putrezit, sapa răsturna câte o salamandră pestriţă, leneşă, străină şi neobişnuită, o urmă a Egiptului şi a Nilului şi totuşi contemporană nouă. Când mă opream şi mă sprijineam în sapă, aceste sunete şi privelişti pe care le auzeam şi le vedeam peste tot, pe rând, erau parte din distracţia nesfârşită pe care ne-o oferă ţara.

În zile de sărbătoare, oraşul trage salve de tun, care răsună ca nişte pistoale de jucărie în aceste păduri, şi câteva măsuri răzleţe de muzică militară ajungeau până aici. Departe, în lanul meu de fasole, la celălalt capăt al oraşului, tunurile sunau pentru mine ca nişte pufi care se spărgeau; iar când era vreo adunare militară despre care eu nu ştiam nimic, aveam câte o zi întreagă vagul sentiment al unei mâncărimi şi boli la orizont, de parcă vreo erupţie avea să aibă loc curând acolo – scarlatină sau vărsat – până când o rafală de vânt mai prielnic, grăbindu-se peste câmpii şi în sus pe drumul către Wayland, mă înştiinţa despre „practicanţi". După zgomotul îndepărtat, se părea că albinele cuiva au roit şi că vecinii, potrivit sfatului lui Vergiliu, printr-un *tintinnabulum* uşor pe cele mai sonore dintre obiectele lor casnice, se străduiau să le cheme din nou în stup. Şi după ce sunetul se pierdea în depărtare şi zumzetul înceta, iar cele mai favorabile brize nu mai spuneau nicio poveste, ştiam că le-au prins până la ultimul trântor într-un stup din Middlesex şi că acum gândurile li se îndreptau către mierea cu care era uns.

Mă simţeam mândru ştiind că libertăţile din Massachusetts şi cele ale patriei erau atât de bine păzite; şi întorcându-mă

din nou la prăşitul meu, mă simţeam cuprins de o încredere de nedescris şi îmi continuam munca cu o speranţă calmă în viitor.

Când erau mai multe orchestre de instrumentişti, se auzeau de parcă tot satul ar fi fost o pereche de foale uriaşe şi toate clădirile s-ar fi mărit şi micşorat alternativ, odată cu larma. Dar uneori era o muzică cu adevărat nobilă şi inspiratoare, care atingea aceste păduri, şi o trompetă care cânta despre faimă, şi mă simţeam de parcă aş fi putut scuipa un mexican cu satisfacţie – de ce adică să fim totdeauna nişte nimicuri? – şi începeam să mă uit după vreo marmotă sau un sconcs cu care să-mi măsor cavalerismul. Aceste acorduri marţiale păreau să se audă tocmai din Palestina şi-mi aminteau de marşul unor cruciaţi la orizont, cu o uşoară aplecare şi un tremur al vârfurilor de ulm care dominau satul. Aceasta era una dintre zilele *bune*, deşi cerul de deasupra poienii mele avea tot aceeaşi înfăţişare veşnic măreaţă pe care o are zilnic şi în care nu se vedea nicio schimbare.

Acea familiarizare îndelungată pe care am cultivat-o cu fasolea s-a dovedit a fi o experienţă singulară, datorită semănatului, prăşitului, culesului, treieratului, alesului şi vândutului – ultimul a fost cel mai greu dintre toate – aş putea adăuga şi mâncatului, căci am şi gustat-o. Eram hotărât să cunosc fasolea. Când era în creştere, o prăşeam de la cinci dimineaţa până la prânz, şi restul zilei mi-l petreceam, de obicei, cu alte treburi. Să ne gândim la apropierea intimă şi stranie de tot felul de buruieni – va suporta nişte repetiţii în relatare, căci nu au fost puţine repetiţii nici în muncă – deranjându-le atât de nemilos organizaţiile lor delicate şi făcând discriminări atât de maliţioase cu sapa, înlăturând rânduri întregi ale unei specii şi cultivând cu perseverenţă o alta. Acela este pelin – acela ştir, celălalt măcriş, cealaltă

urda-vacii – dă-i în cap, taie-l, întoarce-i rădăcinile spre soare, nu-l lăsa să aibă nicio frunzuliță la umbră, căci altfel se va întoarce pe cealaltă parte, și în două zile va fi verde ca prazul. Un război îndelungat, nu cu cocorii, ci cu buruienile – acei troieni care aveau soarele și ploaia și roua de partea lor. Zilnic, fasolea mă vedea venind să o salvez înarmat cu o sapă și să subțiez rândurile dușmanilor ei, umplând tranșeele cu morți buruienoși. Mulți Hectori lacomi, cu creasta fluturând, care își dominau cu jumătate de metru tovarășii ce se îngrămădeau în jur, au căzut sub arma mea și s-au rostogolit în țărână.

Acele zile de vară, pe care unii contemporani de-ai mei le dedicau artelor frumoase în Boston sau Roma, alții contemplării în India și alții comerțului în Londra și New York, ceilalți țărani din Noua Anglie și cu mine le-am dedicat agriculturii. Nu că aș fi avut nevoie de fasole de mâncare, căci sunt din fire un pitagoreic – în ceea ce privește fasolea, fie că înseamnă iahnie sau scrutin – și am schimbat-o pe orez; ci poate că sunt dintre aceia care trebuie să lucreze pe câmp chiar numai de dragul tropilor și ai expresiei, ca să servească într-o zi unui amator de parabole. A fost, în general, o distracție rară, care dacă ar fi continuat mai mult, s-ar fi putut schimba în desfrâu. Deși nu le puneam niciun fel de îngrășământ și nici nu le prășeam pe toate odată, le prășeam bine până acolo unde ajungeam, iar la sfârșit am fost răsplătit pentru toate astea, neexistând de fapt, după cum spune Evelyn, „niciun fel de gunoi sau îngrășământ comparabil cu mișcarea continuă, această reînnoire și întoarcere a solului cu hârletul". „Pământul", adăuga el altundeva, „mai ales dacă este proaspăt, are un anumit magnetism în el prin care atrage sarea, puterea sau virtutea (numiți-o cum vreți) care îi dă viață și este logica întregii munci și mișcări pe care

o facem ca să ne întreţinem; tot bălegarul şi toate celelalte combinaţii mărunte fiind doar vicarii ce înlocuiesc aceste îmbunătăţiri". Mai mult, acesta fiind unul dintre acele „câmpuri laice vaste şi epuizate care îşi sărbătoresc sabatul", atrăsese, după cum îşi dă cu părerea Sir Kenelm Digby, „spiritele vitale" din aer. Am cules douăsprezece baniţe de fasole.

Dar ca să fiu mai precis, deoarece există plângeri că dl. Coleman a scris mai ales despre experimentele scumpe ale ţăranilor bogaţi, cheltuielile mele au fost:

Pentru o sapă.....0,54$
Arat, grăpat, brăzdat.....7,50
Prea mult
Fasole de sămânţă.....3,12½
Cartofi 1,33
Mazăre 0,40
Samânţă de napi.....0,06
Sfoară albă pentru sperietoare de ciori.....0,02
Cal şi băiat timp de trei ore la semănat.....1,00
Cal şi căruţă pentru transportul recoltei.....0,75
În total.....14,72½$

Venitul meu a provenit (*patrem familias vendacem, non emancem esse oportet*[*]) din:

Nouă baniţe şi trei sferturi de fasole vândute...16,94$
Cinci baniţe de cartofi „mari".....2,50
Nouă baniţe de cartofi „mici".....2,25
Iarbă.....1,00
Tulpini.....0,75
În total.....23,44$

*Capul familiei trebuie să fie vânzător, nu cumpărător", în lat. în orig. Din Cato - *De Re Rustica*. (n. tr.)

Rămânându-mi un profit bănesc, după cum am mai spus undeva, de 8,71½$.

Acesta este rezultatul experienţei mele în cultivarea fasolei. Semănaţi fasole obişnuită albă, cam pe la începutul lui iunie, în rânduri de un metru pe patruzeci şi cinci de centimetri depărtare, fiind atenţi la selectarea seminţei proaspete, rotunde şi neamestecate. Mai întâi, aveţi grijă la viermi şi completaţi golurile plantând din nou. Apoi, îngrijiţi-vă de marmote, dacă este vreun loc expus, căci rod în trecere primele frunzuliţe gingaşe, până la pământ; şi apoi, când îşi fac apariţia primii cârcei, îi şi observă şi îi curăţă cu tot cu mugurii şi păstăile tinere, înălţându-se în picioare ca nişte veveriţe. Dar înainte de toate, recoltaţi cât se poate de devreme dacă vreţi să scăpaţi de brumă şi să obţineţi o recoltă frumoasă şi căutată pe piaţă; prin aceste mijloace puteţi evita multe pierderi.

Şi am mai dobândit următoarea experienţă. Mi-am zis că nu voi mai semăna fasole şi porumb cu atâta hărnicie în vreo vară, ci seminţe – dacă nu li se pierde stirpea – cum ar fi sinceritate, adevăr, simplitate, credinţă, inocenţă şi altele asemănătoare şi să văd dacă nu cumva vor creşte în acest sol, chiar cu mai puţină trudă şi îngrăşământ şi să mă întreţină, căci cu siguranţă că nu s-au epuizat pentru aceste recolte. „Dar vai!", mi-am spus; acum a mai trecut o vară şi încă una şi-ncă una, şi mă simt obligat să-ţi spun ţie, Cititorule, că seminţele pe care le-am plantat, dacă *erau* într-adevăr seminţele acelor virtuţi, au fost mâncate de viermi sau şi-au pierdut vitalitatea şi n-au mai răsărit. De obicei, oamenii sunt vrednici numai în măsura în care părinţii lor au fost vrednici sau laşi. Această generaţie va planta cu siguranţă porumb şi fasole în fiecare an, exact aşa cum plantau indienii cu secole în urmă şi cum i-au învăţat pe primii locuitori

să planteze, de parcă ar fi în asta un destin. Am văzut mai zilele trecute, spre uimirea mea, un bătrân care făcea gropi cu sapa pentru cel puțin a șaptezecea oară și niciuna pentru el în care să se culce! Dar de ce să nu încerce locuitorul Noii Anglii alte aventuri și să nu mai dea atâta importanță boabelor, cartofului și fânului sau livezilor lor și să cultive alte recolte decât acestea? De ce să ne îngrijim atât de mult de fasole pentru sămânță și să nu avem grijă deloc de o nouă generație de oameni? Ar trebui să ne săturăm și să ne înveselim cu adevărat atunci când întâlnim un om în care vedem cu siguranță că au prins rădăcini și au crescut unele dintre calitățile pe care le-am amintit, pe care le prețuim mai mult decât orice alte produse, dar care sunt în cea mai mare parte împrăștiate și plutesc prin aer. Iată, vine pe drum, de exemplu, o calitate subtilă și inefabilă, cum ar fi adevărul sau dreptatea, deși cu cea mai slabă nuanță de varietate în ea. Ambasadorii noștri ar trebui instruiți să trimită în țară astfel de semințe, iar Congresul să ajute la distribuirea lor peste tot. N-ar trebui să ne formalizăm niciodată cu sinceritatea. N-ar trebui să ne înșelăm și să ne insultăm sau izgonim unul pe altul din josnicie, dacă ar fi de față un sâmbure de virtute și prietenie. N-ar trebui să ne întâlnim în așa de mare grabă. Pe cei mai mulți oameni nu-i întâlnesc deloc, căci par să nu aibă timp; sunt ocupați cu fasolea lor. N-ar trebui să avem de a face cu un om care se târăște așa veșnic, sprijinindu-se de o sapă sau de un hârleț ca de un baston, nu ca o ciupercă, ci ridicat în parte din pământ, ceva mai mult decât drept, asemeni rândunelelor care se opresc din zbor și merg pe pământ.

„Și tot vorbind, din aripi când și când
Bătea să zboare, dar cădea iar pe pământ”,*

*Din *The Shepherds' Oracles* (*Oracolele păstorului*) de Francis Quarles (1592—1644). (n. tr.)

Aşa că am putea bănui că discutăm cu un înger. Pâinea s-ar putea să nu ne hrănească totdeauna; dar ne face totdeauna bine, ba chiar ne slăbeşte şi rigiditatea încheieturilor, ne face supli şi energici, când nu ştim ce ne doare, ca să recunoaştem vreo generozitate în om sau Natură, ca să împărtăşim vreo bucurie curată şi eroică.

Poezia şi mitologia antică sugerează cel puţin faptul că agricultura a fost odată o artă sacră; dar ea este făcută de noi cu grabă, uneori fără cuviinţă şi cu neatenţie, scopul nostru fiind doar să avem ferme şi recolte mari. Nu avem nicio sărbătoare, nicio procesiune, nicio ceremonie, în afară de: „procesiunile de vite" şi aşa numita „Zi a Recunoştinţei", prin care ţăranul îşi exprimă un sentiment al sanctităţii chemării sale sau îşi aminteşte de originile ei sacre. Ceea ce-l tentează sunt recompensa şi ospăţul. El aduce jertfe nu lui Ceres sau lui Jupiter, ci mai degrabă lui Plutus. Din cauza avariţiei, a egoismului şi a unui obicei mârşav, de care nu scapă niciunul dintre noi, de a considera pământul o proprietate sau mijlocul principal de a aduna proprietăţi, peisajul este deformat, agricultura este degenerată odată cu noi, şi ţăranul duce cea mai josnică viaţă. El cunoaşte Natura numai ca jefuitor. Cato spune că avantajele agriculturii sunt deosebit de pioase şi drepte (*maximeque pius quaestus*), iar după Varro, vechii romani „numeau acelaşi pământ Mamă şi Ceres şi considerau că cei care îl cultivă duc o viaţă pioasă şi folositoare şi că ei sunt singurii rămaşi din seminţia Regelui Saturn".

Ne-am obişnuit să uităm că soarele priveşte fără discriminare la ogoarele noastre cultivate, la prerii şi la păduri. Toate îi reflectă şi-i absorb razele la fel, iar primele sunt numai o mică parte din tabloul grandios pe care îl contemplă în cursa lui zilnică. În ochii săi, tot pământul este cultivat

la fel, ca o grădină. Ar trebui să primim şi noi, prin urmare, binefacerea luminii şi a căldurii lui cu o încredere şi o mărinimie corespunzătoare. Şi ce dacă pun preţ pe seminţele acestei fasole şi le culeg toamna? Acest câmp larg la care am privit îndelung de atâtea ori nu se uită la mine ca la principalul cultivator, ci dincolo de mine, către influenţe mult mai binefăcătoare lui, care-l udă şi-l înverzesc. Această fasole are rezultate care nu sunt recoltate de mine. Nu cresc ele oare şi pentru marmote, în parte? Spicul grâului (în latineşte *spica*, forma veche *speca*, de la *spe*, speranţă) n-ar trebui să fie singura speranţă a agricultorului; miezul lui, sau grâul (*granum*, de la *gerendo,* rod) nu este tot ce poartă. Cum poate atunci să ni se strice recolta? Să nu mă bucur oare şi de abundenţa de buruieni ale căror seminţe sunt grânarul păsărilor? Prin comparaţie, are puţină importanţă dacă ogoarele umplu hambarele ţăranului. Adevăratul agricultor nu mai este neliniştit, aşa cum nici veveriţa nu dă niciun semn de îngrijorare dacă pădurile vor avea sau nu castane anul acesta şi îşi termină munca odată cu fiecare zi, renunţând la orice pretenţie de la recolta ogoarelor sale, sacrificând în minte nu numai primele, ci şi ultimele sale fructe.

SATUL

După ce prăşeam sau poate citeam şi scriam dimineaţa, făceam, de obicei, din nou baie în lac, traversând înot, pentru relaxare, unul dintre golfurile lui şi spălam praful muncii de pe persoana mea sau îmi descreţeam ultima cută provocată de studiu, iar după-amiaza eram absolut liber. O dată la fiecare două-trei zile, mă duceam în sat ca să mai aud bârfa care continuă acolo fără încetare, circulând fie din gură în gură sau din ziar în ziar şi care, luată în doze homeopatice, era într-adevăr la fel de reconfortantă, în felul ei, ca şi foşnetul frunzelor sau clipocirile broaştelor. Cum mă plimbam prin pădure să văd păsările şi veveriţele, aşa mă plimbam şi prin sat ca să văd oameni şi copii; în loc de vânt printre pini auzeam căruţe huruind. Nu departe de casa mea se află o colonie de şobolani de apă, pe pajiştile de lângă râu; sub pâlcul de ulmi şi arbuşti din cealaltă zare era un sat de oameni harnici, la fel de bizari pentru mine ca şi nişte câini de prerie, fiecare stând la gura vizuinii lui sau dând fuga până la un vecin ca să clevetească. Mă duceam frecvent acolo ca să le observ obiceiurile. Satul mi s-a părut un mare salon de presă; şi într-o parte, ca să-l întreţină, cum era odată şi la Redding & Company pe State Street, ţineau nuci şi stafide, sau sare, făină şi alte alimente. Au unii o poftă atât de mare pentru bunurile dintâi, adică pentru ştiri, şi nişte organe digestive atât de sănătoase, încât ar putea sta tot timpul pe străzile publice, fără să se mişte, ca să le lase să clocotească şi să şuşotească prin ele asemeni vânturilor etesiene sau ca şi când ar inspira eter, acesta provocându-le numai

amorţeală şi lipsă de sensibilitate la durere – că altfel ar fi adesea dureros de auzit – fără a afecta conştiinţa. Rareori se întâmpla, când rătăceam prin sat, să nu văd câte un şir întreg de asemenea celebrităţi, fie stând pe o scară la soare, cu trupurile aplecate înainte şi cu ochii privind din când în când încolo şi încoace, cu o expresie de voluptate, fie rezemându-se de vreun grajd cu mâinile în buzunare, ca nişte cariatide, de parcă l-ar fi sprijinit. Fiind de obicei afară din casă, auzeau tot ce purta vântul. Acestea sunt morile cele mai rudimentare, în care toată bârfa este mai întâi digerată grosolan sau sfărâmată, înainte de a fi deşertată în coşurile mai fine şi mai delicate dinăuntru. Am observat că punctele vitale ale satului erau băcănia, cârciuma, poşta şi banca; şi, ca element necesar al maşinăriei, ţineau un clopot, un tun, o pompă de incendiu, toate la locul potrivit; iar casele erau în aşa fel aranjate încât să profite cât se poate mai mult de lume, pe uliţe, una cu faţa la cealaltă, aşa încât orice călător trebuia să treacă prin tunelul dracilor*, astfel încât fiecare bărbat, femeie şi copil să poată să-l ţintească. Desigur, cei care locuiau mai aproape de capătul şirului, unde puteau vedea şi puteau fi văzuţi mai mult şi îi puteau aplica prima lovitură, plăteau cele mai mari preţuri pentru locurile lor; iar cei câţiva locuitori răzleţi pe la margini, unde începeau să apară mari goluri în şir, iar călătorul mai putea sări peste ziduri sau s-o mai ia pe alături, pe drumurile de vite şi să scape, plăteau o foarte mică taxă de teren sau de fereastră. Peste tot erau atârnate semne care să-l ademenească; unele care să-i trezească apetitul, cum erau cârciuma şi pivniţa cu alimente; altele, fantezia, cum erau magazinul de marfă uscată şi prăvălia bijutierului; iar altele, eleganţa corpului, a

* *Tunelul dracilor* (în engleză *to run the gantlet*) este o formă de pedeapsă fizică în care condamnatul (sau perdantul când este vorba de un joc) trece printre două şiruri de oameni, aşezati faţă în faţă, care îi aplică lovituri. (n.red.)

picioarelor şi a încălţămintei, cum erau frizeria, cizmăria sau croitoria. Pe lângă astea, mai era şi o invitaţie mereu valabilă de a bate la oricare dintre aceste case, căci la vremea asta se aşteptau musafiri. În cea mai mare parte am scăpat cu bine de aceste pericole, fie îndreptându-mă spre ţintă imediat şi cu îndrăzneală, fără niciun fel de deliberare, aşa cum se recomanda celor care trec prin tunelul dracilor, sau gândindu-mă tot timpul la lucruri înalte, asemeni lui Orfeu, care „cântând cu voce tare imnuri zeilor la acompaniamentul lirei, copleşea vocile sirenelor şi s-a ferit de pericol". Uneori o luam deodată la fugă şi nimeni nu mai putea spune unde mă aflam, căci nu ţin prea mult la etichetă şi nu ezitam niciodată să mă folosesc de o spărtură în gard. Mă obişnuisem chiar să fac câte o pătrundere în unele case unde eram primit foarte bine şi după ce aflam sâmburii şi o brumă de ştiri, tot ce se sedimentase, perspectivele de război şi pace şi dacă lumea putea s-o mai ducă mult astfel, mi se dădea voie să ies pe uliţele din dos şi scăpam astfel, din nou, în păduri.

Era foarte plăcut, când rămâneam târziu în oraş, să mă lansez în noapte, mai ales dacă era întuneric şi furtună, şi să ridic ancora din cine ştie ce salon elegant sau sală de lectură, cu o traistă de secară sau mălai pe umăr, îndreptându-mă către minunatul meu post din pădure, după ce închideam totul bine pe afară şi mă retrăgeam sub pavilion de pace cu un vesel echipaj de gânduri, lăsându-mi numai omul de afară la timonă sau chiar înţepenind timona când navigam liniştit. Îmi veneau multe gânduri plăcute lângă focul din cuşetă „în timp ce navigam". Nu am fost niciodată naufragiat sau mâhnit pe niciun fel de vreme, deşi am fost prins de nişte furtuni puternice. E mai întuneric în păduri, chiar în nopţile obişnuite, decât se crede în general. De multe ori, trebuia să privesc în sus, la deschiderea dintre copacii de deasupra potecii, ca să-mi găsesc drumul, iar unde nu era drum de căruţe, trebuia să simt cu picioarele urma uşoară pe care o

făcusem tot eu sau să mă conduc după poziţia cunoscută a anumitor copaci pe care îi pipăiam cu mâinile, trecând totdeauna printre doi pini, spre exemplu, care se aflau la mai puţin de jumătate de metru unul de altul, în mijlocul pădurii, chiar şi în noaptea cea mai întunecată. Uneori, după ce ajungeam acasă aşa de târziu, printr-o noapte neagră şi posomorâtă, când picioarele simţeau cărarea pe care ochii nu o mai vedeau, visător şi distrat tot drumul, până când eram trezit de faptul că trebuia să ridic mâna ca să trag zăvorul, nu puteam să-mi amintesc nici măcar un pas făcut tot timpul drumului şi mă gândeam că trupul şi-ar găsi calea spre casă chiar dacă stăpânul l-ar părăsi, aşa cum mâna îşi găseşte fără ajutor drumul spre gură. De mai multe ori, când câte un musafir se întâmpla să stea până seara târziu şi se anunţa o noapte întunecată, mă simţeam obligat să-l conduc până la drumul de care din spatele casei şi să-i arăt apoi calea pe care trebuia s-o urmeze, îndrumat mai mult de picioare decât de ochi. Într-o noapte foarte întunecată, am condus aşa doi tineri care pescuiseră în lac. Stăteau cam la un kilometru şi jumătate depărtare prin pădure şi erau destul de obişnuiţi cu drumul. După o zi sau două, unul dintre ei mi-a spus că rătăciseră mai toată noaptea în apropierea casei lor şi nu au ajuns acasă până spre dimineaţă când, fiindcă fuseseră mai multe şuvoaie de ploaie între timp, şi frunzele erau încărcate de apă, erau uzi până la piele. Am auzit de mulţi care se rătăceau şi pe uliţele satului, când întunericul era atât de gros încât, aşa cum e zicala, „puteai să-l tai cu cuţitul". Unii care trăiesc la periferie şi care au venit să facă cumpărături în oraş cu căruţele au fost obligaţi să rămână peste noapte; iar bărbaţi şi femei, după ce fuseseră în vizite, s-au depărtat cu opt sute de metri din drumul lor, simţind caldarâmul numai cu picioarele şi nedându-şi seama când se întorceau. Să te rătăceşti în pădure pe orice vreme rămâne o experienţă pe cât de surprinzătoare şi de

neuitat, pe atât de folositoare. Adesea, pe vreme de viscol, chiar ziua, ajungi la un drum foarte cunoscut şi totuşi nu poţi spune în care parte e satul. Deşi ştii că ai călătorit pe el de o mie de ori, nu recunoşti nimic şi ţi-e la fel de străin ca un drum din Siberia. Noaptea, desigur, nedumerirea este infinit mai mare. În cele mai obişnuite plimbări, ne conducem tot timpul, deşi inconştient, asemeni piloţilor, după promontorii şi faruri bine cunoscute şi chiar dacă depăşim cursa obişnuită, tot mai păstrăm în minte înfăţişarea vreunui cap învecinat; şi nu apreciem vastitatea şi misterul Naturii, până ce nu ne rătăcim cu totul sau ne întoarcem împrejur – căci un om, ca să se rătăcească în această lume, trebuie numai să se întoarcă împrejur o singură dată, cu ochii închişi. Fiecare trebuie să înveţe punctele cardinale din nou, ori de câte ori se trezeşte din somn sau din gânduri. Numai când ne rătăcim, sau cu alte cuvinte, când ne-am pierdut de lume, începem să ne găsim şi înţelegem unde suntem, dându-ne seama de măsura nemărginită a relaţiilor noastre.

Într-o după-amiază, către sfârşitul primei veri, când m-am dus în sat să iau un pantof de la cizmar, am fost prins şi băgat la închisoare fiindcă, după cum am arătat şi în altă parte, nu am plătit un impozit şi nici nu am recunoscut autoritatea statului care cumpără şi vinde bărbaţi, femei şi copii, ca pe vite, la uşa camerei senatului. Eu mă dusesem în păduri în alte scopuri. Dar, oriunde pleacă cineva, oamenii îl urmăresc şi-l capturează cu instituţiile lor murdare şi, dacă pot, îl obligă să aparţină disperatei lor societăţi cu un cetăţean lipsă. E adevărat că aş fi putut rezista cu forţa – cu un efect mai mare sau mai mic –, aş fi putut porni război împotriva societăţii; dar am preferat ca societatea să pornească război împotriva mea, ea fiind partea disperată. Totuşi, am fost eliberat a doua zi, mi-am luat pantoful reparat şi m-am întors în pădure la timp pentru prânzul de afine pe dealul

Fair-Haven. Nu am fost niciodată brutalizat de nicio altă persoană decât de cele care reprezentau statul. Nu aveam nici lacăt şi nici zăvor, decât pentru biroul în care îmi ţineam hârtiile, şi nici măcar un cârlig cu care să prind uşa sau fereastra. Nu mi-am blocat niciodată uşa, zi sau noapte, deşi aveam să lipsesc mai multe zile; nici măcar în toamna următoare, când am stat două săptămâni în pădurile din Maine. Şi totuşi, casa îmi era mai respectată decât dacă ar fi fost înconjurată de o întreagă companie. Călătorul obosit se putea odihni şi încălzi lângă focul meu, literatul să se distreze cu cele câteva cărţi de pe masa mea, sau curiosul, deschizând uşa dulapului, să vadă ce mi-a rămas de la prânz şi ce perspective aveam pentru cină. Cu toate acestea, deşi treceau pe aici, spre lac, mulţi oameni de toate categoriile, nu mi s-a întâmplat nimic rău din această pricină şi nu mi-a lipsit niciodată nimic în afară de o cărticică, un volum de Homer, care era probabil prost aurită şi cred că până acum, un soldat al taberei noastre şi-a dat seama de asta. Sunt convins că dacă toţi oamenii ar trăi la fel de simplu cum trăiam eu, atunci furturile şi hoţiile ar fi necunoscute. Acestea se petrec numai în comunităţi în care unii au mai mult decât suficient iar alţii nu au de ajuns. Homerul lui Pope s-ar distribui repede, aşa cum se cuvine…

„Nec bella fuerunt,
Faginus astabat dum scyphus ante dapes."

„Nu s-au purtat războaie
Pe când se căutau doar linguri de fag."

„Voi, cei care vă ocupaţi cu treburile publice, de ce trebuie să folosiţi pedepsele? Iubiţi virtutea şi oamenii vor fi virtuoşi. Virtuţile omului superior sunt ca vântul; virtuţile omului de rând sunt ca iarba; iarba se îndoaie când vântul trece pe deasupra ei."*

*Confucius, *Analecte*. (n. tr.)

LACURILE

Uneori, după ce mă săturam de compania şi bârfa umană şi îmi epuizam toţi prietenii din sat, hoinăream spre vest şi mai departe de unde locuiam, în şi mai nepătrunse părţi ale oraşului, spre „proaspete păduri şi alte pajişti", sau pe la scăpătatul soarelui îmi luam cina de afine şi coacăze pe dealul Fair-Haven, strângându-mi rezerve pentru mai multe zile. Fructele nu-şi cedează adevărata aromă celui care le cumpără şi nici celui care le cultivă pentru piaţă. Există o singură cale de a o obţine, şi totuşi puţini o urmează. Dacă vreţi să ştiţi care-i gustul afinelor, întrebaţi un văcar sau o potârniche. Este o eroare grosolană să presupui că ai gustat afine tu, cel care nu le-ai cules niciodată. O afină nu ajunge niciodată la Boston; ele nu au mai fost cunoscute acolo tocmai de pe vremea când creşteau pe cele trei dealuri ale lui. Partea ambroziacă şi esenţială a fructului se pierde odată cu puful şters de pe ea în căruţă şi ajunge un simplu furaj. Atât timp cât domneşte Dreptatea Eternă, nicio afină nevinovată nu va putea fi transportată acolo de pe dealurile ţării.

Câteodată, după ce-mi terminam praşila pe o zi, mă însoţeam cu un tovarăş nerăbdător care pescuise în lac de dimineaţă, tăcut şi nemişcat ca o raţă sau ca o frunză pe apă şi, după ce practicase diverse soiuri de filozofie, conchidea de obicei, până la sosirea mea, că aparţine vechii secte a cenobiţilor. Era un om mai în vârstă, pescar excelent şi priceput

în tot felul de lucrări în lemn, căruia îi plăcea să-mi considere casa o clădire ridicată pentru folosul pescarilor; iar mie îmi făcea la fel de multă plăcere când se aşeza pe prag ca să-şi aranjeze undiţele. Din când în când stăteam amândoi pe lac, el într-un capăt al bărcii, şi eu în celălalt; nu schimbam prea multe cuvinte, căci în anii din urmă surzise, dar uneori îngâna câte un psalm care se armoniza destul de bine cu gândurile mele. Întâlnirea noastră era astfel de o armonie totală şi neîntreruptă, o întâlnire de care îmi aduc aminte cu mult mai multă plăcere decât dacă s-ar fi înfăptuit prin cuvinte. Când nu aveam cu cine să comunic, aşa cum se întâmpla de obicei, ridicam ecouri lovind cu lopata în marginea bărcii şi umpleam pădurile din jur cu un sunet rostogolit şi crescător, stârnindu-l cum stârneşte paznicul fiarele din menagerie, până ce obţineam câte un geamăt din fiecare vale sau coastă împădurită.

În serile calde, stăteam adesea în barcă şi cântam din fluier şi vedeam bibanul plutind în jurul meu, pe care mi se părea că-l fermecasem, şi luna călătorind peste fundul vărgat, presărat cu epavele codrului. Mai demult veneam la acest lac de dragul aventurii, arareori, în nopţi întunecate de vară, cu câte un tovarăş şi, făcând un foc la marginea apei, despre care credeam că atrage peştii, prindeam somni cu un mănunchi de viermi atârnaţi de o sfoară; şi după ce terminam, noaptea târziu, aruncam tăciuni aprinşi în aer, ca pe nişte artificii care, căzând în lac, se stingeau cu un sfârâit ascuţit, iar noi ne trezeam brusc orbecăind în întunericul nesfârşit prin care, fluierând o melodie, ne croiam iarăşi drum către sălaşurile oamenilor. Dar acum îmi făcusem casa lângă mal.

Uneori, după ce stăteam în vreun salon din sat până ce se retrăgea întreaga familie, mă întorceam în păduri şi, cu

gândul în parte la prânzul de a doua zi, îmi petreceam orele de la miezul nopţii pescuind dintr-o barcă, la lumina lunii, la serenadele bufniţelor şi ale vulpilor şi auzind, din când în când, cântecul ascuţit al vreunei păsări necunoscute din apropiere. Acestea erau pentru mine experienţe foarte memorabile şi valoroase – ancorat în doisprezece metri de apă şi la o sută, o sută cincizeci de metri de mal, înconjurat uneori de mii de bibani mici şi crapi notropis, unduind suprafaţa cu cozile lor, în lumina lunii, şi comunicând printr-un fir lung, alburiu cu misterioşii peşti nocturni care îşi aveau salonul la doisprezece metri dedesubt, sau trăgând câteodată aproape douăzeci de metri de gută pe lac, în timp ce eu eram dus de briza uşoară a nopţii, simţind din când în când o vibraţie uşoară de-a lungul ei, care indica o viaţă ce dădea târcoale la capătul firului, cu un scop nedefinit, şovăitor şi încet pentru a se hotărî. În cele din urmă, ridicam uşor, trăgând cu fiecare mână pe rând, câte vreun somn mustăcios care pufnea şi se zbătea în aer. Era foarte ciudat, mai ales în nopţile întunecate, după ce gândurile îţi rătăciseră prin teme vaste, cosmogonice, către alte sfere, să simţi această smucitură slabă care venea să-ţi întrerupă visele şi să te lege din nou cu Natura. Mi se părea că aş fi putut apoi să-mi arunc undiţa în aer, la fel ca şi în celălalt element care, de abia dacă era mai dens. Prindeam, cum se spune, doi peşti cu un singur cârlig.

Peisajul Waldenului este la o scară modestă şi, deşi este foarte frumos, nu se apropie de grandoare şi nici nu-l poate interesa prea mult pe cel care nu l-a frecventat îndelung sau n-a trăit pe malul lui; totuşi, acest lac este atât de remarcabil prin adâncimea şi puritatea lui încât merită o descriere specială. Este un izvor limpede şi de un verde intens, lung de peste un kilometru şi jumătate şi cu o circumferinţă de doi

kilometri, având o suprafaţă de vreo douăzeci şi cinci de hectare; un izvor etern în mijlocul pădurilor de pin şi de stejar, fără vreo intrare sau ieşire vizibile în afară de nori şi evaporare. Dealurile din jur se ridică abrupt deasupra apei până la înălţimea de doisprezece până la douăzeci şi patru de metri, deşi înspre sud-est şi est ajung până la aproximativ treizeci, respectiv patruzeci şi cinci de metri, pe o distanţă de patru sute, respectiv, cinci sute de metri. În exclusivitate, acestea sunt ţinuturi păduroase. Toate apele noastre din Concord au cel puţin două culori: una când sunt privite din depărtare şi alta, mai apropiată de realitate, de lângă ele. Prima depinde mai mult de lumină şi e asemănătoare cu a cerului. Pe vreme senină, vara, par albastre de la distanţă mică, mai ales când sunt agitate, iar de la distanţe mai mari, toate apar la fel. Pe vreme de furtună, ele sunt uneori negre ca ardezia. Totuşi, se spune că marea este albastră într-o zi şi verde în alta, fără vreo schimbare perceptibilă în atmosferă. Am văzut râul nostru când, împrejurimile fiind acoperite cu zăpadă, apa şi gheaţa erau aproape la fel de verzi ca iarba. Unii consideră albastrul „ca fiind culoarea apei pure, fie ea solidă sau lichidă". Dar, privind în apele noastre dintr-o barcă, se vede că sunt de culori foarte diferite. Waldenul este o dată albastru şi altă dată verde, din acelaşi punct de observaţie. Aflându-se între pământ şi cer, el împrumută din culoarea ambelor. Privit de pe vârful unui deal, el reflectă culoarea cerului, dar, din apropiere, are o nuanţă gălbuie apropiată cu aceea a malului pe care se vede nisipul, apoi verde deschis, care se adânceşte treptat spre un verde închis, uniform, în trupul lacului. În anumite nuanţe de lumină, chiar privit de pe un vârf de deal, acesta este verde aprins lângă mal. Unii au pus asta în legătură cu reflectarea verdeţii; dar e la fel de verde şi lângă terasamentul de nisip al căii ferate, precum şi primăvara, înainte ca frunzele să se dezvolte şi s-ar putea să

fie, pur şi simplu, rezultatul albastrului predominant, amestecat cu galbenul nisipului. Aşa este culoarea irisului său. Aceasta este şi partea care, primăvara, când gheaţa se încălzeşte la arşiţa soarelui, reflectată de pe fund şi transmisă şi prin pământ, se topeşte prima şi formează un canal îngust în jurul mijlocului încă îngheţat. Ca şi celelalte ape ale noastre, când sunt foarte agitate, pe timp senin, aşa încât valurile pot reflecta cerul din unghiul potrivit, sau fiindcă este mai multă lumină în el, la distanţă mică, acesta apare de un albastru mai închis decât al cerului; şi pe o astfel de vreme, fiind pe suprafaţa lui, şi uitându-mă cu privirile împărţite ca să-i observ reflexia, am distins un albastru deschis unic, de nedescris, asemeni celui sugerat de mătăsurile în ape schimbătoare sau de tăişurile săbiilor, mai azuriu decât cerul însuşi, alternând cu verdele închis iniţial de pe părţile opuse ale valurilor care, prin comparaţie, apar nămoloase. Este un albastru-verzui sticlos, după câte mi-l amintesc, asemenea acelor petice de cer hibernal văzute prin porţile dintre nori, către vest, înainte de asfinţitul soarelui. Şi totuşi, numai un pahar din apa lui ridicat la lumină este la fel de incolor ca o cantitate egală de aer. Este bine ştiut că o bucată mare de sticlă are o nuanţă verde datorită – după spusele făuritorilor ei – „corpului" acesteia, iar o bucată mică din aceeaşi sticlă este incoloră. N-am încercat niciodată să văd ce volum de apă din Walden ar fi necesar pentru a reflecta o nuanţă de verde. Apa râului nostru este neagră sau de un brun foarte închis pentru cel care se uită drept în jos la ea, la fel ca cea a majorităţii lacurilor, împrumută trupului celui care se scaldă în ea o culoare gălbuie; dar această apă este de o puritate atât de cristalină, încât trupul celui care face baie pare de un alb de alabastru încă şi mai nefiresc, care, din cauză că membrele sunt mărite şi deformate în

întregime, produce un efect monstruos, făcând studii potrivite pentru un Michelangelo.

Apa este atât de transparentă încât fundul poate fi distins cu uşurinţă la o adâncime de opt sau nouă metri. Vâslind pe el, poţi vedea la câţiva metri sub suprafaţă bancurile de bibani şi crapi notropis, poate uneori de câţiva centimetri lungime şi totuşi primii atât de uşor de distins după liniile lor transversale încât te gândeşti că trebuie să fie nişte peşti ascetici, care îşi găsesc subzistenţa acolo. Odată, iarna, cu mulţi ani în urmă, pe când făceam copci în gheaţă ca să prind ştiuci, păşind pe mal, am aruncat toporul înapoi pe gheaţă, dar, ca şi când ar fi fost îndreptat de vreun geniu al răului, alunecă vreo douăzeci şi cinci – treizeci de metri şi căzu într-o copcă unde apa era de 7,5 metri adâncime. Din curiozitate, m-am întins pe gheaţă şi am privit prin copcă până ce am văzut toporul puţin într-o parte, stând în cap, cu coada dreaptă, mişcându-se uşor încolo şi încoace, odată cu pulsul lacului; şi s-ar fi putut să stea acolo drept şi să se legene până când coada i-ar fi putrezit, dacă nu l-aş fi deranjat eu. Spărgând altă copcă exact deasupra lui, cu o pană de gheaţă pe care o aveam la mine şi tăind cu cuţitul cel mai înalt mesteacăn pe care l-am găsit în apropiere, am făcut un laţ pe care l-am legat de un capăt al lui şi, lăsându-l cu atenţie în jos, l-am trecut în jurul capătului cozii şi l-am tras cu o sfoară de-a lungul mesteacănului, scoţând astfel toporul afară.

Malul este format dintr-o centură de pietre albe, rotunjite şi netede ca pietrele pentru pavaj, în afară de una sau două plaje de nisip, şi este atât de abrupt încât în multe locuri, dintr-un singur salt, intri în apă până peste cap; şi dacă n-ar fi remarcabila lui transparenţă, asta ar fi ultima dată când i-ai vedea fundul înainte de a ieşi pe partea cealaltă. Unii cred că este fără fund. Nu este nicăieri mâlos, şi un

observator întâmplător ar spune că nu sunt deloc plante în el; iar dintre plantele evidente, cu excepţia micilor pajişti recent inundate, care nu-i aparţin de fapt, o cercetare mai atentă nu depistează niciun stânjenel sau rogoz, nici măcar un nufăr, galben sau alb, ci numai câteva inimioare şi nişte broscăriţă şi probabil vreo una-două plutici pe care totuşi cineva care se scaldă s-ar putea să nu le observe; şi toate aceste plante sunt curate şi lucioase, la fel ca elementul în care cresc. Pietrele intră vreo cinci-zece metri în apă şi apoi fundul este numai nisip, în afară de locurile mai adânci unde se află puţine sedimente, formate probabil prin putrezirea frunzelor care au fost aduse pe el în atâtea toamne, iar ancorele scot chiar şi în miezul iernii câte o plantă de un verde strălucitor.

Mai avem un lac exact ca acesta, Lacul Alb în Nine Acre Corner, cam la vreo patru kilometri spre vest; dar, deşi am cunoştinţă de majoritatea lacurilor pe o rază de peste şaisprezece kilometri, nu ştiu de vreun al treilea cu o înfăţişare atât de curată şi asemănătoare cu a unui izvor. Popoare succesive au băut poate din el, l-au admirat şi sondat, s-au perindat pe aici şi apa lui încă mai este verde şi transparentă. Nici măcar un izvor intermitent! Poate că în acea dimineaţă de primăvară când Adam şi Eva au fost izgoniţi din Rai, Waldenul exista deja şi se frământa sub ploaia uşoară de aprilie, însoţită de ceţuri şi de un vânt dinspre sud, acoperit cu miriade de raţe şi gâşte care nu auziseră de toamnă, când lacuri atât de pure erau pentru ele din belşug. Chiar de mai înainte începuse să se ridice şi să coboare şi-şi limpezise apele, şi le colorase cu nuanţa pe care o poartă acum şi a obţinut de la ceruri un privilegiu pentru a fi singurul lac Walden din lume şi distilator de rouă celestă. Cine ştie în literaturile câtor naţii uitate a fost el izvorul Castaliei? Sau ce

nimfe l-au patronat în Epoca de Aur? Este o nestemată de prim rang, pe care Concordul o poartă în coroana sa.

Şi totuşi, poate că primii care au venit la acest izvor au lăsat vreo urmă de paşi. Am descoperit cu surprindere, în jurul lacului, chiar acolo unde tocmai a fost tăiat desişul de pădure de pe mal, o potecă îngustă, ca o policioară, în coasta abruptă a dealului, ridicându-se şi coborând alternativ, apropiindu-se şi retrăgându-se de marginea apei, la fel de veche probabil ca şi prima seminţie de oameni de pe aici, bătătorită de tălpile vânătorilor autohtoni şi încă, din când în când, inconştient, de către locuitorii de astăzi ai pământului. Ea se vede deosebit de clar, mai ales când stau iarna în mijlocul lacului, imediat după ce a căzut o zăpadă uşoară, şi apare ca o linie şerpuită distinctă, neacoperită de buruieni şi lăstari şi foarte vizibilă până la peste cinci sute de metri depărtare în multe locuri, în timp ce vara se distinge cu greu, chiar şi de aproape. Zăpada o retipăreşte, ca să spunem aşa, în caractere clare, albe, în basorelief. Grădinile ornamentale ale vilelor care se vor construi odată aici s-ar putea să mai păstreze vreo urmă a ei.

Lacul se ridică şi coboară, dar nimeni nu ştie dacă a făcut-o regulat sau nu şi în ce perioadă, deşi, ca întotdeauna, mulţi pretind că ştiu. Este de obicei mai ridicat iarna şi mai scăzut vara, deşi în general nu respectă umiditatea şi seceta. Mi-l amintesc când era cu vreo treizeci de centimetri sau cu un metru mai scăzut, de asemenea, când era cu cel puţin un metru şi jumătate mai ridicat decât atunci când locuiam lângă el. Este o limbă îngustă de nisip care intră în el, cu apa foarte adâncă într-o parte, pe care am fiert o oală cu mâncare, la vreo treizeci de metri de mal, cam prin 1824, iar aşa ceva nu s-a mai putut face timp de douăzeci şi cinci de ani; şi pe de altă parte, prietenii ascultau cu neîncredere

când le spuneam că la câţiva ani mai târziu pescuiam, de obicei, cu o barcă, într-un golf retras din pădure, la vreo şaptezeci şi cinci de metri de singurul mal pe care îl ştiau, un loc care de mult devenise pajişte. Dar lacul se înălţase constant timp de doi ani şi acum, în vara lui ‘52, este exact cu un metro şi jumătate mai sus decât atunci când stăteam eu acolo sau la fel de ridicat ca acum treizeci de ani şi iar se poate pescui pe pajişte. Aceasta duce la o diferenţă de nivel de 1,8 până la 2,1 metri; şi totuşi, apa care se adună de pe dealurile din jur este în cantitate neglijabilă, şi această revărsare peste maluri trebuie pusă pe seama cauzelor care influenţează izvoarele din adâncime. Chiar în vara aceasta, lacul a început să scadă din nou. E remarcabil faptul că această fluctuaţie, periodică sau nu, pare să aibă nevoie de mai mulţi ani pentru a se produce. Am observat o înălţare şi o parte din două scăderi, şi bănuiesc că după vreo zece-cincisprezece ani de acum înainte, apa va fi tot aşa de jos cum o ştiam eu. Lacul Flints, la peste un kilometru şi jumătate spre est, cu excepţia tulburărilor provocate de umpleri şi scurgeri, ca şi lacurile intermediare mai mici, se aseamănă din acest punct de vedere cu Walden şi nu demult a atins adâncimea cea mai mare odată cu acesta din urmă. Acelaşi lucru se întâmplă, în măsura în care am putut să observ eu, şi cu Lacul Alb.

Această ridicare şi scădere a Waldenului la intervale mari este folositoare cel puţin prin aceea că apa, rămânând la această înălţime mare timp de un an sau mai mult, deşi îngreunează mersul în jurul lui, omoară arbuştii şi copacii care au răsărit de la „fluxul” trecut – pini, mesteceni, anini, plopi şi alţii, şi scăzând din nou, lasă un mal neted; căci, spre deosebire de multe lacuri şi toate apele care sunt supuse fluxului zilnic, malurile sale sunt cele mai curate când apa

este mai scăzută. În partea lacului dinspre casa mea, a fost distrus şi răsturnat ca de un levier un şir întreg de pini, înalţi de patru metri şi jumătate, şi astfel li s-a oprit răspândirea; iar mărimea lor arată câţi ani au trecut de la ultima ridicare până la această înălţime. Prin această fluctuaţie, lacul îşi afirmă dreptul la un mal, şi astfel *malul* este *mărginit*, iar copacii nu-l pot ocupa prin drepturi de proprietate. Acestea sunt buzele lacului pe care nu creşte barbă. Din când în când, şi le linge. Când apa este la maximum de înălţime, aninii, sălciile şi arţarii, în efortul lor de a se menţine, îşi trimit în apă, din toate ramificaţiile tulpinilor lor, o puzderie de rădăcini fibroase roşii, lungi de câţiva metri şi de la o înălţime de un metru-un metro şi jumătate de pământ; şi am văzut tufele înalte de coacăze din jurul lacului, care de obicei nu au fructe deloc, fiind încărcate de rod în aceste condiţii.

Mulţi n-au putut să spună cum de a ajuns malul să fie netezit aşa de bine. Toţi concetăţenii mei cunosc tradiţia (iar cei mai în vârstă îmi spun că au auzit-o în tinereţe) conform căreia, demult, indienii ţineau un sfat pe un deal de aici, care se ridica spre ceruri tot atât cât se afunda lacul acum în pământ, şi din cauza prea marii profanări, după cum se spune – deşi acesta este un viciu de care indienii nu s-au făcut niciodată vinovaţi – tocmai în vreme ce se îndeletniceau cu aşa ceva, dealul s-a zguduit şi s-a scufundat pe neaşteptate, iar de scăpat a scăpat numai o bătrână, pe care o chema Walden, şi după ea s-a numit şi lacul. S-a presupus că, odată cu cutremurarea dealului, aceste pietre s-au rostogolit pe lături şi au format malul de astăzi. În orice caz, este foarte sigur că odată nu a fost lac aici şi că acum este şi această legendă indiană nu contrazice în nicio privinţă povestea cu acel vechi colonist despre care am mai pomenit,

care îşi aminteşte atât de bine că atunci când a venit aici pentru prima oară cu vergeaua divinatorie ramificată, a văzut un abur subţire ridicându-se din pajişte, iar varga de alun arăta mereu în jos, şi aşa s-a hotărât să sape aici o fântână. Cât despre pietre, mulţi încă mai cred că nu ar putea fi explicate prin acţiunea valurilor asupra colinelor acestea; dar văd că dealurile din jur sunt destul de pline de acelaşi fel de pietre care au trebuit să fie ridicate ca nişte ziduri de ambele părţi ale căii ferate din apropierea lacului; şi pe lângă asta, cele mai multe pietre sunt acolo unde malul e mai abrupt, aşa că, din nefericire, acesta nu mai este un mister pentru mine. Ele îl divulgă pe constructor. Dacă numele nu a fost derivat din cel al vreunei localităţi din Anglia – Saffron Walden, de exemplu – s-ar putea presupune că la început se numea Lacul *Walled-in* (adică *zidit*).

Lacul este fântâna mea gata săpată. Patru luni pe an, apa lui este pe cât de rece pe atât de curată şi cred că atunci este la fel de bună ca în oraş, dacă nu cumva chiar mai bună. Iarna, orice apă expusă la aer este mai rece decât izvoarele şi fântânile care sunt ferite de acesta. Temperatura apei din lac, după ce stătuse în camera mea de la cinci după-amiaza până a doua zi la prânz, pe 6 martie 1846, termometrul menţinându-se o parte din timp la 18° sau 21° C, într-o oarecare măsură din cauza soarelui care încălzea acoperişul, avea 5°, sau era cu un grad mai rece decât apa scoasă atunci din una dintre cele mai reci fântâni din sat. Temperatura lacului Boiling Spring, situat la opt sute de metri spre apus de lac, era în aceeaşi zi de 7°, deci cea mai caldă dintre apele încercate de mine, deşi vara este cea mai rece din câte ştiu eu, când, în plus, apa stătută de la suprafaţă nu este amestecată cu ea. Mai mult, vara, din cauza adâncimii lui, Waldenul nu se încălzeşte niciodată la fel ca celelalte ape

expuse la soare. Pe căldura cea mai mare puneam de obicei câte o găleată în pivniță, unde se răcea noaptea și rămânea la fel și ziua, cu toate că mă foloseam și de un izvor din apropiere. Era la fel de bună și după o săptămână, ca și atunci când fusese scoasă și nici nu avea gust de pompă. Oricine se oprește vara, timp de o săptămână, pe malul unui lac trebuie să îngroape o găleată cu apă la aproape un metru în umbra cortului ca să nu mai depindă de avantajele gheții.

S-au prins în Walden știuci, una dintre ele cântărind trei kilograme și jumătate, ca să nu mai vorbim de alta, la patru kilograme, care a târât cu mare viteză o mulinetă fixată bine de un pescar deoarece nu o văzuse, bibani și crapi notropis, civini sau cleani (*Leuciscus pulchellus*) și foarte puține plătici, câțiva țipari, dintre care câțiva cântărind mai bine de un kilogram; – sunt atât de specific deoarece greutatea unui pește este singura lui pretenție de renume, și aceștia sunt singurii țipari despre care am auzit pe aici – și-mi amintesc foarte vag și de un peștișor lung de doisprezece și jumătate centimetri, argintiu pe margini și cu un spate verzui, asemănător oarecum cu o ocheană, pe care îl menționez aici mai ales pentru a-mi închega faptele într-o povestire. Cu toate astea, lacul nu e prea bogat în pește. Știucile lui, deși nu se găsesc din abundență, sunt principala lui fală. Am văzut odată zăcând pe gheață știuci de cel puțin trei feluri: unele lungi și subțiri, de culoarea oțelului, foarte asemănătoare celor prinse în râuri, unele auriu-strălucitoare, cu reflexe verzui și foarte profunde, care sunt cele mai obișnuite pe aici și altele, de culoare aurie, de forma celor de mai înainte, dar împestrițate pe lateral cu pete mici cafenii, închise sau negre, amestecate cu câteva ușor sângerii, foarte asemănătoare cu păstrăvul. Numele speciei *reticulatus* nu cred că li s-ar potrivi; mai curând ar fi *uttatus*. Aceștia sunt pești

foarte robuşti şi cântăresc mai mult decât promite mărimea lor. Crapii notropis, somnii şi bibanii şi cam toţi peştii care se află în acest lac sunt mult mai curaţi, mai frumoşi şi cu carnea mai tare decât a celor din râuri şi din majoritatea celorlalte lacuri, deoarece apa este mai pură şi pot fi deosebiţi cu uşurinţă de ei. Probabil că mulţi ihtiologi ar găsi noi varietăţi printre ei. Mai există, de asemenea, şi o rasă pură de broaşte şi ţestoase şi câteva mamifere; şobolani de apă şi nurci care îşi lasă urmele în jurul lui şi îl vizitează uneori şi câte o broască ţestoasă de mâl. Uneori, dimineaţa, când făceam vânt bărcii, speriam câte o ţestoasă uriaşă care se ascundea sub ea în timpul nopţii. Raţele şi gâştele îl frecventează primăvara şi toamna, rândunelele cu pântecele alb (*Hirundo bicolor*) trec în zbor deasupra lui, pescăruşul albastru dă alarma în jurul lui şi fluierarii (*Totanus macularius*) „pălăvrăgesc" pe malurile lui pietroase toată vara. Speriam uneori câte un uliu aşezat pe un pin alb, deasupra apei; dar mă îndoiesc că este vreodată profanat de aripa vreunui pescăruş, aşa cum este Fair-Haven. În cel mai rău caz, tolerează câte un cufundar pe an. Acestea sunt toate animalele mai semnificative care îl frecventează acum.

Dintr-o barcă poţi vedea, pe vreme liniştită, lângă malul nisipos dinspre răsărit, unde apa este adâncă de vreo doi-trei metri, ca şi în alte părţi ale lacului, nişte grămezi rotunde, de aproape doi metri diametru pe jumătate de metru înălţime, formate din pietre mai mici decât un ou de găină, înconjurate numai de nisip. La început te întrebi dacă ar fi putut fi făcute pe gheaţă de indieni, în vreun scop oarecare, şi s-au scufundat când gheaţa s-a topit; dar sunt prea regulate şi unele dintre ele prea proaspete pentru ca aşa ceva să poată fi adevărat. Ele se aseamănă cu cele descoperite în râuri, dar cum pe aici nu sunt nici mrene şi nici cicari, nu ştiu de ce peşti sunt

făcute. Poate că sunt cuiburile cleanului. Acestea adaugă un plăcut mister fundului lacului.

Malul este suficient de neregulat ca să nu fie monoton. Cu ochiul minții îi văd partea de vest crestată de golfuri adânci, nordul stâncos şi frumos conturatul mal sudic, unde capuri succesive se suprapun şi sugerează golfuri neexplorate între ele. Pădurea nu are niciodată o aşezare mai bună şi nici nu-i atât de deosebit de frumoasă ca atunci când e văzută din mijlocul unui lac mic dintre dealuri, înălţându-se de la marginea apei; căci apa în care se reflectă nu numai că-i face cea mai bună faţadă într-un asemenea caz, ci, cu ţărmul ei şerpuit, îi este şi graniţa cea mai naturală şi mai plăcută. Nu există nicio brutalitate sau imperfecţiune în marginea ei, ca acolo unde toporul i-a curăţat o parte sau unde un câmp cultivat se prelungeşte până la ea. Arborii au destul spaţiu pentru a se dezvolta deasupra apei şi fiecare îşi trimite cel mai viguros braţ în direcţia aceea. Natura a ţesut acolo un tiv natural, iar ochiul se ridică, în gradaţii firești, de la arbuştii pitici de pe mal, până la cei mai înalţi copaci. Puţine sunt urmele vizibile ale mâinii omului. Apa spală malurile cum le spăla şi acum o mie de ani.

Un lac este cea mai frumoasă şi mai expresivă trăsătură a peisajului. El este ochiul pământului; şi uitându-se în el, privitorul îşi măsoară adâncimea propriei sale firi. Copacii de apă de lângă mal sunt genele firave care îl mărginesc, iar dealurile împădurite şi stâncile din jur îi sunt sprâncenele de deasupra.

Stând pe plaja netedă de nisip din capătul de răsărit al lacului, într-o după-amiază liniştită de septembrie, când o ceaţă uşoară făcea malul opus să pară nedesluşit, am văzut de unde vine expresia „suprafaţa sticloasă a unui lac". Când îţi întorci capul, pare un fir fin de voal, întins peste vale, şi,

strălucind pe fondul codrilor din depărtare, aceasta separă un strat al atmosferei de celălalt. Ai crede că poţi merge fără să te uzi, sub ea, până la dealurile de dincolo şi că rândunelele care o traversează ar putea să se aşeze pe ea. Şi într-adevăr, uneori plonjează sub orizont, ca din greşeală, dar nu pot fi înşelate. Când priveşti către apus pe deasupra lacului, eşti silit să-ţi foloseşti amândouă mâinile ca să-ţi aperi ochii de soarele reflectat şi de cel adevărat, căci sunt la fel de strălucitori; şi dacă între aceştia doi îi cercetezi critic suprafaţa, ea este literalmente netedă ca sticla, în afară de locul unde păianjenii de apă, împrăştiaţi la intervale regulate pe toată întinderea lui, prin mişcările lor în soare produc pe el cele mai fine scânteieri imaginabile, sau poate câte unei raţe îi cade o pană sau, cum am mai spus, o rândunică zboară atât de jos încât îl poate atinge. S-ar putea ca în depărtare un peşte să descrie un arc de aproape un metru în aer, creând un fulger strălucitor acolo de unde iese şi altul acolo unde loveşte apa; uneori mi se dezvăluie întregul arc argintiu; sau poate, din loc în loc este câte un puf de păpădie plutind pe suprafaţa lui, la care se reped peştii şi o unduiesc astfel, din nou. Este asemenea sticlei topite, răcită, dar nu întărită, şi cele câteva pete de pe el sunt pure şi frumoase ca imperfecţiunile acesteia. Poţi descoperi adesea o porţiune de apă mai netedă şi mai întunecată, separată parcă de rest ca de o pânză de păianjen invizibilă, plasă a nimfelor apei, care se odihnesc pe ea. De pe un vârf de deal poţi vedea, aproape în orice parte, câte un peşte sărind; căci nicio ştiucă sau crap notropis nu prinde o insectă de pe faţa lui lucie fără a tulbura în mod evident echilibrul întregului lac. E minunat cu câtă meticulozitate este anunţat acest fapt simplu – acest adevăr al peştilor ieşit la iveală – şi de la distanţa la care mă aflu disting unduirile circulare până când au treizeci de metri în diametru. Poţi descoperi chiar şi o goniţă (*Gyrinus*)

înaintând continuu pe suprafaţa netedă, de la opt sute de metri depărtare; căci acestea brăzdează uşor apa, provocând o undă vizibilă, mărginită de două linii divergente, iar păianjenii alunecă peste ea fără a o tulbura perceptibil. Când suprafaţa este prea agitată, nu sunt nici păianjeni, nici goniţe, dar parcă în zilele liniştite, ei îşi părăsesc sălaşurile şi se aventurează lunecând dinspre mal în zvâcnituri mărunte, până ce îl acoperă complet. Este o ocupaţie plăcută ca într-o zi frumoasă de toamnă, când toată căldura soarelui este pe deplin preţuită, să stai pe o buturugă la o înălţime ca aceasta, dominând lacul şi să studiezi cercurile unduitoare, necontenit înscrise pe suprafaţa lui, altminteri invizibilă, printre cerurile şi copacii reflectaţi în el. Pe această mare întindere nu există nicio tulburare care să nu fie netezită şi domolită uşor şi, ca într-un vas cu apă scuturat, cercurile tremurătoare caută malul, şi totul este din nou lin. Niciun peşte nu poate să sară sau vreo insectă să cadă pe lac fără ca lovitura să fie transmisă în acest fel în unde concentrice, în linii de frumuseţe, de parcă ar fi ridicarea continuă a izvorului său, pulsul uşor al vieţii, ritmul pieptului său. Fiorii bucuriei şi fiorii durerii nu se pot distinge. Cât de liniştite sunt fenomenele lacului! Din nou, operele omului strălucesc ca primăvara! Da, şi fiecare frunză, fiecare rămurică, piatră şi pânză de păianjen sclipeşte acum, la amiază, de parcă ar fi acoperite cu rouă într-o dimineaţă de primăvară. Orice mişcare de vâslă sau a vreunei insecte produce un fulger de lumină; şi cât de dulce e ecoul vâslei ce cade!

Într-o astfel de zi de septembrie sau octombrie, Waldenul este o oglindă perfectă a codrului, îngrădită cu pietre atât de preţioase în ochii mei, încât mi se par a fi mai puţine sau mai rare. Nimic mai frumos pe faţa pământului poate, nimic mai pur şi în acelaşi timp atât de mare ca un lac. Apă

celestă. Nu are nevoie de îngrădiri. Naţiuni vin şi trec fără a-l pângări. Este o oglindă pe care nicio piatră nu o poate sparge, al cărei argint viu nu se roade niciodată, a cărei Natură aurită se reface mereu; nici furtunile, nici praful nu-i pot întuneca faţa veşnic proaspătă; – o oglindă în care se îneacă orice impuritate ce apare, măturată şi scuturată de peria înceţoşată a soarelui – el însuşi mătură de lumină – care nu reţine respiraţia îndreptată spre ea, ci şi-o trimite pe a sa pentru a pluti sub formă de nori deasupra propriei suprafeţe şi pentru a se reflecta pe pieptu-i liniştit.

O câmpie de apă trădează spiritul care se află în aer. Aceasta primeşte necontenit viaţă nouă şi mişcare de sus. Prin natura ei, este intermediară între pământ şi cer. Pe pământ se clatină numai iarba şi arborii, dar apa, chiar ea este vălurită de vânt. Văd locurile unde o traversează briza, după fâşiile sau stropii de lumină. E minunat că putem privi în jos la faţa lui. Poate că până la urmă vom privi la fel şi la suprafaţa aerului şi vom vedea locul unde se mişcă un spirit şi mai subtil.

Păianjenii şi gonitele dispar, în cele din urmă, în a doua jumătate a lui octombrie, când vin gerurile aspre, şi atunci, ca şi în noiembrie, într-o zi liniştită nu există absolut nimic care să-i vălurească suprafaţa. Într-o după-amiază de noiembrie, în calmul de după furtună, care durase mai multe zile, când cerul mai era încă acoperit complet şi aerul era plin de ceţuri, am observat că lacul era neînchipuit de neted, aşa încât era greu să-i distingi suprafaţa; deşi nu mai reflecta nuanţele vii ale lui octombrie, ci culorile sumbre ale lui noiembrie, de pe dealurile înconjurătoare. Deşi am trecut pe el cât se poate de delicat, unduirile uşoare făcute de barcă se duceau aproape până unde vedeam cu ochii şi dădeau reflecţiilor o înfăţişare dungată. Dar, uitându-mă în depărtare,

vedeam ici şi colo câte o lucire slabă, de parcă s-ar fi adunat acolo câteva din insectele care scăpaseră de geruri sau poate că, suprafaţa fiind atât de netedă, trăda vreun izvor care se ridica din adâncuri. Vâslind uşor spre unul dintre aceste locuri, rămâneam surprins când mă vedeam înconjurat de miriade de bibani mici, lungi de o palmă, de culoare ruginie în apa verde, jucându-se acolo, ridicându-se mereu la suprafaţă şi vălurind-o, lăsând uneori băşici pe ea. Într-o apă atât de transparentă şi aparent fără fund, care reflectă norii, se părea că plutesc prin aer într-un balon, iar înotul lor mă impresiona ca un zbor sau ca o planare, de parcă ar fi fost un stol compact de păsări trecând imediat sub nivelul meu în dreapta sau în stânga, cu toate aripioarele ridicate ca nişte pânze de corăbii. Erau multe asemenea bancuri în lac, părând că îndulcesc perioada scurtă până ce iarna avea să-şi tragă oblonul de gheaţă peste cerul lor larg, făcând uneori suprafaţa să pară mişcată de o briză uşoară sau lovită de câteva picături de ploaie. Când mă apropiam cu nebăgare de seamă şi-i alarmam, izbeau brusc cu cozile, ridicând valuri, ca atunci când cineva ar fi lovit suprafaţa cu o creangă stufoasă, şi-şi căutau imediat refugiu în adâncuri. În cele din urmă începea să sufle vântul, ceaţa se îngroşa şi valurile începeau să alerge, iar bibanii săreau mult mai sus ca mai înainte, ieşind până la jumătate din apă, o sută de puncte negre, de câţiva centimetri lungime, toate odată deasupra apei. Într-un an am văzut chiar până la cinci decembrie unduiri pe suprafaţa apei şi, bănuind că avea să plouă imediat, atmosfera fiind foarte ceţoasă, mă grăbeam să-mi iau locul la vâsle şi să mă îndrept spre casă; ploaia părea deja să se înteţească cu repeziciune, deşi eu nu o simţeam pe faţă, şi mă aşteptam să fiu udat până la piele. Dar pe neaşteptate, unduirile au dispărut, căci erau produse de bibanii pe care vâslele mele îi speriaseră spre adâncuri şi le vedeam

bancurile dispărând ca prin ceaţă; aşa că până la urmă, am avut parte de o după-amiază uscată.

Un bătrân care obişnuia să frecventeze acest lac acum aproape şaizeci de ani, pe când acesta era întunecat din cauza pădurilor din jur, îmi povesteşte că în acele zile îl vedea uneori plin de viaţă, cu raţe şi alte păsări de apă pe el, şi că erau mulţi vulturi în jurul lui. Venea aici la pescuit şi folosea o canoe veche, din buşteni, pe care o găsise pe mal. Era făcută din două trunchiuri de pin alb, scobite şi prinse unul de altul, şi era tăiată drept la capete. Era foarte grosolană, dar au trecut foarte mulţi ani până ce a putrezit şi probabil că s-a scufundat. Nu ştia a cui fusese. Aparţinea lacului. Drept ancoră, îşi făcea o funie din fâşii de coajă de hicori, legate una de alta. Un bătrân olar care trăia lângă lac înainte de Revoluţie i-a spus odată că se găsea la fund un cufăr de fier şi că el îl văzuse. Uneori venea plutind până la mal, dar când te duceai spre el, se întorcea şi dispărea în apele adânci. Mi-a făcut plăcere să aud despre vechea canoe din buşteni, care luase locul uneia indiene, din acelaşi material, dar de o construcţie mai graţioasă, care fusese întâi probabil un copac pe mal şi apoi căzuse parcă în apă pentru a pluti de-a lungul unei generaţii, cea mai potrivită ambarcaţiune pentru lac. Îmi amintesc că atunci când m-am uitat prima oară în aceste adâncuri, se vedeau nedesluşit multe trunchiuri mari zăcând pe fund, care ori fuseseră răsturnate în lac mai înainte, ori lăsate pe gheaţă după ultima tăiere, când lemnul era mai ieftin; dar acum au dispărut în cea mai mare parte.

Când am vâslit pentru prima oară într-o barcă pe Walden, acesta era înconjurat complet cu păduri dese şi înalte de pin şi stejar, iar în unele golfuri, viţa-de-vie se ridicase pe copacii de lângă apă şi forma arcade pe sub care putea trece o barcă. Colinele care îi formează malurile sunt atât de

abrupte şi pădurile de pe ele erau atunci atât de înalte încât, atunci când îl priveai din capătul de apus, avea înfăţişarea unui amfiteatru pentru nu ştiu ce spectacol silvic. Am petrecut multe ore, când eram mai tânăr, plutind pe suprafaţa lui în voia zefirului, după ce îmi duceam barca în mijloc şi mă întindeam pe spate peste bănci, într-o dimineaţă de vară, visând cu ochii deschişi până când eram trezit de barca ce atingea nisipul şi mă ridicam să văd către ce ţărm mă purtase destinul; zile în care lenea era îndeletnicirea cea mai atrăgătoare şi mai productivă. În multe dimineţi mă furişam de acasă, preferând să-mi petrec astfel cea mai bună parte din zi; căci eram bogat, dacă nu în bani, cel puţin în ceasuri însorite şi în zile de vară pe care le iroseam; şi nici nu regret că nu am petrecut mai multe din ele în atelier sau la catedră. Dar de când am părăsit acele maluri, tăietorii de lemne le-au pustiit şi mai mult şi nu se va mai putea rătăci prin poienile pădurii, cu luminişuri din loc în loc, prin care să vezi apa. Muza îmi poate fi iertată dacă o să tacă de acum încolo. Cum te mai poţi aştepta să cânte păsările dacă li s-au tăiat dumbrăvile?

Acum nu mai există trunchiurile copacilor de la fund, nici vechea canoe din buşteni, nici pădurile întunecate din jur, iar sătenii care de abia dacă mai ştiu unde se află, în loc să se ducă la lac să facă baie sau să bea, se grăbesc să-i aducă apa – care ar trebui să fie cel puţin la fel de sacră ca a Gangelui – în sat, printr-o ţeavă, ca să-şi spele blidele cu ea! – să-şi primească Waldenul întorcând un robinet sau scoţând un cep! Diavolescul Cal de Fier, al cărui nechezat asurzitor se aude în tot oraşul, a tulburat Boiling Spring cu copita şi tot el este cel care a strivit şi pădurile de pe malul Waldenului; acel cal troian, cu o mie de oameni în burtă, introdus de grecii mercenari! Unde este viteazul ţării, Moore de la Moore

Hall, care să-l înfrunte la Deep Cut şi să arunce o suliţă răzbunătoare între coastele ciumei negre?

Cu toate astea, dintre toate personajele pe care le-am cunoscut, poate că Waldenul îşi poartă şi-şi păstrează cel mai bine puritatea. Mulţi oameni i-au fost asemuiţi, dar puţini merită această onoare. Deşi tăietorii de lemne i-au dezgolit un mal după altul, iar irlandezii şi-au construit cocioabele lângă el şi drumul de fier i-a încălcat hotarul, iar negustorii de gheaţă l-au smântânit o dată, el însuşi este neschimbat, este aceeaşi apă pe care s-au odihnit ochii mei în tinereţe; toate schimbările sunt în mine. După toate încreţiturile sale nu i-a rămas niciun rid permanent. Este veşnic tânăr şi mă pot opri să văd o rândunică atingându-i faţa ca în vremurile de demult, aparent pentru a ciupi o insectă. M-a frapat iarăşi în astă seară, ca şi cum nu l-aş fi văzut aproape zilnic timp de peste douăzeci de ani. Da, iată Waldenul, acelaşi lac de pădure pe care l-am descoperit cu atâţa ani în urmă; acolo unde iarna trecută a fost tăiată o pădure, alta se înalţă pe malul său cu aceeaşi lăcomie; acelaşi gând se înalţă spre suprafaţă, la fel ca atunci; este aceeaşi bucurie şi fericire lichidă pentru el şi Făuritorul său şi da, poate şi pentru mine. Este, cu siguranţă, opera unui om curajos, în care nu era vreo urmă de viclenie. El a rotunjit această apă cu mâna lui, a adâncit-o şi limpezit-o în gândul său şi prin vrerea lui a dăruit-o Concordului. Pe faţa lui văd că e vizitat de aceeaşi reflexie; şi aproape că poţi spune, Walden, tu eşti?

Nu este vis de-al meu
Să-mpodobesc un gând;
Nu pot să m-apropii de rai sau Dumnezeu
Mai mult decât de sfântul Walden.
Eu sunt malul lui de piatră
Şi briza ce-i mângâie-n vatră;

În căuşul palmei-i ţin
Apa şi nisipul fin,
Ale lui adânci izvoare
Sunt în gândul meu odoare.

Vagoanele nu se opresc niciodată să-l privească; îmi închipui totuşi că mecanicii şi fochiştii şi frânarii, ca şi acei pasageri care au abonamente şi îl văd deseori, sunt oamenii care îl ţin minte. Mecanicul nu uită noaptea, sau firea lui nu uită, că a privit această imagine de seninătate şi puritate cel puţin o dată în timpul zilei. Deşi văzut numai o dată, el îl ajută să spele Strada State şi funinginea locomotivei. Cineva propune ca el să se numească „Lacrima Domnului."

Am spus că Waldenul nu are nicio intrare sau ieşire la vedere, dar este pe de o parte legat indirect şi la distanţă de lacul Flints, care este mai sus, printr-un lanţ de lacuri mici ce vin din regiunea aceea – şi pe de altă parte, direct şi evident cu râul Concord, aflat mai jos, printr-un lanţ asemănător de lacuri prin care ar fi putut să se scurgă în vreo altă eră geologică şi dacă s-ar săpa puţin – ferească Dumnezeu – ar putea fi făcut să curgă pe aici, din nou. Dacă, trăind de atâta vreme atât de retras şi de auster ca un pustnic în codru, a căpătat o puritate atât de minunată, cui nu i-ar părea rău ca apele relativ murdare ale lacului Flints să se amestece cu el sau el să-şi risipească vreodată dulceaţa în valurile Oceanului?

Lacul Flints sau Lacul Nisipos din Lincoln, cel mai mare lac şi mare interioară a noastră, se află cam la un kilometru şi jumătate spre răsărit de Walden. Este mult mai întins – spunându-se că are şaptezeci şi nouă de hectare – şi este mai bogat în peşte; dar este relativ de mică adâncime şi nu prea limpede. O plimbare prin păduri, până la el, era adesea

recreaţia mea. Merita făcută, chiar dacă numai pentru a simţi vântul biciuindu-ţi obrajii în voie, pentru a vedea valurile alergând şi ca să-ţi aminteşti de viaţa marinarilor. Mă duceam toamna acolo la cules de castane, în zile vântoase când fructele cădeau în apă şi-mi erau aduse la picioare; şi într-o zi, pe când mă strecuram pe malul lui stufos, cu stropii proaspeţi umezindu-mi faţa, am dat peste epava în descompunere a unei bărci, cu laturile putrede, distingându-se încă doar o urmă a fundului ei plat printre trestii; totuşi, forma ei era bine definită, de parcă ar fi fost o talpă uriaşă cu nervurile ei. Era o epavă tot atât de impresionantă ca oricare alta pe care ţi-o puteai închipui pe ţărmul mării şi cu o morală la fel de valabilă. Acum a ajuns doar mucegai vegetal ce nu se mai observă pe malul lacului, prin care îşi fac loc papura şi stânjeneii. Admiram adesea semnele valurilor pe fundul nisipos în partea de nord a acestui lac şi care se simţeau tari şi dure sub picioare din cauza presiunii apei, precum şi rogozul care creştea în şir indian, în linii şerpuite, corespunzător acestor semne, un rând în spatele altuia, de parcă ar fi fost răsădit de ape. Tot acolo am găsit, în cantităţi considerabile, şi nişte ghemotoace ciudate, formate aparent din iarbă fină şi rădăcini de papură, probabil de la unu până la zece centimetri în diametru, perfect sferice. Acestea sunt purtate înainte şi înapoi în apa puţin adâncă, pe un fund nisipos, şi sunt uneori aruncate pe mal. Sunt fire de iarbă întărită sau cu puţin nisip la mijloc. La început se spune că s-au format prin acţiunea apei, ca prundişul; totuşi, chiar şi cele mai mici sunt făcute din cele mai aspre materiale, de un centimetru lungime, şi apar numai într-o anumită perioadă a anului. Pe lângă asta, valurile, bănuiesc eu, mai mult distrug decât să construiască un material care a căpătat deja consistenţă. Uscate, ele îşi păstrează forma pentru o perioadă nedefinită.

Lacul Flints! Până aici ajunge sărăcia nomenclaturii noastre. Ce drept avea ţăranul murdar şi netot, a cărui fermă se învecina cu această apă celestă, ale cărei maluri le-a dezgolit fără milă, să-i dea numele său? Vreun scorţos, care iubea mai mult faţa strălucitoare a unui dolar sau cent în care putea să-şi vadă chipul boţit; care considera că şi raţele sălbatice care se aşezau pe el îl prădau; cu degetele ajunse nişte gheare strâmbe şi cornoase din cauza îndelungatei obişnuinţe de a strânge ca o harpie; – aşa că el nu are nume pentru mine. Nu mă duc acolo să-l văd sau să-l aud pe el, cel care nu l-a *văzut* niciodată, care nu s-a îmbăiat niciodată în el, care nu l-a iubit, care nu l-a păzit, nu i-a spus niciodată un cuvânt bun şi nici nu i-a mulţumit lui Dumnezeu că l-a făcut. Mai bine s-ar numi după peştii care înoată în el, păsările sau patrupedele sălbatice care-l frecventează, florile sălbatice care cresc pe malul lui sau după vreun om sau copil sălbatic a cărui istorie se întreţese cu a lui; nu după cel care nu avea niciun alt drept asupra lui decât actul pe care i l-a dat vreun vecin de aceeaşi teapă sau cine ştie ce legislatură – după el, care se gândea numai la valoarea lui în bani, a cărui prezenţă poate că a blestemat întregul mal; care a secătuit pământul din jurul lui şi nu s-ar fi dat în lături de la a usca şi apele din el; căruia îi părea rău că nu este o pajişte cu fân englezesc sau măceşe – şi în ochii căruia nu era nimic care să-l răscumpere; care l-ar fi secat şi l-ar fi vândut pentru mâlul de pe fund. Nu-i învârtea moara, şi pentru el nu era niciun *privilegiu* că-l priveşte. Nu respect munca, nici ferma în care orice are un preţ, a aceluia care ar duce priveliştile, care şi-ar duce şi Dumnezeul la piaţă dacă ar putea căpăta ceva pe el, care se duce la piaţă *pentru* dumnezeul său; pe ogorul căruia nimic nu creşte liber, al cărui lan nu are recolte, ale cărui pajişti nu au flori, ai cărui copaci nu au fructe, ci dolari; care nu iubeşte frumuseţea poamelor sale, ale cărui

fructe nu sunt coapte pentru el decât atunci când se transformă în bani. Daţi-mi sărăcia care se bucură de adevărata bogăţie. Ţăranii sunt respectabili şi interesanţi în măsura în care sunt săraci – ţărani săraci. O fermă model! În care casa se înalţă ca o ciupercă pe o grămadă de gunoi, cu camere pentru oameni, cai, boi şi porci, curăţate şi necurăţate, toate legate unele de altele! Înţesate cu oameni! O mare pată de grăsime cu duhoare de îngrăşăminte şi zer! La un înalt grad de cultivare, fiind îngrăşată cu inimile şi creierii oamenilor! De parcă ar trebui să-ţi cultivi cartofii în cimitir! Aşa arată o fermă model.

Nu, nu; dacă cele mai frumoase calităţi ale peisajului trebuie să se numească după oameni, atunci aceştia să fie numai cei mai nobili şi mai merituoşi. Lacurile noastre să primească nume cel puţin la fel de reale ca Marea lui Icar, unde „malul tot mai răsună de o-ncercare vitejească".

Lacul Goose, de mică întindere, este în drumul meu spre Flints; Fair-Haven, o extindere a râului Concord, despre care se spune că acoperă douăzeci şi opt de hectare, este cam la un kilometru şi jumătate spre sud-vest; şi Lacul Alb, de vreo şaisprezece hectare, este la doi kilometri şi jumătate distanţă de Fair-Haven. Acesta este ţinutul lacurilor mele. Acestea, împreună cu râul Concord, sunt privilegiile mele acvatice zi şi noapte, an de an, ele macină cerealele pe care le duc la ele.

De când tăietorii de lemne, calea ferată şi eu însumi am profanat Waldenul, poate cel mai atrăgător, dacă nu cel mai frumos dintre toate lacurile noastre, bijuteria pădurilor, este Lacul Alb; – un nume sărăcăcios după frecvenţa lui, derivat fie din puritatea remarcabilă a apelor sale, fie din culoarea nisipurilor sale. În acestea şi în alte privinţe este totuşi un geamăn mai mărunt al Waldenului. Ele se aseamănă atât de mult încât ai spune că trebuie să fie legate pe sub

pământ. Are acelaşi mal pietros, şi apele lui sunt de aceeaşi nuanţă. Ca şi pe Walden, în zilele cu vreme sufocantă de arşiţă, privind prin pădure la unele dintre golfurile sale – care nu-s prea adânci, aşa încât reflexia de pe fund le colorează – apele lui sunt albastru-verzui-ceţoase. Mulţi ani după aceea mă duceam acolo cu căruţa să adun nisip ca să fac din el şmirghel, şi-l vizitez mereu şi de atunci încoace. Cineva care îl frecventează propune să se numească Lacul Verde. Poate că s-ar putea numi Lacul Pinului Galben, după următoarea împrejurare. Acum vreo cincisprezece ani puteai să vezi vârful unui pin, de soiul celor numiţi pe aici pini galbeni – deşi ei nu formează o specie distinctă –, ridicându-se deasupra apei, la o mare distanţă de ţărm. Unii chiar presupuneau că lacul se scufundase şi că acesta rămăsese din codrii primitivi care se aflau înainte acolo. Descopăr că nu mai devreme de 1792, într-o „Descriere topografică a oraşului Concord" făcută de către unul dintre concetăţenii săi, în colecţiile societăţii de istorie din Massachusetts, autorul, după ce vorbeşte despre Lacul Walden şi Lacul Alb, adaugă: „În mijlocul celui de-al doilea se poate vedea, când apa este foarte scăzută, un copac care pare să fi crescut în locul în care se află el acum, deşi rădăcinile lui sunt la cincisprezece metri sub nivelul apei; vârful acestui copac este rupt, şi acel loc are vreo treizeci şi cinci de centimetri în diametru." În primăvara lui '49 am vorbit cu omul care locuieşte cel mai aproape de lac, în Sudbury, şi care mi-a spus că el a scos acest copac cu vreo zece-cincisprezece ani în urmă. După cât îşi amintea el, se afla la vreo şaptezeci de metri de mal, unde apa era adâncă de vreo unsprezece-doisprezece metri. Era iarnă, şi dimineaţa scosese gheaţă şi se hotărâse ca după-amiază, cu ajutorul vecinilor, să scoată bătrânul pin galben. Au tăiat un canal prin gheaţă, până la mal, şi l-au tras în toate părţile peste gheaţă, cu boii; dar nu după multă vreme, au descoperit cu

surprindere că era cu trunchiul în sus, cioturile ramurilor îndreptându-se în jos şi cu vârful înfipt bine în fundul nisipos. La capătul cel mare avea aproximativ treizeci de centimetri şi se aşteptau să scoată un trunchi bun de scândură, dar era atât de putred încât nu mai era bun nici de foc. Avea atunci o bucată din el în şopron. Pe trunchi se vedeau urme de topor şi de ciocănitoare. Se credea că s-ar fi putut să fi existat un copac uscat pe mal, care a fost răsturnat până la urmă în lac, şi după ce vârful s-a umflat de apă, trunchiul rămânând uscat şi uşor, a plutit în larg şi s-a scufundat cu vârful în jos. Tatăl lui, în vârstă de optzeci de ani, nu-şi aducea aminte să nu fi fost vreodată acolo. Mai mulţi buşteni destul de mari încă mai pot fi văzuţi zăcând pe fund, unde, din cauza unduirilor suprafeţei, par nişte uriaşi şerpi de apă în mişcare.

Acest lac a fost rareori profanat de vreo barcă, căci nu prea este nimic în el care să-i tenteze pe pescari. În loc de nufărul alb care are nevoie de mâl, sau stânjenelul obişnuit, în apa-i limpede creşte risipit stânjenelul albastru (*Iris versicolor*), ridicându-se din fundul pietros, de jur împrejurul malurilor, unde este vizitat de păsările colibri în iunie, iar atât culoarea frunzelor albăstrui, cât şi a florilor – şi mai ales reflecţiile lor – sunt într-o armonie singulară cu apa albastru-verzuie.

Lacul Alb şi Lacul Walden sunt cristale mari pe suprafaţa pământului, Lacuri ale Luminii. Dacă ar fi îngheţate pe veci şi destul de mici ca să poată fi cuprinse, poate că ar fi duse de sclavi, asemenea pietrelor preţioase, ca să împodobească capetele împăraţilor; dar fiind lichide şi întinse şi destinate nouă şi urmaşilor noştri, pe veci, le dispreţuim şi alergăm după diamantul Kohinoor. Ele sunt prea pure pentru a avea valoare pe piaţă; nu au nicio murdărie. Cu cât sunt

mai frumoase decât viețile noastre, cu cât mai transparente decât firile noastre! N-am aflat niciodată de meschinăria lor. Cu cât sunt mai frumoase decât bazinul de la ușa fermierului, în care înoată rațele sale! Aici vin rațele sălbatice curate. Natura nu are niciun locuitor uman care s-o aprecieze. Păsările, cu penajul și notele lor, sunt în armonie cu florile, dar ce tânăr sau ce fecioară conspiră cu frumusețea luxuriantă a Naturii? Ea înflorește mai mult singură, departe de orașele unde locuiesc ei. Vorbind despre Rai, dezonorați Pământul.

FERMA BAKER

Uneori rătăceam spre dumbrăvile de pini care se înălţau asemenea templelor, sau asemenea flotelor pe mare, cu greement pătrat, ramuri clătinându-se în lumină, atât de moi, de verzi şi de umbroase încât druizii şi-ar fi părăsit stejarii ca să se roage în ele; sau spre pădurea de cedru de dincolo de lacul Flints, unde copacii, acoperiţi cu fructe albastre brumate, înălţându-se tot mai sus, sunt potriviţi să stea în Valhalla, iar ienupărul târâtor să acopere pământul cu covoare pline de fructe; sau spre mlaştinile în care mătreaţa-brazilor atârnă în ghirlande de pini negri şi ciuperci otrăvitoare, mese rotunde ale zeilor mlaştinii acoperă pământul, iar bureţi frumoşi împodobesc cioturile, asemenea fluturilor sau scoicilor, ca nişte melci vegetali; acolo unde cresc măceşul de mlaştină şi cornul, fructele roşii de arţar strălucesc ca nişte ochi de diavoli, răşina îşi croieşte şanţuri şi sfărâmă cele mai tari esenţe în cleştele său; iar fructele laurului îl fac pe privitor să uite de casă, privind la frumuseţea lor, şi este uimit şi tentat de alte fructe sălbatice oprite, fără nume, prea frumoase pentru gustul muritorilor. În loc să vizitez vreun învăţat, mă duceam de multe ori prin împrejurimi la anumiţi copaci de soiuri rare, care se înălţau undeva departe în mijlocul vreunei păşuni, în adâncimile unei păduri sau mlaştini, pe câte un vârf de deal; aşa era mesteacănul negru, din care avem câteva exemplare frumoase, cu o

grosime de peste jumătate de metru; vărul lui, mesteacănul galben, cu haina lui largă, aurie, parfumat ca şi primul; fagul care are un trunchi atât de neted şi e atât de frumos decorat de licheni, perfect în toate amănuntele sale, din care, în afară de exemplare izolate, ştiu numai un pâlc mic de copaci destul de mari rămaşi în oraş, despre care unii presupun că ar fi fost semănaţi de porumbeii care erau odată ademeniţi cu jir pe aici, prin apropiere; merită să vezi scânteind vinele argintii când despici acest lemn; teiul american; carpenul; *Celtis occidentalis* sau ulmul fals, din care aveam doar unul crescut bine; câte un catarg mai înalt al unui pin, al unui paltin sau câte o zadă mai reuşită decât altele, înalţându-se ca o pagodă în mijlocul pădurii; şi aş putea aminti multe altele. Acestea erau altarele pe care le vizitam şi vara şi iarna.

S-a întâmplat odată să stau chiar în apropierea arcului unui curcubeu, care umplea stratul inferior al atmosferei, colorând iarba şi frunzele din jur şi uimindu-mă de parcă m-aş fi uitat într-un cristal colorat. Era un lac de lumină în culorile curcubeului, în care pentru un răstimp am trăit ca un delfin. Dacă ar fi ţinut mai mult, s-ar fi putut să-mi coloreze munca şi viaţa. Când mergeam pe terasamentul căii ferate, mă minunam de nimbul de lumină din jurul umbrei mele şi m-aş fi închipuit cu bucurie unul dintre cei aleşi. Cineva care mi-a făcut o vizită mi-a declarat că umbrele unor irlandezi din faţa lui nu aveau niciun nimb în jur şi că numai băştinaşii se distingeau astfel. Benvenuto Cellini ne spune în memoriile sale că, după un vis sau o viziune îngrozitoare pe care a avut-o în timpul detenţiei sale în castelul San Angelo, o lumină strălucitoare apărea peste umbra capului său, dimineaţa şi seara, fie că era în Italia sau Franţa, şi devenea îndeosebi mai evidentă când iarba era umezită de rouă. Era probabil acelaşi fenomen la care m-am referit eu şi care se

observă în special dimineaţa, dar şi alteori, chiar la lumina lunii. Deşi este constantă, de obicei nu se observă, iar în cazul unei imaginaţii impresionabile, ca a lui Cellini, putea fi o bază suficientă pentru superstiţii. Pe lângă aceasta, el povesteşte că le-a arătat-o numai câtorva oameni. Dar nu sunt oare într-adevăr distinşi cei conştienţi că sunt luaţi în seamă?

Am pornit într-o după-amiază la pescuit spre Fair-Haven, prin pădure, ca să-mi completez raţia redusă de legume. Drumul mă ducea prin „pajiştea plăcută" de lângă ferma Baker, acel loc de retragere pe care l-a cântat de atunci un poet, începând:

„Intrarea e un câmp frumos
Pe care pomi cu mușchi îl lasă
Unui izvor adânc şi răcoros –

A vidrelor viclene casă,
A păstrăvilor de argint
Ce sar în valuri spumegând"*

Mă gândeam să locuiesc acolo înainte de a veni la Walden. Am „agăţat" merele, am sărit peste izvor şi am speriat vidrele şi păstrăvii. Era una dintre acele după-amiezi nedefinit de lungi, în care multe se pot întâmpla, o mare parte a vieţii noastre naturale, deşi, când am pornit eu, se scursese pe jumătate. Pe drum m-a prins o ploaie torenţială care m-a obligat să stau timp de o jumătate de oră sub un pin, îngrămădindu-mi crengi deasupra capului şi ţinându-mi batista drept acoperiş; şi când, în cele din urmă, am aruncat undiţa peste mătasea broaştei, intrând până la mijloc în apă, m-am trezit pe neaşteptate în umbra unui nor, şi tunetul a început

* Toate fragmentele din acest capitol sunt din poemul *Baker Farm* (*Ferma Baker*) de William Ellery Channing. (n. tr.)

să clocotească cu atâta tărie încât nu-mi mai rămânea decât să-l ascult. Zeii trebuie să fie mândri, mă gândeam eu, cu asemenea fulgere despicate, că alungă un sărman pescar nevinovat. Aşa că m-am grăbit să mă adăpostesc în cea mai apropiată colibă, care se afla la vreo opt sute de metri de orice drum, dar cu atât mai aproape de lac şi care era de mult timp nelocuită:

„Şi aici ridică un poet
În anii de demult
O banală colibă din lemn
Ce se pierde-n al vremii tumult"

Aşa istoriseşte Muza. Dar acolo, după cum am descoperit atunci, locuia John Field, un irlandez, cu soţia lui şi mai mulţi copii, de la băiatul cu faţa lată care îşi ajuta tatăl la lucru şi care venise acum alergând lângă el, dinspre mlaştină, ca să scape de ploaie, până la copilul zbârcit, sibilic, cu capul conic, care stătea pe genunchii tatălui său ca în palatele nobililor şi se uita cercetător din casă, din mijlocul umezelii şi foamei, cu privilegiul infantilismului, către străin, neştiind că era ultimul dintr-o familie nobilă, precum şi speranţa şi centrul de atracţie al lumii şi nicidecum ţâncul înfometat al lui John Field. Stăteam acolo împreună, sub acea parte a acoperişului care era mai puţin spartă, în timp ce afară tuna şi ploua cu găleata. Stăteam acolo de multe ori, chiar înainte de a se fi construit corabia care a adus această familie în America. John Field era fără îndoială un om cinstit, harnic, dar nedescurcăreţ; şi soţia lui era şi ea vrednică, dacă gătea atâtea mese succesive în cavităţile acelei impozante sobe; cu o faţă rotundă, unsuroasă şi cu pieptul gol, tot gândindu-se să-şi îmbunatăţească odată situaţia; cu nelipsita cârpă

într-o mână, dar ale cărei efecte nu se vedeau nicăieri. Găinile, care se adăpostiseră şi ele tot aici de ploaie, mergeau ţanţoşe prin cameră ca membri ai familiei, prea umanizate, mă gândeam eu, ca să se frigă bine. Stăteau şi mă priveau în ochi sau mă ciupeau semnificativ de picior. Între timp, gazda îmi spunea povestea lui, cât de greu muncea pe pământul unui ţăran învecinat, săpând o pădure cu hârleţul sau sapa, la un preţ de zece dolari acrul, pe lângă dreptul de folosire a pământului cu îngrăşământ timp de un an, iar fiul, cel cu faţa lată, muncea bucuros alături de tatăl său tot timpul, neştiind ce afacere proastă făcuse. Încercam să-l ajut cu experienţa mea, spunându-i că era unul dintre vecinii mei cei mai apropiaţi şi că eu, care venisem la pescuit aici şi arătam ca un pierde-vară, îmi câştigam existenţa ca dânsul; că trăiam într-o casă strâmtă, luminoasă şi curată, care nu costă mai mult decât suma la care se ridica de obicei chiria lui pentru asemenea dărăpănătură; şi cum, dacă ar fi vrut, putea şi el să-şi construiască un palat al său într-o lună sau două; că eu nu foloseam nici ceai, nici cafea sau unt, nici lapte şi nici carne proaspătă şi astfel nu trebuia nici să muncesc ca să le obţin; şi iarăşi, că nemuncind din greu, nici nu trebuia să mănânc mult şi că hrana nu mă costă mai nimic; dar cum el, dacă începea cu ceai, cafea, unt, lapte şi carne, trebuia să muncească mult ca să le obţină şi, când muncea mult, trebuia să mănânce mult iarăşi, ca să-şi refacă pierderile sistemului şi că astfel toată afacerea era pe cât de lungă, tot atât de lată, că într-adevăr era mai mult lată decât lungă, pentru că el era nemulţumit şi îşi irosea viaţa în acest fel; şi că totuşi el considera un câştig faptul că a venit în America şi că aici puteai obţine ceai şi cafea şi carne în fiecare zi. Dar singura Americă adevărată este ţara în care eşti liber să alegi acel mod de viaţă care îţi dă posibilitatea să te lipseşti de toate astea şi în care statul nu te obligă să susţii sclavia,

războiul şi alte cheltuieli inutile care rezultă direct sau indirect din folosirea acestor lucruri. Căci, în mod intenţionat, îi vorbeam ca şi când ar fi fost filozof sau ar fi dorit să fie. Aş fi bucuros dacă toate pajiştile de pe pământ ar fi lăsate în stare sălbatică, dacă asta ar fi consecinţa faptului că oamenii încep să se mântuiască. Oamenii nu trebuie să studieze istoria pentru a descoperi ce-i mai bun pentru cultura lor. Dar vai, cultura unui irlandez este o întreprindere care trebuie făcută cu un fel de săpăligă morală. I-am spus că, muncind atât de greu la asanarea mlaştinii, avea nevoie de bocanci rezistenţi şi haine groase şi care, cu toate astea, se murdăreau şi se rupeau repede, iar eu purtam încălţăminte uşoară şi haine subţiri, care nu costau nici jumătate cât ale lui, deşi el putea crede că eram îmbrăcat ca un „domn" (ceea ce nu era, de fapt, adevărat) şi că într-o oră sau două, fără muncă, ci ca o recreere, puteam, dacă voiam, să prind peşte cât să-mi ajungă pentru două zile, sau să câştig destui bani ca să mă întreţin o săptămână. Dacă el şi familia lui ar trăi simplu, ar putea să se ducă cu toţii să se distreze vara, culegând afine. John suspina aici din greu, iar femeia lui se uita fix, cu mâinile în şolduri, şi amândoi păreau să se întrebe dacă aveau capital suficient cu care să înceapă o astfel de viaţă sau suficientă aritmetică pentru a se descurca. Şi păreau că plutesc pe lângă calculele noastre şi nu vedeau prea clar cum puteau să intre astfel în port; prin urmare, presupun că vor ataca viaţa cu eroism, în maniera proprie, faţă în faţă, cu dinţii şi cu unghiile, neavând îndemânarea de a-i despica masivele coloane cu nicio daltă, ca s-o analizeze în detaliu; – hotărându-se să se poarte aspru cu ea, de parcă ar pune mâna pe un ciuline. Dar lupţi cu un dezavantaj copleşitor, – trăind, vai ţie, John Field, fără aritmetică şi dând greş.

„Pescuieşti vreodată?“, l-am întrebat eu. „Da, da, prind câte ceva din când în când, dacă mă aflu pe lângă apă; prind bibani frumoşi.” „Ce nadă foloseşti?“ „Prind peştişori cu râme şi apoi momesc bibanii cu ei.“ „Acum mai bine te-ai duce, John”, spuse nevasta, cu faţa strălucitoare şi plină de speranţă; dar John ezita.

Ploaia se oprise, iar curcubeul de deasupra pădurilor, dinspre răsărit, promitea o seară frumoasă; aşa că mi-am luat rămas-bun. Când am ieşit afară, am cerut un vas, sperând să pot arunca o privire în fundul fântânii ca să-mi completez cercetarea împrejurimilor; dar din nefericire acolo sunt vaduri şi nisipuri mişcătoare, iar funia se rupe cu totul, şi găleata nu se mai poate recupera. Între timp a fost ales vasul culinar potrivit, apa a fost aparent distilată şi, după consultări şi întârzieri îndelungi, s-a dat celui însetat – apă care nici nu era lăsată să se răcească, nici să se aşeze. Aceasta este amestecul care întreţine viaţa aici, m-am gândit eu; aşa că, închizând ochii şi înlăturând gunoaiele printr-un curent inferior bine îndreptat, am băut pentru adevărata ospitalitate cea mai intimă înghiţitură pe care am putut-o sorbi. Nu-s greţos în cazuri din acestea, când e vorba de maniere.

Pe când părăseam acoperişul irlandezului după ploaie, îndreptându-mi din nou paşii către lac, graba mea de a prinde o ştiucă, străbătând pajişti izolate, mlaştini şi arături din locuri sălbatice şi părăsite, mi s-a părut pentru un moment banală, mie, celui ce fusese trimis la şcoli şi universităţi; dar alergând pe coasta dealului spre vestul care se înroşea, având curcubeul în spate şi nişte sunete gingaşe de clopoţel aduse la urechile mele prin aerul purificat din nu ştiu ce colţişor, spiritul cel bun părea să-mi spună „Du-te, pescuieşte şi vânează peste tot în fiecare zi – cât mai departe şi cât

mai mult – şi odihneşte-te lângă multe pâraie şi cămine fără teamă. Aminteşte-ţi de Creatorul tău din zilele tinereţii tale. Scoală-te eliberat de griji înainte de zori şi caută aventuri. Să te găsească amiaza lângă alte lacuri, şi noaptea să te prindă oriunde acasă. Nu există câmpii mai întinse decât acestea, nici jocuri mai frumoase decât cele care pot fi jucate aici. Creşti în sălbăticie, după firea ta, ca aceste trestii şi mărăcinişuri care nu vor ajunge niciodată fân englezesc. Lasă tunetul să bubuie; ce dacă ameninţă să strice recolta ţăranilor? Nu acesta este mesajul lui către tine. Adăposteşte-te sub nor când ei aleargă spre căruţe şi şoproane. Câştigarea existenţei să nu-ţi fie o ocupaţie, ci distracţie. Bucură-te de pământ, dar nu fi proprietarul lui. Din lipsă de îndrăzneală şi încredere au ajuns oamenii aşa cum sunt, vânzând şi cumpărând, petrecându-şi viețile ca nişte sclavi. ”

O, Ferma Baker!

„Peisaj al cărui cel mai bogat element
E doar lumina nevinovată a soarelui.”
* *
„Nu vine nimeni să se joace
Pe pajiştea-ţi cu gard de ramuri.”
* *
„Cu niciun om nu ai gâlceavă,
Probleme gândul nu-ţi întunec,
La fel de blândă ca oricând
În simpla-ţi gabardină-mpodobită”
* *
„Veniţi, cei ce iubiţi,
Şi voi care urâţi,
Fii ai porumbelului cel sfânt,

Stăpâni peste acest pământ
Şi spânzuraţi conspiratori
De crengi puternice de arbori!"

Oamenii se întorc cuminţi acasă, noaptea, numai de pe câmpul sau strada alăturată, unde răsună ecoul gospodăriei lor şi unde vieţile lor se ofilesc, pentru că îşi respiră propria suflare; umbrele le ajung dimineaţa şi seara mai departe decât paşii zilnici. Ar trebui să ne întoarcem acasă de departe, din aventuri şi primejdii şi descoperiri în fiecare zi, cu noi experienţe şi caractere.

Înainte de a ajunge la lac, un alt impuls îl scoase afară pe John Field, care se răzgândise între timp, renunţând la desţelenit înaintea acestui amurg. Dar el, sărmanul, doar a speriat câţiva chitici, în vreme ce eu prindeam o tolbă plină şi spunea că ăsta e norocul lui; dar când am schimbat locurile în barcă, s-a schimbat şi norocul. Săracul John Field! – sper să nu citească toate acestea, doar dacă nu cumva asta îl va schimba în bine, – gândindu-se să trăiască în vreun fel ţărănesc, din bătrâni în această nouă ţară primitivă – ca să prindă bibani cu caracudă. Sunt de acord că e o momeală bună uneori. Chiar dacă ar stăpâni cât vede cu ochii, om sărac cum este, născut să fie sărac, cu sărăcia lui irlandeză moştenită sau viaţa lui săracă, de pe vremea bunicii lui Adam, tot nu se va ridica în această lume, nici el, nici urmaşii lui, până când picioarele lor greoaie şi înnămolite nu vor avea *talaria*[*] la călcâie.

*Aripile lui Hermes. (n. tr.)

LEGI SUPERIOARE

În timp ce veneam prin pădure cu legătura de peşti, târând undiţa după mine, fiind deja aproape întuneric, am zărit o marmotă traversând cărarea şi am simţit un fior straniu de plăcere sălbatică, la tentaţia teribilă de a o prinde şi a o devora crudă; nu fiindcă aş fi fost flămând atunci, ci din cauza sălbăticiei pe care o reprezenta. Cu toate acestea, o dată sau de două ori, cât am locuit lângă lac, mă trezeam rătăcind prin pădure, ca un ogar pe jumătate mort de foame, cu o ciudată detaşare, căutând vreun vânat pe care să-l pot înfuleca, şi nimic nu mi-ar fi părut atunci prea sălbatic. Scenele cele mai crude îmi deveniseră inexplicabil de familiare. Descopeream în mine, şi încă mai descopăr, un instinct către o viaţă mai înaltă sau, cum i se spune, *spirituală*, ca cei mai mulţi oameni, şi altul către una de rang primitiv, sălbatic, şi le respect pe amândouă. Iubesc sălbăticia la fel de mult ca şi binele. Sălbăticia şi aventura pescuitului mi-o recomandau şi mai mult. Îmi place uneori să iau viaţa în piept şi să-mi petrec ziua asemenea animalelor. Poate că am datorat acestei îndeletniciri şi vânatului, când eram tânăr, cea mai apropiată cunoaştere a Naturii. Ele ne fac cunoştinţă şi ne reţin într-un decor pe care altminteri, la acea vârstă, l-am cunoaşte foarte puţin. Pescari, vânători, tăietori de lemne şi alţii, petrecându-şi viaţa în câmpii şi păduri, într-un anumit sens ei înşişi parte din Natură, sunt adesea într-o dispoziţie mai

prielnică pentru a o observa, în intervalele slujbelor lor, chiar decât filozofii sau poeții, care o abordează având anumite așteptări. Ei nu-i este teamă să li se dezvăluie. Călătorul prin prerie este în mod firesc vânător, pe cele mai mari râuri din Missouri și Columbia pândar, iar la Cascada Sfintei Marii pescar. Cel care este doar călător învață totul prin intermediari și pe jumătate, rămânând de o autoritate îndoielnică. Ne interesează cel mai mult când știința ne anunță ce știu deja acei oameni, practic și instinctiv, căci numai aceea este adevărata *umanitate* sau relatare a experienței umane.

Greșesc cei care spun că yancheul se bucură de puține distracții fiindcă nu are destule sărbători publice, iar oamenii și copiii nu practică atâtea jocuri ca cei din Anglia, fiindcă aici distracțiile mai primitive, dar mai solitare, ale vânatului, pescuitului și celelalte încă nu au cedat locul celor dintâi. Aproape orice băiat din Noua Anglie, dintre contemporanii mei, ducea pe umăr o pasăre sălbatică între zece și paisprezece ani; iar terenurile lui de vânătoare sau pescuit nu erau limitate de rezervațiile unui nobil englez, ci erau mai nemărginite chiar decât cele ale unui sălbatic. Nu-i de mirare, deci, că nu rămânea mai des să se joace pe tăpșan. Dar încă de pe acum se petrece o schimbare, nu datorită unei umanizări crescânde, ci unei lipse crescânde de vânat, fiindcă vânătorul este poate cel mai bun prieten al animalelor vânate, fără să exceptăm Societatea Umană.

Pe lângă aceasta, când eram la lac, doream uneori, pentru variație, să adaug pește la meniul meu. Pescuiam, de fapt, din același fel de nevoie ca și primii pescari. Orice fel de umanitate aș fi putut invoca împotriva ei, totul rămânea artificial, căci necesitatea avea mai degrabă de-a face cu filozofia decât cu sentimentele mele. Acum vorbesc numai de

pescuit, căci despre vânat demult am început să gândesc altfel şi mi-am vândut arma înainte de a mă duce în pădure. Nu că aş fi mai puţin uman decât alţii, dar nu am observat ca sentimentele să-mi fi fost afectate prea mult. Nu-mi era milă nici de peşti şi nici de râme. Era totul obişnuinţă. Cât despre vânatul păsărilor, pe parcursul ultimilor ani, cât am mai avut puşcă, aveam drept scuză faptul că studiam ornitologia şi căutam numai păsări noi sau rare. Dar mărturisesc că acum sunt înclinat să cred că există un mod mai plăcut de a studia ornitologia decât vânatul. Aceasta necesită o concentrare atât de mare asupra obiceiurilor păsărilor încât, chiar numai din acest motiv, şi tot aş fi dorit să mă lipsesc de puşcă. Şi totuşi, indiferent de obiecţia pusă pe seama umanităţii, sunt obligat să mă îndoiesc că sporturi la fel de bune le vor substitui vreodată pe acestea; iar când nişte prieteni m-au întrebat, îngrijoraţi în privinţa fiilor lor, dacă să-i lase să vâneze, le-am răspuns că da – amintindu-mi că fusese una dintre cele mai bune părţi ale educaţiei mele – *faceţi-i* vânători, deşi mai întâi numai sportivi şi, dacă e posibil, vânători vajnici în cele din urmă, aşa încât să nu găsească vânat suficient de mare pentru ei în această, sau orice altă, sălbăticie vegetală – vânători şi pescari de oameni. Până aici sunt de aceeaşi părere cu călugăriţa lui Chaucer, care

„nu dă un pui de găină pe o poveste
Ce spune că vânătorii n-au fost oameni sfinţi".

Există o perioadă în istoria individului, ca şi în cea a speciei, când vânătorii sunt „oamenii cei mai buni", aşa cum îi numeau indienii Algonquin. Nu putem avea decât milă pentru băiatul care nu a tras niciodată cu arma, el nu este mai uman prin asta, iar educaţia lui a fost jalnic neglijată.

Acesta a fost răspunsul meu referitor la acei tineri înclinaţi către aşa ceva, având încredere că vor depăşi curând acest stagiu. Nicio fiinţă umană care a depăşit vârsta nepăsării copilăreşti nu va ucide intenţionat vreun animal care se hrăneşte ca şi ea. Iepurele încolţit plânge ca un copil. Vă previn, mamelor, că simpatiile mele nu fac totdeauna distincţiile fil-*antropice* obişnuite.

Cel mai adesea, întâlnirea unui tânăr cu pădurea, şi totodată cea mai originală parte a lui, decurge cam aşa. Merge acolo, la început ca vânător şi pescar, până când, în cele din urmă, dacă are în el germenii unei vieţi mai bune, îşi selectează obiectele, ca poet sau naturalist poate, părăsindu-şi puşca şi undiţa. Majoritatea oamenilor sunt încă veşnic tineri în această privinţă. În unele ţări, un vânător nu este o privelişte neobişnuită. Tot aşa, cineva ar putea fi câine bun unui păstor, dar este departe de a fi un Bun Păstor. Am constatat cu surprindere că singura îndeletnicire evidentă, în afară de tăiatul copacilor, al gheţii şi cele similare, care reţinea, din cunoştinţele pe care le-am adunat la lacul Walden, pe vreunul dintre semenii mei pentru o întreagă jumătate de zi, fie ei părinţi sau copii ai oraşului, cu o singură excepţie, era pescuitul. De obicei nu credeau că sunt norocoşi sau că au fost bine plătiţi pentru timpul lor dacă nu prindeau o funie lungă de peşti, deşi aveau tot timpul şansa de a vedea lacul. S-ar putea duce acolo de o mie de ori până să li se scufunde sedimentele pescuitului şi astfel scopurile să le devină pure; dar fără îndoială că un asemenea proces de limpezire ar continua la nesfârşit. Guvernatorul şi consiliul său îşi amintesc vag lacul, fiindcă ei au fost la pescuit acolo, când erau copii, dar acum sunt prea în vârstă şi prea demni pentru a merge la pescuit, aşa că nu-l mai cunosc pentru totdeauna. Şi totuşi, ei se aşteaptă să ajungă în ceruri până la urmă. Dacă

legislatura îl ia în considerație, aceasta este în primul rând pentru a reglementa numărul de cârlige care pot fi folosite acolo; dar nu știu nimic despre cârligul cârligelor cu care să prindă chiar lacul, punând legislatura drept momeală. Astfel, chiar în comunitățile civilizate, omul embrion trece prin stadiul de dezvoltare a „vânătorului".

Am observat în repetate rânduri, în ani din urmă, că nu pot pescui fără să alunec puțin în respectul pentru propria-mi persoană. Am încercat iar și iar. Sunt îndemânatic și, asemenea multor altora, am și un oarecare instinct la pescuit, care reînvie din când în când, dar întodeauna, după ce termin, simt că aș fi făcut mai bine dacă nu pescuiam. Cred că nu greșesc. Este o ușoară sugestie, totuși așa sunt și primele raze ale dimineții. Există, fără îndoială, acest instinct în mine, care aparține treptelor inferioare ale creației, dar pe an ce trece, sunt tot mai puțin pescar, deși fără a câștiga în umanism sau măcar în înțelepciune; în prezent nu mai sunt deloc pescar. Dar știu că dacă ar fi să trăiesc în sălbăticie, aș fi din nou tentat să devin un adevărat pescar și vânător. Și pe lângă aceasta există ceva cu totul murdar în această dietă și în toate cărnurile, iar eu începusem să văd unde începe gospodărirea și de unde vine această strădanie, care costă așa de mult, de a afișa un aspect ordonat și respectabil în fiecare zi, de a păstra casa primitoare și lipsită de duhori și urâțenii. Și aceasta fiindcă mi-am fost propriul măcelar, spălător de vase și bucătar, ca și gentlemanul pentru care serveam masa, și pot vorbi dintr-o experiență neobișnuit de completă. Obiecția practică față de hrana animală a fost, în cazul meu, murdăria ei; și în afară de aceasta, când îmi prindeam, curățam și găteam peștii, mi se părea că nu mă hrănesc îndeajuns. Totul era nesemnificativ și inutil și mai și costa mai mult decât merita. Niște pâine sau câțiva cartofi ar fi ajuns

la fel de bine, cu mai puţin necaz şi mizerie. Asemenea multora dintre contemporanii mei, am folosit arareori, ani la rând, hrană animală, ceai, cafea şi altele, nu atât din cauza vreunor efecte negative pe care le descoperisem în ele, cât fiindcă nu-mi erau suportate de imaginaţie. Repulsia faţă de alimentele animale nu este urmarea experienţei, ci a instinctului. În multe privinţe, apărea mai frumos să trăieşti ieftin şi să te hrăneşti simplu; şi deşi n-am procedat niciodată astfel, am mers destul de mult în această direcţie pentru a-mi satisface imaginaţia. Cred că orice om care s-a interesat vreodată de păstrarea în cea mai bună condiţie a facultăţilor sale superioare sau poetice a fost înclinat în mod deosebit să se abţină de la hrana animală şi de la multe alimente de orice fel. De la Kirby şi Spence descopăr că este un fapt semnificativ, afirmat de entomologi, că „unele insecte în stare perfectă, deşi dotate cu organe de hrănire, nu le folosesc" şi ei afirmă ca „o regulă generală faptul că aproape toate insectele în această stare mănâncă mult mai puţin decât în cea de larvă. Lacoma omidă când se transformă în fluture" ... „şi viermele hrăpăreţ devenit muscă" se mulţumesc cu o picătură-două de miere sau alt lichid dulce. Abdomenul de sub aripile fluturelui încă mai reprezintă larva. Aceasta este îmbucătura care îi tentează soarta lui insectivoră. Gurmandul este un om în stare larvară şi există naţiuni întregi în această stare, naţiuni fără fantezie sau imaginaţie, ale căror abdomene uriaşe le trădează.

E greu să faci rost şi să găteşti un meniu atât de simplu şi de curat încât să nu ofenseze imaginaţia; dar aceasta, cred eu, trebuie hrănită când hrănim trupul; ar trebui să se aşeze amândoi la aceeaşi masă. Şi totuşi, aşa ceva se poate face. Fructele mâncate cu măsură n-ar trebui să ne facă să ne ruşinăm de poftele noastre şi nici să ne întrerupă cele mai

nobile preocupări. Dar pune-ţi un condiment în plus în mâncare, şi acesta te va otrăvi. Nu merită să trăieşti cu un meniu bogat. Cei mai mulţi oameni s-ar simţi ruşinaţi dacă ar fi prinşi pregătind cu propriile lor mâini exact acelaşi prânz, din alimente vegetale sau animale, care le este pregătit zilnic de alţii. Şi totuşi, până toate acestea se vor schimba, nu suntem civilizaţi, iar dacă suntem domni şi doamne, nu mai suntem adevăraţi bărbaţi şi femei. Acest fapt sugerează cu exactitate schimbarea care trebuie făcută. N-ar avea rost să ne întrebăm de ce imaginaţia nu se împacă cu carnea şi grăsimea. Sunt mulţumit că nu o face. Nu este oare acesta un reproş făcut omului, că este un animal carnivor? E adevărat că poate şi chiar trăieşte, în mare măsură, răpunând alte animale; dar aceasta e o metodă nefericită – aşa cum poate afla oricine merge să prindă iepuri în capcane sau să ucidă miei – iar cel care îl va învăţa pe om să se limiteze la un meniu mai nevinovat şi mai hrănitor va fi privit ca binefăcător al speciei. Oricum aş proceda personal, nu am nicio îndoială că renunţarea la consumarea animalelor este o parte din destinul speciei umane, în evoluţia ei spre îmbunătăţire, la fel cum triburile de sălbatici au renunţat la a se mânca unii pe alţii când au venit în contact cu cei mai civilizaţi ca dânşii.

Dacă cineva îşi ascultă cele mai slabe dar şi cele mai constante sugestii ale geniului său, care fără îndoială sunt adevărate, nu vede către ce extreme sau poate către ce nebunie l-ar putea conduce; şi totuşi, în acea direcţie – pe măsură ce devine mai hotărât şi mai credincios – se află drumul său. Cea mai neînsemnată obiecţie, singura pe care o simte un om normal, va prevala, în cele din urmă, asupra argumentelor şi obiceiurilor omenirii. Nimeni nu şi-a urmat vreodată geniul până când acesta l-a înşelat. Deşi rezultatul

ar fi o slăbire trupească, cu toate astea, probabil că nimeni nu poate spune că ar trebui regretate consecinţele, căci ele ar forma o viaţă în conformitate cu principii superioare. Dacă ziua şi noaptea sunt astfel încât le întâmpini cu bucurie, iar viaţa emană o mireasmă ca a florilor sau a plantelor parfumate, este mai elastică, mai înstelată, mai nemuritoare – acesta îţi este succesul. Întreaga natură îţi este ca o felicitare şi, pentru moment, ai motiv să te binecuvântezi. Cele mai mari câştiguri şi valori sunt cel mai departe de a fi apreciate. Ajungem cu uşurinţă să ne îndoim de existenţa lor. Şi le uităm curând. Ele sunt realitatea superioară. Poate că cele mai uimitoare şi mai reale fapte nu se comunică niciodată de către un om altuia. Adevărata recoltă a vieţii mele zilnice este ceva la fel de intangibil şi de nedescris ca şi nuanţele dimineţii sau ale amurgului. Am prins puţin colb de stele, am apucat o bucată din curcubeu.

Totuşi, în ceea ce mă priveşte, n-am fost niciodată neobişnuit de mofturos; când a fost nevoie, puteam să mănânc uneori cu destulă poftă şi câte un şobolan prăjit. Sunt bucuros că am băut apă atâta vreme, din acelaşi motiv pentru care prefer cerul natural în detrimentul raiului opiomanului. Aş rămâne cu plăcere veşnic treaz; şi există nenumărate grade de beţie. Cred că apa este singura băutură pentru un înţelept. Vinul nu este o licoare la fel de nobilă; şi gândiţi-vă la distrugerea tuturor speranţelor unei dimineţi cu o ceaşcă de cafea fierbinte sau ale unei seri cu o cană de ceai! Ah, cât de mult decad când sunt ispitit de ele! Chiar şi muzica poate fi intoxicantă. Astfel de cauze aparent neînsemnate au distrus Grecia şi Roma şi vor distruge Anglia şi America. Dintre toate beţiile, cine nu preferă să fie intoxicat de aerul pe care îl respiră? Cea mai serioasă obiecţie pe care am găsit-o muncilor grele şi îndelungate a fost faptul că mă obligau să mănânc şi să beau foarte mult.

Dar ca să spun adevărul, descopăr în momentul de față că sunt ceva mai puțin pretențios în aceste privințe. Aduc mai puțină religie la masă, nu cer nicio binecuvântare; nu fiindcă sunt mai înțelept decât înainte, ci, sunt obligat să mărturisesc, deoarece oricât de regretabil ar fi aceasta, cu anii am ajuns mai grosolan și mai indiferent. Poate că aceste întrebări sunt contemplate numai în tinerețe, așa cum mulți cred și despre poezie. Practica mea este „nicăieri", opinia mea este aici. Și cu toate acestea, sunt departe de a mă considera unul dintre acei privilegiați la care se referă Veda când spune că „cel ce crede cu adevărat în Ființa Supremă Atotputernică poate mânca tot ce există", adică nu este obligat să se întrebe ce este hrana sa sau cine o gătește; și chiar în cazul lor trebuie să se observe, după cum remarca un comentator hindus, că autorul Vedei limita acest privilegiu la „vremurile de restriște".

Cine nu și-a procurat, uneori, o satisfacție inexprimabilă din hrană atunci când pofta nu avea niciun rol? M-am înfiorat gândindu-mă că datoram o percepție mentală simțului în general nerafinat al gustului, că am fost inspirat prin cerul gurii, că niște fructe de pădure pe care le-am mâncat pe coastă mi-au hrănit spiritul. „Sufletul nefiindu-și propriul stăpân", spune Confucius, „te uiți și nu vezi; asculți și nu auzi; mănânci și nu știi gustul hranei". Cel care distinge adevărata savoare a mâncării nu poate fi niciodată gurmand; cel care nu o distinge nu poate fi altceva. Un puritan se poate îndrepta spre coaja sa de pâine neagră cu tot atâta poftă ca un consilier spre o țestoasă. Nu alimentele care intră în gură distrug omul, ci pofta cu care sunt mâncate. Nici calitatea și nici cantitatea, ci înclinația spre savoarea senzuală; când ceea ce mâncăm nu este un aliment care să ne susțină animalul sau să ne inspire viața spirituală, ci hrană pentru

viermii care ne stăpânesc. Dacă vânătorului îi plac țestoasele, șobolanii de apă și alte asemenea cărnuri sălbatice, rafinata doamnă își permite gustul pentru piftie făcută din picior de viței sau sardine de peste ocean, și sunt amândoi chit. El se duce la iazul său, ea la cutia ei cu provizii. Nedumerirea e cum de pot ei, cum de putem tu și cu mine să ducem această viață murdară de fiare, mâncând și bând.

Întreaga noastră viață este surprinzător de morală. Nu există niciodată vreun armistițiu momentan între virtute și viciu. Bunătatea este singura investiție care nu eșuează niciodată. În muzica harpei care vibrează în jurul lumii, insistența asupra ei este ceea ce ne înfioară. Harpa este vânzătorul ambulant de indulgențe pentru Compania de Asigurări a Universului, recomandându-i legile, iar puțina noastră bunătate este tot impozitul pe care îl plătim. Deși tineretul ajunge în cele din urmă indiferent, legile universului nu sunt indiferente, ci sunt pentru totdeauna de partea celor mai sensibili. Ascultați reproșul în orice zefir, căci e acolo cu siguranță, și nefericit e cel care nu-l aude. Nu putem atinge o coardă sau schimba o pauză, că fermecătoarea morală ne și paralizează. Multe zgomote enervante, ajungând până la mare distanță, sunt auzite ca o muzică, o dulce satiră mândră la adresa nimicniciei vieților noastre.

Suntem conștienți de un animal din noi, care se trezește proporțional cu somnul firii noastre superioare. Este târâtor și senzual și poate că nici nu poate fi alungat în întregime; asemenea viermilor, care chiar când suntem vii și sănătoși tot ne sălășluiesc în corp. Probabil ne putem retrage din fața lui, dar nu-i putem schimba niciodată firea. Mi-e teamă că se și bucură de o sănătate proprie; și că noi ne putem simți bine, fără a fi puri. Mai zilele trecute am găsit maxilarul inferior al unui mistreț, cu dinți albi și sănătoși și cu colți ce

sugerau că există o vigoare şi o sănătate animală diferite de cea spirituală. Această fiinţă a reuşit prin alte mijloace decât cumpătarea şi puritatea. „Acel ceva prin care oamenii diferă de fiare", spune Mencius, „e foarte neînsemnat; turma de rând îl pierde îndată; oamenii superiori îl păstrează cu grijă". Cine ştie la cel fel de viaţă s-ar ajunge dacă am atinge puritatea? Dacă aş auzi de un om atât de înţelept încât să mă înveţe puritatea, m-aş duce să-l caut pe dată. „Stăpânirea pasiunilor şi a simţurilor exterioare ale trupului şi faptele bune sunt declarate de Vede indispensabile pentru apropierea spiritului de Dumnezeu." Şi totuşi, spiritul mai poate încă pătrunde şi controla fiecare membru şi funcţiune a trupului şi să transforme în puritate şi devoţiune ceea ce, în formă, este cea mai brută senzualitate. Energia generativă, care atunci când suntem îngăduitori cu noi înşine ne risipeşte şi ne murdăreşte, când suntem cumpătaţi, ne întăreşte şi inspiră. Castitatea este corola omului; iar cele ce se numesc Geniu, Eroism, Sanctitate etc. nu sunt decât diferitele fructe care îi urmează. Omul curge imediat spre Dumnezeu când canalul purităţii este deschis. Pe rând, puritatea ne inspiră, iar impuritatea ne doboară. Binecuvântat este acela care e sigur că animalul din el moare pe zi ce trece şi fiinţa divină îi ia locul. Poate că nu există nimeni care să nu găsească motiv de ruşine în firea inferioară şi brutală cu care e unit. Mi-e teamă că suntem astfel de zei şi semizei numai ca faunii şi satirii, zeităţile însoţite cu fiarele, creaturi ale poftei si că, într-o oarecare măsură, chiar viaţa este dizgraţia noastră.

„Ferice-acel ce-şi are locul cuvenit
Pe lângă fiare şi un cap despădurit!

* * *

Să folosească ţapul, calul, lupul, orice fiară.
Şi nu-i chiar el măgarul tuturor!
Căci altfel fi-va nu doar turmă de mistreţi
Ci şi toţi demonii care-au cedat atunci
Unei furii nestăpânite, înrăindu-i."*

Senzualitatea este una singură, deşi ia multe forme; puritatea este una singură. Este acelaşi lucru dacă un om mănâncă senzual, bea, coabitează sau doarme senzual. Toate sunt o singură poftă şi-i de ajuns să vedem o persoană făcând oricare dintre aceste lucruri pentru a şti cât de senzuală este. Desfrânatul nici nu poate sta cu decenţă. Când reptila este atacată la o ieşire a vizuinii, se arată la cealaltă. Dacă vrei să fii cast, trebuie să fii cumpătat. Ce este castitatea? Cum să ştie cineva dacă este cast? Nu poate şti. Am auzit de această virtute, dar nu ştim ce este. Vorbim potrivit zvonului pe care l-am auzit. Din eforturi se nasc înţelepciunea şi puritatea; din lene – ignoranţa şi senzualitatea. La cel studios, senzualitatea este o obişnuinţă de lene a minţii. O persoană murdară este oriunde şi oricând leneşă, cineva care stă lângă sobă, deasupra căreia soarele străluceşte istovit, care se odihneşte fără a fi obosită. Dacă vrei să eviţi murdăria şi toate celelalte păcate, munceşte cu tragere de inimă, chiar dacă ai curăţa un grajd. Natura e greu de învins, dar trebuie învinsă. Ce folos oare că eşti creştin, dacă nu eşti mai pur decât un păgân, dacă nu te negi pe tine însuţi, dacă nu eşti mai religios? Cunosc multe sisteme religoase considerate păgâne şi ale căror precepte îl umplu pe cititor de ruşine şi îl incită la noi îndeletniciri, fie ele şi numai practicarea de ritualuri.

---

* Versuri din poemul *To Sir Edward Herbert* (*Lui Sir Edward Herbert*) de John Donne. (n. red)

Ezit să spun aceste lucruri, dar nu o fac din cauza subiectului – nu-mi pasă cât de obscene îmi sunt *cuvintele* – ci fiindcă nu pot vorbi despre ele fără a-mi trăda impuritatea. Discutăm deschis, fără jenă, despre o formă de senzualitate şi păstrăm tăcere asupra alteia. Suntem atât de degradaţi încât nu putem vorbi cu simplitate despre funcţiile necesare ale naturii umane. În perioade timpurii, în unele ţări se vorbea reverenţios despre fiecare funcţiune şi era reglementată de lege. Nimic nu era prea banal pentru legiuitorul hindus, oricât de ofensatoare ar fi pentru gustul modern. El arată cum să se mănânce, bea, coabiteze, elimine excrementele, urina şi celelalte, elevând ceea ce este josnic şi nu se scuză cu făţărnicie numind aceste lucruri fleacuri.

Fiecare om este înălţătorul unui templu, numit trupul său, închinat zeului pe care îl venerează după un stil propriu, şi nu se poate eschiva numai spărgând marmora. Suntem cu toţii sculptori şi pictori, iar materialul nostru e format din sângele, carnea şi oasele noastre. Orice nobleţe începe pe dată să rafineze trăsăturile omului, orice josnicie sau senzualitate – să le îndobitocească.

John Farmer stătea în uşă într-o seară de septembrie, după o zi grea de muncă, cu gândul încă la treabă într-o oarecare măsură. După baie, s-a aşezat să-şi recreeze omul intelectual. Era o seară cam rece şi unii vecini de-ai lui se aşteptau la un îngheţ. Nu-şi urmase prea mult firul gândurilor când auzi pe cineva cântând din fluier şi sunetul acela se armoniza cu dispoziţia lui. Tot se mai gândea la lucru; dar povara acestor gânduri era că, deşi îi treceau mereu prin minte şi se trezea plănuindu-le şi născocindu-le împotriva voinţei lui, totuşi ele îl interesau foarte puţin. Nu erau mai mult decât murdăria mereu dată jos de pe piele. Dar trilurile fluierului ajungeau la urechile lui dintr-o sferă diferită de

cea în care muncea el şi ofereau de lucru anumitor facultăţi care dormitau în el. Ele făceau să dispară pe nesimţite uliţa şi satul şi condiţiile în care trăia el. O voce îi spunea: De ce stai aici şi duci viaţa asta trudnică, când ai posibilitatea unei existenţe strălucite? Aceleaşi stele clipesc şi deasupra altor meleaguri. Dar cum să scapi de această condiţie şi să te duci cu adevărat acolo? Nu se putea gândi decât să practice vreo nouă formulă de austeritate, să-şi lase mintea să-i coboare în trup şi să-l mântuiască, să-l trateze cu respect crescând.

VECINI SĂLBATICI

Uneori aveam un tovarăş de pescuit* care venea la mine prin sat din celălalt capăt al oraşului şi prinderea prânzului era, ca şi consumarea lui, un exerciţiu social.

Pustnicul. Mă întreb ce face lumea acum. N-am auzit nici măcar o lăcustă pe deasupra frumoasei ferigi, în aceste trei ore. Porumbeii au adormit cu toţii în culcuşurile lor – niciun fâlfâit de-al lor. Dar ce a răsunat pe deasupra pădurilor, să fi fost oare cornul de prânz al unui ţăran? Zilierii intră acum în casă, la carnea sărată de vită, la cidru şi mămăliguţă. De ce şi-ar face oamenii atâtea griji? Cel care nu mănâncă n-are nevoie să muncească. Mă întreb cât vor fi culeş. Cine ar trăi acolo unde nimeni nici nu se gândeşte să audă lătratul lui Grivei? Şi, vai! gospodăria – să menţii curate clanţele de la uşă ale diavolului şi să-i speli vasele în ziua asta minunată! Mai bine să nu ai casă. Hai să spunem vreun copac găunos; şi apoi vizitele de dimineaţă şi mesele oferite! Doar bătaia unei ciocănitori. O, roiesc; soarele e prea fierbinte acolo; s-au născut prea avansaţi în viaţă pentru mine. Eu am apă de la izvor şi un codru de pâine neagră pe poliţă. – Ascultă! Aud un foşnet de frunze. O fi oare vreun copoi prost hrănit din sat cedând instinctului urmăririi? Sau porcul rătăcit despre care se spune că ar fi în aceste păduri şi ale cărui urme le-am văzut după ploaie? Vine la pas;

* Poetul din dialogul care urmează este William Ellery Channing. (n. tr.)

oţetarii şi măceşii mei tremură. – Hei, domnule Poet, dumneata eşti? Ce zici despre lume azi?

Poetul. Uită-te la acei nouri; cum mai atârnă! Este cel mai măreţ lucru pe care l-am văzut astăzi. Nu există nimic asemănător în vechile picturi, nimic asemănător în ţări străine – decât atunci când suntem în largul coastei Spaniei. Aceasta este un adevărat cer mediteranean. Mă gândeam că, trebuind să-mi câştig existenţa şi fiindcă nu am mâncat astăzi – aş putea să mă duc la pescuit. Aceasta este adevărata muncă pentru poeţi. E singura meserie pe care am învăţat-o. Hai să mergem.

Pustnicul. Nu pot să rezist. Pâinea neagră mi se termină în curând. Merg îndată cu dumneata bucuros, dar tocmai îmi termin o meditaţie serioasă. Cred că sunt aproape de sfârşit. Lasă-mă singur puţin. Şi ca să nu întârziem, caută nada între timp.

Râme se găsesc cam rar prin părţile astea în care pământul nu a fost niciodată îngrăşat cu gunoi; aproape că au dispărut. Sportul de a săpa momeala este aproape egal cu cel al pescuitului, când foamea nu-ţi e prea mare; şi partea asta ţi-o rezerv astăzi în întregime. Te-aş sfătui să împlânţi hârleţul colo în vale printre aluni, unde vezi sunătoarea unduind. Cred că îţi pot garanta un vierme la fiecare trei brazde pe care le întorci; dacă te uiţi bine printre rădăcinile ierburilor, ca atunci când plivești. Sau, dacă preferi să mergi mai departe, n-ar fi rău, căci am descoperit că momeala bună este direct proporţională cu pătratele distanţelor.

Pustnicul singur. Ia să văd; unde eram? Cred că eram cam în această dispoziţie; lumea se afla cam în acest unghi. Să mă duc în ceruri sau la pescuit? Dacă aş termina curând această meditaţie, mi se va mai oferi vreo ocazie la fel de bună? Eram mai aproape de a atinge esenţa lucrurilor ca

niciodată în viaţă. Mi-e teamă că gândurile nu se vor mai întoarce la mine. Dacă ar folosi la ceva, aş fluiera după ele. Când ne oferă ele ceva, e înţelept oare să spunem „Să mă mai gândesc la asta?" Gândurile mele nu au lăsat nicio urmă şi nu mai pot găsi cărarea. La ce mă gândeam? Era o zi foarte ceţoasă. Am să încerc cele trei propoziţii ale lui Confucius; s-ar putea să-mi aducă iarăşi starea aceea. Nu ştiu dacă a fost deprimare sau un început de extaz. A se reţine – Nu există decât o ocazie de un anumit fel.

Poetul. Ei, pustnicule, e prea devreme? Am găsit treisprezece râme întregi pe lângă altele zdrelite sau prea mici; dar sunt bune şi astea pentru peştii mai mărunţi; nu acoperă cârligul aşa de bine. Viermii aceia de gunoi sunt prea mari; un crap notropis se poate hrăni cu el fără să dea de ac.

Pustnicul. Păi, să mergem. Ne ducem la Concord? Se prinde bine acolo dacă apa nu e prea mare.

De ce oare tocmai obiectele pe care le vedem alcătuiesc o lume? De ce are omul ca vecini numai aceste specii de animale; de parcă numai un şoarece ar fi putut umple această spărtură? Cred că Pilpay & Co. au întrebuinţat cum au putut mai bine animalele, căci toate sunt de povară, într-un anumit sens, făcute să care o anumită parte din gândurile noastre.

Şoarecii care mi-au bântuit casa nu sunt dintre cei obişnuiţi, despre care se spune că au fost aduşi în ţară, ci o specie sălbatică indigenă (*mus leucopus*) care nu se găseşte în sat. Am trimis unul la un naturalist de renume şi l-a interesat foarte mult. Când ridicam casa, unul dintre ei îşi avea cuibul chiar sub ea şi, înainte de a fixa duşumeaua şi de a mătura talaşul, ieşea cu regularitate la prânz şi culegea firimiturile de la picioarele mele. Poate că nu mai văzuse om până atunci; şi curând ajunse destul de familiar şi-mi alerga

peste pantofi sau îmi urca pe haine. Putea să se urce cu uşurinţă pe pereţii camerei prin salturi mici, ca o veveriţă, cu care se asemăna în mişcări. În cele din urmă, când mă rezemam în cot de tejghea într-o zi, mi se urcă pe haine de-a lungul mânecii şi de jur împrejurul hârtiei în care se afla prânzul pe care eu îl ţineam aproape, urmărindu-l şi jucându-mă de-a v-aţi-ascunselea cu el; şi când, până la urmă, m-am oprit cu o bucată de brânză între degete, se apropie şi o roase, stându-mi în palmă, după care îşi curăţă faţa şi lăbuţele, ca o muscă, şi plecă.

Curând, un muscar îşi făcu sălaş sub streaşina mea, iar un prihor se adăposti în pinul care creştea lângă casă. În iunie, potârnichea (*Tetrao umbellus*), care este o pasăre atât de sperioasă, îşi conducea puii prin faţa ferestrelor mele, din codru, din spatele până în faţa casei mele, cotcodăcind şi chemându-i ca o găină şi dovedindu-se, prin toată comportarea ei, o găină a codrilor. Puii se împrăştie imediat la apropierea ta, la un semnal al mamei, ca măturaţi de un vârtej. Şi se aseamănă atât de mult cu frunzele şi crengile uscate încât mulţi trecători au călcat în mijlocul unei familii şi au auzit fâlfâitul mamei zburând, chemările ei îngrijorate şi piuitul lor sau au văzut-o târându-şi aripile pentru a atrage atenţia fără a se bănui prezenţa lor. Părintele se învârte şi se rostogoleşte uneori în faţa ta într-o asemenea deghizare încât nu-ţi poţi da seama, pentru câteva momente, ce soi de fiinţă e. Puii se pitesc tăcuţi, adesea vârându-şi capetele sub câte o frunză, şi ascultă numai de indicaţiile mamei lor date de la distanţă, iar apropierea ta nu-i face să fugă şi să se trădeze. Poţi chiar să calci pe ei sau să te uiţi la ei câteva clipe fără a-i descoperi. I-am ţinut într-o astfel de perioadă pe palma întinsă şi totuşi singura lor grijă, ca fii ascultători ai mamei şi ai instinctului lor, era să se ascundă acolo fără frică

şi fără să tremure. Atât de perfect este acest instinct încât, odată, când i-am aşezat din nou pe frunze, şi unul a căzut întâmplător pe o parte, a fost găsit cu ceilalţi în exact aceeaşi poziţie, la zece minute după aceea. Nu sunt prostuţi ca puii celor mai multe păsări, ci mai bine dezvoltaţi şi mai precoce chiar decât puii de găină. Expresia remarcabil de adultă şi totuşi nevinovată a ochilor lor mari şi senini este foarte memorabilă. În ei pare să se reflecte toată inteligenţa. Ei sugerează nu numai puritatea copilăriei, ci şi o înţelepciune limpezită de experienţă. Un asemenea ochi nu s-a născut odată cu pasărea, ci este de aceeaşi vârstă cu cerul pe care îl reflectă. Pădurile nu mai produc altă nestemată asemănătoare. Călătorul nu priveşte deseori într-un izvor aşa de limpede. Vânătorul neştiutor sau neatent împuşcă adesea mama într-o astfel de perioadă şi lasă puii nevinovaţi să cadă pradă vreunei fiare sau păsări carnivore sau să se amestece treptat cu frunzele veştede cu care se aseamănă atât de mult. Se spune că atunci când eclozează, după ce au fost clociţi de găină, la un semnal de alarmă se împrăştie imediat şi astfel se rătăcesc, fiindcă nu mai aud chemarea mamei care să-i adune iarăşi. Acestea erau găinile şi puii mei.

Este remarcabil cât de multe fiinţe trăiesc sălbatice şi libere, deşi ascunse în pădure, şi totuşi se menţin în vecinătatea oraşelor, de abia bănuite de vânători. Cât de retrasă reuşeşte să trăiască vidra aici! Creşte până la un metru şi douăzeci de centimetri lungime, la fel de mare ca un băieţel şi probabil fără ca măcar vreo făptură omenească să o zărească. Văzusem ratoni mai demult, în pădure, aproape de locul unde îmi este construită acum casa şi poate că încă li se mai aud ţipetele noaptea. De obicei, la amiază mă odihneam o oră-două la umbră, după ce semănam, şi îmi luam prânzul şi citeam puţin lângă un izvor care era sursa unei

mlaştini şi a unui pârâiaş care se scurgea de sub dealul Brister, la vreo opt sute de metri de ogorul meu. Apropierea de el se făcea printr-un şir de văi în pantă, acoperite cu iarbă, înţesate cu pini tineri ce dau într-o pădure mai mare din jurul mlaştinii. Acolo, într-un loc foarte retras şi umbrit, sub un mare pin alb, mai era încă o pajişte curată şi netedă pe care să te aşezi. Am săpat izvorul şi am făcut o fântână cu apă limpede precum cleştarul, de unde puteam scoate o găleată plină fără s-o tulbur şi acolo mă duceam, cu acest scop, aproape în fiecare zi în mijlocul verii, când lacul era mai cald ca oricând. Tot acolo, găina sălbatică îşi ducea puii să răscolească mâlul în căutare de viermi, zburând la numai treizeci de centimetri deasupra lor, de-a lungul malului, în vreme ce ei alergau în grup dedesubt, dar în cele din urmă, zărindu-mă, îşi lăsa puii şi îmi dădea târcoale, din ce în ce mai aproape, până la vreun metru, un metru şi jumătate, prefăcându-se că are o aripă sau un picior rupt ca să-mi atragă atenţia şi să-şi salveze puii care o şi porniseră deja, cu piuituri slabe şi reci, într-un singur şir prin mlaştină, aşa cum îi îndruma ea. Sau auzeam piuitul puilor când nu vedeam pasărea mamă. Tot acolo se aşezau deasupra izvorului turturelele sau zburau din creangă în creangă printre pinii albi şi moi, pe deasupra capului meu, sau veveriţa roşie, coborând pe cea mai apropiată creangă, deosebit de familiară şi curioasă. Nu trebuie decât să stai liniştit o vreme, în vreun loc atrăgător din pădure, pentru ca toţi locuitorii ei să ţi se poată prezenta pe rând.

Am fost martorul unor evenimente de un caracter mai puţin paşnic. Într-o zi, pe când mă duceam la grămada mea de lemne sau, mai degrabă, la grămada mea de cioate, am văzut două furnici uriaşe, una roşie, cealaltă mult mai mare, de peste un centimetru şi jumătate lungime, şi neagră,

luptându-se crunt, una cu alta. Dacă se apucau cumva, nu mai dădeau drumul, ci se luptau şi se împingeau şi se rostogoleau necontenit peste surcele. Uitându-mă mai încolo, am descoperit cu surprindere că surcelele erau acoperite toate cu asemenea combatanţi, că nu era un *duellum*, ci un *bellum*, un război între două specii de furnici, cele roşii luptând împotriva negrelor şi adesea două roşii împotriva uneia negre. Legiunile acestor mirmidoni acopereau toate dealurile şi văile din curte şi pământul era deja presărat cu cele moarte sau pe moarte, atât roşii cât şi negre. A fost singura bătălie pe care am văzut-o vreodată, singurul câmp de bătălie pe care am pus piciorul în toiul luptei; război între naţii; republicanii roşii de o parte şi imperialiştii negri de cealaltă. Şi de fiecare parte erau angajaţi într-o luptă cruntă şi totuşi fără niciun zgomot pe care să-l fi putut auzi, iar soldaţii adevăraţi nu s-au bătut niciodată cu atâta hotărâre. Am urmărit un cuplu care era strâns încleştat în îmbrăţişarea reciprocă, într-o văioagă însorită dintre surcele, acum la amiază, pregatite să lupte până ce apunea soarele sau se stingea viaţa. Luptătorul roşu, mai mic, se încleştase ca o menghină de capul adversarului şi în tot timpul izbiturilor de pe acel câmp, nu înceta niciun moment să roadă lângă rădăcina uneia dintre antenele celuilalt, după ce făcuse deja ca prima să-i cadă; în acest timp, negrul mai puternic îl izbea dintr-o parte în alta şi, după cum am văzut uitându-mă mai de aproape, îl deposedase deja de mai multe membre. Luptau cu mai mare încăpăţânare decât buldogii. Niciunul nu manifesta nici cea mai mică dispoziţie să se retragă. Era evident că strigătul lor de luptă era „învinge sau mori". Între timp, apăru o furnică roşie, singură, pe coasta acestei văi, în mod evident plină de nerv, care fie îşi ucisese adversarul, fie nu luase încă parte la luptă; probabil aşa era, pentru că nu-şi pierduse niciun membru; căreia mama îi poruncise să se

întoarcă sub scut sau pe scut. Sau poate că era vreun Ahile, care îşi alimentase singur furia şi venise acum să-şi răzbune sau să salveze pe al său Patrocle. Văzu această luptă inegală de departe – căci negrii erau aproape de două ori mai mari decât roşii – se apropie în fugă şi se opri în gardă la vreo câţiva centimetri de luptători şi apoi, pândind ocazia, se repezi asupra razboinicului negru şi îşi începu operaţiile la rădăcina piciorului drept din faţă, lăsând duşmanul să aleagă pe oricare dintre membrele sale; şi erau astfel trei uniţi pe viaţă de parcă s-ar fi inventat un nou fel de atracţie care făcea de ruşine toate celelalte încuietori şi cimenturi. Acum, nu m-aş fi mirat să descopăr că aveau fanfarele respective aşezate pe vreo surcică înălţată şi intonând mereu imnurile lor naţionale, ca să-i îmbărbăteze pe cei înceţi şi să-i mângâie pe războinicii muribunzi. Eram şi eu oarecum emoţionat, de parcă ar fi fost oameni. Cu cât te gândeşti mai mult, cu atât îţi pare mai mică diferenţa. Şi cu siguranţă nu există vreo bătălie înscrisă în istoria Concordului, cel puţin, dacă nu chiar şi în istoria Americii, care să suporte pentru o secundă comparaţia cu aceasta, fie în privinţa numărului angajat în ea, fie în cea a patriotismului şi eroismului manifestat. În privinţa numărului şi a carnagiului acesta era Austerlitz sau Dresda! Bătălia Concordului! Doi morţi de partea patrioţilor şi Luther Blanchard rănit! Aici, fiecare furnică era un Buttrick – „Foc! Pentru numele lui Dumnezeu, foc!" Şi mii împărtăşeau soarta lui Davis şi Hosmer. Nu era niciun mercenar aici. Nu mă îndoiesc că se luptau pentru un principiu, la fel ca strămbunii noştri, iar nu pentru a se sustrage unui impozit de trei parale pentru ceaiul lor; şi rezultatele acestei bătălii vor fi cel puţin la fel de importante şi memorabile pentru cei implicaţi ca şi cele ale bătăliei de la Bunker Hill.

Am ridicat surcica pe care se luptau cei trei descrişi mai amănunţit, am dus-o în casă şi am pus-o sub un pahar, pe geam, ca să văd rezultatul. Ţinând o lupă deasupra furnicii roşii menţionate la început, am văzut că, deşi rodea cu asiduitate la un picior din faţă al duşmanului, după ce îi rupsese şi antena rămasă, pieptul îi era tot sfâşiat, expunând organele vitale maxilarelor războinicului negru, al cărui scut era aparent prea gros ca să-l străpungă; şi rubinele întunecate ale ochiilor suferindului străluceau cu o ferocitate pe care numai războiul o putea naşte. Au mai luptat încă jumătate de oră sub pahar şi când m-am uitat din nou, soldatul negru despărţise de trupuri capetele duşmanilor lui, iar capetele încă vii îi atârnau de fiecare parte, ca nişte trofee hidoase la chinga şeii sale, aparent mai încleştate ca oricând şi se străduia, cu mişcări slabe, fiind fără antene şi numai cu o rămăşiţă dintr-un picior şi nu mai ştiu câte alte răni, să scape de ele; ceea ce, în cele din urmă, după încă o jumătate de oră, a reuşit. Am ridicat paharul şi a plecat peste pervazul geamului, în acea stare de invalid. Dacă până la urmă a supravieţuit acelei lupte şi şi-a petrecut restul zilelor în vreun Hôtel des Invalides, nu mai ştiu; dar mă gândeam că strădaniile lui nu vor mai valora prea mult după aceea. N-am mai aflat care parte a fost victorioasă şi nici pretextul războiului; dar m-am simţit tot restul acelei zile ca şi când sentimentele mi-ar fi fost încordate şi pustiite de asistarea la luptă, de ferocitatea şi carnagiul unei bătălii omeneşti în faţa uşii mele.

Kirby şi Spence ne spun că bătăliile furnicilor au fost de multă vreme sărbătorite, şi datele lor înregistrate, deşi menţionează că Huber este singurul autor modern care se pare că le-a fost martor. „Aeneas Sylvius", spun ei „după ce relatează foarte amănunţit una disputată cu multă îndârjire

de o specie mai mare şi una mică pe trunchiul unui păr", adaugă că „această acţiune a avut loc în pontificatul lui Eugenius al IV-lea în prezenţa lui Nicholas Pistoriensis, un eminent jurist, care a relatat întregul istoric al bătăliei cu mare acurateţe". „O încleştare similară între furnici mari şi mici este înregistrată de Olaus Magnus, în care cele mici, fiind victorioase, se spune că au înmormântat trupurile soldaţilor lor, iar pe cele ale duşmanilor lor uriaşi le-au lăsat pradă păsărilor. Acest eveniment s-a petrecut înainte de expulzarea tiranului Christiern al II-lea din Suedia." Bătălia la care am fost eu martor a avut loc sub preşedinţia lui Polk, la cinci ani înainte de promulgarea Decretului pentru Sclavii Fugari, de către Webster.

Mulţi Grivei ai satului, potriviţi numai să gonească o ţestoasă într-o piviniţă, au vânat colţurile ascunse ale pădurilor, fără ştirea stăpânului şi au mirosit fără folos vizuini de vulpoi bătrâni sau găuri de marmote; conduşi probabil de vreo potaie jigărită, care cutreiera în goană pădurea şi mai putea încă inspira o groază firească în locuitorii ei; – acum mult în urma ghidului său, lătrând ca o bovină canină la vreo veveriţă care s-a căţărat spre cercetare într-un copac, îndepărtându-se apoi, aplecând tufişurile cu greutatea lui, imaginându-şi că e pe urmele vreunui membru rătăcit al familiei de jerbile. Am rămas odată surprins la vederea unei pisici care mergea pe malul lacului, căci numai arareori se îndepărtează aşa de mult de casă. Surpriza a fost reciprocă. Cu toate acestea, cea mai domestică pisică, care s-a tolănit pe o cârpă toată viaţa ei, pare foarte familiară în pădure; prin comportarea ei vicleană şi ascunsă se dovedeşte mai la ea acasă aici decât locuitorii obişnuiţi ai codrului. Odată, la cules de fructe, am întâlnit o pisică cu pui în pădure, destul de sălbăticită, iar ei toţi, ca şi mama lor, şi-au încordat

spinările şi scuipau cu răutate spre mine. Cu câţiva ani înainte de a trăi în pădure, la una dintre casele vechi din partea dinspre sat a Lincolnului, era o aşa numită „pisică înaripată" a domnului Gilian Baker. Când m-am dus în vizită să o văd, în iunie 1842, ea plecase la vânat în pădure după cum îi era obiceiul (nu ştiu dacă era femelă sau mascul aşa că folosesc genul cel mai obişnuit); dar stăpâna ei mi-a spus că venise prin apropiere de mai bine de un an, în aprilie „şi că au luat-o până la urma în casă; că era de culoare gri-cenuşiu, cu o pată albă pe gât, picioare albe şi coadă mare, stufoasă, ca de vulpe, că iarna blana i se îndesea şi se turtea pe laturi, formând fâşii de douăzeci şi cinci–treizeci de centimetri lungime şi de şapte lăţime, iar sub bărbie – un fel de manşon, deschis în partea superioară, presat ca fetrul la cea inferioară, iar primăvara aceste adaosuri îi cădeau." Mi-au dat şi mie o pereche din „aripile" pe care încă le mai păstrez. Nu au deloc înfăţişarea unor membrane. Unii credeau că este în parte o veveriţă zburătoare sau vreun alt animal sălbatic, ceea ce nu e cu neputinţă, căci, după naturalişti, hibrizii prolifici au fost produşi prin împerecherea jderului cu pisica de casă. Aceasta ar fi fost pisica potrivită pentru mine, dacă ar fi fost să ţin vreuna, căci de ce nu ar fi pisica poetului înaripată, ca şi calul său?

Toamna, cufundarul (*Colymbus glacialis*) veni ca de obicei să năpârlească şi să se spele în lac, făcând codrii să răsune de râsul lui sălbatic înainte de a mă trezi. La zvonul venirii lui, toţi vânătorii intră în stare de alertă, în caleşti şi pe jos, câte doi sau câte trei, cu armele lustruite, gloanţe conice şi binocluri de vânătoare. Vin foşnind prin pădure, ca frunzele de toamnă, cel puţin zece oameni pentru fiecare cufundar. Unii se opresc de partea de dincoace a lacului, alţii de cealaltă, căci sărmana pasăre nu poate fi omniprezentă;

dacă se scufundă aici, trebuie să iasă afară dincolo. Dar acum se trezește un vânt blând de octombrie, foșnind frunzele și încrețind suprafața apei, așa că niciun cufundar nu poate fi văzut sau auzit, deși dușmanii lui cutreieră lacul cu binoclul și fac pădurile să răsune de împușcăturile lor. Valurile se ridică cu generozitate și izbesc cu furie, ținând partea tuturor păsărilor de apă, iar vânătorii noștri trebuie să bată în retragere spre oraș, magazine și treburi neterminate. Dar de prea multe ori aveau succes. Când mă duceam să iau o găleată de apă, dimineața devreme, vedeam în repetate rânduri această pasăre impunătoare ieșind din golf, la numai câteva zeci de metri de mine. Dacă mă căzneam să-l ajung cu o barcă, să văd cum o să manevreze, se scufunda și dispărea cu totul, așa că nu-l mai descopeream uneori până târziu după-amiaza. Dar eu eram mai bun decât el pe suprafața lacului. De obicei, pleca pe ploaie.

Pe când vâsleam de-a lungul malului de nord, într-o după-amiază de octombrie foarte liniștită, căci mai ales în astfel de zile se stabileau pe lacuri ca puful de păpădie, după ce am cercetat în zadar lacul ca să văd vreun cufundar, deodată unul, plutind dinspre mal către mijlocul lacului, la vreo treizeci de metri în fața mea, dădu drumul râsului său sălbatic și se dădu de gol. L-am urmărit vâslind cu o singură lopată și se scufundă, dar când ieși la suprafață, eram mai aproape de el ca înainte. Se scufundă din nou, dar eu am calculat greșit direcția pe care avea s-o ia și eram la o distanță de o sută cincizeci de metri când ieși din nou la suprafață; căci contribuisem și eu la mărirea intervalului; și râse din nou prelung și tare și cu mai multe motive ca înainte. Manevra cu atâta șiretenie încât nu am putut să ajung la mai puțin de treizeci de metri de el. De fiecare dată când ieșea la suprafață, întorcându-și capul într-o parte și în alta, cerceta cu răceală apa

şi pământul şi părea să-şi aleagă drumul în aşa fel încât să poată ieşi acolo unde era cea mai mare întindere de apă şi la cea mai mare distanţă de barcă. Era surprinzător cât de repede se decidea şi îşi punea hotărârea în aplicare. M-a dus imediat în cea mai lată parte a lacului şi nu mai putea fi scos din ea. Când el se gândea la ceva cu mintea lui, eu mă străduiam să-i ghicesc gândul cu a mea. Era un joc frumos, jucat pe suprafaţa netedă a lacului, de un om împotriva unui cufundar. Pe neaşteptate, piesa adversarului dispare sub nivel, şi problema este de a o plasa pe a ta cât mai aproape de locul unde va apărea a lui. Uneori ieşea pe neştiute de cealaltă parte, după ce trecuse probabil pe sub barcă. Avea atâta aer şi era atât de neobosit încât chiar şi după ce înota oricât de departe, tot se scufunda imediat, din nou; şi atunci, sub suprafaţa netedă, se putea să-şi croiască drum cu repeziciunea unui peşte, fiindcă avea şi timpul şi puterea să viziteze lacul în cea mai adâncă parte a lui. Se spune că s-au prins cufundari în lacurile din New York, la douăzeci şi cinci de metri sub nivelul apei, cu cârlige puse pentru păstrăvi – deşi Waldenul este şi mai adânc. Cât de surprinşi trebuie să fie peştii când văd acest oaspete neobişnuit, din altă sferă, croindu-şi drum printre bancurile lor! Şi totuşi, el părea că-şi cunoaşte calea cu la fel de multă siguranţă sub apă ca şi la suprafaţă şi acolo înota mult mai repede. O dată sau de două ori am văzut o undă în locul unde se apropia de suprafaţă, îşi scotea puţin capul pentru recunoaştere şi se scufunda din nou imediat. Am descoperit că aş fi procedat la fel de bine dacă mă odihneam pe vâsle şi aşteptam să reapară sau mă căzneam să apreciez unde avea să iasă; căci de multe ori, când îmi concentram privirea pe suprafaţa apei într-o direcţie, tresăream brusc auzindu-i în spate râsul de pe altă lume. Dar de ce oare, după ce dovedea atâta şiretenie, se trăda de fiecare dată în momentul în care ieşea afară, prin acel râs

puternic? Nu-l trăda îndeajuns pieptul lui alb? Era, fără îndoială, un cufundar nătâng, gândeam eu. Auzeam de obicei plescăitul apei când ieşea la suprafaţă şi îl descopeream şi aşa. Dar după o oră părea la fel de neobosit ca oricând, se scufunda cu aceeaşi dispoziţie şi înota mai departe decât la început. Era surprinzător să-l vezi cât de calm plutea cu pieptul neciufulit când ieşea la suprafaţă, făcând totul dedesubt, cu lopeţile picioarelor. Cântecul lui obişnuit era acel râs demonic şi totuşi oarecum asemănător cu al unei alte păsări de apă; dar câteodată, după ce mă înşela cel mai bine şi apărea la o mare distanţă, scotea un urlet nepământesc, prelung, poate mai asemănător cu al lupului decât cu al vreunei păsări; ca atunci când o fiară îşi ridică botul spre cer şi urlă deliberat. Acesta era ţipătul cufundarului – poate cel mai sălbatic sunet auzit aici vreodată, făcând pădurile să răsune în lung şi-n lat. Am ajuns la concluzia că râde batjocorindu-mi eforturile şi fiind încrezător în propriile sale resurse. Deşi cerul era de acum acoperit, lacul era atât de neted încât puteam să văd unde spărgea suprafaţa atunci când nu-l auzeam. Pieptul său alb, nemişcarea aerului şi netezimea apelor erau cu toate împotriva lui. În cele din urmă, după ce ieşi la vreo sută cincizeci de metri depărtare, scoase unul dintre acele urlete prelungite, de parcă ar fi implorat zeul cufundarilor să-l ajute, şi imediat veni un vânt dinspre răsărit, care văluri suprafaţa lacului şi umplu toată atmosfera cu o ploaie ceţoasă, iar eu am fost impresionat ca şi când acesta ar fi fost răspunsul la ruga cufundarului, şi zeul lui s-ar fi mâniat pe mine; aşa că l-am părăsit, dispărând în depărtare pe suprafaţa tumultoasă.

Ore în şir, în zilele de toamnă, mă uitam la raţele care străjuiau, se învârteau şi stăpâneau cu şiretenie mijlocul lacului, departe de vânător; trucuri pe care aveau mai puţină

nevoie să le înveţe în golfurile din Louisiana. Când erau obligate să se înalţe, se învârteau uneori, ca nişte puncte negre pe cer, de jur împrejur deasupra lacului, la o înălţime considerabilă, de la care puteau vedea cu uşurinţă celelalte lacuri şi râul; şi când credeam că au plecat acolo de mult, atunci se aşezau printr-un zbor într-un picaj de peste cinci sute de metri pe lacul îndepărtat, rămas liber; dar ce mai găseau în mijlocul Waldenului în afară de siguranţă, asta nu mai ştiu, numai dacă nu cumva le plăcea apa lui din aceleaşi motive ca şi mie.

ÎNCĂLZIREA CASEI

În octombrie, m-am dus la cules de struguri pe pajiştile de lângă râu şi m-am încărcat cu ciorchinii care erau mai preţioşi pentru frumuseţea şi aroma lor decât pentru mâncare. Tot acolo am admirat, deşi n-am cules, nişte fructe comestibile, mici nestemate pufoase, mărgele ale ierbii de pe coastă, rubinii şi roşii, pe care ţăranul le culege cu o greblă urâtă, lăsând pajiştea netedă, mârâind şi măsurându-le fără milă numai cu baniţa şi dolarul, după care vinde prada luncii în Boston sau New York; destinate să fie transformate în *gem* pentru a satisface gusturite iubitorilor de natură de acolo. La fel şi măcelarii, greblează limbile de bizoni din iarba preriilor, fără să se gândească la plantele rupte şi veştejite. Fructul excelent al dracilei mi-a fost şi el hrană, numai pentru ochi; dar am adunat o grămăjoară de mere sălbatice, pentru uscat, pe care proprietarul şi trecătorii nu le observaseră. Când s-au copt castanele, am strâns jumătate de baniţă pentru iarnă. În acea perioadă era foarte frumos să cutreieri pădurile de castani din Lincoln, pe atunci nemărginite – acum îşi dorm somnul lung sub calea ferată –, cu o traistă pe umăr şi cu un baston în mână pentru spart coaja –, căci nu aşteptam totdeauna îngheţul – prin foşnet de frunze şi reproşurile scheunate ale veveriţelor roşii şi ale gaiţelor, ale căror nuci pe jumătate consumate le furam uneori, căci cele pe care le alegeau ele erau cu siguranţă bune. Din când

în când, mă urcam şi scuturam copacii. Ei creşteau şi în spatele casei mele, iar un copac mare, care aproape că o umbrea complet, când era înflorit, părea un buchet ce înmiresma totul împrejur, însă veveriţele şi gaiţele luau majoritatea fructelor din el; acestea din urmă, venind în stoluri dimineaţa devreme şi scoţând nucile din coajă înainte de a cădea. Renunţam la aceşti copaci în favoarea lor şi cutreieram pădurile mai îndepărtate, formate numai din castani. Aceste nuci, atât cât ţineau, erau un bun înlocuitor al pâinii. Probabil ar putea fi găsiţi mulţi alţi înlocuitori. Săpând într-o zi în căutare de râme, am descoperit nişte tuberculi (*Apios tuberosa*), cartoful băştinaşilor, un fel de fruct miraculos, despre care începusem să mă îndoiesc dacă l-am săpat şi mâncat în copilărie, aşa cum am spus, şi dacă nu cumva am visat. Îi văzusem adesea de atunci floarea roşie, catifelată şi creaţă, sprijinită de tulpinile altor plante, fără să fi ştiut că e aceeaşi. Cultivarea aproape că l-a exterminat. Are un gust dulceag, foarte asemănător cu al cartofului bătut de brumă şi eu îl găsesc mai bun fiert decât copt. Acest tubercul mi-a apărut ca o promisiune slabă a Naturii de a-şi creşte copiii şi de a-i hrăni simplu, aici, în vreo epocă viitoare. În zilele acestea ale vitelor îngrăşate şi ale lanurilor vălurite de grâne, această rădăcină umilă, care a fost cândva *totemul* unui trib de indieni, este aproape uitată sau cunoscută numai după lăstarii care înfloresc; dar fie ca Natura sălbatică să domnească iarăşi aici şi poate că firavele şi costisitoarele grâne englezeşti vor dispărea în faţa unei miriade de duşmani şi, fără grija omului, cioara s-ar putea să ducă chiar şi ultima sămânţă de porumb înapoi în marea câmpie de porumb a zeului indian din sud-vest, de unde se spune că a adus-o; dar această gulie, acum aproape exterminată, poate că va reînvia şi va înflori în ciuda îngheţurilor şi a sălbăticiei, se va dovedi indigenă şi-şi va relua vechea importanţă şi

demnitate, ca hrană a tribului de vânători. Vreo Ceres sau vreo Minerva Indiană trebuie să fi fost inventatoarea şi dăruitoarea ei; iar când aici va începe domnia poeziei, frunzele şi salba ei de tuberculi s-ar putea să fie reprezentate în operele noastre de artă.

Deja pe la întâi septembrie am văzut doi-trei arţari îmbrăcaţi în stacojiu de partea cealaltă a lacului, sub locul unde se despărţeau tulpinile albe a trei plopi tremurători, în vârful unui promontoriu, chiar lângă apă. Câte poveşti nu spunea culoarea lor! Şi treptat, de la o săptămână la alta, se dezvăluia personalitatea fiecărui copac şi-şi admira reflexia în oglinda netedă a lacului. În fiecare dimineaţă, custodele acestei galerii înlocuia pe perete câte o pictură nouă, ce se distingea printr-o coloratură mai strălucitoare şi mai armonioasă.

Viespile veneau în octombrie cu miile la locuinţa mea, ca la o reşedinţă de iarnă, şi se aşezau pe partea dinlăuntru a ferestrelor şi pe pereţi, împiedicând uneori oaspeţii să intre. În fiecare dimineaţă, când erau amorţite de frig, aruncam câteva afară, dar nu mă osteneam prea mult să scap de ele; ba chiar mă simţeam flatat că îmi consideră casa un adăpost de râvnit. Nu mă înţepau niciodată prea tare, deşi stăteau în pat cu mine; şi au dispărut treptat în nu ştiu ce ascunzişuri, evitând iarna şi frigul de nedescris.

Ca şi viespile, înainte de a mă duce cu totul la reşedinţa de iarnă în noiembrie, recurgeam de obicei la partea de nord-est a Waldenului, pe care soarele, reflectat de pădurile de pin şi de malul pietros, o făcea vatră a lacului; este mult mai plăcut şi mai bine să fii încălzit de soare, cât se mai poate, decât de un foc artificial. Mă încălzeam astfel la pietrele de chihlimbar încă strălucitoare, pe care toamna, ca un vânător plecat, le lăsase în urmă.

Când am ajuns să-mi clădesc căminul, am studiat zidăria. Cărămizile mele, fiind luate la mâna a doua, trebuiau să fie curăţate cu o mistrie, aşa că am aflat mai multe decât de obicei despre calităţile cărămizilor şi ale mistriilor. Mortarul de pe ele era vechi de cincizeci de ani şi mi s-a spus că încă se mai întărea; însă asta este una dintre acele zicale pe care oamenilor le place să le repete, fie că sunt sau nu adevărate. Astfel de zicale se întăresc ele însele şi se lipesc tot mai tare odată cu vârsta şi ar trebui multe lovituri cu mistria ca să cureţi un bătrân Păcală de ele. Multe dintre satele din Mesopotamia sunt construite din cărămizi la mâna a doua, de foarte bună calitate, obţinute din ruinele Babilonului, iar cimentul de pe ele este probabil şi mai vechi şi mai tare. Oricum ar fi, am fost surprins de rezistenţa deosebită a oţelului care a suportat atâtea lovituri fără să se rupă. Cum cărămizile mele mai fuseseră într-o sobă înainte, deşi n-am văzut numele lui Nabucodonosor pe ele, am adunat cât de multe cărămizi de şemineu am putut găsi, ca să reduc munca şi risipa, şi am umplut spaţiile dintre cărămizile din jurul şemineului cu pietre de pe malul lacului, iar mortarul l-am făcut cu nisip alb din acelaşi loc. Am zăbovit cel mai mult la sobă, ea fiind cea mai vitală parte a casei. Şi într-adevăr, lucram atât de deliberat încât, deşi începusem de la nivelul solului dimineaţa, un rând de cărămizi, ridicat la câţiva centimetri deasupra duşumelei, mi-a servit noaptea drept pernă; totuşi, după câte îmi amintesc, nu mi-a înţepenit gâtul din cauza asta; gâtul înţepenit îl am de demult. Am luat un poet în gazdă vreo două săptămâni, cam în perioada aceea, fapt ce m-a făcut să dorm acolo din lipsă de spaţiu. El şi-a adus propriul cuţit, deşi eu aveam două, şi le curăţam înfingându-le în pământ. Împărţea cu mine munca la gătit. Îmi făcea plăcere să-mi văd lucrul ridicându-se treptat, atât de masiv şi solid, şi reflectam că, dacă avansa încet, era

calculat să dureze mult timp. Căminul este într-o oarecare măsură o structură independentă, sprijinindu-se pe pământ şi ridicându-se prin casă către ceruri, şi chiar după ce arde casa, el tot mai rămâne în picioare uneori, iar importanţa şi independenţa lui sunt evidente. Aceasta se întâmpla către sfârşitul verii. Acum era noiembrie.

Vântul dinspre nord începuse deja să răcească lacul, deşi pentru asta era nevoie de curent neîntrerupt, din cauză că acesta era atât de adânc. Când am început să fac focul, seara, înainte de a-mi tencui casa, coşul trăgea deosebit de bine, din cauza crăpăturilor numeroase dintre scânduri. Am petrecut totuşi câteva seri vesele în acel apartament răcoros şi aerisit, înconjurat de scândurile cenuşii şi grosolane, pline de noduri, şi de căpriori cu coaja pe ei, deasupra capului. Casa nu mi-a mai încântat niciodată aşa de mult ochii după ce a fost tencuită, deşi am fost obligat să mărturisesc că era mai confortabilă. N-ar trebui oare ca fiecare apartament în care trăieşte un om să fie îndeajuns de înalt pentru a crea o oarecare obscuritate deasupra capului, unde umbre pâlpâitoare să se poată juca seara pe căpriori? Aceste forme sunt mai plăcute imaginaţiei şi fanteziei decât frescele sau cele de pe cea mai scumpă mobilă. Acum am început să-mi locuiesc casa pentru prima oară, aş putea spune, când am început s-o folosesc atât pentru căldură, cât şi pentru adăpost. Am găsit două grătare vechi ca să ţină lemnele deasupra vetrei şi îmi plăcea să văd funinginea formându-se pe peretele coşului construit de mine şi înteţeam focul cu mai multe drepturi şi mai multă satisfacţie decât de obicei. Locuinţa mea era mică şi de abia dacă puteam forma un ecou în ea; dar părea mai mare pentru că era un singur apartament şi departe de vecini. Toate atracţiile unei case erau concentrate într-o singură cameră; aceasta era bucătărie,

dormitor, salon, cameră de zi; şi mă bucuram de orice satisfacţie pe care o poate avea un părinte sau un copil, un stăpân sau un servitor, trăind într-o casă. Cato spune că stăpânul familiei (*patremfamilias*) trebuie să aibă în locuinţa lui rustică „*cedlam ollariam, vivariam, dolia multa, uti lubeat caritatem expectare, et rei, et virtuti, et gloriae erit*", adică „o pivniţă de ulei şi multe butoaie cu vin, aşa încât să-i placă să aştepte vremuri grele; aceasta va fi spre avantajul şi virtutea şi gloria lui". Eu aveam în pivniţă un butoiaş cu cartofi, vreo trei kilograme de mazăre cu gărgăriţe, iar pe poliţă puţin orez, un borcan cu melasă şi nişte făină de porumb şi de secară, câte o grămăjoară din fiecare.

Visez uneori la o casă mai mare şi mai populată, înălţându-se într-o epocă de aur, din materiale rezistente, nu o lucrătură în turtă dulce, formată tot dintr-o singură cameră, o sală uriaşă, grosolană, solidă şi primitivă, fără plafon sau tencuială, cu căpriori simpli şi grinzi care să susţină un fel de cer mai puţin înalt deasupra capului – bun ca să nu lase să treacă ploaia şi zăpada; unde stâlpii rege şi regină stau doar să-ţi primească omagiul, după ce te-ai închinat Saturnului îngenuncheat al unei dinastii mai vechi, atunci când ai trecut pragul; o casă ca o peşteră, în care trebuie să ridici o torţă pe vârful unui stâlp, ca să vezi acoperişul; unde câţiva pot dormi pe vatră, câţiva pe pervazul ferestrei şi câţiva pe paturi, unii la un capăt al sălii, alţii la celălalt, iar unii sus, pe căpriori cu păianjenii, dacă le place; o casă în care intri când deschizi uşa de afară, şi ceremonia este gata; unde călătorul obosit se poate spăla, poate mânca, conversa şi dormi; fără să călătorească mai departe; un adăpost la care ai fi bucuros să ajungi pe o noapte furtunoasă, conţinând tot ce este necesar într-o casă şi nimic gospodăresc; în care poţi vedea dintr-o privire toate comorile casei, în care fiecare lucru

atârnă de cuiul lui, pentru ca omul să-l poată folosi; în acelaşi timp bucătărie, cămară, dormitor, magazie şi mansardă; în care să vezi un lucru atât de necesar ca un butoi sau o scară, un lucru la îndemână ca un dulap, să vezi oala fierbând, să aduci omagii focului care îţi găteşte prânzul şi cuptorului care îţi coace pâinea şi în care mobila şi ustensilele necesare să fie principalele ornamente; în care rufele nu sunt scoase afară, focul nu este stins, stăpâna nu se vede şi în care eşti rugat uneori să te muţi de pe trapa din duşumea, când bucătarul vrea să coboare în pivniţă; şi să afli astfel dacă pământul este solid sau gol sub tine, fără să baţi din picior. O casă al cărei interior este la fel de deschis şi la vedere ca un cuib de pasăre şi în care nu poţi să intri pe uşa din faţă şi să ieşi prin cea din spate, fără a vedea pe câţiva dintre locatarii ei; unde a fi musafir înseamnă a te bucura de libertatea casei şi nu a fi exclus cu grijă din şapte optimi ale ei, închis într-o îngrădire anume, spunându-ţi-se să te simţi ca acasă, acolo – în izolare. În zilele noastre, gazda nu te primeşte în căminul *ei*, ci a pus zidarul să construiască unul pentru tine, undeva pe aleea de la intrare, iar ospitalitatea este arta de a te *ţine* la cea mai mare distanţă. Gătitul e la fel de secret ca şi atunci când ar plănui să te otrăvească. Îmi dau seama că am fost în gospodăriile multor oameni şi că aş fi putut fi cu îndreptăţire izgonit, dar nu-mi amintesc să fi fost în casele multor oameni. Aş putea vizita, îmbrăcat în hainele mele vechi, un rege şi o regină care trăiesc simplu, într-o casă ca cea pe care am descris-o, dacă aş trece pe lângă ea; iar retragerea dintr-un palat modern e tot ceea ce mi-aş dori să învăţ, dacă aş fi prins vreodată în vreunul.

S-ar părea că însăşi limba saloanelor noastre şi-ar pierde nervul şi ar degenera cu totul în *palaver*, vieţile noastre s-ar scurge la atâta depărtare de simbolurile ei, iar

metaforele şi tropii ei ar fi în mod necesar atât de bizare, prin vitrine şi servante, ca să spunem aşa; cu alte cuvinte, salonul este prea departe de bucătărie şi de atelier. Chiar prânzul este de obicei numai parabola unui prânz. Ca şi când numai sălbaticul ar locui de ajuns de aproape de Natură şi Adevăr ca să-şi împrumute tropii de la ele. Cum poate învăţatul, care locuieşte în celălalt capăt al teritoriului de nord-vest sau în Insula Omului, să spună ce este rafinat în bucătărie?

Cu toate acestea, doar unul sau doi dintre oaspeţii mei au avut destul curaj să rămână şi să mănânce o budincă improvizată cu mine; dar când vedeau că se apropie acea criză, preferau să bată grăbiţi în retragere, de parcă s-ar fi zguduit casa din fundaţie. Şi totuşi, ea a rezistat la multe asemenea budinci.

N-am tencuit până la vremea îngheţului. Am adus în acest scop nişte nisip mai alb şi mai curat de pe celălalt mal al lacului, cu o barcă – un mijloc de transport care m-ar fi tentat să mă duc şi mult mai departe dacă ar fi fost nevoie. Între timp casa fusese şindriluită de jur împrejur, până la pământ. La şipcuit îmi făcea plăcere să pot bate fiecare cui cu o singură lovitură de ciocan şi mi-am făcut o ambiţie din a trece mortarul din cancioc pe perete, cu repeziciune şi exactitate. Mi-am amintit povestea unui înfumurat care, îmbrăcat în haine elegante, obişnuia să piardă vremea prin sat, dând sfaturi lucrătorilor. Aventurându-se într-o zi să înlocuiască vorbele cu fapte, şi-a suflecat mânecile, a apucat canciocul unui zidar şi după ce şi-a încărcat mistria, fără grijă şi privind satisfăcut la şindriluirea de deasupra capului, îi făcu vânt cu curaj într-acolo; şi imediat, spre profunda lui nedumerire, a primit tot conţinutul ei pe piept. Am admirat din nou economia şi comoditatea tencuielii care opreşte atât de

bine frigul şi se netezeşte frumos şi am aflat diversele riscuri pe care şi le asumă zidarul. Am văzut cu surprindere cât de însetate sunt cărămizile care sugeau toată umezeala din mortar, înainte de a-l netezi, şi câte găleţi de apă îţi trebuie ca să botezi un cămin nou. În iarna precedentă am obţinut o cantitate mică de var, arzând cochilii de *Unio fluviatilis* care se găsesc în râu, numai de dragul experienţei; astfel încât să ştiu de unde provin materialele. Dacă aş fi vrut, puteam să găsesc nişte piatră de var bună, la vreun kilometru şi jumătate-doi mai încolo şi s-o ard singur.

Între timp, lacul prinsese o pojghiţă de gheaţă în colţurile cele mai umbrite şi mai puţin adânci, cu câteva zile sau chiar săptămâni mai înainte de îngheţul general. Prima gheaţă este în mod deosebit interesantă şi perfectă, fiind tare, închisă la culoare şi transparentă, şi oferă cea mai bună posibilitate de a examina fundul, acolo unde lacul este puţin adânc; căci te poţi întinde cât eşti de lung pe gheaţa de numai câţiva centimetri grosime, ca o insectă patinatoare pe suprafaţa apei, şi să studiezi nestingherit fundul care se află la numai şase-şapte centimetri, ca o fotografie în spatele sticlei, iar apa este în mod necesar totdeauna liniştită atunci. Sunt multe dâre în nisip, pe unde s-a mişcat cine ştie ce fiinţă care şi-a şerpuit drumul; cât despre epave, el este presărat cu cochiliile viermilor cadişi făcute din firişoare de cuarţ alb. Poate că ei l-au dungat, căci pe dâre se văd unele dintre cochiliile lor, deşi sunt prea adânci şi largi să le fi făcut ei. Dar de cel mai mare interes este gheaţa însăşi, deşi trebuie să surprinzi cel mai din timp moment pentru a o studia. Dacă o examinezi atent în dimineaţa de după îngheţ, descoperi că cea mai mare parte din bulele care la început păreau că sunt în ea sunt de fapt pe suprafaţa de dedesubt a acesteia şi că tot mai multe se ridică mereu de la fund, câtă vreme

gheaţa este destul de solidă şi închisă la culoare încât să poţi vedea apa prin ea. Aceste bule sunt de un sfert de centimetru până la o treime de centimetru în diametru, foarte curate şi frumoase şi îţi vezi faţa reflectată de ele prin gheaţă. S-ar putea să fie cinci-şase pe centimetru pătrat. De asemenea, în gheaţă se mai formează nişte bule dreptunghiulare pe verticală, cam de un centimetru lungime, conuri ascuţite cu vârful în sus; sau, şi mai adesea, dacă gheaţa e chiar proaspătă, bule sferice mici, una exact deasupra celeilalte, ca un şirag de mărgele. Dar cele din interiorul gheţii nu sunt la fel de numeroase şi evidente ca cele de dedesubt. Aruncam uneori pietre ca să încerc rezistenţa gheţii, iar cele care intrau în ea duceau cu ele aer care forma bule mari şi albe dedesubt. Într-o zi, venind în acelaşi loc după patruzeci şi opt de ore, am descoperit că aceste bule încă mai erau perfecte, deşi se mai formaseră câţiva centimetri de gheaţă, după cum se putea vedea foarte bine după linia de pe marginea unui cub de gheaţă tăiat. Dar cum ultimele două zile fuseseră foarte călduroase, ca într-o vară târzie, gheaţa nu mai era transparentă ca să se vadă culoarea verde a apei şi fundul, ci opacă şi alburie sau cenuşie şi, deşi era de două ori mai groasă, nu cred că era mai rezistentă ca înainte, fiindcă bulele de apă se măriseră mult de la căldură şi se uniseră, pierzându-şi regularitatea; ele nu mai erau una deasupra alteia, ci adesea, ca nişte monede subţiri vărsate dintr-o pungă, încălecându-se una pe alta, sau în fulgi subţiri, ca şi când ar fi umplut nişte crăpături uşoare. Frumuseţea gheţii dispăruse şi era prea târziu ca să mai studiezi fundul. Fiind curios să ştiu ce poziţie ocupau bulele mari în raport cu noua gheaţă, am tăiat un cub care conţinea una de mărime mijlocie şi l-am întors. Gheaţa nouă se formase în jurul şi dedesubtul bulei, aşa că aceasta era cuprinsă între cele două straturi de gheaţă. Ea era în întregime în stratul de jos,

dar lipită şi de cel de sus şi era turtită sau poate uşor lenticulară cu o margine rotunjită, de mai puţin de trei centimetri adâncime, pe zece în diametru; şi am fost surprins să descopăr că, imediat sub bulă, gheaţa era topită cu mare regularitate sub forma unor farfurii cu gura în jos, până la înălţimea de un centimetru şi jumătate în mijloc, lăsând o despărţitură subţire între apă şi bulă, poate de vreo treime de centimetru grosime; şi în multe locuri, bulele mici din această despărţitură ţâşniseră în jos şi poate că nu mai era gheaţă deloc sub bulele cele mai mari, care aveau peste treizeci de centimetri diametru. Am dedus că numărul infinit de bule mărunte pe care le văzusem iniţial pe suprafaţa de jos a gheţii erau acum înconjurate şi ele de gheaţă şi că fiecare, în mod proporţional, a funcţionat ca o lentilă sub gheaţă, topind-o şi stricând-o. Acestea sunt micile pistoale cu aer care fac gheaţa să crape şi să pocnească.

În cele din urmă, iarna s-a instalat cu seriozitate tocmai când terminasem şi eu de tencuit şi vântul a început să urle în jurul casei, deoarece până atunci nu i se permisese să facă aşa ceva. Noapte de noapte veneau rătăcind prin întuneric gâştele, cu ţipete şi fâlfâit de aripi, chiar după ce pământul se acoperise cu zăpadă, unele pentru a poposi pe Walden, iar altele zburând la joasă înălţime pe deasupra pădurii către Fair-Haven, în drum spre Mexic. De mai multe ori, când mă întorceam din sat pe la zece-unsprezece noaptea, auzeam paşii unui stol de gâşte sau raţe pe frunzele uscate din pădure, lângă o gaură în gheaţă din spatele locuinţei mele, unde veniseră să se hrănească, şi apoi măcăitul conducătoarei lor, când îşi luau zborul. În 1845, Waldenul a îngheţat în întregime în noaptea de 22 decembrie, după ce Flints şi celelate lacuri mai puţin adânci îngheţaseră de vreo zece zile sau mai mult; în ‘46 pe 16, în ‘49 cam pe 31 şi în ‘50 cam pe

27 decembrie, în ‘52 pe 5 ianuarie, în ‘53 pe 31 decembrie. Zăpada acoperise deja pământul de la 25 noiembrie, când mă înconjura pe neașteptate cu peisajul ei de iarnă. M-am retras și mai adânc în scoică și mă străduiam să țin un foc bun, atât în casă, cât și în piept. Treburile mele pe afară erau acum strânsul de lemne uscate din pădure, căratul lor în mâini sau pe umeri sau uneori târâtul câte unui pin uscat sub fiecare braț. Un vechi gard de pădure care-și trăise zilele lui bune, mi-a dat de ajuns de lucru. L-am sacrificat pe altarul lui Vulcan, căci îl terminase de slujit pe zeul Terminus. Cu cât devine mai interesantă cina celui care tocmai a ieșit în zăpadă să caute sau, chiar ai putea spune, să fure combustibilul cu care s-o gătească! Pâinea și carnea lui sunt gustoase. Sunt destule crengi și uscături de orice fel în pădurile celor mai multe orașe pentru a întreține multe focuri, dar care în prezent nu încălzesc pe nimeni și chiar, cred unii, împiedică înălțarea tinerilor puieți. Mai era și lemnul de pe lac. În cursul verii descoperisem o plută de trunchiuri de pini necojiți, legați unul de altul de irlandezi, când s-a construit calea ferată. I-am târât în mare parte pe mal. Dupa ce s-au umflat timp de doi ani și au stat afară șase luni, erau foarte buni, deși cam putrezi. Într-o iarnă m-am distrat împingând aceste lemne pe lac aproape jumătate de milă, patinând în spatele lor cu capătul unui trunchi de cinci metri pe umăr și cu celălalt pe gheață; sau legând mai multe trunchiuri laolaltă cu o coajă de mesteacăn și apoi, cu un mesteacăn sau un arin mai lung, care aveau un cârlig la capăt, le târam pe gheață. Deși complet îmbibați cu apă și aproape la fel de grei ca plumbul, nu numai că ardeau foarte mult, dar făceau și un foc extrem de fierbinte; ba chiar credeam că ard mai bine toamna, fiindcă erau umflați de apă de parcă pinul, fiind mărginit de apă, ar fi ars mai mult, ca într-o lampă.

Gilpin, în relatarea lui despre hotarnicii pădurilor în Anglia, spune că „uzurpările celor care încalcă hotarele, ori casele şi gardurile ridicate la marginea pădurii" erau „considerate ca mari inconveniente de către vechea lege a pădurii şi erau sever pedepsite sub numele de *purprestures*, deoarece contribuiau *ad terrorem ferarum – ad nocumentum forestae* etc.", la sperierea vânatului şi stricarea pădurilor. Dar pe mine mă interesa păstrarea vânatului şi a lemnului verde, mai mult decât pe vânători sau pe tăietorii de lemne şi tot atât de mult ca şi când aş fi fost Marele Păzitor însuşi; şi dacă se ardea vreo porţiune, deşi uneori o ardeam chiar eu, din întâmplare, jeleam cu o jale care ţinea mai mult şi era mai de neconsolat decât cea a proprietarilor; ba chiar jeleam când erau tăiaţi de către proprietarii înşişi. Aş vrea ca ţăranii noştri, când taie o pădure, să simtă acea groază pe care o simţeau vechii romani când ajungeau să rărească sau să lase lumina să intre la vreun crâng sfânt (*lucum conlucare*) adică să creadă că este închinat unui zeu. Romanii făceau o jertfă de ispăşire şi se rugau: „Orice zeu sau zeiţă eşti, cel căruia îţi este dedicat acest crâng, fii blând cu mine, familia mea şi copiii mei etc."

Este remarcabil că se mai pune valoare pe lemn chiar în această perioadă şi în această ţară nouă, o valoare mai statornică şi mai răspândită decât cea a aurului. După toate descoperirile şi invenţiile noastre, niciun om nu trece pe lângă o grămadă de lemne. Este la fel de preţioasă pentru noi cum era şi pentru strămoşii noştri saxoni şi normanzi. Dacă ei îşi făceau arcuri din el, noi ne facem paturi de arme. Michaux, cu peste treizeci de ani în urmă, spunea că preţul lemnului de foc în New York şi Philadelphia „aproape că este egal şi uneori depăşeşte pe cel al celui mai bun lemn din Paris, deşi această imensă capitală are nevoie anual de patru sute de

mii de metri cubi şi este înconjurată, până la distanţa de patru sute optzeci de kilometri, de câmpuri cultivate". În acest oraş, preţul lemnului creşte aproape constant, şi singura problemă este cu cât va fi mai ridicat anul acesta decât anul trecut. Mecanicii şi negustorii care vin în pădure fără niciun alt motiv asistă cu siguranţă la licitarea lemnului şi chiar plătesc un preţ bun pentru a strânge după tăietorul de lemne. Sunt mulţi ani de când oamenii au recurs la codru pentru combustibil şi material pentru arte; locuitorul Noii Anglii şi cel al Noii Olande, parizianul şi celtul, fermierul şi Robinhood, Goody Blake şi Harry Gill, în cele mai multe părţi ale lumii prinţul şi ţăranul, savantul şi sălbaticul au încă la fel de multă nevoie de câteva crengi din pădure pentru a se încălzi şi a-şi găti hrana. Nici eu nu m-aş fi descurcat fără ele.

Orice om se uită la grămada lui de lemne cu un fel de afecţiune. Mie îmi plăcea s-o am în faţa ferestrei şi, cu cât erau mai multe surcele, cu atât îmi aminteam mai bine de munca mea plăcută. Aveam un topor vechi la care nu avusese nimeni pretenţie, cu care, din când în când, în zilele de iarnă, de partea însorită a casei, mă antrenam cu cioatele pe care le scosesem din ogorul de fasole. După cum profeţise plugarul meu când am arat, ele mă încălzeau de două ori, o dată când le despicam şi din nou când erau în foc, aşa că niciun combustibil nu ar fi putut da mai multă căldură. Cât despre topor, am fost sfătuit să-l rog pe fierarul din sat să-l „bată"; dar l-am bătut eu şi l-am pus în funcţiune punându-i o pană de hicori. Deşi era cam grosolană, cel puţin se ţinea bine.

Câteva bucăţi de cărbune de pin erau o mare comoară. E interesant să amintesc cât de mult din această hrană pentru foc se ascunde încă în măruntaiele pământului. În anii trecuţi mă dusesem adesea la „prospectat" pe nişte coaste

goale de deal, unde se înălţase mai demult o pădure de pini şi scoteam rădacini carbonizate de conifere. Sunt aproape indestructibile. Cioate vechi de cel puţin treizeci-patruzeci de ani sunt încă sănătoase la mijloc, deşi lemnul verde a devenit cu totul îngrăşământ vegetal, după cum se vede din solzii scoarţei groase, ce formează un cerc la nivelul pământului, la zece-cincisprezece centimetri de miez. Cu toporul şi lopata explorezi această mină şi urmezi depozitul măduvos, galben ca seul de vită, sau ca atunci când ai fi dat peste o vână de aur ascunsă în pământ. Însă, de obicei, aprindeam focul cu frunze uscate din pădure, pe care le strânsesem la adăpost înainte de a veni zăpada. Hicoriul verde, despicat mărunt, e folosit pe post de surcele de foc de către tăietorului de lemne, atunci când campează în pădure. Din când în când, şi eu făceam la fel. Când sătenii aprindeau focurile dincolo de zare, dădeam şi eu de ştire diverşilor locuitori sălbatici ai văii Waldenului, prin firul de fum din hornul meu, că sunt treaz.

Fum zburător, uşoară pasăre icariană,
Topindu-ţi aripile-n zborul vertical,
Herald al zorilor, tăcută ciocârlie,
Rotind peste cătune – cuiburile tale
Sau vis îndepărtat, contur de umbră
Vedenie nocturnă în mantie de nori,
Învălurind un cer de stele-n noapte,
Întunecând lumina soarelui în zori,
Ieşi din acest cămin tămâie, suie
Şi cere zeilor să ierte – această flacără curată.

Lemnul verde de esenţă tare, de abia tăiat, deşi-l foloseam foarte puţin, corespundea scopului meu mai bine decât orice. Uneori lăsam în casă un foc bun când mă duceam

să mă plimb în vreo după-amiază de iarnă; şi când mă întorceam, două sau trei ore mai târziu, el mai era încă viu şi strălucitor. Casa nu-mi era goală, deşi eu eram plecat. Era ca şi când aş fi lăsat un locatar voios în urmă. Trăiam acolo, eu şi focul; şi de obicei, locatarul meu se dovedea demn de încredere. Totuşi, într-o zi, când crăpam lemne, m-am gândit să mă uit înăuntru pe fereastră, să văd dacă nu-mi luase foc casa; a fost singura dată când îmi amintesc să fi fost deosebit de îngrijorat pe acest motiv; aşa că m-am uitat şi am văzut că o scânteie îmi aprinsese patul, iar eu am intrat şi am stins flacăra după ce arsese o bucată de o palmă. Dar casa mea ocupa o poziţie atât de însorită şi la adăpost, iar acoperişul ei era atât de jos, încât îmi puteam permite să las focul să se stingă aproape în fiecare zi de iarnă, pe la prânz.

Cârtiţele s-au adăpostit în pivniţă, rozându-mi o treime din cartofi şi făcându-şi un pat confortabil, chiar acolo, din nişte păr rămas de la tencuit şi din hârtie; căci chiar şi celor mai sălbatice animale le place confortul, ca şi omului, şi supravieţuiesc iernii numai fiindcă sunt atât de atente să şi-l asigure. Nişte prieteni de-ai mei vorbeau de parcă aş fi venit în pădure cu scopul de a îngheţa. Animalul îşi face numai un pat, într-un loc ferit, pe care îl încălzeşte cu trupul lui, dar omul, după ce a descoperit focul, împachetează nişte aer într-un apartament spaţios şi după ce îl încălzeşte, în loc să se îmbrace, face din acesta patul său în care se poate mişca, lipsindu-se de o îmbrăcăminte mai stânjenitoare, ca să menţină un fel de vară în mijlocul iernii şi, prin intermediul geamurilor, să dea drumul chiar şi luminii înăuntru sau, cu o lampă, să prelungească ziua. El merge astfel cu un pas-doi dincolo de instinct şi îşi rezervă puţin timp pentru artele frumoase. Deşi, când eram expus celor mai crunte furtuni timp îndelungat, întregul corp începea să-mi amorţească,

iar când ajungeam la temperatura excelentă a casei mele, îmi recăpătam imediat facultăţile şi îmi prelungeam viaţa. Dar cei cu casele cele mai luxoase nu se prea pot făli în această privinţă şi nici nu-i nevoie să speculăm asupra felului în care s-ar putea să fie distrusă rasa umană în cele din urmă. Ar fi uşor să curmi vieţile cu un vânt ceva mai aspru dinspre nord. O ducem aşa de pe vremea Vinerilor Friguroase şi a Marilor Zăpezi; dar o vineri puţin mai rece sau o zăpadă mai mare ar pune punct existenţei omului pe pământ.

Iarna următoare am folosit, din economie, o sobiţă de gătit, deoarece nu eu eram proprietarul pădurii; dar aceasta nu menţinea focul la fel de bine ca şemineul deschis. Atunci, gătitul nu mai era un proces poetic, ci doar unul chimic. Se va uita în curând, în această epocă a sobelor, că obişnuiam să coacem cartofi în spuză, ca indienii. Soba nu numai că ocupa loc şi umplea casa de mirosuri, dar mai ascundea şi focul şi mă simţeam ca şi când aş fi pierdut un tovarăş. Poţi totdeauna să vezi o figură în foc. Muncitorul, uitându-se seara în el, îşi purifică gândurile de zgura şi gunoaiele acumulate în timpul zilei. Dar eu nu mai puteam să stau şi să mă uit la foc şi cuvintele pătrunzătoare ale unui poet îmi reveneau în minte cu o nouă forţă.

„Nicicând foc lucitor nu-ţi uit
Prietenia scumpă, chip al vieţii.
Doar gândurile-mi mai ţâşneau atât de limpezi!
Doar soarta-mi cobora astfel în noapte!
De ce eşti izgonit din inimă şi cămin
Tu, cel de toţi iubit şi aşteptat?
Îţi era viaţa prea fantastă pentru noi,
Pentru lumina vieţii noastre prea posace?
Raza-ţi strălucitoare a-mpărtăşit mistere

Cu-al nostru suflet? Taine prea-ndrăzneţe?
Acum suntem puternici, siguri, stând
Lâng-un cămin înconjurat de umbre pale,
Unde nimic nu-i trist, nu-i vesel, doar un foc
Ce ne-ncălzeşte trupul – doar atât!
Lângă-ale cărui lemne-ngrămădite
Pot toţi să stea şi să adoarmă
Fără de teamă că vor veni stafii din noaptea
Trecutului să le vorbească-n licăriri de umbre."
(Dna. Hooper)*

* Ellen Sturgis Hooper (1812–1848), poetă mult admirată de către transcendentaliști. (n. tr.)

LOCUITORI DE ODINIOARĂ ȘI OASPEȚI DE IARNĂ

Am rezistat unor nemiloase furtuni de zăpadă şi am petrecut câteva seri de iarnă lângă sobă, în timp ce zăpada se învolbura cu sălbăticie afară, şi chiar ţipătul bufniţei era redus la tăcere. Timp de multe săptămâni n-am întâlnit pe nimeni în plimbările mele, în afară de cei care veneau din când în când să taie lemne şi să le ducă cu săniile în sat. Elementele m-au ajutat totuşi să-mi croiesc o potecă prin cea mai adâncă zăpadă din pădure, căci după ce am trecut o dată prin ea, vântul a suflat frunzele de stejar care s-au oprit în urmele lăsate de mine şi, absorbind razele solare, au topit zăpada, iar astfel nu numai că mi-au făcut o cărare uscată pentru picioare, dar noaptea, şirul lor întunecat îmi era şi călăuză. De dragul societăţii umane am fost obligat să invoc pe foştii locuitori ai acestor păduri. În memoria multor concetăţeni de-ai mei, drumul lângă care se află casa mea răsuna cândva de râsetele şi pălăvrăgeala locuitorilor, iar pădurea care îl mărgineşte era crestată şi punctată, din loc în loc, de micile lor grădini şi locuinţe, deşi pe atunci era mult mai îngustat de păduri decât acum. Îmi amintesc că, în unele locuri, ambele părţi ale unei trăsuri se zgâriau în pini, iar femeile şi copiii care trebuiau să meargă singuri pe jos pe acest drum spre Lincoln o făceau cu teamă şi adesea alergau o bună parte din distanţă. Deşi este în general o legătură

neînsemnată între sate învecinate sau un drum pentru atelajul pădurarului, cândva, prin varietatea lui, îl distra mai mult pe călător decât acum şi i se întipărea pentru mai multă vreme în memorie. Unde acum se întind câmpuri deschise dinspre sat către pădure, atunci trecea printr-o mlaştină cu arţari pe o fundaţie de trunchiuri, ale căror rămăşiţe se mai află, fără îndoială, şi astăzi sub şoseaua plină de praf dinspre ferma Stratten, acum azil de săraci, către dealul Brister.

La răsărit de plantaţia mea de fasole, peste drum, trăia Cato Ingraham, sclav al lui Duncan Ingraham, moşier, domn al satului Concord, care i-a construit sclavului său o casă şi l-a lăsat să trăiască în codrii Walden; Cato, nu Uticensis, ci Concordiensis. Unii spun că era un negru din Guinea. Sunt câţiva care îşi amintesc de peticul lui de pământ dintre nucii pe care i-a lăsat să crească până când avea să fie bătrân şi va avea nevoie de ei; dar până la urmă, i-a luat un speculant mai tânăr şi mai alb.

Totuşi, şi el ocupă o casă la fel de mică în prezent. Intrarea pivniţei lui Cato, pe jumătate dărâmată, se mai păstrează încă, deşi puţini o ştiu, deoarece e ascunsă de privirile călătorului, după un şir de pini. Acum e plină de sumac neted (*Rhus glabra*) şi una dintre cele mai vechi specii de splinuţă (*Solidago stricta*) creşte acolo, din belşug.

Aici, chiar la colţul ogorului meu, mai aproape de oraş, Zilpha, o femeie de culoare, îşi avea căsuţa în care torcea inul pentru orăşeni, făcând codrii Waldenului să răsune de cântecul ei ascuţit, căci avea o voce puternică şi frumoasă. Până la urmă, în timpul războiului din 1812, soldaţii englezi, prizonieri eliberaţi condiţionat, i-au dat foc casei iar câinele, pisica şi găinile ei au ars în ea cu totul. Ducea o viaţă grea şi oarecum inumană. Un vechi vizitator al acestor păduri îşi aminteşte că, trecând pe lângă casa ei într-o amiază,

a auzit-o bolborosind deasupra oalei în clocot – „Sunteți toate niște ciolane, ciolane!" Eu am văzut cărămizi prin pădu-ricea de stejari de acolo.

Pe drum, mai la vale, înspre dreapta, pe dealul Brister, trăia Brister Freeman, un negru descurcăreț, cândva sclav al moșierului Cummings – acolo unde se mai află încă merii plantați și îngrijiți de Brister; acum sunt pomi mari și bă-trâni, dar fructele lor mi se par tot sălbatice și acre la gust. Nu demult i-am citit epitaful în vechiul cimitir din Lincoln, puțin aplecat, lângă mormintele neînsemnate ale unor gre-nadieri britanici care au căzut în retragerea din Concord – și unde este numit „Sippio Brister" – Scipio Africanul avea o titulatură după care era cunoscut, „un bărbat de culoare", ca și când ar fi fost decolorat. Menționa, de asemenea, printr-o accentuare frapantă, data morții care nu era decât o cale indirectă de a mă informa că a trăit cândva. Cu el locuia Fenda, ospitaliera lui nevastă care prezicea viitorul, dar într-un mod plăcut – mare, rotundă și neagră, mai neagră decât orice alt copil al nopții, o sferă atât de neagră cum nu a mai apărut deasupra Concordului până atunci sau după.

Și mai spre poalele dealului, pe partea stângă, pe ve-chiul drum de pădure, sunt urme ale unei așezări a familiei Stratton, a cărei grădină acoperea cândva toată coasta dea-lului Brister, dar care a fost demult năpădită de pini, în afară de câteva cioate rămase, care prin rădăcinile lor bătrâne mai constituie încă rezerva pentru mulți pomi bogați din sat.

Și mai spre oraș, dai de locul lui Breed, de cealaltă parte a drumului, chiar în marginea pădurii; un pământ vestit pentru năzbâtiile unui diavol, fără nume precis în vechea mitologie, care a jucat un rol predominant și uluitor în viața Noii Anglii și care merită la fel de mult ca oricare alt perso-naj mitologic să i se scrie într-o zi biografia; care apare

prima oară sub înfăţişarea unui prieten sau slujitor, după care jefuieşte şi ucide întreaga familie; – Rom din Noua Anglie. Dar istoria nu trebuie să spună încă tragediile petrecute aici; să lăsăm să intervină într-o oarecare măsură timpul pentru a le potoli şi a le împrumuta o nuanţă azurie. Aici se va fi aflat cândva, spune o tradiţie foarte nedefinită şi dubioasă, o tavernă; acelaşi izvor care potolea setea călătorului şi-i împrospăta murgul. Cândva, aici oamenii se salutau unul pe altul, ascultau şi spuneau noutăţile şi-şi vedeau iarăşi de drum.

Căsuţa lui Breed încă mai era în picioare acum vreo zece ani, deşi era de mult nelocuită. Era cam cât a mea de mare. I-au dat foc nişte băieţi neastâmpăraţi, într-o noapte de alegeri, dacă nu cumva mă înşel. Locuiam pe atunci la marginea satului şi tocmai mă lăsasem cuprins de Gondibertul* lui d'Avenant în acea iarnă în care m-am luptat cu o letargie – pe care, fiindcă veni vorba, n-am ştiut niciodată dacă s-o consider moştenită din familie, căci am un unchi care adoarme bărbierindu-se şi e obligat să se ducă să rupă mugurii la cartofi într-o pivniţă duminica, pentru a rămâne treaz ca să poată ţine sărbătoarea, ori s-o consider urmarea încercării mele de a citi culegerea de poezii engleze a lui Chalmers** fără a sări vreo pagină. Îi întreceau fără îndoială pe Nervii***. Tocmai îmi rezemasem capul pe ea când am auzit sunetul clopotului de alarmă şi pompierii îndreptându-se în mare grabă încolo, conduşi de o ceată dezordonată de bărbaţi şi copii, eu fiind printre primii, căci sărisem peste pâ-

* Poem epic neterminat al dramaturgului şi poetului englez William D'Avenant (1606–1668). (n. tr.)

** *Alexander Chalmers, Works of the English Poets, from Chaucer to Cowper (Operele poeţilor englezi de la Chaucer până la Cooper), antologie apărută în 1910 la Londra.* (n. tr.)

*** Trib nord-european înfrânt de Caesar în anul 57 î.Hr. (n. tr.)

râu. Credeam că este mult înspre sud, dincolo de pădure – noi care am mai fost la incendii până atunci – hambar, magazin sau locuință, sau toate deodată. „E hambarul Baker", striga unul. „E casa Codman", informa altul. Și atunci, alte scântei se ridicară deasupra pădurii, ca și când s-ar fi prăbușit acoperișul și am strigat cu toții „Salvați Concordul!" Căruțele treceau în mare viteză pe lângă noi, scârțâind sub greutatea încărcăturii; ducând, probabil, printre altele și pe agentul Companiei de Asigurări, care era obligat să meargă oricât de departe; din când în când, clopotul pompei răsuna în spate, mai rar și mai sigur; iar la urmă de tot, după cum se șușotea, veneau cei care au aprins focul și au dat alarma. Și o țineam așa înainte, ca niște adevărați idealiști, refuzând dovezile simțurilor noastre până ce, la un cot de drum, am auzit trăsnetul și chiar am simțit dogoarea focului dincolo de perete și am înțeles, vai! că am ajuns. Însăși vecinătatea focului ne potoli ardoarea. La început ne-am gândit să aruncăm puțină apă pe el, am hotărât apoi să-l lăsăm să ardă, fiind atât de avansat și lipsit de importanță. Așa că am rămas în picioare în jurul pompei, ne înghionteam unul pe altul, ne exprimam sentimentele cu voce tare sau, mai pe șoptite, ne refeream la marile conflagrații la care asistase lumea, inclusiv dugheana lui Bascom, iar pentru noi înșine, ne gândeam că tocmai ajunsesem la timp cu „mașina" noastră, cu un rezervor plin cu apă pe care l-am fi putut transforma în acel amenințător și ultim potop. Până la urmă, ne-am retras fără a face niciun rău – ne-am întors la somn și la Gondibert. Cât despre Gondibert, aș omite acel pasaj din prefață, despre înțelepciunea care ar fi praful de pușcă al sufletului – „căci cea mai mare parte a lumii e străină de înțelepciune, așa cum sunt indienii de praful de pușcă".

S-a întâmplat să trec peste acele câmpuri în noaptea următoare, cam pe la aceeași oră și auzind un geamăt

înăbuşit în acest loc, m-am apropiat în întuneric şi am descoperit pe ultimul supravieţuitor al familiei de care ştiam, moştenitor atât al virtuţilor, cât şi al viciilor ei, singurul afectat de acest incendiu, zăcând cu faţa în jos şi uitându-se pe deasupra peretelui pivniţei la cenuşa încă mocnind şi murmurând, ca de obicei, de unul singur. Lucrase pe câmp, departe de casă toată ziua şi-şi împrospătase primele momente pe care le putea numi ale sale, vizitând casa părinţilor şi a tinereţii sale. Se uita în pivniţă din toate părţile şi unghiurile pe rând, întinzându-se pe pământ, de parcă s-ar fi găsit acolo vreo comoară de care îşi aducea aminte, ascunsă între pietre, dar unde, de fapt, nu era nimic în afară de o grămadă de cărămizi şi scrum. Nemaifiind casa, se uita la ce rămăsese. Era mângâiat de compătimirea pe care o implica simpla mea prezenţă şi îmi arăta, atât cât îi permitea întunericul, unde fusese astupată fântâna; care, slavă Domnului, n-a putut fi arsă; şi a bâjbâit mult pe lângă pereţi ca să găsească grindeiul pe care îl tăiase şi-l montase tatăl său, încercând să pipăie cârligul de fier cu scoaba de care fusese legată o greutate la un capăt – singurul lucru de care se mai putea agăţa acum – pentru a mă convinge ca nu era un fleac ca oricare altul. L-am pipăit şi-l mai zăresc încă, aproape zilnic, în plimbările mele fiindcă de el atârnă istoria unei familii.

Tot pe stânga, unde se văd tufele de liliac şi fântâna de lângă zid, acum în câmp deschis, trăiau Nutting şi Le Grosse. Dar să ne întoarcem către Lincoln.

Mai adânc în pădure decât toate astea, unde drumul se apropie cel mai mult de lac, se instalase Wyman olarul, care aproviziona orăşenii cu vase de pământ şi care şi-a lăsat descendenţii să-i urmeze meşteşugul. Nu erau bogaţi în bunuri lumeşti, ţinând pământul prin suferinţă, cât au trăit; şi în zadar venea la ei perceptorul ca să adune impozitele şi

lipea o foaie de sechestrare, doar de dragul formalității, după cum am citit apoi în rapoartele lui, nefiind acolo nimic de luat. Într-o zi, către mijlocul verii, când eram la prășit, un om care ducea o încărcătură de oale la piață și-a oprit calul lângă ogorul meu și s-a interesat de Wyman junior. Demult, cumpărase de la el o roată a olarului și voia să știe ce s-a mai întâmplat cu el. Eu citisem în Scriptură despre lutul și roata olarului, dar nu m-am gândit niciodată că oalele pe care le folosim nu erau cele care ni s-au păstrat de atunci, sau că nu crescuseră undeva pe tulpini, ca dovlecii, și m-am bucurat să aud că o artă atât de argiloasă se mai practică nu departe de mine.

Ultimul locuitor al acestor păduri, înaintea mea, fusese un irlandez, Hugh Quoil (dacă-i voi fi scris bine numele), care ocupa locuința lui Wyman – era numit Colonelul Quoil. Se spunea că ar fi luptat la Waterloo. Dacă ar fi trăit, l-aș fi făcut să-și repete războaiele. Meșteșugul lui era acela de a săpa canale. Napoleon a plecat pe Sfânta Elena, Quoil a venit în codrii Waldenului. Tot ce știu despre el este tragic. Era un om manierat, ca unul care văzuse lumea și era capabil de mai multă vorbărie politicoasă decât puteai tu să asculți. Purta palton în miezul verii, fiind afectat de *delirium tremens*, iar fața lui era de un roșu aprins. A murit pe drum, la poalele dealului Brister, puțin după ce am venit eu în pădure, așa că nu mi-l amintesc ca vecin. Înainte de a-i fi dărâmată casa, pe vremea când prietenii lui o evitau ca pe „un castel blestemat", am vizitat-o eu. Pe capătul patului zăceau hainele lui vechi, ponosite, de parcă ar fi fost el însuși. În loc de un vas spart la fântână, pipa lui zăcea spartă pe vatră. Cel dintâi nu ar fi putut fi niciodată simbolul morții sale, căci mi-a mărturisit că, deși auzise de izvorul Brister, nu-l văzuse niciodată; iar niște cărți de joc murdare, regi de caro, cupă și

pică, erau împrăştiate pe duşumea. O găină neagră, pe care administratorul n-a putut-o prinde, neagră ca noaptea şi la fel de tăcută, care nici măcar nu cârâia în aşteptarea lui Reynard, încă îşi mai făcea cuibul în cealaltă cameră. În spate se vedea conturul unei grădini, care fusese semănată dar nu fusese niciodată prăşită, din cauza acelor îngrozitoare accese de tremor, deşi acum era vremea recoltei. Era năpădită de pelin şi iarba săracului, care mi s-au lipit de haine până la urmă, ca singurele fructe de acolo. Pielea unei marmote era proaspăt întinsă în spatele casei – trofeu al ultimului său Waterloo; dar el nu mai avea nevoie de căciulă sau mănuşi.

Acum, doar câte o crestătură în pământ însemnează locul acestor case cu pietre de beciuri îngropate, cu fragi, zmeură, canule, aluni şi oţetari care cresc pe pajiştea însorită; vreo zadă sau vreun stejar noduros ocupa locul căminului, iar câte un mesteacăn negru, cu aromă plăcută, se clătina acolo unde poate că era pragul uşii. Uneori se vede şi săpătura fântânii, acolo unde curgea cândva un izvor; acum iarbă uscată, fără lacrimi; sau a fost astupat în adâncuri – ca să nu mai fie descoperit până târziu – cu o piatră turtită de mormânt, când s-a dus cel din urmă al familiei. Ce faptă tristă trebuie să fie asta – acoperirea fântânilor! Coincide cu deschiderea unor izvoare de lacrimi. Aceste gropi de pivniţă, ca nişte vizuini de vulpe părăsite, găuri vechi, sunt tot ce a mai rămas acolo unde cândva era energia şi zgomotul vieţii omeneşti, iar „soarta, voinţa, ştiinţa, absolutul" au fost pe rând discutate, într-o formă sau alta, într-un dialect sau altul. Dar tot ce pot învăţa din concluziile lor se rezumă la aceea că „Brister şi Cato trăgeau mâţa de coadă", ceea ce este cam la fel de edificator ca istoria unor şcoli de filozofie mai renumite.

Liliacul plin de viață tot mai crește timp de o generație după ce ușa, buiandrugul și pragul nu mai sunt, deschizându-și florile parfumate în fiecare primăvară, pentru a fi culese de călătorul cuprins de gânduri; plantat și îngrijit cândva de mâini de copii în grădinițele din față – acum înălțându-se pe lângă ziduri, pe pășuni ascunse și cedând locul noilor păduri care se înalță; – ultimul din acea stirpe, unic supraviețuitor al acelei familii. Nu s-au gândit copiii negricioși că acel lăstar firav, cu doar doi muguri, pe care l-au înfipt în pământ la umbra casei și l-au udat zilnic, va prinde asemenea rădăcini și le va supraviețui lor, chiar casei din spate care îl umbrea, grădinii și livezii adulților, pentru a le spune încet povestea rătăcitorului singuratic, la jumătate de veac după ce ei au crescut și au murit – înflorind la fel de frumos și mirosind la fel de plăcut ca în acea primăvară. Îi mai văd încă florile gingașe, modeste, vioaie, liliachii.

Dar de ce oare a decăzut acest sătuc, germene a ceva mai mult, în vreme ce Concordul se menține? Nu erau avantaje naturale sau poate resurse de apă? Ba da, adâncul lac Walden și Izvorul Brister – privilegiul de a bea din ele înghițituri bune și sănătoase, toate neschimbate de acești oameni, doar pentru a le dilua paharele. Erau cu toții o rasă însetată. Nu ar fi putut prospera aici împletirea coșurilor, a rogojinilor, legatul măturilor, conservarea porumbului, torsul inului și olăritul, făcând sălbăticia să dea flori de trandafiri și o prosperitate numeroasă să moștenească pământul părinților? Pământul steril ar fi fost cel puțin dovada împotriva unei degenerări josnice. Dar cât de puțin înalță memoria acestor locuitori umani frumusețea peisajului! Poate că Natura va încerca din nou, cu mine ca primul descălecător, iar casa mea ridicată în primăvara trecută să fie cea mai veche din cătun.

Nu-mi dau seama dacă cineva a mai construit vreodată ceva pe locul pe care-l ocup eu. Feriți-mă de un oraș construit pe locul unuia mai vechi, ale cărui materiale sunt ruine, ale cărui case – cimitir. Pământul este îngălbenit și blestemat acolo și, înainte de a fi nevoie, tocmai el va fi distrus. Cu asemenea amintiri am repopulat pădurile și mi-am chemat somnul.

În acest anotimp numai rareori aveam câte un vizitator. Când zăpada era mai înaltă, niciun călător nu se aventura până lângă casa mea, uneori vreme de o săptămână sau două, dar eu trăiam acolo la fel de bine ca un șoarece de câmp sau ca animalele și păsările despre care se spune că au supraviețuit timp îndelungat îngropate în troiene, chiar fără mâncare; sau ca familia acelui imigrant timpuriu din orașul Sutton, în acest stat, a cărui casă a fost complet acoperită de marile zăpezi din 1717, când el era plecat, și un indian a găsit-o numai după gaura pe care o făcuse curentul hornului în troian, salvându-i astfel familia. Dar niciun indian săritor nu se interesa de mine; și nici nu era nevoie, pentru că stăpânul era acasă. Marile zăpezi! Ce îmbucurător e să auzi de ele! Când țăranii nu puteau să ajungă în păduri sau mlaștini cu atelajele lor și erau obligați să doboare copacii care le umbreau curtea din fața casei și când crusta era greu de tăiat de pe copacii din mlaștini, până la trei metri de la pământ, după cum bine se putea vedea primăvara.

Prin cele mai înalte zăpezi, poteca pe care o foloseam eu, de la șosea până acasă, pe o distanță cam de opt sute de metri, ar fi putut fi reprezentată printr-o linie punctată șerpuitor, cu intervale mari între puncte. Timp de o săptămână, pe aceeași vreme, făceam exact același număr de pași și de aceeași lungime, atât la venire, cât și la plecare, pășind deliberat și cu preciziunea unui compas diferențial pe propriile

mele urme adânci, care adesea erau pline cu albastrul cerului – la astfel de rutine ne reduce iarna. Dar niciun fel de vreme nu intervenea în mod fatal în plimbările mele sau mai degrabă în ieșirile mele, căci în repetate rânduri bătătoream doisprezece sau șaisprezece kilometri prin cea mai înaltă zăpadă, pentru a fi punctual la întâlnirea cu un fag sau un mesteacăn galben sau cu o veche cunoștință dintre pini; când gheața și zăpada, făcându-le brațele să se aplece și ascuțindu-le astfel vârfurile, îi transformase din pini în brazi; croindu-mi drum spre vârfurile celor mai înalte dealuri când zăpada avea aproape șaizeci de centimetri pe loc drept și scuturându-mi o altă furtună de zăpadă în cap la fiecare pas; sau târându-mă uneori și opintindu-mă până acolo pe brânci, atunci când vânătorii erau plecați la reședințele lor de iarnă. Într-o după-amiază m-am distrat urmărind de la câțiva metri o bufniță (*Strix nebulosa*) așezată pe una dintre crengile moarte de la poalele unui pin alb, lângă trunchi, ziua în amiaza mare. Putea auzi cum mă mișcam și cum îmi scârțâia zăpada sub picioare, dar nu putea să mă vadă. Când făceam zgomot mai mare, își întindea gâtul, își zburlea penele și-și deschidea ochii mari; dar pleoapele îi cădeau din nou imediat și începea să picotească. Și eu simțeam o predispoziție spre somn, după ce m-am uitat la ea vreo jumătate de oră, cum stătea așa, cu ochii pe jumătate deschiși, ca o pisică, soră înaripată a acesteia. Mai rămânea doar o deschizătură îngustă între pleoape, prin care menținea o legătură peninsulară cu mine; astfel, cu ochii pe jumătate închiși, privindu-mă din tărâmul viselor și încercând să mă percepă – obiect sau pată neclară care îi întrerupea viziunile. În cele din urmă, la un zgomot puternic sau la apropierea mea, se neliniștea și se mișca cu încetineală pe creangă, de parcă ar fi fost nemulțumită că i-au fost tulburate visele; iar când se avânta în zbor și se îndepărta printre pini, întinzându-și

neașteptat de mult aripile, nu se auzea nici cel mai mic zgomot al lor. Astfel, condusă printre crengile de pin, mai curând de un simț fin al apropierii lor decât de vedere, de parcă își pipăia calea neguroasă cu aripile ei sensibile, găsi un nou adăpost unde putea să aștepte în pace zorile zilei sale.

Mergând prin lungul canal făcut pentru calea ferată peste câmpii, întâmpinam vâjâitul și picăturile multor rafale de vânt, căci nicăieri nu pot să se joace mai bine; și după ce gerul mă lovea peste un obraz, păgân cum eram, i-l întorceam și pe celălalt. Mai bine nu era nici pe drumul de căruțe de pe dealul Brister. Căci veneam spre oraș încet, ca un indian prietenos, când conținutul largilor câmpii deschise fusese adunat cu totul între pereții drumului către Walden, și jumătate de oră era suficientă pentru a șterge urmele ultimului călător. Și când mă întorceam, se formarseră deja alte troiene prin care mă opinteam, acolo unde harnicul vânt dinspre nord-vest adunase zăpada fină în troiene ce făceau un unghi ascuțit cu drumul și nu se mai putea vedea nici măcar o urmă de iepure sau măcar vreo dâră ușoară, ori înscrisul mărunt al unui șoarece de câmp. Totuși, rareori se întâmpla să nu găsesc, chiar în miezul iernii, vreo luncă primăvăratică și caldă, unde iarba și varza sălbatică încă mai creșteau cu o verdeață perenă, iar vreo pasăre mai rezistentă încă mai aștepta întoarcerea primăverii.

Câteodată, în ciuda zăpezii, când mă întorceam din plimbarea de seară, treceam peste urmele câte unui tăietor de lemne, care porneau de la ușa mea, și-i găseam grămada de surcele pe vatră, iar casa mea plină de parfumul pipei sale. Sau, în câte o după-amiază de duminică, dacă se întâmpla să fiu acasă, auzeam zăpada scârțâind sub pasul vreunui țăran mai răzbătător care, de departe, din păduri, îmi căuta

casa pentru „o vorbă", unul dintre puținii cu vocația celor ce sunt „oameni ai fermelor lor", care respectă o redingotă în loc de toga unui profesor și care era la fel de pregătit să găsească morala bisericii sau a statului, cât și să scoată o căruță de gunoi din ogradă. Vorbeam despre vremuri simple și aspre, când oamenii stăteau în jurul unor focuri mari, pe timp rece și sănătos, cu mințile limpezi; iar când nu aveam alt desert, ne încercam dinții cu multe nuci, pe care veveriţele înțelepte le abandonaseră demult, căci cele cu coaja cea mai groasă sunt de obicei goale.

Cel care venea cel mai de departe la locuința mea, prin cele mai mari zăpezi și cele mai posomorâte zile, era un poet*. Un țăran, un vânător sau un soldat, un reporter, chiar un filozof pot fi descurajați, dar nimic nu poate împiedica un poet, căci el este mânat de dragostea adevărată. Cine-i poate prezice venirile și plecările? Slujba lui îl cheamă afară la orice oră, chiar atunci când și medicii dorm. Făceam căsuța aceea să răsune de o veselie molipsitoare și să se facă ecoul tonurilor joase ale unor discuții mai sobre, revanșându-ne atunci în fața văii Waldenului, pentru îndelungatele tăceri. Braodway-ul era liniștit și pustiu prin comparație. La intervale potrivite se auzeau hohote regulate de râs care se puteau referi fără deosebire la ultima glumă sau la cea care avea să urmeze. Făceam multe teorii „noi-nouțe" despre viață deasupra unei farfurii aproape goale de terci, care îmbina avantajele convivialității cu limpezimea minții cerută de filozofie.

N-ar trebui să uit că în timpul ultimei mele ierni la Walden a mai fost și un alt oaspete bine-venit**, care a ajuns odată prin sat, pe zăpadă, ploaie și întuneric, până când mi-a văzut

* William Ellery Channing. (n. tr.)
** Amos Bronson Alcott (1799–1888). (n. tr.)

lampa printre copaci şi şi-a petrecut cu mine lungile seri de iarnă. Unul dintre ultimii filozofi – dat lumii de statul Connecticut – el vindea întâi mărfurile ei şi apoi, după cum singur declara, creierul său. Şi le mai vinde încă, înduplecându-l pe Dumnezeu şi ponegrind omul, purtând drept fruct numai mintea sa, aşa cum nuca-şi poartă miezul. Cred că trebuie să fie omul cu cea mai mare credinţă dintre cei vii. Cuvintele şi atitudinea lui presupun totdeauna o stare de lucruri mai bună decât cea cu care sunt familiarizaţi ceilalţi oameni şi va fi ultimul om care să rămână dezamăgit când vremurile se schimbă. El nu are renume în prezent. Dar, deşi oarecum neluat în seamă acum, când va veni şi timpul său, vor acţiona legi nebănuite de mulţi, iar capi de familie şi conducători vor veni să-i ceară sfatul.

„Cât de orbi cei care nu văd seninul!"

Un adevărat prieten al omului; aproape singurul prieten al progresului uman. O Veche Mortalitate sau mai degrabă Imortalitate, cu o răbdare şi o credinţă neobosite, care descifrează imaginea gravată în trupurile oamenilor, zeul cărora ei îi sunt doar monumente desfigurate şi aplecate. Cu inteligenţa lui primitoare, el îi îmbrăţişează pe copii, cerşetori, bolnavi şi savanţi, are gândurile tuturor, adăugându-le de obicei o oarecare lărgime şi eleganţă. Cred că ar trebui să ţină un caravanserai pe drumul mare al lumii, unde să se poată opri filozofii tuturor naţiunilor, iar pe firma lui să fie scris: „Cazare pentru om, dar nu pentru animalul său. Intraţi voi, cei care aveţi răgaz şi o minte liniştită, care căutaţi cu adevărat drumul cel drept." Acela este, probabil, cel mai sănătos om şi are cele mai puţine capricii dintre toţi cei pe care se întâmplă să-i cunosc; acelaşi ieri ca şi mâine. Am

hoinărit prin trecut și am vorbit despre el și am pus, de fapt, lumea în spatele nostru; căci nu era legat de nicio instituție a ei, era născut liber, ingenuus. În orice parte ne-am fi întors, se părea că cerul și pământul se întâlneau, căci el mărea frumusețea peisajului. Un om cu roba albastră, pentru care cel mai potrivit acoperiș este cerul care îi reflectă seninătatea. Nu văd cum ar putea muri vreodată, Natura nu-l poate cruța.

Având fiecare câteva fâșii de gânduri bine uscate, ne-am așezat să le cioplim, încercându-ne cuțitele și admirând esența de un galben limpede a pinului. Înaintam atât de ușor și reverențios sau ne alăturam atât de lin încât peștii gândurilor noastre nu erau alungați din torent și nici nu se temeau de vreun pescar de pe mal, ci veneau și plecau cu măreție, ca norii care plutesc pe cerul vestic și ca stolurile de sidef care uneori se formează și se dizolvă acolo. Trebăluiam, revizuind mitologia, rotunjind câte o legendă pe ici-colo și construind castele în aer, pentru care pământul nu oferea o fundație suficientă. Mare Vizionar! Mare Încrezător! Cu care, conversând, aveai parte de o noapte de delectare în Noua Anglie. Ce discuții am mai avut, pustnic, filozof și bătrânul imigrant despre care am mai vorbit – noi trei – care se întindeau și-mi zguduiau căsuța; n-aș îndrăzni să spun ce greutate era peste presiunea atmosferică, pe fiecare centimetru pătrat; își plesneau cusăturile atât de tare încât trebuiau lipite cu multă flecăreală după aceea, ca să oprim scurgerea, dar eu culesesem deja îndeajuns calafat de felul acesta.

Și mai era cineva* cu care aveam „sezoane pline" în această casă din sat, de care îmi voi aduce aminte mult timp

* Este vorba despre poetul și eseistul american Ralph Waldo Emerson (1803–1882) vecin, prieten și mentor al autorului. (n. tr.)

şi care mă vizita din când în când; dar nu mai aveam altă societate acolo.

Tot acolo, ca şi oriunde, aşteptam uneori Musafirul care nu ajunge niciodată. Vishnu Purana spune: „Gospodarul trebuie să rămână seara în curte cam atât cât îţi trebuie să mulgi o vacă, sau ceva mai mult dacă îi face plăcere, ca să aştepte sosirea unui musafir." Mi-am făcut adesea această datorie de ospitalitate, am aşteptat suficient timp pentru a putea fi mulsă o cireadă de vite, dar n-am văzut omul apropiindu-se dinspre oraş.

ANIMALE DE IARNĂ

Când lacurile erau bine înghețate, ele nu doar că dădeau posibilitatea unor poteci noi și mai scurte către multe locuri, dar și privelişti noi de pe suprafața lor, în peisajul familiar din jur. Când am traversat lacul Flints, după ce fusese acoperit de zăpadă, deși vâslisem și patinasem de multe ori pe el, era atât de neașteptat de mare și atât de străin încât nu puteam să mă gândesc la altceva decât la Golful Baffin. Dealurile Lincolnului se ridicau în jurul meu la marginea unei câmpii înzăpezite pe care nu-mi aminteam să mai fi fost înainte; iar pescarii, la o distanță nedefinită deasupra gheții, mișcându-se încet în jur cu câinii-lup, treceau drept vânători de foci, ori eschimoși, sau pe vreme cețoasă, se conturau ca niște ființe fantastice și nu mai știam dacă sunt uriași sau pigmei. Am mers pe această cale, când mă duceam să predau seara în Lincoln, neavând niciun drum și netrecând pe lângă nicio casă între locuința mea și sala de curs. În lacul Goose, care se afla în drum, trăia o colonie de bizami ce-și ridicaseră căsuțele deasupra gheții, deși niciunul nu putea fi zărit primprejur când l-am traversat eu. Waldenul, fiind ca și celelalte fără zăpadă sau având doar niște fâșii mici și întrerupte, era curtea mea în care mă puteam plimba în voie, atunci când, în alte părți, zăpada era în medie de aproape 60 de centimetri, și sătenii se limitau la cărările lor. Acolo, departe de ulițele satului și – doar la intervale foarte mari – de

zurgălăii săniilor, mă dădeam pe gheaţă şi patinam, ca într-un uriaş ocol de elani bine bătătorit, având deasupra pădurile solemne de stejari şi de pini, aplecaţi de zăpadă sau încărcaţi de ţurţuri.

Sunetele pe care le auzeam în nopţile de iarnă şi adeseori şi în zilele de iarnă erau cântecele uitate dar melodioase ale unei bufniţe de la o distanţă nedefinită; un sunet ca cel pe care l-ar scoate pământul îngheţat dacă ar fi lovit cu un plectru corespunzător, adevărată *lingua vernacula* a codrilor Waldenului şi care, în cele din urmă, mi-a devenit destul de familiar, deşi n-am văzut niciodată pasărea când îl producea. Rareori deschideam uşa într-o seară de iarnă fără să o aud; *Huu, huu huu, huura huu*, răsuna pătrunzător, iar primele trei silabe erau accentuate ca *how do you do*[*] sau uneori doar *huu huu*. Într-o noapte, la începutul iernii, înainte de a îngheţa lacul de tot, cam pe la ora nouă, am tresărit la gâgâitul puternic al unei gâşte şi, apropiindu-mă de uşă, am auzit sunetul aripilor ca o furtună în pădure, zburând la joasă înălţime pe deasupra casei mele. Gâştele au trecut peste lacuri spre Fair-Haven, aparent împiedicate să se oprească de lumina mea, conducătorul lor ţipând tot timpul într-un ritm regulat. Pe neaşteptate, o inconfundabilă bufniţă de foarte aproape de mine, în cea mai aspră şi mai înspăimântătoare voce pe care am auzit-o vreodată de la un locuitor al pădurii, răspundea gâştei la intervale regulate, ca şi când ar fi fost hotărâtă să ridiculizeze şi să blameze pe acest nechemat din golful Hudson, etalând un registru mai mare, într-o voce de băştinaş, pentru a-l huidui până dincolo de orizontul Concordului. Ce vrei să spui alarmând cetatea în acest moment al nopţii consacrat mie? Crezi că sunt prins vreodată dormind la o asemenea oră şi că eu nu am plămâni

* „Ce faci" în engl. în orig. (n. red)

şi laringe la fel ca tine? *Buu-huu – huu, buu-huu!* Era una dintre cele mai palpitante dispute pe care le-am auzit vreodată. Şi totuşi, dacă aveai un auz discriminatoriu, erau acolo elementele unei concordanţe pe care aceste câmpii nici nu au văzut-o, nici nu au auzit-o vreodată.

Mai aud şi pocnetul gheţii de pe lac, marele meu tovarăş de somn în acea parte a Concordului, de parcă s-ar frământa în pat şi ar vrea să se întoarcă, ca şi când ar fi deranjat la stomac sau tulburat de vise; sau eram trezit de trăsnetul pământului îngheţat, ca atunci când cineva ar fi mânat un plug prin faţa uşii, şi dimineaţa găseam câte o crăpătură în pământ, de patru sute de metri lungime şi de aproape un centimetru lăţime.

Auzeam uneori vulpile alergând pe crusta zăpezii, în nopţi cu lună, căutând potârnichi şi alt vânat, lătrând neregulat şi demonic, ca nişte câini ai pădurii, de parcă ar fi fost chinuite de nelinişte sau şi-ar fi căutat expresia, luptându-se pentru lumină, ca să fie câini adevăraţi şi să alerge libere pe străzi; căci dacă luăm în consideraţie erele, nu s-ar putea oare să fie o civilizaţie care se dezvoltă printre animale ca şi printre oameni? Mi se păreau a fi oameni rudimentari, ai peşterilor, apărându-se încă, aşteptându-şi transformarea; câteodată venea câte una lângă geam, atrasă de lumină, îmi lătra un blestem vulpesc şi apoi se retrăgea.

De obicei, veveriţa roşcată (*Sciurus Hudsonius*) mă trezea în zori, alergând pe acoperiş şi pe marginile casei, de parcă ar fi fost trimisă din pădure în acest scop. În cursul iernii aruncam afară o jumătate de baniţă de ştiuleţi de porumb necopt pe crusta zăpezii din faţa uşii şi mă distram privind mişcările diferitelor animale care erau ademenite de el. În amurg şi noaptea veneau şi se ospătau pe săturate iepurii. Tot timpul zilei veneau şi plecau veveriţele roşcate

şi-mi procurau spectacole deosebite prin manevrele lor. Una se apropia la început cu precauţie printre stejari, alergând în „salturi" pe crusta zăpezii, ca o frunză purtată de vânt, câţiva paşi într-o direcţie, cu admirabilă viteză şi risipă de energie, grăbindu-se cum nu se poate cu lăbuţele ei, de parcă ar fi făcut o prinsoare cu cineva, – iar apoi, tot atâţia paşi în altă direcţie, dar neînaintând niciodată mai mult de câţiva metri; şi se oprea apoi brusc, cu o expresie ridicolă şi cu o ţinută gratuită, de parcă toţi ochii universului ar fi fost aţintiţi asupra ei – căci toate mişcările unei veveriţe, chiar în cele mai retrase ascunzişuri ale pădurii, implică spectatori, la fel de mult ca şi cele ale unei dansatoare – pierzând mai multă vreme cu aşteptările şi circumspecţia decât i-ar fi trebuit să străbată întreaga distanţă la pas – n-am văzut niciuna mergând vreodată la pas – şi apoi, cât ai zice „peşte", era în vârful unui pin tânăr, refăcându-şi energia şi mustrându-şi toţi spectatorii imaginari, monologând şi discutând cu întregul univers deodată – pentru niciun motiv pe care să-l fi putut descoperi sau de care să-şi fi dat măcar ea seama, bănuiesc. Până la urmă, ajungea la porumb şi, alegându-şi un ştiulete potrivit, se zbenguia de ici colo în acelaşi fel trigonometric, nedefinit, până la cel mai de sus trunchi din grămada mea de lemne din faţa ferestrei, de pe care mă privea drept în faţă şi rămânea acolo ore în şir, aprovizionându-se cu câte un ştiulete proaspăt din când în când, rozând la început cu lăcomie şi aruncând în jur ciucălăii pe jumătate curăţaţi, până ce devenea mai rafinată şi începea să se joace cu hrana, gustând numai miezul grăunţelor, iar ştiuletele, ţinut în cumpănă pe trunchi numai cu o lăbuţă, aluneca din prinsoarea ei şi cădea la pământ, şi atunci se uita de sus la el, cu aceeaşi expresie ridicolă de nesiguranţă, de parcă l-ar fi bănuit că e viu, nehotărâtă dacă să-l ia din nou, să ia altul, sau să plece; acum gândindu-se la

porumb, imediat după aceea ascultând să audă ce mai aduce vântul. Aşa că micul hoţ neobrăzat strica nenumăraţi ştiuleţi într-o dimineaţă; până când, luând unul mai lung şi mai moale, cu mult mai mare decât ea şi cumpănindu-l cu îndemânare, o pornea cu el spre pădure, ca un tigru cu un bivol, pe acelaşi drum în zig-zag şi cu aceleaşi pauze, târându-se cu el, aşa greu cum era, şi căzând tot timpul – căderea ei fiind o diagonală între perpendicular şi orizontal – cu hotărârea de a-l duce până la capăt cu orice preţ; un animal de o frivolitate şi capriciozitate singulare; – şi astfel se ducea cu el acolo unde locuia, poate îl căra până în vârful unui pin la două sute–două sute cincizeci de metri distanţă, iar după aceea găseam cotoarele împrăştiate în diferite direcţii prin pădure.

În cele din urmă ajungeau gaiţele, ale căror ţipete discordante se auzeau cu mult mai înainte, în timp ce ele se apropiau cu atenţie de la patru sute de metri şi planau din copac în copac, tot mai aproape, şi culegeau grăunţele lăsate de veverițe. Apoi, aşezându-se pe o creangă de pin, încercau să înghită în grabă boabe care erau prea mari pentru gâtlejurile lor şi se înecau; iar după încercări grele, le scuipau şi se străduiau timp de o oră să le spargă prin lovituri repetate cu ciocurile. Erau hoţi declaraţi şi nu prea aveam respect pentru ele; pe când veverițele, deşi sperioase la început, se apucau de treabă ca şi când ar fi luat în primire ceva ce era al lor.

Între timp, veneau cicadele în stoluri şi, culegând fărâmiturile scăpate de veverițe, zburau pe creanga cea mai apropiată şi prinzându-le sub gheare ciocăneau la ele cu ciocurile lor mici, de parcă ar fi fost insecte sub scoarţă, până când ajungeau suficient de mici pentru gâturile lor subţiri. Un stol mic de piţigoi din aceştia venea zilnic să-şi ia

prânzul pe grămada mea de lemne sau din fărâmiturile din faţa uşii, cu ciripituri slabe şi schimbătoare, ca clinchetul ţurţurilor în iarbă sau alteori cu *dei dei dei* sau, mai rar, în zile primăvăratice cu un *bi-bi* estival din marginea pădurii. Erau atât de familiari încât unul s-a aşezat până la urmă pe un braţ de lemne pe care îl duceam în casă şi ciugulea din ele fără teamă. Odată mi s-a aşezat o vrabie pe umăr pentru o clipă, în timp ce săpam în grădină, şi m-am simţit mai distins în acest fel decât dacă aş fi avut orice epolet posibil. Şi veveriţele au ajuns, în cele din urmă, să fie familiare şi câteodată treceau peste pantoful meu când le era în drum.

Când pământul nu era încă acoperit de tot, iar apoi, spre sfârşitul iernii, când zăpada se topise pe coasta dinspre sud a dealului şi în jurul grămezii de lemne, ieşeau din pădure potârnichile, ca să se hrănească acolo dimineaţa şi seara. În orice parte te-ai duce în pădure, potârnichile foşnesc cu aripile lor zgomotoase, scuturând de pe frunzele uscate şi crenguţele de deasupra zăpada care se cerne spre pământ în razele soarelui, ca praful de aur; căci această pasăre vitează nu se sperie de iarnă. Este adesea acoperită de troiene şi se spune că „uneori se aruncă cu aripile în zăpada moale, unde rămâne ascunsă câte o zi sau două". Le speriam şi în câmp deschis, unde veniseră din pădure, la asfinţit, ca să ciugulească mugurii merilor sălbatici. Vin în fiecare seară la anumiţi copaci, unde le aşteaptă vânătorul dibaci, iar livezile îndepărtate, de lângă păduri, nu au puţin de suferit astfel. Cu toate acestea, mă bucur că potârnichile se hrănesc, totuşi. Este însăşi pasărea Naturii, care trăieşte cu muguri şi băuturi alese.

În dimineţile neguroase sau în scurtele după-amiezi de iarnă, auzeam câteodată o haită de câini cutreierând toată pădurea cu schelălăieturi şi urlete de vânătoare, neputând să reziste instinctului urmăririi şi, la intervale, sunetul

cornului de vânătoare, care dovedea că omul era în urmă. Pădurile răsună din nou şi totuşi nicio vulpe nu ţâşneşte în luminişul lacului şi nicio turmă de cerbi în urmărirea lui Acteon. Şi poate că seara văd vânătorii întorcându-se cu o singură coadă drept trofeu, care li se târăşte din tolbă, îndreptându-se spre han. Îmi spun că dacă vulpea ar rămâne în sânul pământului îngheţat, ar fi în siguranţă, sau dacă ar alerga în linie dreaptă, niciun ogar nu ar putea-o ajunge; dar, după ce şi-a lăsat urmăritorii mult în urmă, se opreşte să se odihnească şi să asculte până ce ei se apropie, iar când aleargă, se învârte în jurul vechilor ei vizuini, unde o aşteaptă vânătorii. Totuşi, uneori aleargă o mare distanţă pe câte un zid şi apoi sare mult într-o parte şi se pare că ştie că apa nu-i păstrează mirosul. Un vânător mi-a spus că a văzut odată o vulpe urmărită de câini repezindu-se pe Walden, când gheaţa era acoperită cu bălţi de mică adâncime, a alergat o bucată pe el şi apoi s-a întors la acelaşi mal. Curând, au ajuns şi copoii, dar aici i-au pierdut urma. Uneori, câte o haită care vâna singură trecea prin faţa uşii mele, se învârtea în jurul casei, lătra şi sărea fără să mă ia în seamă, ca şi când ar fi fost cuprinsă de un fel de nebunească şi nimic n-ar mai putea-o distrage de la urmărire. Se învârt aşa până ce dau peste urma proaspătă a unei vulpi, căci un ogar înţelept lasă totul pentru aşa ceva. Într-o zi a venit la mine un om din Lexington să întrebe de câinele lui, care lăsa o urmă apăsată şi care de câteva săptămâni vâna de unul singur. Dar tare mi-e teamă că nu s-a dumirit deloc cu ceea ce i-am spus eu, căci de fiecare dată când încercam să răspund la întrebările lui, mă întrerupea el cu una: „Ce faci aici?" Pierduse un câine, dar a găsit un om.

Un vânător bătrân, cam vorbăreţ, care venea să facă baie în Walden o dată pe an, când era apa cea mai caldă şi

când mă vizita şi pe mine, îmi povestea cum cu mulţi ani în urmă şi-a luat puşca într-o după-amiază şi a ieşit într-un raid prin codrii Waldenului; şi mergând pe drumul spre Wayland a auzit un zgomot de câini apropiindu-se şi curând după aceea o vulpe a sărit de pe zid în drum şi cât ai clipi din ochi sări şi celălalt zid iar gloanţele lui nu au ajuns-o. Mai în urmă ajunse o căţea bătrână şi trei căţelandri în urmărire, care vânau de unii singuri şi au dispărut, din nou, în pădure. Târziu, după-amiază, pe când se odihnea în pădurea deasă de la sud de Walden, a auzit vocile câinilor în depărtare, către Fair-Haven, încă mai urmărind vulpea, şi veneau mereu, din ce în ce mai aproape, când dinspre Well-Meadow, când dinspre ferma Baker. Mult timp a stat liniştit şi le-a ascultat concertul, atât de plăcut pentru urechile unui vânător, când deodată apăru vulpea, trecând prin solemnele luminişuri în pas uşor, al cărui zgomot era acoperit de un foşnet prielnic de frunze, rapidă şi în linişte, dominând terenul, lăsându-şi urmăritorii departe şi, sărind pe o stâncă din pădure, rămase dreaptă şi asculta cu spatele la vânător. Pentru o clipă, compasiunea opri braţul acestuia; dar nu a fost decât o stare trecătoare şi, cu repeziciunea cu care un gând urmează altuia, arma îi era la umăr şi *poc!* – vulpea, rostogolindu-se peste stâncă, se întinse moartă pe pământ. Vânătorul a rămas pe loc şi asculta câinii. Se apropiau tot mai mult şi acum pădurile din apropiere răsunau prin toate luminişurile de ţipetele lor demonice. În cele din urmă, apăru bătrâna urmăritoare cu nasul pe pământ şi, clănţănind în aer de parcă ar fi fost apucată, alergă direct spre stâncă, dar, zărind vulpea moartă, încetă pe loc urmărirea, de parcă ar fi amuţit de uimire şi se învârti tăcută în jurul ei; şi unul după altul ajunseră şi puii care, ca şi mama, au fost reduşi de mister la tăcere. Atunci apăru vânătorul şi intră între ei, iar taina se lămuri. Au aşteptat în linişte cât el a jupuit vulpea, apoi l-au

urmat puțin, dar până la urmă s-au întors din nou în păduri. În seara aceea, un moșier din Weston a venit la casa vânătorului din Concord să întrebe de câinii lui şispunea cum de o săptămână vânau singuri după ce plecaseră din pădurile Westonului. Vânatorul din Concord i-a spus ce ştia şi i-a oferit pielea; acesta a refuzat şi a plecat. Nu şi-a găsit câinii în noaptea aceea, dar a doua zi află că au traversat râul şi au rămas peste noapte la o casă de unde, după ce au fost hrăniţi bine, au plecat dimineaţa devreme.

Vânătorul care mi-a povestit toate astea amintea de un oarecare Sam Nutting care vâna urşi pe stâncile de la Fair-Haven şi le schimba pieile pe rom în Concord şi care îi spusese că a văzut acolo şi un elan. Nutting avea un ogar vestit pe nume Burgoyne – el îi spunea Bugine – pe care povestitorul meu îl împrumuta de la el. În calendarul unui bătrân negustor din acest oraş, care era şi căpitan, notar şi deputat, descopăr următoarea notă: 18 ian, 1742–3 „John Melven, creditor cu 1 vulpe argintie 0–2–3"; acum nu se mai găsesc pe aici; iar mai departe, 7 febr. 1743, Hezekiah Stratton, datorie $^{1}/_{2}$ piele de pisică 0–1–4 $^{1}/_{2}$"; desigur, o pisică sălbatică, fiindcă Stratton a fost sergent în războiul francez şi nu ar fi împrumutat pe credit pentru un vânat mai puţin nobil. Se dădea credit şi pentru piei de cerb, care se vindeau zilnic. Un om încă mai păstrează coarnele ultimului cerb care a fost ucis prin împrejurimi, iar altul mi-a istorisit amănuntele vânătorilor la care a luat parte unchiul său. Mai demult, vânătorii formau aici un grup vesel şi numeros. Îmi aduc aminte de un brav Nimrod, care rupea o frunză de pe marginea drumului şi scotea din ea un sunet mai sălbatic şi mai melodios, dacă nu mă înşală memoria, decât orice corn de vânătoare.

În miez de noapte, când era lună, mă întâlneam uneori pe cărare cu ogari care se furişau prin pădure şi care săreau din calea mea ca şi când le-ar fi fost frică, rămânând nemişcaţi între tufişuri, până ce treceam eu.

Veveriţele şi şoarecii sălbatici îşi disputau rezerva mea de nuci. Erau zeci de pini în jurul casei mele, de la trei până la zece centimetri diametru, care fuseseră roşi de şoareci în iarna precedentă – o iarnă norvegiană pentru ei, fiindcă zăpada era înaltă şi a ţinut mult, iar ei au fost siliţi să amestece, în mare proporţie, scoarţa de pin cu cealaltă hrană a lor. Aceşti copaci erau verzi şi aparent înfloritori în mijlocul verii, mulţi dintre ei crescând cu câte treizeci de centimetri, deşi erau complet jupuiţi; dar după încă o iarnă aveau să fie morţi pentru totdeauna. E remarcabil faptul că unui singur şoarece îi revine un întreg pin pentru hrană, deoarece îl roade de jur împrejur şi nu de sus în jos, dar poate că e nevoie şi de acest lucru pentru a-i rări, fiindcă altfel ar creşte prea deşi.

Iepurii (*Lepus Americanus*) erau foarte familiari. Unul a avut cuibul sub casa mea toata iarna, separat de mine numai de duşumea, şi mă făcea să tresar în fiecare dimineaţă prin plecarea-i zgomotoasă, când eu începeam să mă mişc – *zdup, zdup, zdup,* dând din prea mare grabă cu capul în duşumea. În amurg veneau prin faţa uşii ca să roadă cojile de cartofi pe care le aruncasem afară, şi erau atât de apropiaţi de culoarea pământului încât de abia îi puteam distinge când nu se mişcau. Uneori, seara, îl pierdeam şi îl revedeam alternativ pe unul care stătea nemişcat sub fereastră. Seara, când deschideam uşa, o lua la goană cu un ţipăt şi o săritură. Din apropiere îmi trezeau numai milă. Într-o seară, unul stătea lângă uşă la doi paşi de mine, la început tremurând de frică şi totuşi refuzând să se mişte; un animal mic şi

sărman, slab şi osos, cu urechile pleoştite şi nasul ascuţit, fără coadă şi cu labele subţiri. Se părea că natura nu mai poseda sămânţa unor rase mai nobile, ci se sprijinea pe ultimele ei rezerve. Ochii lui mari păreau tineri şi bolnavi, aproape hidropici. Am făcut un pas, iar el o luă la goană, printr-un salt elastic deasupra crustei zăpezii, îndreptându-şi corpul şi membrele pe o lungime graţioasă, şi curând puse pădurea între mine şi el – vânatul sălbatic, liber, afirmându-şi vigoarea proprie şi demnitatea Naturii. Nu era nemotivată supleţea lui. Prin urmare, aşa era natura! (*Lepus, levipes*, sprinten, cred unii).

Ce este o ţară fără iepuri şi potârnichi? Ele sunt printre cele mai simple şi mai indigene produse animale; familii vechi şi venerabile, cunoscute Antichităţii şi timpurilor moderne; exact cu nuanţa Naturii, cele mai apropiate de frunze şi de pământ – şi unele de altele; sunt fie înaripate, fie au picioare. Aproape că nici nu ţi se pare că ai văzut o fiinţă sălbatică atunci când ţâşneşte un iepure sau o potârniche, ci doar una firească, la fel de aşteptată ca foşnetul frunzelor. Potârnichea şi iepurele cu siguranţă se vor înmulţi, ca adevăraţi localnici ai pământului, orice revoluţii ar apărea. Dacă se va tăia pădurea, lăstărişul şi tufişurile care vor răsări le vor oferi ascunzişuri şi se vor înmulţi mai mult ca oricând. Cu adevărat săracă trebuie să fie ţara care nu poate întreţine un iepure. Pădurile noastre mişună de amândouă speciile şi în jurul oricărei lunci pot fi văzuţi mergând potârnichea sau iepurele, întristaţi de gardurile ţepoase şi capcanele cu păr de cal pe care le pune câte un păstor.

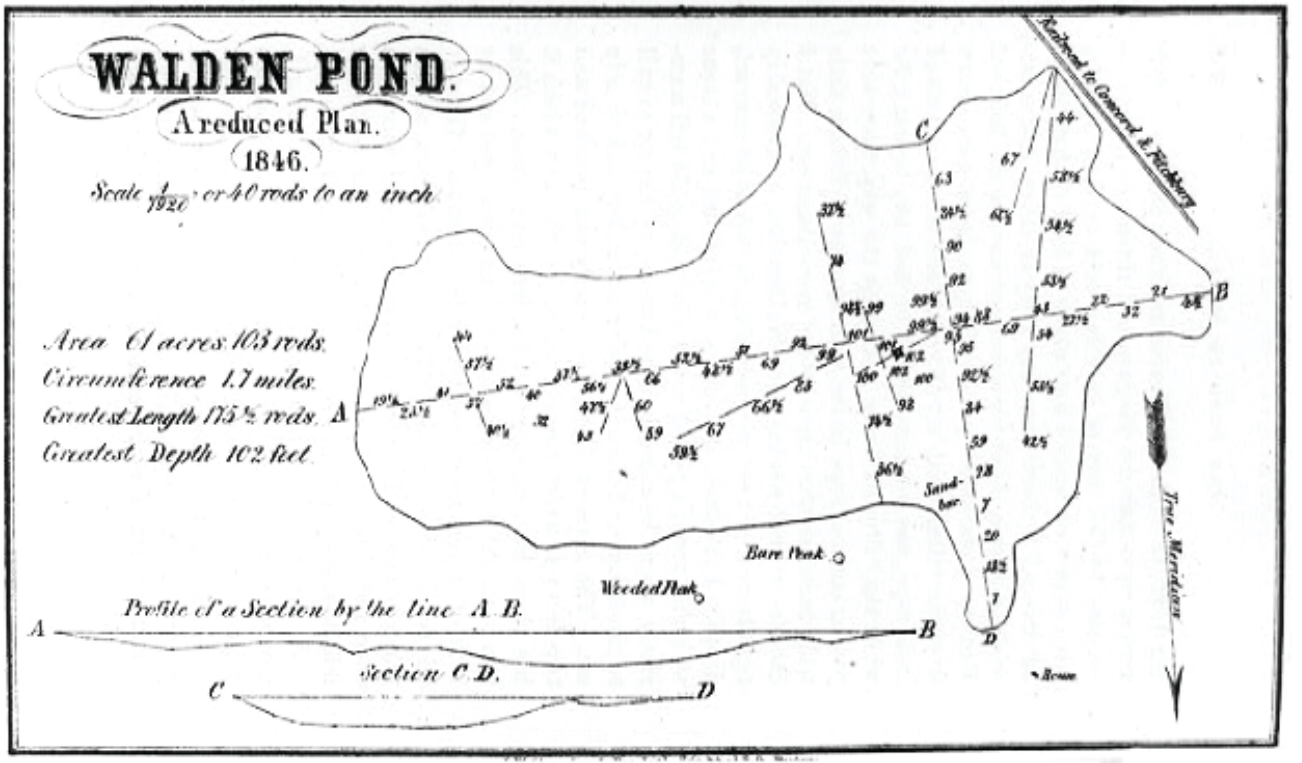
WALDEN POND.
A reduced Plan.
1846.
Scale 1/1920, or 40 rods to an inch.
Area 61 acres 103 rods.
Circumference 1.7 miles.
Greatest Length 175½ rods.
Greatest Depth 102 feet.
Bare Peak
Weeded Peak
Sand-bar
True Meridian
Profile of a Section by the line A B.
A
B
Section C D.
C
D

LACUL IARNA

După o noapte liniştită de iarnă, m-am trezit cu impresia că s-ar fi pus o întrebare la care mă străduiam în zadar să răspund în somn, referitor la ce – cum – când – unde? Dar iată Natura, în care trăiesc toate fiinţele, privind prin ferestrele mele largi cu o faţă senină, satisfăcută şi fără nicio întrebare pe buzele *ei*. M-am trezit cu o întrebare răspunsă, în faţa Naturii şi a luminii. Zăpada zăcea groasă pe pământul punctat cu pini tineri şi chiar panta dealului pe care se află casa părea să spună „Înainte!" Natura nu pune nicio întrebare şi nici nu răspunde la vreuna pe care i-o punem noi, muritorii. Ea s-a decis demult. „O, Prinţe, ochii noştri contemplă cu admiraţie şi transmit sufletului spectacolul minunat şi variat al acestui univers. Noaptea acoperă fără ezitare o parte a acestei creaţii splendide; dar vine ziua să ne dezvăluie opera măreaţă care se întinde de la pământ tocmai până în câmpiile neantului."

Apoi, purced la treburile de dimineaţă. Iau toporul şi găleata şi mă duc în căutare de apă, dacă nu cumva o fi şi acesta un vis. După o noapte friguroasă şi cu zăpadă mi-ar trebui o vergea magică ca s-o găsesc. În fiecare iarnă, suprafaţa lichidă şi tremurătoare a lacului, care era atât de sensibilă la fiecare boare şi reflecta orice lumină şi umbră, devine solidă până la adâncimea de treizeci sau poate patruzeci şi cinci de centimetri, aşa că poate ţine şi cele mai grele atelaje

şi probabil zăpada o acoperă până la o înălţime egală, încât nu mai poate fi deosebită de o câmpie netedă. Ca marmotele de pe dealurile din jur, el îşi închide pleoapele şi adoarme pentru trei luni sau mai mult. Stând pe câmpia acoperită de zăpadă, ca pe o păşune înconjurată de dealuri, mi-am făcut loc mai întâi prin treizeci de centimetri de zăpadă şi apoi prin treizeci de centimetri de gheaţă şi am deschis o fereastră sub picioare, prin care, îngenunchind să beau, privesc salonul tăcut al peştilor, cuprins de o lumină slăbită ca printr-o sticlă colorată, cu fundul lui de nisip strălucitor, la fel ca vara; acolo domneşte o seninătate permanentă lipsită de valuri, ca în amurgul de chihlimbar al cerului, potrivit temperamentului rece şi constant al locuitorilor. Cerul este sub picioarele noastre, aşa cum ne este şi deasupra capetelor.

Dimineaţa devreme, când totul a înţepenit de ger, vin oamenii cu undiţe şi prânzuri frugale la dânşii, şi-şi coboară cârligele prin câmpul înzăpezit, ca să scoată ştiucă şi biban; oameni aspri, care ţin instinctiv alte datini şi se încred în alte forţe decât concetăţenii lor şi prin plecările şi venirile lor unesc oraşele, prin locuri în care altfel ar fi dezbinate. Ei stau jos şi-şi iau prânzul în hainele lor groase, pe frunzele uscate de stejar de pe mal, la fel de înţelepţi în ale naturii ca cetăţeanul în cele artificiale. Nu s-au consultat niciodată cu cărţile şi ştiu şi pot spune mult mai puţine decât au făcut. Ceea ce practică ei se spune că nu este cunoscut încă. Iată unul pescuind ştiucă, având un biban drept momeală. Te uiţi în căldarea lui cu mirarea cu care priveşti un lac de vară, de parcă ar fi ţinut vara încuiată acasă sau ştia unde se retrăsese. Cum a obţinut el aşa ceva, mă rog, în miezul iernii? O, a scos viermi din trunchiuri putrezite când a îngheţat pământul şi aşa i-a prins. Însăşi viaţa lui intră mai adânc în natură decât pot să pătrundă studiile naturalistului. Acesta ridică

uşor muşchiul şi scoarţa cu cuţitul, în căutare de insecte; primul despică butucii până la mijloc cu toporul, iar muşchiul şi scoarţa sar în toate părţile. Îşi câştigă existenţa cojind copaci. Un astfel de om are un anumit drept să pescuiască şi-mi place să văd Natura realizată în el. Bibanul înghite viermele, ştiuca înghite bibanul şi pescarul înghite ştiuca; şi astfel sunt umplute toate fisurile din scara existenţială.

Când hoinăream în jurul lacului pe vreme ceţoasă, eram amuzat uneori de metoda primitivă pe care o adopta câte un pescar mai neştiutor. Probabil aşeza ramuri de arin deasupra copcilor înguste din gheaţă care erau la douăzeci–douăzeci şi cinci de metri una de alta şi la o distanţă egală de mal şi după ce lega capătul firului de un băţ, ca să nu poată fi tras înăuntru, îl trecea peste o rămurică de arin, aflată la mai mult de treizeci de centimetri deasupra gheţii, şi lega de ea o frunză uscată de stejar, care, fiind trasă în jos, arăta când se prinsese ceva. Când treceai pe malul lacului, aceşti arini se conturau prin ceaţă, la intervale regulate.

O, ştiucile Waldenului! Când le văd zăcând pe gheaţă sau în puţul pe care îl sapă pescarul, făcând o gaură prin care să lase să intre apă, rămân totdeauna surprins de rara lor frumuseţe, de parcă ar fi peşti din basme – aşa sunt de străine străzilor, chiar pădurilor, străine ca Arabia faţă de viaţa noastră în Concord. Posedă o frumuseţe uimitoare, transcendentă şi care le separă printr-o mare distanţă de cadavericul batog al cărui renume e trâmbiţat pe străzile noastre. Ele nu sunt verzi ca pinii, nici cenuşii ca pietrele, nici albastre ca cerul, ci au pentru ochii mei, dacă e posibil, culori şi mai rare, ca florile şi pietrele preţioase, ca şi când ar fi perlele, *nucleele* animalizate sau cristalele apei Waldenului. Ele sunt, desigur, Walden în întregime; ele însele sunt mici Waldenuri în regnul animal, Waldense. E surprinzător

că sunt prinse aici – că acest mare peşte de aur şi smarald înoată în acest izvor adânc şi voluminos, departe de carele zgomotoase, de trăsurile şi săniile cu zurgălăi ce călătoresc pe drumul Waldenului. Nu mi s-a întâmplat să văd altele la fel în nicio piaţă; acolo ar fi în centrul atenţiei pentru toată lumea. Uşor, cu câteva zvârcoliri convulsive, îşi dau sufletul lor acvatic, asemenea unui muritor trecut înainte de vreme în atmosfera rarefiată a raiului său.

Cum eram nerăbdător să recuperez fundul demult pierdut al lacului Walden, l-am cercetat cu atenţie, înainte de a se sparge gheaţa, la începutul lui '46, cu busolă, lanţ şi sondă. S-au spus multe poveşti despre fundul, sau lipsa de fund, al acestui lac care, fără îndoială, nu aveau nicio bază. E de neconceput câtă vreme pot oamenii să creadă într-un lac fără fund, fără a se osteni să-l sondeze. Am vizitat două asemenea lacuri fără fund, într-o plimbare prin împrejurimi. Mulţi au crezut că Waldenul ajunge tocmai de cealaltă parte a globului. Unii, care au stat întinşi pe gheaţă vreme îndelungată, privind în jos prin acest mediu iluzoriu şi, poate cu ochii apoşi, mânaţi la concluzii grăbite de frica de a răci la piept, au văzut găuri uriaşe „în care ar putea fi împinsă o căruţă de fân" dacă ar avea cine s-o împingă, izvorul neîndoielnic al Styxului şi intrarea către regiunile infernale din aceste părţi. Alţii au coborât din sat cu o greutate de fier şi o căruţă încărcată cu funii şi totuşi nu au dat de fund; căci în vreme ce greutatea se odihnea pe undeva, ei tot dădeau drumul la funie în încercarea zadarnică de a măsura capacitatea lor cu adevărat incomensurabilă de a se minuna. Dar eu îmi pot asigura cititorii că Waldenul are un fund solid destul de rezonabil, nu la o adâncime nerezonabilă, deşi neobişnuită. L-am sondat uşor cu o undiţă şi o piatră de jumătate de kilogram. Ştiind cu exactitate când piatra se ridica de pe

fund după faptul că trebuia să trag piatra mult mai tare înainte ca apa să intre sub ea și să mă ajute. Cea mai mare adâncime a fost exact de treizeci și unu de metri, la care se poate adăuga un metru și jumătate, cu care a crescut de atunci, făcând treizeci și doi de metri și jumătate. Aceasta este o adâncime remarcabilă pentru o suprafață atât de mică; și totuși, niciun centimetru din ea nu poate fi cruțat de imaginație. Ce-ar fi dacă niciun lac nu ar fi adânc? N-ar acționa asupra minții oamenilor? Sunt recunoscător că acest lac a fost făcut adânc și pur ca un simbol. Câtă vreme oamenii cred în infinit, unele lacuri vor fi fără fund.

Un fabricant, auzind de adâncimea pe care am descoperit-o, s-a gândit că nu poate fi adevărat, căci, judecând după cunoștințele lui despre stăvilare, nisipul nu poate sta la un unghi atât de abrupt. Dar cele mai adânci lacuri nu sunt atât de adânci proporțional cu suprafețele lor, după cum cred cei mai mulți, iar dacă ar fi secate, n-ar lăsa văi prea mari. Ele nu sunt ca niște căldări între dealuri; fiindcă acesta, care e atât de neobișnuit de adânc pentru suprafața lui, nu apare, într-o secțiune transversală prin centru, mai adânc decât o farfurie întinsă. Cele mai multe lacuri, golite, ar lăsa în urmă o pajiște nu mai scobită decât le vedem de obicei. William Gilpin, care este atât de admirabil referitor la tot ce are legătură cu peisajele și, de obicei, atât de corect, stând la capătul lacului Fyne din Scoția, pe care îl descrie ca pe „un golf de apă sărată, adânc de o sută zece–o sută douăzeci și opt de metri și lat de patru mile", lung cam de vreo cincizeci, înconjurat de munți, observă: „Dacă l-am fi putut vedea imediat după prăbușirea diluviană sau orice convulsie a naturii l-ar fi provocat, înainte ca apele să năvălească în el, ce prăpastie oribilă am fi văzut!

Pe cât de sus se înălţau munţi falnici,
Se scufunda-n pământ adâncă groapă
Întinsă albie de ape…

Dar dacă, folosind cel mai mic diametru al lacului Fyne, aplicăm aceste proporţii la Walden, care, după cum am văzut deja, apare în secţiune transversală de abia ca o farfurie întinsă, adâncimea lui se va dovedi de patru ori mai mică. De ajuns despre ororile *mărite* ale prăpastiei lacului Fyne, când e golit. Fără îndoială că multe văi surprinzătoare, cu lanurile lor întinse, ocupă exact o astfel de „prăpastie oribilă" din care apele s-au retras, deşi e nevoie de perspicacitate şi de vederile largi ale geologului ca să-i convingă pe localnicii neîncrezători despre aceasta. Un ochi atent poate depista adesea malurile unui lac primitiv în dealurile joase din zare şi nu a fost nevoie de o ridicare ulterioară a câmpiei pentru a le ascunde istoria. Dar scobiturile, după cum bine ştiu cei care lucrează la şosele, se găsesc cel mai uşor după bălţile de după ploaie. Totul se reduce la faptul că imaginaţia, dacă îi dai puţin frâu liber, se afundă mai adânc şi se înalţă mai sus decât Natura. La fel, probabil, adâncimea oceanului ar putea fi găsită de neglijat în comparaţie cu întinderea lui.

Sondând prin gheaţă, am putut determina forma fundului cu mai mare exactitate decât ar fi posibil la cercetarea porţiunilor care nu îngheaţă şi nu am fost surprins de regularitatea lui în ansamblu. În cel mai adânc loc, sunt mai multe hectare mai netede aproape decât orice câmpie expusă soarelui, vântului şi plugului. Într-un caz, pe o linie aleasă arbitrar, adâncimea nu a variat mai mult de treizeci de centimetri pe o distanţă de o sută cincizeci de metri; şi în general, aproape de mijloc am putut calcula, în prealabil, variaţia la fiecare treizeci de metri în orice direcţie, cu o aproximaţie

de opt-zece centimetri. Unii sunt obișnuiți să vorbească de gropi adânci și periculoase chiar în lacuri nisipoase și liniștite ca acesta, dar efectul apei în aceste împrejurări este să niveleze toate inegalitățile. Regularitatea fundului și conformarea lui cu malurile și cu lanțul de dealuri din jur erau atât de perfecte încât un promontoriu îndepărtat se trăda în sondările din lac, iar direcția în care se afla putea fi determinată observând malul opus. Capul devine dig și câmpia vad, iar valea și cheile – ape adânci și canale.

După ce am trecut lacul pe hartă la scara de douăzeci de metri pe centimetru și am notat sondările – peste o sută în total – am sesizat această remarcabilă coincidență. Observând că numărul care indică cea mai mare adâncime părea să fie în centrul hărții, am pus o riglă pe hartă, în lungime și apoi în lățime, și am descoperit, spre surprinderea mea, că linia celei mai mari lungimi intersecta linia celei mai mari lățimi *exact* în punctul celei mai mari adâncimi, nemailuând în considerație faptul că mijlocul este aproape plan, conturul lacului fiind departe de a fi regulat și că lungimea și lățimea maximă au fost obținute măsurând în dreptul golfurilor și mi-am spus: cine știe dacă prin această metodă nu s-ar putea afla punctul cel mai adânc al unui ocean, la fel ca și cel al unui lac sau al unei bălțoace? Nu este cumva tot aceasta și regula pentru înălțimea munților considerați ca opușii văilor? Știu că un deal nu are cea mai mare înălțime în partea lui cea mai îngustă.

La trei din cinci golfuri, adică la toate câte au fost sondate, s-a observat că au un baraj de-a curmezișul gurii, iar apa este mai adâncă în interior, așa că golful tinde să fie o întindere de apă în interiorul pământului, nu numai orizontal, ci și vertical, și că formează un bazin independent, direcția celor două capuri arătând forma digului. Fiecare port de

la malul mării are şi câte un stăvilar la intrare. Proporţional cu diferenţa dintre lăţimea şi lungimea gurii canalului, apa de deasupra stăvilarului era mai adâncă în comparaţie cu cea din bazin. Fiind date, deci, lungimea şi lăţimea golfului şi caracterul malurilor din jur, avem aproape toate elementele pentru a face formula generală.

Ca să văd cât de mult puteam aproxima, după această experienţă, cel mai adânc punct al lacului, observând numai conturul suprafeţei şi caracterul malurilor, am făcut un plan al Lacului Alb care are cam şaisprezece hectare şi, tot aşa, nu are nicio insulă şi nici vreo scurgere sau intrare vizibilă; şi cum linia celei mai mari lăţimi era foarte aproape de linia celei mai mici lăţimi, acolo unde două corpuri opuse se apropiau unul de altul şi două golfuri se îndepărtau, am însemnat un punct din cea de-a doua distanţă, dar pe linia celei mai mari lungimi, ca fiind cel mai adânc. Locul cel mai adânc s-a dovedit a fi la mai puţin de treizeci de metri de el, mai departe de direcţia spre care fusesem înclinat să-l consider şi era numai cu treizeci de centimetri mai adânc, aproximativ optsprezece metri. Desigur, un pârâu care trece prin el sau o insulă în lac ar face problema mult mai complicată.

Dacă am cunoaşte toate legile naturii, am avea nevoie de un singur fapt sau de descrierea unui singur fenomen real pentru a deduce toate rezultatele specifice similare. Cunoaştem doar câteva legi şi rezultatul nostru nu este deformat, desigur, de niciun fel de confuzie sau neregularitate a Naturii, ci de necunoaşterea elementelor esenţiale în calcul. Noţiunile noastre despre lege şi armonie sunt de obicei limitate la acele cazuri pe care le descoperim; dar armonia ce rezultă dintr-un număr mult mai mare de legi aparent contradictorii, dar care în realitate concură, pe care nu le-am descoperit, este şi mai minunată. Legile specifice sunt ca

punctele noastre de vedere, deoarece pentru călător, conturul unui munte variază la fiecare pas şi are un număr infinit de profiluri, deşi absolut o singură formă. Chiar şi atunci când este despicat şi găurit în întregime, *tot* nu este înţeles în ansamblu.

Ceea ce am observat despre lac nu este mai puţin adevărat în etică. Este legea mediei. O astfel de regulă a celor două diametre nu numai că ne conduce spre soare în sistem şi către inimă la om, dar trageţi linii prin lungimea şi lăţimea complexităţii comportărilor zilnice ale unui anumit om, prin valurile vieţii din golfurile şi estuarele lui şi acolo unde se intersectează, se va afla înălţimea sau adâncimea caracterului său. Poate că e nevoie să cunoaştem numai cum se conturează malurile şi lacurile adiacente sau împrejurimile pentru a deduce adâncimea şi fundul ascuns. Dacă este înconjurat de circumstanţe montane, un ţărm Ahilean, ale cărui vârfuri umbresc şi sunt reflectate în sânul său, acestea sugerează o adâncime corespunzătoare în el. Un mal jos şi neted dovedeşte mica lui adâncime în acea parte. În trupurile noastre, o frunte îndrăzneaţă, proeminentă indică o adâncime de gândire corespunzătoare. De asemenea, există un stăvilar la intrarea în fiecare golf sau o înclinaţie specială a noastră; fiecare om e propriul său port pentru o vreme, timp în care suntem reţinuţi şi în parte legaţi de pământ. Aceste înclinaţii nu sunt capricii în mod obişnuit, dar forma, mărimea şi direcţia lor sunt determinate de promontoriile ţărmului, coordonatele străbune de elevare. Când acest stăvilar este înălţat treptat de furtuni, talazuri sau curente sau se observă o scădere a apelor, încât ajunge la suprafaţă, ceea ce era la început doar o înclinaţie a ţărmului, în care era ancorat un gând, devine un lac individual, izolat de ocean, în care gândul îşi asigură propriile condiţii, se

schimbă probabil, de la sărat la dulce, devine o mare închisă, o mare moartă sau o mlaştină. La sosirea fiecărui individ în această viaţă, nu putem presupune că un astfel de stăvilar s-a ridicat undeva spre suprafaţă? E adevărat, suntem nişte navigatori atât de slabi încât gândurile noastre, în cea mai mare parte, stau deoparte, pe o coastă fără porturi, familiarizate doar cu unduirile golfurilor poeziei, sau se îndreaptă şi cer intrare în porturile publice şi pătrund în domeniile uscate ale ştiinţei unde se refac numai pentru această lume şi unde niciun curent natural nu concură să le individualizeze.

Cât despre intrarea sau scurgerea de ape a Waldenului, nu am descoperit niciuna în afară de ploaie, zăpadă şi evaporare, deşi, probabil, cu un termometru şi cu o sfoară pot fi descoperite asemenea locuri, căci acolo unde apa întră în lac este probabil mai rece vara şi mai caldă iarna. Când lucrau aici tăietorii de gheaţă în '46-47, calupurile trimise la mal au fost într-o zi refuzate de cei care le stivuiau acolo, ele nefiind destul de groase ca să se potrivească cu celelalte; şi tăietorii au descoperit că gheaţa de pe o suprafaţă mică era cu cinci până la opt centimetri mai subţire decât în rest, ceea ce i-a făcut să se gândească la o intrare de apă în acel loc. Şi tot ei mi-au arătat în alt loc ceea ce credeau că este o gaură de scurgere prin care lacul ar fi curs pe sub un deal într-o pajişte din apropiere, împingându-mă acolo pe o bucată de gheaţă ca să o văd. Era o cavitate mică, sub trei metri de apă; dar cred că pot garanta că lacul nu are nevoie de niciun fel de sudură până ce nu găsesc o scurgere mai periculoasă decât asta. Unul dintre ei sugera că dacă s-ar găsi o asemenea gură de scurgere, legătura ei cu pajiştea, dacă exista, putea fi dovedită aducând acolo nişte praf colorat sau rumeguş şi punând apoi un filtru peste pârâul de pe pajişte, care ar opri din particulele purtate de curent.

În timp ce inspectam, gheaţa, groasă de patruzeci de centimetri, se clătina ca apa, sub influenţa unui vânt slab. Se ştie foarte bine că pe gheaţă nu se poate folosi cumpăna. La cinci metri de mal, cea mai mare fluctuaţie a ei, observată cu ajutorul unei cumpene de pe mal, îndreptată spre un baston gradat de pe gheaţă, a fost de aproape doi centimetri, deşi gheaţa părea solid legată de mal. Poate că în mijloc era şi mai mare. Cine ştie însă dacă instrumentele noastre ar fi suficient de delicate, nu am putea depista o ondulaţie şi în scoarţa pământului? Când două din picioarele cumpenei erau pe mal şi al treilea pe gheaţă, şi priveam pe deasupra acestuia din urmă, o ridicare sau coborâre aproape infinitezimală a gheţii ducea la o diferenţă de mai mulţi metri pe un copac de dincolo de lac. Când am început să fac găuri pentru sondări, pe gheaţă erau în jur de zece centimetri de apă, sub o zăpadă înaltă, care se cufunda în ea; dar apa a început imediat să intre în aceste copci şi a continuat să curgă timp de două zile în şiroaie adânci, care rodeau gheaţa de fiecare parte şi contribuia în mare parte, dacă nu în primul rând, la uscarea suprafeţei lacului; căci pe măsură ce apa curgea înăuntru, ea ridica gheaţa şi o făcea să plutească. Era asemănător cu tăierea unei găuri pe fundul unui vas, ca să dai drumul la apă. Când găurile de felul acesta îngheaţă şi urmează o ploaie, iar apoi un nou ger formează o gheaţă netedă şi proaspătă peste tot, acestea sunt frumos desenate în interior cu forme întunecate, ca o plasă de păianjen – ceea ce ai putea numi *rozete de gheaţă*, produse de canalele săpate de apa care curgea din toate părţile către un centru. De asemenea, uneori, când gheaţa era acoperită cu băltoace, îmi vedeam două umbre: una la capătul celeilalte, una pe gheaţă, cealaltă pe copaci sau pe deal.

Cât timp încă mai este un ianuarie rece, iar zăpada şi gheaţa sunt groase şi solide, cârciumarul prudent vine din sat să ia gheaţă, ca să-şi răcească seara băuturile; este impresionant, chiar patetic de înţelept să prevezi arşiţa şi setea lui iulie, acum, în ianuarie – când porţi palton şi mănuşi! – şi când atâtea alte lucruri nu sunt prevăzute. S-ar putea ca nicio avere adunată pe această lume să nu îi răcească băutura de vară în viaţa de apoi. El taie cu fierăstrăul lacul solid, descoperă casa peştilor şi le duce propriul element şi aerul în căruţe, bine legat cu lanţuri şi nuiele ca nişte lemne, prin aerul favorabil de iarnă până în pivniţe răcoroase, ca să aştepte vara acolo. Arată ca azurul solidificat când este târât departe, pe străzi. Aceşti tăietori de gheaţă sunt oameni veseli, plini de glume şi haz şi când mă duceam la ei, mă invitau să tai cu fierăstrăul de sus în jos cu ei, eu stând dedesubt.

În iarna lui ‘46-47 au venit o sută de oameni de descendenţă hiperboreană spre lacul nostru, într-o dimineaţă, cu multe căruţe încărcate cu unelte agricole, de un aspect ciudat, sănii, pluguri, roabe, coase, hârleţe, fierastraie, greble, şi fiecare era înarmat cu câte un furcoi cu două coarne, o unealtă neinclusă în jurnalul „Fermierului din Noua Anglie” sau în „Cultivator”. Nu ştiam dacă au venit să cosească un lan de secară de iarnă sau vreo altă plantă recent introdusă din Islanda. Cum nu vedeam niciun fel de îngrăşământ, m-am gândit că vor să are pământul, cum făcusem şi eu, gândindu-se că solul era adânc şi că rămăsese destul timp nedesţelenit. Spuneau că un moşier care lucra din umbră voia să-şi dubleze averea – după câte înţelegeam eu, se ridica deja la o jumătate de million; dar pentru a-şi acoperi fiecare dolar cu încă unul, el a luat singura haină, sau mai bine spus pielea lacului Walden, în mijlocul unei ierni grele. S-au apucat imediat de lucru, arând, săpând, netezind, brăzdând, într-o ordine

admirabilă, de parcă erau puşi să facă din asta o fermă model; dar când m-am uitat mai atent să văd ce fel de sămânţă puneau în brazdă, un grup de lângă mine a început pe dată să sape tocmai pământul virgin până la nisip sau chiar până la apă – căci era un pământ plin de izvoare – deci tot *terra firma* care era acolo şi-i făceau vânt în sănii, iar atunci m-am gândit că scot turba din mlaştină. Aşa veneau şi plecau în fiecare zi; cu un fluierat aparte de locomotivă, de la şi către un loc din regiunile polare – după câte mi se pare mie, ca un stol de păsări arctice. Dar uneori, bătrânul Walden îşi lua revanşa, şi câte un lucrător, mergând în spatele atelajului, aluneca într-o crăpătură din pământ către Tartar, iar cel care era atât de viteaz înainte devenea a noua parte dintr-un om, aproape că renunţa la propria căldură animală şi era bucuros să se refugieze în casa mea şi să recunoască virtuţile unei sobe; sau, uneori, pământul îngheţat lua câte o bucată de oţel din lama plugului; sau plugul se înţepenea în brazdă şi trebuia scos cu hârleţele.

Ca să vorbim pe şleau, o sută de irlandezi cu supraveghetori yankei, veneau în fiecare zi de la Cambridge să scoată gheaţa. O tăiau în calupuri prin metode prea bine cunoscute ca să mai necesite descriere, iar acestea, după ce erau trase la mal, erau înălţate imediat pe o platformă de gheaţă şi ridicate cu pârghii, cârlige şi cângi trase de cai, într-o grămadă de parcă ar fi fost nişte butoaie cu făină, şi erau aşezate acolo unul lângă altul, rând peste rând, ca şi cum ar fi format baza solidă a unui obelisc proiectat să străpungă norii. Mi-au spus că într-o zi bună puteau scoate o mie de tone, care era recolta de pe aproximativ un acru. Şanţuri şi găuri adânci erau făcute în gheaţă, ca şi pe *terra firma*, prin trecerea săniilor pe aceleaşi urme, iar caii îşi mâncau invariabil ovăzul din bucăţi de gheaţă scobite ca

nişte găleţi. Ei clădeau astfel calupurile în aer liber, făcând o grămadă înaltă de mai bine de zece metri într-o parte şi de nouă-doisprezece metri pe latură şi puneau fân între straturile exterioare, ca să oprească aerul; fiindcă atunci când vântul, deşi nu-i niciodată atât de rece, găseşte un loc de trecere, face mari cavităţi, lăsând numai ici şi colo proptele sau stâlpi fragili, iar în cele din urmă le răstoarnă. La început arăta ca o mare fortificaţie albastră sau o Valhalla; dar când au început să îndese fânul aspru prin crăpături, şi acesta s-a acoperit cu brumă şi ţurţuri, arăta ca o venerabilă ruină acoperită cu muşchi şi înălbită, construită din marmură de culoarea azurului, reşedinţă a iernii, a acelui om bătrân pe care îl vedem în almanah – coliba lui, ca şi când ar fi intenţionat să-şi petreacă vara cu noi. Ei au calculat că nici măcar douăzeci şi cinci la sută din toată gheaţa nu va ajunge la destinaţie şi că doi sau trei la sută se va risipi prin vagoane. Totuşi, o parte şi mai mare din această grămadă a avut un destin diferit de cel intenţionat, căci, fie din cauză că s-a descoperit că gheaţa nu se păstra aşa de bine cum se aşteptase, conţinând mai mult aer decât de obicei, fie din vreun alt motiv, ea n-a ajuns niciodată pe piaţă. Această grămadă, făcută în iarna lui ‘46-47 şi apreciată cam la zece mii de tone, a fost în cele din urmă acoperită cu fân şi scânduri şi deşi a fost dezvelită în iulie şi o parte din ea a fost cărată, restul rămânând expusă la soare, a rezistat toată vara şi iarna următoare, iar în septembrie 1848 încă nu se topise de tot. Astfel, lacul şi-a recuperat cea mai mare parte.

Ca şi apa, gheaţa Waldenului, văzută de aproape, are o nuanţă verde, dar de departe e de un albastru frumos şi o poţi deosebi uşor, de la patru sute de metri distanţă, de gheaţa albă a râului sau de cea pur şi simplu verde, a altor lacuri. Câteodată, un calup din acelea mari alunecă din sania

tăietorului de gheaţă pe uliţa satului şi zace acolo o săptămână, ca un uriaş smarald, obiect de curiozitate pentru toţi trecătorii. Am observat că o porţiune a Waldenului care în stare lichidă era verde, adeseori, îngheţată, apare văzută din acelaşi unghi ca fiind albastră. Astfel, adânciturile din jurul lacului sunt umplute uneori cu o apă verzuie, asemănătoare cu a lui, dar în ziua următoare sunt îngheţate în albastru. Poate că nuanţa albastră a apei şi gheţii se datorează luminii şi aerului pe care îl conţin, şi cea mai transparentă este şi cea mai albastră. Gheaţa este un subiect de contemplaţie interesant. Mi s-a spus că au în gheţăriile de la lacul Fresh gheaţă de cinci ani, la fel de bună ca oricând. De ce oare o găleată de apă se strică imediat, dar îngheţată rămâne veşnic proaspătă? Se spune, de obicei, că aceasta este diferenţa dintre sentimente şi intelect.

Am văzut astfel, de la fereastră, timp de şaisprezece zile, o sută de oameni muncind ca nişte harnici gospodari, cu boi şi cai şi aparent cu toate uneltele agricole, un tablou ca acela pe care îl vedem pe prima pagină a almanahului; şi de câte ori priveam afară, îmi aminteam de legenda ciocârliei şi a secerătorilor sau de parabola semănătorului şi de altele asemănătoare; iar acum au plecat cu toţii şi peste treizeci de zile mă voi uita, probabil, de la aceeaşi fereastră la apa pură, de un verde marin, a Waldenului, reflectând norii şi copacii şi trimiţându-şi aburii în singurătate şi nu va mai fi nicio urmă, nicio mărturie că omul a fost vreodată pe acolo. Poate că am să aud câte un cufundar solitar râzând când se scufundă şi se ciuguleşte sau am să văd un pescar singuratic în barca lui. Ca o frunză plutitoare, uitându-se la forma sa reflectată de valuri, acolo unde nu demult lucrau în siguranţă o sută de oameni.

Se pare astfel că oamenii truditori din Charleston şi New Orleans, din Madras, Bombay şi Calcutta, beau din izvorul meu. Dimineaţa îmi scald intelectul în filozofia uimitoare şi cosmogonală a Baghawad Gitei, de la a cărei scriere au trecut ani de zei şi în comparaţie cu care lumea şi literatura modernă par neînsemnate şi triviale; şi nu ştiu dacă acea filozofie nu trebuie raportată la o stare anterioară de existenţă, – aşa de îndepărtat este sublimul ei de concepţiile noastre. Las cartea jos, mă duc la izvor după apă şi iată că acolo întâlnesc pe slujiitorul lui Bramin, preot al lui Brahma şi Vishnu şi Indra, care încă mai stă în templul lui de pe Gange citind Vedele sau sălăşluieşte la rădăcina unui copac, cu coaja sa de pâine şi ulciorul său cu apă. Îl întâlnesc pe slujitor venind să ia apă pentru stăpânul său şi găleţile noastre par să se lovească în acelaşi izvor. Apa pură din Walden se amestecă cu apa sacră a Gangelui. Ea este mânată de vânturi prielnice peste malurile legendarelor insule ale Atlantidei şi Hesperidelor, face periplul lui Hanno şi, plutind pe lângă Ternata, Tidore şi gura Golfului Persic, se topeşte în brizele tropicale ale mărilor Indiei şi acostează în porturi de ale căror nume numai Alexandru a auzit.

PRIMĂVARA

Deschiderea de şanţuri mari de către tăietorii de gheaţă face de obicei ca lacul să plesnească mai devreme; căci apa, agitată de vânt, chiar pe frig, rupe gheaţa din jur. Dar nu acesta a fost efectul asupra Waldenului în acel an, căci imediat şi-a făcut o altă haină groasă care să ia locul celei vechi. Acest lac nu cedează niciodată atât de devreme ca altele din împrejurimi, atât din cauza adâncimii lui, cât şi datorită faptului că nu are niciun curent care să treacă prin el, să topească sau să subţieze gheaţa. Nu ştiu să se fi deschis vreodată în timpul iernii, în afară de cea din '52-53, care a pus lacurile atât de greu la încercare. Se deschide de obicei pe la întâi aprilie, cu o săptămână sau zece zile mai târziu decât lacurile Flints şi Fair-Haven, începând să se topească în partea de nord şi în locurile mai puţin adânci, unde a şi îngheţat puţin. El indică mai bine decât oricare apă de pe aici progresul absolut al anotimpului, fiind cel mai puţin afectat de schimbările trecătoare de temperatură. Un frig aspru de câteva zile în martie poate întârzia foarte mult deschiderea lacurilor de mai sus, pe când temperatura Waldenului este aproape într-o continuă creştere. Un termometru pus în mijlocul Waldenului la 6 martie 1847 s-a oprit la 0°C, deci punctul de îngheţare; lângă mal, la 0,5°C; în mijlocul lacului Flints, în aceeaşi zi, la 0,3°C; la şaizeci de metri de ţărm, la mică adâncime sub gheaţa groasă de treizeci de

centimetri, la 2,2°C. Această diferenţă între temperatura apei adânci şi a celei mai puţin adânci, în lacul din urmă, şi faptul că mare parte din el este relativ de mică adâncime, arată de ce se sparge atât de repede faţă de Walden. În locurile cel mai puţin adânci, gheaţa era cu peste zece centimetri mai groasă decât la mijloc. În miezul iernii, mijlocul fusese cel mai cald, şi gheaţa cea mai subţire se găsea acolo. La fel, oricine a rătăcit pe malurile unui lac în timpul verii trebuie să fi observat cu cât este mai caldă apa lângă mal, acolo unde e de cinci-zece centimetri adâncime, decât puţin mai în larg, şi la suprafaţă, acolo unde e adânc, faţă de apa de la fund. Primăvara, soarele nu numai că îşi exercită influenţa prin temperatura ridicată a aerului şi a pământului, dar arşiţa lui trece şi prin gheaţa groasă de treizeci de centimetri şi se reflectă de pe fund în apa de mică adâncime, încălzind-o şi în acest fel, şi topeşte partea de dedesubt a gheţii, încălzind-o în acelaşi timp şi mai direct, de deasupra, făcând-o neregulată şi forţând bulele de aer pe care le conţine să se întindă în sus şi în jos, până când gheaţa ajunge ca un fagure şi în cele din urmă dispare brusc, după o singură ploaie de primăvară. Gheaţa are, asemenea lemnului, fibrele ei, şi când o parte începe să putrezească şi să se găurească, adică să ia aspectul unui fagure, oricare ar fi poziţia ei, bulele de aer se află în unghiuri drepte faţă de ceea ce era suprafaţa apei. Acolo unde o stâncă sau un trunchi se ridică până spre suprafaţă, gheaţa de deasupra este mult mai subţire şi de obicei este topită de această căldură reflectată; şi mi s-a spus că în experimentul de la Cambridge de a îngheţa apa într-un iaz făcut din lemn, de mică adâncime, deşi pe dedesubt circula aer rece, care avea astfel acces pe ambele părţi, reflexia soarelui pe fund a făcut mai mult decât să contrabalanseze acest avantaj. Când o ploaie caldă topeşte zăpada de pe gheaţa Waldenului în miezul iernii şi lasă o gheaţă tare,

întunecată sau transparentă în mijloc, de jur împrejurul malurilor rămâne totuşi o fâşie de gheaţă albă ca un „fagure" – deşi mai groasă, lată de peste cinci metri, creată de această căldură reflectată. De asemenea, după cum am mai spus, chiar bulele din gheaţă funcţionează ca lentile care o topesc de dedesubt.

Fenomenele anului au loc în fiecare zi într-un lac, la o scară redusă. În fiecare dimineaţă, în general vorbind, apa de la o adâncime mică este încălzită mai repede decât cea cu o adâncime mai mare, deşi, până la urmă, s-ar putea să nu fie la fel de caldă – şi în fiecare seară se răceşte mai repede până dimineaţă. Ziua este un rezumat al anului. Noaptea este iarna, dimineaţa şi seara sunt primăvara şi toamna, iar amiaza este vara. Trosnetul şi pocnetul gheţii indică o schimbare de temperatură. Într-o dimineaţă frumoasă, după o noapte de ger, pe 24 februarie 1850, după ce plecasem la lacul Flints ca să-mi petrec ziua, am observat cu surprindere că atunci când am lovit gheaţa cu muchia toporului, a răsunat ca un gong pe mai multe zeci de metri în jur, de parcă aş fi lovit o tobă foarte bine întinsă. Lacul a început să pocnească la o oră după răsăritul soarelui, când a simţit influenţa razelor de soare care cădeau tangenţial pe ea, de deasupra dealurilor; se întindea ca un om care se trezeşte şi căsca cu un tumult crescând treptat, care a ţinut vreo trei-patru ore. La prânz şi-a făcut siesta şi a bubuit din nou spre noapte, când soarele îşi slăbea influenţa. Pe vreme normală, lacul îşi descărca tunurile de seară cu mare regularitate. Dar în mijlocul zilei, fiind plin de crăpături şi aerul fiind şi el mai puţin elastic, îşi pierduse complet rezonanţa şi poate că peştii şi şobolanii de apă nu ar fi putut fi zăpăciţi de o izbitură pe el. Pescarii spun că „tunetul lacului" sperie peştii şi nu mai muşcă momeala. Lacul nu tună în fiecare

seară şi nu pot spune cu siguranţă când să-i aştept tunetul şi, deşi nu observ nicio diferenţă de temperatură, el se produce. Cine ar fi bănuit că ceva atât de mare, rece şi gros la piele poate fi atât de sensibil? Şi totuşi, el are legea lui, căreia îi tună supus când trebuie s-o facă, cu aceeaşi siguranţă cu care se desfac mugurii primăvara. Pământul este în întregime viu şi acoperit cu papile. Cel mai mare lac este la fel de sensibil la schimbările atmosferice, ca şi grăuntele de mercur din termometru.

Una dintre atracţiile pentru care am venit să trăiesc în pădure a fost faptul că voiam să am răgazul şi posibilitatea de a vedea venirea primăverii. Gheaţa de pe lac ajunge în cele din urmă să fie „făgurită", iar când merg pe ea mi se vede imprimată urma călcâiului. Ceţurile, ploile şi un soare mai cald topesc treptat zăpada; zilele au devenit sensibil mai lungi; şi îmi dau seama că voi ieşi din iarnă fără să-mi mai sporesc grămada de lemne, căci nu mai am nevoie de focuri mari. Mă aflu în stare de alertă pentru primele semne de primăvară; aud cântecul întâmplător al vreunei păsări care a sosit, sau chiţcăitul veveriţei vărgate, căci rezervele trebuie să-i fie de acum aproape terminate, sau văd marmota aventurându-se afară din sălaşul ei de iarnă. La 13 martie, după ce auzisem măcăleandrul, vrabia cântătoare şi mierla, gheaţa încă mai era groasă de treizeci de centimetri. Pe măsură ce vremea se încălzea, ea nu era subţiată în mod sensibil de apă, nici spartă şi punctată de valuri ca pe râuri, ci, deşi era complet topită pe o lăţime de peste doi metri în jurul malurilor, mijlocul de abia era spongios şi saturat cu apă, aşa că-ţi puteai băga piciorul prin ea când avea peste cincisprezece centimetri grosime, dar până a doua zi seara, probabil, după o ploaie caldă urmată de ceaţă, avea să dispară complet, odată cu negura, ca o stafie. Într-un an l-am

traversat prin mijloc doar cu cinci zile înainte de a dispărea cu totul. În 1845, Waldenul s-a deschis complet la 1 aprile; în ‘46, la 25 martie; în ‘47, la 8 aprilie; în ‘51, la 28 martie; în ‘52, la 18 aprilie; în ‘53, la 23 martie; în ‘54, cam pe la 7 aprilie.

Orice eveniment legat de spargerea râurilor şi a lacurilor şi echilibrarea vremii este deosebit de interesant pentru noi, cei care trăim într-un climat al unor extreme atât de mari. Când vin zilele mai calde, cei care locuiesc lângă râu aud gheaţa spărgându-se noaptea cu un pocnet uimitor, ca de artilerie, ca şi când cătuşele lui de gheaţă ar fi fost rupte de la un capăt la celălalt, şi în câteva zile o văd curgând cu repeziciune la vale. La fel iese şi aligatorul din nămol, cu trosnete ale pământului. Un bătrân, fost observator atent al Naturii şi care pare să-i cunoască în întregime toate fenomenele de parcă aceasta ar fi fost pusă pe picioare când era el copil şi ar fi ajutat-o să se ţină dreaptă – care a ajuns la bătrâneţe şi nu cred că ar mai putea acumula vreo cunoştinţă despre natură nici dacă ar trăi cât Mathusalem – mi-a spus – şi eu am fost surprins să-l aud exprimându-şi mirarea în faţa vreunei mişcări din natură, căci crezusem că între ei nu există secrete –, mi-a spus, deci, că într-o zi de primăvară şi-a luat puşca şi barca şi s-a gândit că ar putea să vâneze câteva raţe. Mai era încă gheaţă prin lunci, dar se crăpase toată de pe râu şi a putut coborî fără niciun obstacol de la Sudbury, unde locuia el, până la Fair-Haven, pe care l-a găsit, în mod neaşteptat, acoperit în cea mai mare parte cu un strat solid de gheaţă. Era o zi caldă şi a fost surprins de acest uriaş volum de gheaţă netopită. Nevăzând nicio raţă, şi-a ascuns barca în spatele ţărmului de nord al unei insule din lac şi apoi s-a pitit şi el în tufişurile din partea de sud, ca să le aştepte. Gheaţa era topită până la cinsprezece–douăzeci de metri

de ţărm, o fâşie pe care se vedea un strat neted de apă, cu fundul noroios, aşa cum le place raţelor, şi se gândea că era posibil ca ele să apară cât de curând. După ce a rămas liniştit acolo vreme de vreo oră, auzi un sunet slab şi aparent îndepărtat, dar de altminteri deosebit de puternic şi impresionant, neasemuindu-se cu nimic din ceea ce mai auzise el până atunci, câştigând treptat în volum şi intensitate de parcă avea să aibă loc un sfârşit universal şi memorabil, o goană şi un muget aparte, ce i se păru pe dată a fi zgomotul unui stol uriaş de păsări care veneau să se aşeze acolo şi, luându-şi arma, sări nerăbdător în picioare; dar, spre uimirea lui, descoperi că în timp ce el stătea ascuns, toată gheaţa se pusese în mişcare şi înaintase spre ţărm, iar sunetul pe care îl auzise era făcut de marginile ei care se frecau de maluri – la început se rodea încet şi se sfărâma, dar în cele din urmă se înălţă şi îşi aruncă epavele până la o înălţime considerabilă pe insulă, înainte de a se opri.

În cele din urmă, razele soarelui ajung în unghiul potrivit, iar vânturi calde împrăştie ceaţa şi ploaia şi topesc bancurile de gheaţă, iar soarele, după ce împrăştie negura, zâmbeşte unui peisaj schimbat, de ruginiu şi alb, fumegând a tămâie, prin care călătorul îşi ghiceşte drumul de la o insuliţă la alta, mângâiat de muzica a o mie de pâraie şi pârâiaşe, ale căror vine sunt pline de sângele iernii pe care o îndepărtează.

Puţine fenomene îmi procurau mai multă încântare decât observarea formelor pe care le iau nisipul şi argila, curgând dezgheţate pe marginile unei adâncituri de pe calea ferată pe care mergeam în drumul meu spre sat, un fenomen nu prea frecvent la o scară atât de mare, deşi numărul malurilor proaspăt expuse din materialul potrivit trebuie să se fi înmulţit de ajuns de când au fost inventate căile ferate. Materialul era nisip cu toate gradele de fineţe şi de diverse

culori bogate, de obicei amestecat cu puţină argilă. Primăvara, când vine dezgheţul şi chiar într-o zi mai caldă de iarnă, nisipul începe să se scurgă pe pante ca o lavă, ieşind uneori la suprafaţă prin zăpadă, în locuri unde înainte nici nu se vedea măcar. Nenumărate firişoare se suprapun şi se întretaie unul cu altul, arătând ca un produs hibrid care se supune pe jumătate legilor curenţilor şi pe jumătate celor ale vegetaţiei. În curgere, ia forma unor frunze de viţă-de-vie străbătute de nervuri, formând nenumărate crenguţe cărnoase, de mai bine de treizeci de centimetri adâncime şi asemănându-se, dacă le priveşti mai atent, cu talusurile stufoase şi încâlcite ale unor licheni; sau îţi amintesc de corali, de labe de leopard sau picioare de păsări, sau de creieri, plămâni sau măruntaie şi excremente de tot felul. Este o vegetaţie cu adevărat *grotescă*, ale cărei forme şi culori le vedem imitate în bronz, un fel de foliaţie arhitecturală mai veche şi mai tipică decât talpa ursului, cicoarea, iedera, viţa-de-vie sau cine ştie ce alte frunze vegetale; destinate probabil ca în anumite condiţii să devină o enigmă pentru geologii viitorului. Întregul desen m-a impresionat, de parcă ar fi fost o peşteră cu stalactitele expuse la lumină. Diferitele nuanţe ale nisipului sunt unice prin bogăţia şi frumuseţea lor, îmbrăţişând variatele culori ale fierului, cafeniu, cenuşiu, gălbui şi roşcat. Când masa în curgere ajunge în albia din partea de jos a terasamentului, se împrăştie uniform, şiroaiele pierzându-şi forma semicilindrică şi devenind treptat tot mai plate şi mai întinse, scurgându-se la un loc, fiindcă au mai multă apă, până ce formează un *nisip* aproape plan, la fel de variat şi de frumos nuanţat, dar în care poţi descoperi formele originale de vegetaţie; până la urmă, în apă, acesta se transformă în *maluri*, asemenea celor care se formează la gurile râurilor, iar formele vegetale se pierd în formele vălurite de pe fund.

Întregul mal, înalt de la şase până la doisprezece metri, este uneori invadat de o masă de asemenea foliaţii sau rupturi de nisip, pe o lungime de patru sute de metri pe ambele părţi – rezultatul unei singure zile de primăvară. Remarcabilă la acest frunziş de nisip este apariţia lui atât de neaşteptată. Când văd pe o parte malul inert – căci soarele acţionează mai întâi pe o latură – şi pe cealaltă, această foliaţie luxuriantă, creaţie a unei ore, sunt impresionat ca şi atunci când aş fi stat în laboratorul Artistului care a făcut lumea şi pe mine – ca şi când aş fi venit acolo unde lucra el, antrenându-se pe acest terasament şi împrăştiindu-şi de jur împrejur, cu exces de energie, noile proiecte. Mă simt de parcă aş fi mai aproape de elementele vitale ale globului, fiindcă această revărsare de nisip este o masă la fel de întreţesută ca şi ele. Descoperi astfel în nisipuri o anticipare a frunzei vegetale. Nu-i de mirare că pământul se exprimă la exterior prin frunze, după ce frământă atât de mult ideea în interior. Atomii au învăţat deja această lege şi sunt impregnaţi cu ea. Frunza care atârnă deasupra îşi vede aici prototipul. *În interior*, fie că e în glob sau în trupul animal, ea este un *lob* umed şi gros, un cuvânt care se aplică ficatului şi plămânilor în special şi rândurilor de grăsime: λείβω, *labor, lapsus*, a se scurge sau a aluneca, o scăpare; λοβός, *globus, lob, glob*; de asemenea şi alte cuvinte derivate; în exterior, o *frunză* uscată şi subţire de parcă f şi n sunt un b presat şi uscat. Radicalii lobului sunt lb, masa moale a lui b (cu un singur lob, sau B, cu doi lobi) cu un l lichid în spate care îl împinge înainte. În glob, glb, g gutural adaugă la semnificaţie capacitatea gâtlejului. Penele şi aripile păsărilor sunt nişte frunze şi mai uşoare, şi mai subţiri. Treci astfel de la larva greoaie din pământ la aerianul şi zburătorul fluture. Globul însuşi transcende şi se traduce pe sine necontenit şi devine înaripat pe orbită. Chiar gheaţa începe cu delicate frunze de cristal, de parcă

s-ar fi scurs în forme pe care le-au imprimat frunzele plantelor acvatice pe o oglindă de apă. Copacul în întregime este doar o frunză, râurile sunt nişte frunze şi mai mari, a căror substanţă este pământul dintre ele, iar oraşele şi cetăţile sunt ouăle insectelor din ascunzişurile lor.

Când soarele se retrage, nisipul se opreşte din scurgere, dar dimineaţa şuvoaiele pornesc din nou şi se ramifică, se ramifică iarăşi şi iarăşi în miriade. Poate că vezi aici cum se formează vasele de sânge. Dacă te uiţi de aproape, observi că mai întâi îşi face loc, din masa dezgheţată, un şuvoi de nisip moale în partea din faţă, asemenea unei mărgele sau ca buricul degetului, pipăindu-şi încet şi orbeşte drumul în pantă, până când, în cele din urmă, din cauza căldurii şi a umezelii mai mari, odată cu înălţarea soarelui, porţiunea cea mai fluidă, în efortul de a se supune legii pe care o respectă până şi cele mai inerte lucruri, se separă de acesta din urmă şi îşi formează un canal sau o arteră şerpuită în interiorul ei şi în care pare un pârâiaş argintiu cu luciri de fulgere – de la o grămadă de frunze cărnoase sau ramuri la alta, înghiţită din când în când de nisip. Cât de minunată este repeziciunea şi perfecţiunea cu care se organizează nisipul în scurgere, folosind cel mai bun material de care dispune masa lui pentru a-şi înălţa marginile ascuţite ale canalului. Acestea sunt sursele râurilor. Substanţa silicoasă pe care o depune apa constituie probabil sistemul osos, iar solul mai fin şi materia organică sunt fibra cărnoasă sau ţesutul celular. Ce altceva este omul, dacă nu o masă de lut dezgheţat? Buricul degetului omenesc nu este decât o picătură congelată. Degetele de la mâini şi de la picioare curg până la vârfurile lor din masa în dezgheţ a corpului. Cine ştie spre ce s-ar dezvolta şi scurge trupul omenesc sub un cer mai favorabil?! Nu este oare mâna o frunză de *palmier* cu lobii şi

nervurile ei? Imaginaţia poate considera urechea ca pe un lichen, *umbilicaria*, de o parte a capului, cu lobul sau mărgeaua ei. Buza – *labium* de la *labor* (?) – spânzură sau se întinde din marginile gurii cavernoase. Nasul este o evidentă picătură congelată sau o stalactită.

Bărbia este o picătură şi mai mare, scurgerea confluentă a feţei. Obrajii sunt o alunecare dinspre sprâncene în valea feţei, oprită şi răsfirată de pomeţi. Fiecare lob rotunjit al frunzei vegetale este şi el o picătură groasă, acum hoinară, mai mare sau mai mică, lobii sunt degetele frunzei; şi ea tinde să se scurgă în tot atâtea direcţii câţi lobi are, şi o căldură mai mare sau alte influenţe binefăcătoare ar fi făcut-o să se scurgă până şi mai departe.

Se părea astfel că această coastă de deal ilustra principiul tuturor operaţiilor Naturii. Creatorul pământului a patentat numai o frunză. Ce anume din această hieroglifă va descifra Champollion pentru noi, ca să putem întoarce până la urmă o nouă filă? Fenomenul acesta este mai îmbucurător pentru mine decât splendoarea şi fertilitatea viţei-de-vie. E adevărat că totul are un oarecare caracter excremental şi grămezile de măruntaie şi produse ale ficatului nu se mai termină, de parcă globul ar fi fost întors pe dos; dar asta sugerează cel puţin faptul că Natura are măruntaie şi este astfel încă o dată mamă a umanităţii. Acesta este gerul ieşind din pământ; aceasta este Primăvara. Ea precede primăvara verde şi înflorită, aşa cum mitologia precede poezia obişnuită. Nu cunosc niciun purgativ mai bun pentru gazele şi indigestiile iernii. Aceasta mă convinge că Pământul mai este încă în scutece şi îşi întinde degeţelele de copil în toate părţile. Bucle noi ţâşnesc pe cea mai cheală frunte. Nu este nimic anorganic. Aceste grămezi foliacee zac de-a lungul terasamentului, ca rămăşiţele de la un furnal, arătând că

Natura este „în plină ardere" în interior. Pământul nu este o simplă rămăşiţă a istoriei moarte, strat peste strat, ca filele unei cărţi, pentru a fi studiat mai atent de geologi şi anticari, ci poezie vie ca frunzele unui copac, care preced florile şi fructele, – nu un pământ fosilă, ci un pământ în viaţă; în comparaţie cu a cărui mare viaţă centrală, toată viaţa animală şi vegetală este parazită. Convulsiile lui ne vor ridica rămăşiţele din morminte. Puteţi să topiţi metalele şi să le turnaţi în cele mai frumoase forme pe care le aveţi; ele nu mă vor emoţiona niciodată ca formele în care se revarsă acest pământ topit. Şi nu numai atât, dar chiar instituţiile de pe el sunt la fel de maleabile ca lutul în mâinile olarului.

În scurtă vreme, nu numai pe aceste maluri, ci pe fiecare colină şi câmpie, în fiecare adâncitură, gerul va ieşi afară ca un patruped adormit din vizuină şi va căuta marea cu muzica ei sau va migra spre alte clime în nori. Dezgheţul, cu gingaşa lui putere de convingere este mai puternic decât zeul Thor cu barosul său. Unul topeşte, celălalt doar sfărâmă în bucăţi.

Când pământul era în parte fără zăpadă, şi după ce câteva zile calde îi uscaseră oarecum suprafaţa, era plăcut să compari primele semne firave ale Anului în faşă, arătându-se sfioase, cu frumuseţea impunătoare a vegetaţiei uscate care rezistase iernii – albăstrică, splinuţe, mierea ursului şi alte graţioase ierburi sălbatice, mai evidente şi de multe ori mai interesante chiar decât pe timpul verii, de parcă frumuseţea lor nu s-ar fi copt până atunci; chiar negara, rogozul, lumânărica, tăula, cununiţa miresei, aglica şi alte plante cu tulpina rezistentă, acele grânare inepuizabile ce hrănesc păsările timpurii – buruieni cel puţin decente, care au văduvit învelişurile Naturii. Sunt atras în mod deosebit de vârful arcuit, asemenea unui spic, al negarei; ea readuce vara

printre amintirile noastre de iarnă şi este una dintre formele pe care artei îi place să le copieze şi care, în regnul vegetal, se află în aceeaşi relaţie cu tipurile – care se află deja în mintea omului – ca şi astronomia. Este un stil antic, mai vechi decât cel grecesc sau egiptean. Multe dintre fenomenele iernii sugerează o gingăşie inexprimabilă şi o delicateţe fragilă. Suntem obişnuiţi să auzim despre acest rege caracterizat ca un tiran crud şi fălos; dar el împodobeşte buclele Verii, cu gingăşia unui îndrăgostit.

La apropierea primăverii, veveriţele roşcate mi-au intrat sub casă câte două odată şi erau chiar sub picioarele mele când citeam sau scriam şi scoteau cele mai ciudate chiţcăituri şi ciripituri, piruete vocale şi murmure care s-au auzit vreodată, iar când băteam din picior, nu făceau altceva decât să ţipe şi mai tare, de parcă ar fi depăşit orice fel de frică şi respect prin poznele lor nebuneşti, sfidând omenirea care încearcă să le oprească. Nu, nu puteţi – *chickaree* – *chickaree*[*]. Erau cu totul surde la argumentele mele sau nu reuşeau să le perceapă forţa şi începeau un lanţ irezistibil de invective.

Prima vrabie a primăverii! Anul debutează cu o speranţă mai tânără ca oricând! Uşoarele triluri argintii se auzeau peste câmpiile în parte golaşe şi umede, de la măcăleandru, vrabia cântătoare şi sturz, ca şi când ultimii fulgi ai iernii ar fi scos clinchete în cădere! Ce înseamnă, într-un moment ca acesta, istoriile, cronologiile, tradiţiile şi toate revelaţiile scrise? Pârâiaşele cântă colinde şi asanale primăverii. Uliul-de-mlaştină plutind la mică înălţime pe deasupra luncii a şi început să caute primele semne de viaţă prin mâluri. Cântecul zăpezii care se topeşte se aude prin toate văile, iar gheaţa se topeşte de pe iazuri în acelaşi ritm. Iarba se

* *Chickaree* este un alt nume pentru veverița roșcată (n. red.)

aprinde pe coastele dealurilor ca un foc al primăverii – „*et primitus oritur herba imbribus primoribus evocata*" – de parcă pământul ar fi trimis în afară o ardere interioară pentru a saluta soarele care se întoarce; nu galbenă, ci verde este culoarea flăcării lui; – simbol al tinereţii veşnice, firul de iarbă, asemenea unei lungi panglici verzi, se scurge din brazdă către vară, controlată într-adevăr de îngheţ, dar izbucnind curând din nou, înălţându-şi lancea fânului de anul trecut din viaţa proaspătă de dedesubt. Creşte cu perseverenţa scurgerii pârâului din pământ. Este aproape identică cu el, căci în zilele mărite ale lunii iunie, când pâraiele se usucă, firele de iarbă sunt canalele lor şi de la un an la altul turmele se adapă din acest nesfârşit izvor verde, iar cosaşul scoate din el, la timp potrivit, rezervele pentru iarnă. La fel şi viaţa noastră omenească, aproape că se stinge până la rădăcină, dar tot îşi mai înalţă firul verde spre eternitate.

Waldenul se dezgheaţă cu repeziciune. De-a lungul malurilor de nord şi de apus este un canal larg de zece metri, care se lăţeşte şi mai mult spre capătul estic. Un mare sector de zăpadă s-a spart din corpul principal. Aud o vrabie cântătoare în tufişurile de pe mal – *olit, olit, olit – cip, cip, cip, ce ci, – ce, uis, uis, uis*. Şi ea ajută la spargerea gheţii. Cât de minunate sunt marile curbe în mişcare de la marginea gheţii, răspunzând oarecum celor ale malurilor, dar mai regulate! Este deosebit de tare, din cauza asprului dar trecătorului frig recent, şi umedă sau unduită peste tot, ca pardoseala unui palat. Doar vântul alunecă în zadar spre răsărit, peste suprafaţa ei opacă, până ce ajunge la suprafaţa vie de pe partea cealaltă. Este încântător să priveşti la această panglică de apă scânteind în soare, la faţa golaşă a lacului, plină de veselie şi tinereţe, da parcă ar da glas veseliei peştilor din ea şi a nisipurilor de pe mal – un luciu argintiu ca cel de pe

solzii unui *leuciscus,* ca şi când ar fi toată un peşte viu. Aşa arată contrastul dintre iarnă şi primăvară. Walden a fost mort şi este iarăşi viu. Dar în această primăvară, după cum am spus, s-a spart cu mai multă tenacitate.

Schimbarea de la viscol şi iarnă la vreme senină şi blândă, de la ore întunecate şi plictisitoare la momente vii şi elastice, este o criză memorabilă pe care o proclamă toată firea. Este, în cele din urmă, aparent instantanee. Pe neaşteptate, un influx de lumină mi-a umplut casa, deşi se apropia înserarea, şi norii iernii încă atârnau deasupra ei, iar streşinile şiroiau de ploaie. Am privit pe fereastră, şi iată! Acolo unde ieri se afla gheaţa rece şi întunecată, se întindea acum lacul transparent, deja calm şi plin de speranţă, ca într-o seară de vară, reflectând cerul unei seri de vară în sânul lui, deşi el nu se vedea deasupra, de parcă ar fi avut legături cu vreun orizont îndepărtat. Auzeam un prihor în depărtare, primul pe care îl auzeam după mai multe mii de ani – m-am gândit atunci – al cărui cântec nu-l voi uita multe alte mii de acum înainte – aceleaşi triluri dulci şi puternice ca altădată. O, prihorul serii, la sfârşitul unei zile de vară, în Noua Anglie! Dacă puteam găsi vreodată crenguţa pe care stătea el! Vreau să spun *el*; vreau să spun *crenguţa*. Aceasta, cel puţin, nu este *Turdus migratorius.* Pinii şi stejarii pitici din preajma casei, care stătuseră atât de mult aplecaţi, şi-au reluat deodată multiplele caractere, arătau mai strălucitori, mai verzi, mai drepţi şi mai vii, de parcă ar fi fost cu adevărat curăţaţi şi întremaţi de ploaie. Ştiam că nu o să mai plouă. Poţi spune, privind la orice creangă din pădure şi chiar la grămada ta de lemne, dacă iarna a trecut sau nu. Când se întuneca, tresăream la gâgâitul gâştelor care zburau la mică înălţime pe deasupra pădurilor, ca nişte călători obosiţi care se întorceau târziu de pe lacurile din sud şi care îşi permiteau,

în cele din urmă, să se plângă pe faţă şi să se consoleze reciproc. Stând în uşă, le auzeam foşnetul aripilor; când, îndreptându-se spre casă, mi-au zărit deodată lumina şi, cu zgomote mai domoale, s-au întors şi s-au oprit pe lac. Aşa că eu am intrat, am închis uşa şi mi-am petrecut prima noapte de primăvară în pădure.

Dimineaţa am privit gâştele din prag, prin ceaţă, plutind pe mijlocul lacului, la două sute cincizeci de metri distanţă, atât de mari şi de tumultuoase încât Waldenul părea un lac artificial pentru distracţia lor. Dar când am ajuns pe mal, s-au ridicat cu mari bătăi de aripi la semnalul comandantului lor şi, după ce s-au încolonat, s-au rotit deasupra capului meu – douăzeci şi nouă erau – şi apoi s-au îndreptat spre Canada, cu un *ga-ga* al conducătoarei la intervale regulate şi cu încrederea că-şi vor întrerupe postul în lacuri mai mâloase. Un stol de raţe se ridică tot atunci şi se îndreptă spre nord, pe urmele verilor lor mai zgomotoşi.

Timp de o săptămână, am auzit ţipătul rotit şi dezorientat al câte unei gâşte solitare, în dimineţi ceţoase, căutându-şi tovarăşii şi populând pădurile cu sunetul unei vieţi mai mari decât cea pe care o puteau susţine. În aprilie, se vedeau din nou porumbeii zburând anume în stoluri mici, iar la timpul potrivit am auzit rândunelele ciripind deasupra poienii mele, deşi nu mi se păruse că oraşul avea atât de multe încât să-mi mai lase şi mie vreuna şi mi-am închipuit că erau din acea specie veche care locuia în copaci scorburoşi înainte de venirea oamenilor albi. Aproape în toate climatele, ţestoasa şi broasca sunt printre precursorii şi vestitorii acestui anotimp; iar păsările zboară cu cântece şi penaj strălucitor, plantele răsar şi înfloresc, iar vântul suflă pentru a corecta această uşoară oscilaţie a polilor şi pentru a păstra echilibrul Naturii.

Cum fiecare anotimp ne pare cel mai bun la rândul lui, tot aşa, venirea primăverii este asemenea creării Cosmosului din Haos şi împlinirii Vârstei de Aur.

„Eurus ad Auroram, Nabathaeacaque regna recessit
Persidaque et radiis juga subdita matutinis."

„Austrul s-a retras spre Aurora şi spre ţinutul Nabathean,
Şi cel persan, şi crestele aşezate sub razele dimineţii."

* * *

„S-a născut omul. Fie că acel Făuritor al tuturor,
Originea unei lumi mai bune, l-a făcut din sămânţa divină;
Sau pământul, rupt nu de mult din înaltul
Eter, a păstrat câteva seminţe din cerul înrudit."*

O singură ploaie uşoară face iarba cu multe nuanţe mai verde. La fel şi perspectivele noastre se luminează prin influxul unor gânduri mai bune. Ar trebui să ne considerăm binecuvântaţi dacă am trăi totdeauna în prezent şi am profita de orice accident care ni se întâmplă, asemenea ierbii care mărturiseşte influenţa celor mai mici picături de rouă ce cad peste ea; şi nu ne-am petrece timpul ispăşindu-ne pentru neglijarea unor ocazii trecute, ceea ce noi numim *a ne face datoria*. Noi zăbovim în iarnă când e deja primăvară. Într-o frumoasă dimineaţă de primăvară sunt iertate toate păcatele oamenilor. O astfel de zi este un armistiţiu cu viciul. Când un astfel de soare se înalţă să ne lumineze, şi cel mai rău dintre păcătoşi îşi poate reveni. Prin propria noastră inocenţă redobândită, discernem inocenţa vecinilor noştri. S-ar putea să-ţi fi ştiut până ieri vecinul de hoţ, beţiv, senzual şi să-ţi fi fost, pur şi simplu, milă de el sau să-l

* *Metamorfozele* lui Ovidiu, Cartea I. (n. tr.)

dispreţuieşti, şi să fi fost disperat de această lume; dar soarele străluceşte viu şi cald în această primă zi de primăvară, recreând lumea, şi-l întâlneşti la vreo muncă simplă şi vezi cum venele sale obosite şi viciate se lărgesc într-o bucurie tăcută şi binecuvântează noua zi, iar el simte influenţa primăverii cu inocenţa copilăriei şi toate greşelile lui sunt uitate. Nu este în juru-i numai o atmosferă de bunăvoinţă, ci chiar şi o savoare a sfinţeniei care caută să se exprime, orbeşte şi fără succes probabil, ca un instinct nou născut şi, pentru o scurtă oră, nicio glumă vulgară nu stârneşte vreun ecou pe coasta dinspre sud a dealului. Vezi câteva frumoase vlăstare inocente pregătindu-se să ţâşnească din scoarţa lui noduroasă şi să încerce viaţa unui alt an, gingaşe şi proaspete ca cea mai tânără plantă. Chiar şi el a intrat în bucuria Domnului său. De ce nu lasă temnicerul uşa închisorii sale deschisă – de ce judecătorul nu achită procesul – de ce pastorul nu-şi eliberează congregaţia?! Fiindcă nu se supun ştirii pe care le-o dă Dumnezeu şi nu primesc iertarea pe care El o oferă gratuit tuturor.

„O întoarcere la bunătate, care se produce în fiecare zi în boarea liniştită şi binefăcătoare a dimineţii, face ca din respect pentru iubirea virtuţii şi ura faţă de viciu, să te apropii puţin de firea primitivă a omului, asemenea lăstarilor din pădure care au fost tăiaţi. Tot aşa, răul făcut de cineva în intervalul de o zi opreşte din dezvoltare şi distruge germenii virtuţii, care începuseră să răsară.

După ce germenii virtuţii au fost opriţi să se dezvolte de mai multe ori, suflul binefăcător al serii nu mai este de ajuns pentru a-i păstra. Şi îndată ce suflul serii nu mai este de ajuns pentru a-i păstra, natura omului nu se mai deosebeşte prea mult de cea a animalului. Oamenii care văd firea acestui om asemănătoare cu cea a animalului, cred că el nu

a avut niciodată facultatea înnăscută a raţiunii. Sunt oare acestea sentimentele adevărate şi fireşti ale omului?"*

„Vârsta de Aur a fost cea dintâi creată, care, fără niciun răzbunător,
În mod spontan şi fără lege, cerea credinţă şi dreptate.
Nu erau frică şi pedeapsă; nu se citeau ameninţări
Pe plăci în pieţe; nici mulţimea nu se temea supusă
De-ale judecătorilor cuvinte; ci era în siguranţă fără răzbunători
Şi nici pini doborâţi pe munţii ei nu coborau
Pe valuri limpezi către lumi străine; muritorii
Nu cunoşteau decât ale lor ţărmuri.

* * * *

Era o primăvară eternă, iar zefirul blând cu boare caldă
Tot alina flori răsădite fără de seminţe."**

La 29 aprilie, pe când pescuiam de pe malul râului de lângă podul de la Nine Acre Corner, stând pe iarba înfiorată şi pe rădăcini de salcie, acolo unde se ascund bizonii, am auzit un zgomot aparte, asemănător oarecum celui făcut de beţele lovite de copii cu degetele, când, privind în sus, am zărit un şoim foarte subţire şi graţios, ca un uliu de noapte înălţându-se alternativ, ca un val, şi coborând apoi câţiva metri, arătându-şi partea de dedesubt a aripilor, care străluceau ca o panglică de satin în soare sau ca interiorul perlat al unei scoici. Această privelişte îmi aminti de vânătoarea cu şoimi şi de noblеţea şi poezia asociate cu acel sport. Merlin mi se părea că ar putea fi numit; dar nu-mi pasă de numele lui. Era cel mai eteric zbor pe care l-am văzut vreodată. Nu

* Din *Cartea lui Mencius* (371–288 î.Hr.) (n. tr.)
** Metamorfozele lui Ovidiu, *Cartea I.* (n. tr.)

bătea, pur şi simplu, din aripi ca un fluture, nici nu se înălţa ca şoimii mai mari, ci se juca cu încredere mândră pe câmpiile aerului; urcând încă o dată şi încă o dată cu acel sunet straniu, îşi repeta căderea liberă şi frumoasă, întorcându-se şi răsucindu-se ca un zmeu şi apoi revenindu-şi din căderea magistrală, ca şi când nu ar fi pus niciodată piciorul pe *terra firma*. Părea să nu aibă niciun tovarăş în univers – jucându-se acolo singur – şi că nu are nevoie de niciunul în afară de dimineaţa şi eterul cu care se juca. Nu era singur, ci făcea tot pământul să pară singur sub el. Unde era părintele care îl clocise, semenii lui şi tatăl lui din ceruri? Locuitor al aerului, el părea legat de pământ numai printr-un ou clocit cândva în spărtura unei stânci; – sau a fost cuibul lui natal făcut în colţul unui nor, ţesut din rămăşiţele curcubeului, ale cerului de asfinţit şi căptuşit cu nişte ceaţă moale din miezul verii, prinsă de pe pământ? Cuibul lui acum, pe vreun nor stâncos.

Pe lângă asta, mai vedeam şi o rară abundenţă de peşti aurii şi argintii, strălucitori şi arămii, care arătau ca un şirag de mărgele. O, am pătruns pe acele pajişti în dimineţile multor prime zile de primăvară, sărind de pe un dâmb pe altul, de pe o rădăcină de salcie pe alta, când sălbatica vale a râului şi pădurile erau scăldate într-o lumină atât de pură şi strălucitoare încât ar fi putut trezi şi morţii, dacă ar fi dormit cumva în mormintele lor, aşa cum cred unii. Nu e nevoie de nicio altă dovadă a nemuririi. Totul trebuie să trăiască într-o astfel de lumină. O, Moarte, unde îţi era înţepătura? O, Mormânt, unde îţi era atunci victoria?

Viaţa satului nostru s-ar opri dacă n-ar fi pădurile şi pajiştile neexplorate ce-l înconjoară. Avem nevoie de tonicul sălbăticiei – să ne târâm uneori prin mlaştini în care se odihnesc bâtlanii şi cârsteii şi să auzim ţipătul becaţelor; să

mirosim rogozul şopotind, în care îşi face cuibul numai câte o pasăre mai sălbatică şi mai solitară, iar nurca se târăşte cu burta lipită de pământ. Când suntem gata să explorăm şi să cunoaştem totul, cerem ca totul să fie misterios şi inexplorabil, ca pământul şi marea să fie infinit de sălbatice, necercetate şi nepătrunse de noi pentru că sunt de nepătruns. Nu ne putem niciodată sătura de Natură. Trebuie să ne împrospătăm la vederea unei vigori inepuizabile, a unor trăsături uriaşe şi titanice, a ţărmului mării cu epavele lui, a sălbăticiei cu viaţa şi cu copacii ei pe moarte, a norului cu tunete şi a ploii care ţine trei săptămâni şi dă naştere izvorului. Trebuie să fim martorii depăşirii propriilor noastre limite şi ai unei vieţi care se ospătează în libertate acolo unde noi nu rătăcim niciodată. Ne distrează când vedem vulturul hrănindu-se pe hoitul care ne dezgustă şi ne descurajează, trăgându-şi sănătatea şi tăria din hrană. În groapa de lângă poteca spre casa mea era un cal mort, care mă obliga uneori să mă abat din drum, mai ales noaptea când aerul era greu, dar compensa pentru acest lucru asigurarea pe care mi-o dădea în privinţa apetitului mare şi a sănătăţii inviolabile a Naturii. Îmi place să văd că Natura este atât de împânzită de viaţă încât miriade sunt lăsate să fie sacrificate şi sunt tolerate să se ucidă unele pe altele; că organizările fragile pot fi stoarse cu aceeaşi seninătate ca şi măduva unui fruct – mormoloci înghiţiţi de bâtlani şi ţestoase care ies în drumul mare; şi că a plouat câteodată cu carne şi sânge! Având în vedere posibilitatea întâmplării, trebuie să ne dăm seama cât de puţin trebuie luat în considerare aşa ceva. Impresia făcută asupra unui om înţelept este aceea a inocenţei universale. Otrava nu este de fapt otrăvitoare şi nici nu există răni fatale. Compasiunea este un teren de nelocuit. Trebuie să fie expeditivă. Rugăminţile ei nu suportă stereotipurile.

La începutul lui mai, stejarii, pecanii, arţarii şi alţi copaci, tocmai înflorind printre pădurile de pini din jurul lacului, împrumutau peisajului o strălucire asemănătoare cu cea a luminii soarelui, mai ales în zilele noroase, ca şi când soarele ar fi scăpat printre ceţuri şi ar fi strălucit slab, din loc în loc, pe coastele dealurilor. Pe 3 sau 4 mai am văzut un cufundar pe lac şi în prima săptămână a lunii am auzit caprimulgul, sturzul cenuşiu, canitopul, cintezoiul şi alte păsări. Auzisem sturzul de pădure cu mult mai înainte. O pasăre phoebe se întorsese deja şi a privit pe uşă şi pe geam să vadă dacă locuinţa îmi era de ajuns de *cavernoasă* pentru ea, susţinându-se pe aripi zgomotoase, cu ghearele strânse de parcă s-ar fi prins de aer în timp ce-mi examina gospodăria. Polenul ca de sulf al pinilor a acoperit curând lacul şi pietrele şi lemnul putred de pe mal, încât puteai să aduni un butoi întreg. Acestea sunt „ploile de sulf" de care auzim noi. Chiar în drama *Sacontala* a lui Kalidasa citim despre „pârâiaşe colorate în galben de colbul auriu al lotuşilor". Şi astfel, anotimpurile se rostogolesc în vară, în vreme ce cutreieri prin ierburi din ce în ce mai înalte.

Aşa s-a terminat primul meu an de viaţă în pădure; şi al doilea an a fost asemănător cu el. În cele din urmă, am părăsit Waldenul, la 6 septembrie 1847.

CONCLUZIE

Doctorii le recomandă bolnavilor o schimbare a aerului şi a peisajului. Slavă Domnului, aici nu-i toată lumea. Castanul nu creşte în Noua Anglie, iar sturzul zeflemitor se aude arareori aici. Gâsca sălbatică este mai cosmopolită decât noi înşine; îşi întrerupe postul în Canada, ia prânzul în Ohio şi îşi face culcuşul pentru o noapte într-un golf din sud. Chiar şi bizonul, într-o oarecare măsură, ţine pasul cu anotimpurile, hrănindu-se pe păşunile din Colorado numai până când o iarbă mai verde şi mai dulce îl aşteaptă lângă Yellowstone. Totuşi, noi credem că dacă se dărâmă gardurile şi se fac ziduri din grămezi de piatră pe fermele noastre, prin aceasta se stabilesc graniţe vieţilor noastre şi ni se hotărăşte soarta. Dacă eşti ales funcţionar public, fără îndoială că nu vei putea merge în Ţara de Foc vara aceasta; în schimb, poţi să te duci pe tărâmul focului din iad. Universul este mai mare decât părerile noastre despre el.

Totuşi, ar trebui să ne uităm mai des peste bordul ambarcaţiunii noastre, ca nişte pasageri curioşi, şi să nu ne facem călătoria ca nişte marinari proşti care culeg câlţi. Cealaltă parte a globului nu este decât casa corespondentului nostru. Călătoria noastră nu este altceva decât navigare în lungul unui meridian, iar doctorii fac prescripţii numai pentru bolile de piele. Cineva se duce în Africa de Sud să urmărească girafe; dar cu siguranţă nu acela este vânatul pe

care ar vrea el să-l urmărească. Cât ar vâna, mă rog, un om girafe dacă ar putea s-o facă? Şi becaţele şi cocorii de pădure oferă o distracţie rară; dar sunt sigur că cea mai nobilă vânătoare ar fi să-ţi împuşti „eul".

„Îndreaptă-ţi ochiul către tine.
Şi-ai să descoperi locuri mii
În minte-ţi neştiute, le colindă
Cosmografia proprie s-o ştii."*

Ce reprezintă Africa – ce reprezintă Occidentul? Nu este oare propriul nostru interior alb pe hartă? Deşi s-ar putea să se dovedească a fi negru, ca un ţărm proaspăt descoperit. Vrem noi, oare, să descoperim izvorul Nilului, al Nigerului sau al Mississippiului, sau o trecătoare prin nord-vest, în jurul acestui continent? Acestea sunt problemele care preocupă cel mai mult omenirea? Este oare Franklin singurul om dispărut, astfel încât soţia lui să ţină atât de mult să-l descopere? Ştie domnul Grinnell unde se afla el însuşi? Fiţi mai bine Parcul Mungo, Lewis, Clarke şi Frobisher ai propriilor voastre râuri şi oceane; exploraţi-vă propriile latitudini către poli – cu vapoare întregi pline cu carne conservată ca să vă întreţină, dacă vă sunt cumva necesare; şi drept pavilion, înălţaţi cutiile goale până la ceruri. Cărnurile conservate au fost oare, pur şi simplu, inventate numai pentru a păstra carnea? Oricum, fiţi Columbi către întregi continente şi lumi noi din voi înşivă, deschizând noi canale, nu pentru comerţ, ci pentru gândire. Fiecare om este stăpânul unei împărăţii alături de care ţinutul pământesc al Ţarului este doar un biet stat, o colină ocolită de gheaţă. Şi cu toate astea, pot fi

* Fragment din poemul *To my honoured friend Sir Ed. P. Knight (Onoratului meu prieten Sir Ed. P. Knight)*, de William Habbington (1605–1664). (n. red.)

patrioţi unii care nu au niciun fel de respect faţă de *sine* şi sacrifică mai mult pentru mai puţin. Ei iubesc pământul în care li se fac mormintele, dar nu simt nimic pentru spiritul care încă le-ar putea însufleţi lutul. Patriotismul este o idee fixă de-a lor. Ce a vrut să însemne acea Expediţie pentru explorarea mărilor sudului, cu toată parada şi cheltuielile ei, dacă nu o recunoaştere indirectă a faptului că există în lumea morală continente şi mări faţă de care fiecare om este un istm sau golf, încă neexplorat de el, dar că este mai uşor să navighezi mii şi mii de mile prin frig, furtuni şi printre canibali, într-o navă guvernamentală, ajutat de cinci sute de bărbaţi şi copii, decât să explorezi de unul singur marea personală, Atlanticul şi Pacificul fiinţei tale.

„Erret, et extremos alter scrutetur Iberos.
Plus habet hic vitae, plus habet ille viae."

„Să cutreiere ei şi să cerceteze pe străinii australieni.
Eu rămân mai mult cu Dumnezeu, ei mai mult cu drumul."

Nu merită osteneala să faci înconjurul lumii ca să numeri pisicile din Zanzibar. Şi totuşi, fă asta până vei putea face ceva mai bun şi vei găsi poate vreo „groapă a lui Symmes" prin care să ajungi înlăuntru, până la urmă. Anglia şi Franţa, Spania şi Portugalia, Coasta de Aur şi Coasta Sclavilor, toate sunt frontiere ale aceastei mări personale; dar nicio barcă nu s-a aventurat dinspre ele dincolo de câmpul vizual, deşi este fără îndoială drumul direct spre India. Dacă vrei să înveţi toate limbile şi să te conformezi obiceiurilor tuturor popoarelor, dacă vrei să călătoreşti mai departe decât orice călător, să te adaptezi tuturor climelor, supune-te atunci preceptului filozofului antic şi explorează-te pe tine însuţi.

Aici e nevoie de ochi şi nerv. Se duc în războaie numai înfrânţii şi dezertorii, laşii care evadează şi se înrolează. Porniţi acum pe cel mai îndepărtat drum către apus, care nu se opreşte la Mississippi sau la Pacific, nici nu duce spre China sau spre Japonia, ci merge pe o tangentă la această sferă, vara şi iarna, zi şi noapte, până la asfinţitul soarelui, asfinţitul lumii şi, în cele din urmă, şi asfinţitul pământului.

Se spune că Mirabeau s-a apucat să prade la drumul mare „pentru a se convinge de câtă hotărâre e nevoie ca să te poţi plasa într-o opoziţie formală cu cele mai sacre legi ale societăţii." El a declarat că „soldatului care luptă pe front nu-i trebuie nici pe jumătate atâta curaj cât unui tâlhar" – „că onoarea şi religia nu au stat niciodată în calea unei hotărâri ferme şi bine gândite". Acest lucru era ceva bărbătesc, aşa cum stau lucrurile; şi totuşi era zadarnic, dacă nu disperat. Un om mai sănătos s-ar fi aflat destul de des „în opoziţie formală" faţă de ceea ce sunt considerate „cele mai sacre legi ale societăţii", supunându-se unor legi şi mai sacre şi şi-ar fi încercat hotărârea fără să se abată din drum. Oamenii nu trebuie să adopte o asemenea atitudine faţă de societate, ci să se menţină în atitudinea în care nu vor fi niciodată în opoziţie cu o guvernare dreaptă, dacă s-ar întâmpla să aibă aşa ceva.

Am plecat din pădure pentru un motiv la fel de sănătos ca şi cel pentru care m-am dus acolo. Poate că mi se părea că mai am încă multe vieţi de trăit şi nu-mi mai puteam permite să irosesc timp acolo. E remarcabil cât de uşor şi pe nesimţite intrăm pe un anumit făgaş şi ne bătătorim o potecă. Nu trăisem acolo mai mult de o săptămână înainte ca picioarele să îmi facă o cărare de la uşă până pe malul lacului; şi deşi au trecut cinci sau şase ani de când păşeam pe ea, se mai vede încă destul de bine. E adevărat, mi-e teamă că alţii

ar fi putut să intre pe ea şi astfel să fi ajutat la păstrarea ei. Suprafaţa pământului este moale şi picioarele oamenilor se imprimă uşor pe ea; la fel se întâmplă şi cu potecile pe care le străbate mintea. Cât de uzate şi prăfuite trebuie să fie, atunci, drumurile lumii, cât de adânci făgaşele tradiţiei şi conformismului! N-am vrut să fac călătoria în cabină, ci mai degrabă lângă catarg, pe puntea omenirii, căci de acolo puteam vedea cel mai bine lumina lunii printre munţi. Nu vreau acum să călătoresc dedesubt.

Din experimentul meu am învăţat cel puţin atât: că dacă cineva înaintează cu încredere în direcţia vieţii sale şi se străduieşte să trăiască viaţa pe care şi-a imaginat-o, va fi întâmpinat de un succes neaşteptat. Va lăsa câte ceva în urmă, va trece peste o graniţă invizibilă; legi noi, universale şi mai liberale vor începe să se stabilească în jurul şi în interiorul său; sau legile vechi se vor lărgi şi vor fi interpretate în favoarea sa într-un sens mai liberal, şi va trăi cu aprobarea unei ordini superioare a firii. Pe măsură ce el îşi simplifică viaţa, legile universului îi vor apărea mai puţin complete, iar singurătatea nu va mai fi singurătate, nici sărăcia sărăcie, nici slăbiciunea slăbiciune. Dacă ai construit castele în nori, munca ta nu trebuie neapărat să fie irosită; acolo trebuie să fie. Acum aşază fundaţiile dedesubt.

Pretenţia Angliei şi a Americii de a vorbi în aşa fel încât ele să se înţeleagă este ridicolă. Nici oamenii, nici ciupercile nu cresc astfel. De parcă asta ar fi important şi n-ar fi, adică, destui care să se înţeleagă şi fără ele. De parcă Natura ar putea suporta o singură ordine de înţelegere, ca şi când n-ar putea întreţine şi păsări şi patrupede, şi zburătoare şi târâtoare, iar *hush* (i.e tăcere) şi *who* (i.e. cine), pe care Bright le poate înţelege, ar fi engleza cea mai corectă. De parcă siguranţa ar fi numai în prostie. Mi-e teamă, mai ales, că

expresia mea nu este de ajuns de *extravagantă*, că s-ar putea să nu depășească suficient de mult limitele experienței mele de zi cu zi, pentru a fi adecvată adevărului de care m-am convins. *Extra vagance!* Depinde de felul în care ești împrejmuit. Bivolul migrator, care își caută noi pășuni pe alte latitudini, nu este la fel de extravagant ca vaca ce răstoarnă găleata cu piciorul, sare peste gardul ocolului și fuge după viței în timpul mulsului. Doresc să vorbesc undeva fără *limite*; ca un om într-un moment de trezire către alți oameni în momente de trezire; căci sunt convins că nu pot exagera suficient nici măcar pentru a pune fundațiile unei adevărate expresii. Cine s-a temut vreodată, după ce a auzit o bucată muzicală, că nu va mai vorbi niciodată extravagant? În privința viitorului sau a posibilului, ar trebui să trăim destul de lax și nedefinit la exterior, cu contururile neclare și cețoase în partea aceea, așa cum umbrele noastre dau la iveală o transpirație insesizabilă în fața soarelui. Adevărul volatil al cuvintelor noastre ar trebui să trădeze mereu neadecvarea afirmației reziduale.

Adevărul lor este *tradus* numaidecât; rămâne doar monumentul lor literal. Cuvintele care ne exprimă credința și pietatea nu sunt definite; ele sunt totuși, pentru firile superioare, semnificative și înmiresmate ca tămâia.

De ce să ne reducem mereu la cele mai plictisitoare percepții ale noastre și să le prețuim ca bun simț? Cel mai bun simț este cel al oamenilor care dorm și pe care ei îl exprimă sforăind. Suntem uneori înclinați să-i punem laolaltă pe cei care sunt o dată și jumătate inteligenți cu cei doar pe jumătate inteligenți fiindcă le apreciem numai a treia parte din inteligență. Unii ar putea da vina pe cerul roșu al dimineții, dacă se scoală vreodată destul de devreme pentru așa ceva. „Pretind", după câte aud, „că versurile lui Kabir au

patru sensuri diferite; iluzie, spirit, intelect şi doctrina ezoterică a vedelor"; dar în această parte a lumii este considerat motiv de protest faptul că scrierile cuiva admit mai mult decât o interpretare. În vreme ce Anglia se căzneşte să vindece cariile cartofului, de ce nu se străduieşte nimeni să vindece cariile creierului, care predomină cu mult mai mult şi mai fatal?

Nu cred că am ajuns la obscuritate, dar aş fi mândru dacă paginilor mele nu li s-ar găsi un neajuns mai fatal din acest punct de vedere decât s-a găsit gheţii de pe Walden. Vizitatorii din sud i-au obiectat culoarea albastră, care este dovada purităţii lui, ca şi când ar fi mâlos şi preferau gheaţa de Cambridge, care este albă, dar are gust de buruieni. Puritatea care place oamenilor e asemenea negurii ce învăluie pământul şi nu asemenea eternului azuriu de deasupra.

Sunt unii care ne asurzesc spunându-ne că noi, americanii şi modernii, în general, suntem pitici intelectuali în comparaţie cu anticii sau chiar cu elisabetanii. Dar care este rostul acestei afirmaţii? Un câine viu este mai bun decât un leu mort. Să se ducă omul şi să se spânzure fiindcă aparţine rasei pigmeilor, în loc să fie un pigmeu cât mai măreţ cu putinţă? Să-şi vadă fiecare de treabă şi să se străduiască să fie ceea ce a fost făcut să fie.

De ce am fi atât de disperat de grăbiţi să reuşim în întreprinderi atât de disperate? Dacă un om nu ţine pasul cu tovarăşii săi, e poate din cauză că el aude un alt toboşar. Să păşească după muzica pe care o aude, oricât de domoală sau îndepărtată ar fi ea. Nu este important ca el să se maturizeze la fel de repede ca un măr sau ca un stejar. Îşi va schimba el primăvara în vară? Dacă nu există încă starea de lucruri pentru care am fost făcuţi, care ar fi realitatea pe care o putem substitui? Nu trebuie să naufragiem pe o

realitate inutilă. Să ne chinuim să ridicăm un cer de sticlă albastră deasupra noastră, deşi când va fi gata vom privi cu siguranţă tot la adevăratul cer eteric de deasupra, ca şi când cel dintâi nici n-ar exista?

Era odată un artist în cetatea Kouroo care era dispus să lupte pentru perfecţiune. Într-o zi, i-a venit în minte să facă un toiag. După ce s-a gândit că într-o lucrare imperfectă timpul este un ingredient, iar într-una perfectă timpul nu are loc, şi-a spus: „Va fi perfect din toate punctele de vedere, chiar dacă n-aş mai face nimic altceva tot timpul vieţii." A pornit îndată spre pădure după lemn, fiind hotărât că nu trebuie făcut dintr-un material nepotrivit; şi în vreme ce căuta şi renunţa pe rând la toate beţele, prietenii l-au părăsit unul după altul, căci au îmbătrânit şi ei cu muncile lor şi au murit, dar el nu îmbătrânea cu nicio clipă. Unicitatea scopului şi a hotărârii sale şi înălţătoarea sa pietate l-au înzestrat, fără ştirea lui, cu tinereţe veşnică. Cum el nu făcea niciun compromis cu timpul, acesta s-a ferit din calea lui şi suspina de la distanţă că nu-l poate înfrânge. Până să găsească el lemnul potrivit în toate privinţele, cetatea Kouroo ajunsese o străveche ruină, iar el se aşeză pe una dintre ridicăturile ei să-şi cojească bastonul. Înainte de a-i da forma cuvenită, dinastia Candaharilor se sfârşise, iar el scrise cu vârful bastonului, pe nisip, numele ultimului din acea familie şi apoi şi-a reluat lucrul. Până să-şi fi netezit şi lustruit el bastonul, Kalpa nu mai era stea polară; şi până să-i pună el vârful de metal şi capul decorat cu pietre preţioase, Brahma se trezise şi adormise de multe ori. Dar de ce mă opresc eu să amintesc toate acestea? Când lucrul său a primit şlefuire, s-a arătat deodată ochilor artistului uimit, ca cea mai frumoasă creaţie a lui Brahma. Făcând un baston, el făurise un nou sistem, o lume cu proporţii depline şi frumoase; în care,

deşi vechile cetăţi şi dinastii se pierduseră, altele mai frumoase şi mai mândre le luaseră locul. Şi acum vedea, după grămada de talaj încă proaspăt de la picioarele sale că, pentru el şi munca lui, vechea scurgere a timpului fusese o iluzie şi că nu trecuse mai mult timp decât e nevoie pentru ca o singură scânteiere din creierul lui Brahma să cadă şi să aprindă iasca unui creier muritor. Materialul era pur şi arta lui era pură; cum altfel putea fi rezultatul, dacă nu minunat?

Nicio faţadă pe care am da-o problemei nu ne va susţine, până la urmă, la fel de bine ca adevărul. Numai acesta se poartă bine. În cea mai mare parte nu suntem acolo unde suntem, ci într-o poziţie falsă. Din cauza unei infirmităţi a firii noastre, ne propunem o situaţie, ne introducem în ea şi suntem astfel în două deodată şi e de două ori mai greu să scapi de ele. În momentele de luciditate avem în vedere numai faptele, situaţia ca atare. Spune ce ai de spus, nu ce s-ar cuveni. Orice adevăr este mai bun decât făţărnicia. Tom Hyde, tinichigiul, sub spânzurătoare, a fost întrebat dacă are ceva de spus. „Spuneţi croitorilor", a zis el, „să nu uite să facă nod la aţă înainte de prima împunsătură". Rugăciunea tovarăşului său s-a uitat.

Oricât de meschină ar fi viaţa ta, întâmpin-o şi trăieşte-o; nu o evita şi nu o blestema. Nu este la fel de rea ca tine. Pare cea mai săracă atunci când eşti cel mai bogat. Cusurgiul va găsi cusururi şi în rai. Iubeşte-ţi viaţa, aşa săracă cum este. S-ar putea să ai momente plăcute, emoţionante şi minunate chiar într-un azil pentru săraci. Soarele în asfinţit este reflectat de ferestrele azilului de binefacere tot atât de strălucitor ca de ferestrele casei bogătaşului; la fel de devreme se topeşte zăpada primăvara şi în faţa casei lui. Nu văd de ce o minte liniştită nu poate trăi cu aceeaşi mulţumire acolo

şi să aibă aceleaşi gânduri îmbucurătoare ca şi într-un palat. Mi se pare adeseori că săracii oraşului duc vieţile cele mai independente. Poate că sunt pur şi simplu suficient de nobili pentru a primi fără să intre la bănuieli. Cei mai mulţi oameni cred însă că aceştia sunt mai presus de sprijinul oraşului; dar se întâmplă mai adesea că sunt mai presus de a se întreţine prin mijloace necinstite, ceea ce ar trebui să fie mai dezonorant. Cultivaţi sărăcia ca pe o plantă din grădină, asemenea unui înţelept. Nu te îngriji prea mult să-ţi iei lucruri noi, fie ele haine sau prieteni. Întoarce-le pe cele vechi; reîntoarce-te la ele. Lucrurile nu se schimbă; noi ne schimbăm. Vindeţi-vă hainele şi păstraţi-vă gândurile. Dumnezeu va avea grijă să nu vă lipsească compania. Dacă aş fi închis în colţul unei mansarde toată viaţa, ca un păianjen, lumea ar fi pentru mine la fel de largă câtă vreme îmi păstrez gândurile. Filozoful a spus: „Poţi lua generalul de la o armată de trei divizii şi s-o laşi în dezordine; însă unui om, cel mai abject şi mai vulgar, nu-i poţi lua gândul." Nu căuta cu atâta înfrigurare să te dezvolţi, să fii supus multor influenţe care să te manevreze; totul este împrăştiere. Umilinţa, ca şi întunericul, dă la iveală luminile cerului. Umbrele sărăciei şi meschinăriei se adună în jurul nostru „şi iată! Creaţia ni se desfăşoară în faţa ochilor". Ne este adesea reamintit că şi dacă ni s-ar da bogăţiile lui Cresus, ţelurile noastre ar trebui să fie aceleaşi şi mijloacele noastre, în esenţă, aceleaşi. Mai mult, dacă eşti limitat în dezvoltare de sărăcie, dacă nu poţi cumpăra cărţi şi ziare, de exemplu, asta nu face decât să te limiteze la experinţele cele mai semnificative şi mai vitale; eşti obligat să te ocupi cu materialul care îţi procură cel mai mult zahăr şi cel mai mult amidon. Viaţa la limită este cea mai dulce. Eşti ferit să fii un om de nimic. La nivel inferior, nimeni nu pierde vreodată din măreţia unui nivel superior.

Bogăţia inutilă poate cumpăra numai inutilităţi. Nu e nevoie de bani pentru a cumpăra vreun lucru necesar sufletului.

Trăiesc în colţul unui perete de plumb, în compoziţia căruia a fost turnat puţin aliaj din metal de clopot. Adesea, în timpul odihnei de la amiază, îmi ajunge la urechi, de afară, un sunet confuz, ca de clopot. Este zgomotul contemporanilor mei. Vecinii îmi povestesc despre aventurile lor cu domni şi doamne vestite, despre personalităţile pe care le-au întâlnit la masă; dar toate acestea nu mă interesează mai mult decât conţinutul publicaţiei *Daily Times*. Interesul şi conversaţia se concentrează mai ales asupra costumelor şi manierelor, dar gâsca rămâne gâscă indiferent de cum ai gătit-o. Îmi povestesc despre California şi Texas, despre Anglia şi despre Indii, despre un Onorabil Domn din Georgia sau Massachusetts, toate fenomene trecătoare, zburătoare, până ce simt că aş vrea să sar din curtea lor ca beiul Mamelucilor. Îmi face plăcere să mă întorc la ale mele – nu să merg în procesiune cu pompă şi paradă, într-un loc vizibil, ci să merg chiar cu Ziditorul universului dacă se poate – nu să trăiesc în acest neliniştit, nervos, aglomerat, trivial, secol al nouăsprezecelea, ci să stau gânditor în vreme ce el trece pe alături. Ce sărbătoresc oamenii? Sunt cu toţii într-un comitet de organizare şi la fiecare oră aşteaptă un discurs de la cineva. Dumnezeu este doar preşedinte, pe ziua de astăzi, iar Webster e oratorul său. Îmi place să mă cântăresc, să mă stabilesc, să gravitez spre ceea ce mă atrage mai tare şi cu cea mai mare îndreptăţire; – nu să mă atârn de braţul balanţei şi să încerc să cântăresc mai puţin – nu să presupun o situaţie, ci să o iau pe cea care există, să merg numai pe poteca pe care pot merge, pe care nicio putere nu-mi poate rezista. Nu-mi procură nicio satisfacţie să încep să întind un arc înainte de a avea o fundaţie solidă. Să nu patinăm pe

gheaţă subţire. Oriunde este un fundament solid. Citim cum călătorul l-a întrebat pe băiat dacă mlaştina din faţa lui are un fund tare. Băiatul a răspuns că are. Dar îndată, calul i se scufundă până în chingi şi călătorul îi spune băiatului: „Am crezut că ai spus că mlaştina are fundul tare." „Sigur că are", răspunde acesta, „dar încă n-aţi făcut nici jumătate din drumul până la el". La fel se întâmplă şi cu mlaştinile şi nisipurile mişcătoare ale societăţii; dar cel care ştie asta este un băiat în vârstă. Este bun doar acel lucru care e spus sau făcut cu ocazia unei anumite, rare, coincidenţe. Nu vreau să fiu unul dintre aceia care bat, din prostie, un cui numai prin tencuială şi leaţ; o asemenea faptă nu m-ar mai lăsa să dorm noaptea. Daţi-mi un ciocan şi lăsaţi-mă să caut grinda. Să nu te bizui pe chit. Bate cuiul şi prinde-l atât de bine încât să te poţi trezi noaptea şi să te gândeşti cu satisfacţie la treaba făcută – o treabă la care n-ar trebui să te jenezi să invoci Muza. Numai aşa te va ajuta Dumnezeu, numai aşa. Orice cui bătut ar trebui să fie ca un nou nit în maşinăria universului, iar tu să-ţi continui mereu lucrul.

În loc de dragoste, în loc de bani, în loc de faimă, daţi-mi adevăr. Am stat la o masă la care era hrană din belşug şi vin din abundenţă şi un serviciu ales, dar nu era sinceritate şi adevăr; şi am plecat flămând de la masa neospitalieră. Ospitalitatea era rece ca gheaţa. M-am gândit că nu aveau nevoie de gheaţă ca să îngheţe. Mi-au vorbit despre vârsta vinului şi despre faima podgoriei; iar eu mă gândeam la un vin mai vechi, mai nou şi mai pur, dintr-o podgorie mai renumită, pe care ei nu-l aveau şi nici nu-l puteau cumpăra. Stilul, casa, terenurile şi „distracţia" nu au nicio valoare pentru mine. M-am dus la rege, iar el m-a facut să aştept pe hol şi s-a purtat ca un om incapabil de ospitalitate. Era un om prin apropierea mea

care trăia în scorbura unui copac. Manierele lui erau cu adevărat regeşti. Aş fi făcut mai bine dacă mă duceam la el.

Cât o să mai stăm pe verandă practicând virtuţi inutile şi mucegăite, pe care orice muncă le-ar face să pară deplasate? Ca şi când ar trebui să ne începem ziua cu îndelungi suferinţe şi să angajăm un om să ne prăjească cartofii; iar după-amiază să mergem să practicăm o resemnare şi caritate creştine, cu bunătatea înaintea gândirii! Gândiţi-vă la mândria porţelanului şi la automulţumirea stagnantă a omenirii. Generaţia aceasta este puţin înclinată să se felicite pentru că este ultima dintr-o descendenţă ilustră; iar în Boston şi Londra, în Paris şi Roma, tot gândindu-se la vechea ei origine, vorbeşte cu satisfacţie despre progresul în artă, ştiinţă şi literatură. Iată Rapoartele Societăţilor Filozofice şi elogierea publică a *Oamenilor de seamă!* Bunul Adam contemplându-şi propriile virtuţi. „Da, am săvârşit fapte mari şi am cântat imnuri divine care nu vor muri niciodată" – adică, atât timp cât noi le putem ţine minte. Societăţile savante şi oamenii de seamă ai Asiriei – unde sunt ei oare? Ce filozofi şi experimentatori tineri mai suntem şi noi! Niciunul dintre cititorii mei nu a trăit încă o viaţă întreagă de om. Acestea s-ar putea să fie lunile de primăvară în Viaţa speciei. Dacă am avut cei şapte ani de belşug, încă n-am văzut în Concord cei şaptesprezece ani cu lăcuste. Cunoaştem doar o mică pojghiţă a globului pe care trăim. Cei mai mulţi nu au săpat nici măcar doi metri sub suprafaţă şi nici nu au sărit tot pe atât pe deasupra. Nu ştim unde ne aflăm. Şi pe lângă asta, dormim tun aproape jumătate din timpul nostru. Totuşi, ne considerăm înţelepţi şi avem o ordine stabilită la suprafaţă. Într-adevăr, suntem gânditori profunzi, suntem spirite ambiţioase! Aplecat deasupra insectei care se târăşte printre acele de brad de pe duşumeaua pădurii, străduindu-se să se ascundă

de privirile mele, întrebându-mă de ce ar nutri acele gânduri umile – să se ascundă de mine, care aş putea, probabil, să-i fiu binefăcător şi aş duce rasei ei nişte veşti bune – îmi amintesc de Binefăcătorul şi Inteligenţa mai mare care stă aplecată deasupra mea, insecta umană.

Există un influx neîntrerupt de noutate în lume şi totuşi noi tolerăm incredibila prostie. Nu-i nevoie decât să sugerez felul de predici încă ascultate în cele mai luminate ţări. Sunt în ele cuvinte ca *bucurie* şi *necaz*, dar acestea nu sunt decât povara unui psalm cântat pe nas, în vreme ce noi credem în *obişnuit* şi *meschin*. Credem că ne putem schimba numai hainele. Se spune că Imperiul Britanic este foarte mare şi respectabil şi că Statele Unite sunt o forţă de prim rang. Nu credem că talazul se ridică şi coboară în spatele fiecărui om care poate legăna Imperiul Britanic ca pe o surcică, dacă l-ar adăposti vreodată în portul minţii sale. Cine ştie ce fel de lăcustă va ieşi apoi, pentru şaptesprezece ani, din pământ? Guvernul lumii în care trăiesc eu nu este încadrat, ca cel al Angliei, între conversaţii de după prânz, stropite cu vin.

Viaţa din noi e ca apa dintr-un râu. S-ar putea ridica anul acesta mai sus decât l-a văzut vreodată omul şi să inunde câmpiile înalte şi uscate; acesta s-ar putea să fie anul evenimentelor care să ne înece toţi şobolanii de apă. Acolo unde locuim noi nu a fost totdeauna uscat. Văd departe, în interiorul continentului, malurile pe care le spălau demult şuvoaiele, înainte ca ştiinţa să înceapă a-i înregistra cursurile. Toată lumea a auzit povestea care a făcut înconjurul Noii Anglii, despre un cărăbuş frumos şi puternic care a ieşit din tăblia uscată a unei vechi mese din lemn de măr, care stătuse în bucătăria unui ţăran timp de şaizeci de ani, mai întâi în Connecticut şi apoi în Massachusetts – dintr-un ou depus într-un copac viu, cu mulţi ani mai înainte, după cum s-a

văzut prin numărarea fibrelor anuale de deasupra lui; şi care a fost auzit rozând timp de mai multe săptămâni, clocit probabil de căldura unei urne. Cine, auzind aceasta, nu-şi simte întărită credinţa în reînviere şi în nemurire? Cine ştie ce viaţă frumoasă şi înaripată, al cărei ou a fost îngropat de veacuri sub multe straturi concentrice de lemn, în viaţa moartă şi uscată a societăţii, depus la început în lăstarul copacului viu şi verde care a fost treptat transformat în ceva asemănător cu mormântul de veacuri – auzită probabil cum îşi roade drumul spre libertate de ani de zile de către familia uimită a vreunui om, când stă în jurul mesei festive – ar putea să iasă pe neaşteptate din mijlocul celei mai triviale şi mai amanetate mobile a societăţii, ca să se bucure, în cele din urmă, de viaţa perfectă a verii?!

Nu spun că toate acestea vor fi înţelese de oricine; dar aşa este caracterul acelui mâine, pe care simpla trecere a timpului nu-l poate face niciodată să răsară. Lumina care ne orbeşte este întuneric pentru noi. Are zori numai acea zi pentru care suntem treji. Vor mai răsări multe zile şi de acum încolo. Soarele nu e decât un astru al dimineţii.

SFÂRŞIT

Editura ACT şi Politon
Str. Înclinată, nr. 129, Sector 5, Bucureşti, România,
C.P. 050202.
tel: 0723.150.590, e-mail: office@actsipoliton.ro
www.ACTsiPoliton.ro | www.blog.ACTsiPoliton.ro